

**МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**
Педагогічний факультет
Кафедра початкової та дошкільної освіти

**Всеукраїнська науково-практична
конференція**

**«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАСТУПНОСТІ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ ЗА МАТЕРІАЛАМИ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

12 листопада 2024 р.

Миколаїв – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА НАВІСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІСНКА
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

Всеукраїнська науково-практична
конференція

**«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАСТУПНОСТІ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНОЇ
ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»**

ЗБІРНИК ТЕЗ ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОНФЕРЕНЦІЇ

12 листопада 2024 р.

*Рекомендовано до друку відповідно до ухвали вченої ради
педагогічного факультету Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського
(протокол від 20 листопада 2024 р. № 4)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Якименко С. І. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти.

Трифонов О. С. – докторка педагогічних наук, професорка, керівниця секції дошкільної освіти.

Філімонова Т. В. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти.

Рецензенти:

О. А. Листопад, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

О. Є. Олексюк, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри психології, спеціальної освіти та здоров'я людини Миколаївського інституту розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти: збірник тез за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (12 листопада 2024 року, м. Миколаїв). Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2024. 213 с. (Електронний збірник)

Збірник містить тези за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти». У працях авторів висвітлено різні аспекти підготовки дітей передшкільного віку до навчання в умовах Нової української школи; питання реалізації принципу наступності дошкільної та початкової освіти у практиці роботи закладів освіти; проблеми щодо професійної підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти в контексті ідей Нової української школи; психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання старших дошкільників та учнів початкової школи.

Для здобувачів вищої освіти, учителів, вихователів, науково-педагогічних працівників.

Відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів несуть автори.

ЗМІСТ

<i>Prystupa Yana</i> Preparation of future educators for the formation of natural and environmental competence in preschool children	9
<i>Архипова Поліна</i> Наступність дошкільної та початкової освіти в умовах концепції нової української школи	11
<i>Бальман Тетяна</i> Мотивація до навчання молодших школярів залежно від типів темпераменту	13
<i>Баранюк Ірина</i> Василь Сухомлинський про дошкільну підготовку дітей: основні концепти	15
<i>Бенько Юлія</i> Організаційно-педагогічні умови формування в майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів	22
<i>Березовська Людмила</i> Полікультурна освіта у професійній підготовці майбутніх вихователів	25
<i>Бондар Катерина</i> Формування мистецької компетентності як важливої складової фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи	28
<i>Бреславська Ганна</i> Волонтерська діяльність студентів закладів вищої освіти як шлях до їхнього професійного розвитку	31
<i>Василюк Алла, Кім Галина</i> Про педагогічні технології інклюзивного навчання в початковій школі	32
<i>Вдовиченко Раїса</i> Особливості адаптації дитини в новій сім'ї	37
<i>Гирченко Ксенія</i> Емоційний розвиток молодших школярів	38
<i>Гречин Анастасія</i> Наступність у роботі закладів дошкільної освіти і початкової школи у формуванні основ ціннісного ставлення до здоров'я	41
<i>Демченко Карина</i> Готовність фахівців дошкільної освіти до впровадження інтелектуальних мовленнєвих ігор у сучасну практику дошкільної освіти	43
<i>Дивіза Марія</i> Особливості формування ціннісного ставлення майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності у процесі фахової підготовки	45

Жданова Олександра Візуалізація дизайнерських концепцій у розробці комплексу навчальних плакатів для підготовки дітей до навчання в умовах нової української школи	48
Іслангірієва Анастасія Теоретико-методологічні засади формування професійного іміджу вчителя початкової школи	51
Кадирова Любов Художньо-продуктивна діяльність як засіб мовленнєвої підготовки старших дошкільників до навчання у школі	53
Карпенко Ангеліна Професійна підготовка майбутніх психологів до діяльності в екстремальних ситуаціях	56
Каськів Людмила Дотримання принципу наступності у формуванні працелюбності старших дошкільників та молодших школярів	58
Кисла Катерина Наступність між дошкільною і початковою ланками освіти у формуванні навичок письма	61
Кірюхіна Вікторія Підготовка майбутніх учителів до патріотичного виховання дітей	65
Кім Галина, Терещенко Ірина Можливості методів активного навчання у впровадженні українських народних традицій та обрядовості в систему національно-патріотичного виховання молодших школярів	67
Коваль Анастасія До проблеми збагачення словника дітей молодшої групи за текстами малих фольклорних жанрів	71
Колесник Наталія Використання цифрових технологій та штучного інтелекту в сучасному освітньому просторі	74
Констанжі Валентина Роль навчальної діяльності в розвитку саморегуляції молодших школярів	76
Костюченко Валерія Вплив кіберпанкової естетики на візуальне сприйняття: підготовка дітей до навчання в Новій українській школі	79
Красовська Ольга Відображення національної ідентичності в дизайні освітніх брендів і логотипів для підготовки дітей до навчання в новій українській школі	82
Кузмичова Катерина Індивідуальні особливості розвитку самоповаги молодших школярів	84

Ліпашова Вікторія Шляхи використання літературних творів у вихованні інтересу дітей старшого дошкільного віку до українських традицій	86
Мала Яна Наступність дошкільної та початкової освіти в реалізації творчого потенціалу дитини	88
Манькута Аліна, Сисоєва Катерина Подолання освітніх втрат у наступності дошкільної та початкової ланки освіти в умовах воєнного стану	92
Мармазинська Ірина Психолого-педагогічні основи формування уявлень про геометричні фігури у дітей дошкільного віку	95
Махія Вероніка Використання українських обрядових пісень у збагаченні словника старших дошкільників	97
Михальченко Ігор Діджиталізація освітнього процесу закладу фахової передвищої освіти під час професійної підготовки фахівців	102
Михальченко Наталія Професійна підготовка фахівців початкової освіти до розвитку рефлексії у молодших школярів	104
Мовчан Ольга Роль освітнього простору нуш у забезпеченні наступності розумового розвитку дітей 6-8 років	107
Московченко Катерина Зв'язок закладів дошкільної освіти та початкової школи в розумовому розвитку дітей передшкільного віку	109
Мостова Юлія Самоконтроль у структурі навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку	111
Наконечна Вікторія Особливості впровадження інтерактивних педагогічних технологій в освітній процес початкової школи	114
Неведомова Тетяна Складові учіння та їх вплив на психічний стан молодших школярів	118
Ніколаєва Юлія Особливості формування навчального середовища сучасної початкової школи України	120
Одінаєв Михайло Психолого-педагогічна підтримка дорослих у розвитку творчого потенціалу дітей	123
Олійник Марина Реалізація принципу інклюзії та не дискримінації самоідентичності дітей дошкільного віку	126

Останіна Ганна Сучасні методи формування мовленнєвої компетентності вихователя ЗДО	129
Палажченко Катерина Соціальний розвиток дітей молодшого шкільного віку з обмеженими можливостями	131
Пишна Євгенія Роль художніх картин у формуванні лексичної компетентності старших дошкільників як основи для підготовки до навчання в умовах нової української школи	133
Повельєва Марія Форми взаємодії здо та школи у забезпеченні наступності в національному-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку	134
Покотило Оксана Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчих здібностей молодших школярів	137
Попадинець Любов Захисна педагогіка Василя Сухомлинського в дії	140
Придача Юлія Особливості інтелектуального розвитку молодших школярів за допомогою методу проєктів на інтегрованих уроках	144
Савченко Наталія Естетичний розвиток молодших школярів засобами народного мистецтва	151
Сахарова Олена Наступність у мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів 1-го класу НУШ	154
Синиця Марія Методи формування наскрізних умінь творчо діяти в молодших школярів на уроках «мистецтво»	157
Смирнова Тетяна Інноваційні педагогічні технології як засіб розвитку образотворчої творчості в малюванні у старших дошкільників в умовах підготовки до навчання в новій українській школі	161
Спіцина Оксана Особливості реалізації соціального волонтерства студентів в умовах інклюзивного навчання	163
Стібак Ірина Роль цінності наслідування в розвитку творчих здібностей дошкільників у підготовці до навчання в новій українській школі	165
Струтинська Дар'я Особливості організації соціально-правового захисту учнів початкової школи в умовах інклюзивного навчання	167

Трифорова Олена, Баль Анна Партнерська взаємодія вихователів і батьків у підготовці дітей 6-го р.ж. до навчання в першому класі	169
Трифорова Олена, Неділько Наталія Використання педагогічної спадщини О. В. Духновича у вихованні національно-мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку	174
Трифорова Олена, Панченко Альона Виховання національного етикету у старших дошкільників як важлива складова в підготовці їх до школи	178
Тюльпа Тетяна Підготовка вчителя до роботи в умовах інклюзивної початкової освіти	182
Ушакова Анна До питань наступності між дошкільною та початковою ланками освіти	184
Філімонова Тетяна Природознавча компетентність як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи	185
Фімушкін Владислав Вплив інформаційних технологій на навчальні здібності молодших школярів	188
Шапиренко Олена Сучасні книжкові видання як засіб розвитку читацьких інтересів старших дошкільників у контексті підготовки до навчання в Новій українській школі	191
Шепітко Олена О.Я. Савченко: принцип наступності дошкільної та початкової освіти	192
Шихов Єгор Дизайн фірмового стилю для програм психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання старших дошкільників та учнів початкової школи	194
Шостачук Тетяна Інтеграція елементів історії мистецтва в підготовці дітей молодшого шкільного віку до навчання в новій українській школі	196
Шпильова Анастасія Формування елементарних математичних уявлень засобами інформаційно-комунікаційних технологій у дітей середнього дошкільного віку	198
Шульга Аліна Організація корекційно-розвивальної діяльності соціального педагога з дітьми з обмеженими можливостями в умовах інклюзивної освіти	202

<i>Яким Тетяна</i> Співпраця закладів дошкільної та початкової освіти в підготовці дитини до нової української школи	204
<i>Якименко Поліна</i> Формування творчої компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки	207
<i>Якименко Світлана</i> Наступність та перспективність дошкільної та початкової освіти в контексті Нової української школи	209
<i>Ярмошкіна Майя</i> Наступність дошкільної та початкової освіти у використанні в освітньому процесі дидактичних комп'ютерних ігор	211

Yana PRYSTUPA,
*Doctor of Philosophy, teacher of the Department of Preschool
and Special Education,
Kryvyi Rih State Pedagogical University*

PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS FOR THE FORMATION OF NATURAL AND ENVIRONMENTAL COMPETENCE IN PRESCHOOL CHILDREN

Natural and ecological education is one of the fundamental concepts of modernity, which is a process of purposeful influence of educators on the formation of a child's personality and a valuable attitude to nature, to strengthen the cognitive interest of children by forming their curiosity and constant interest in the natural environment.

The conceptual and methodological foundations of the formation of natural science and ecological competence are highlighted in their works by scientists H. Belenka, O. Boginich, A. Bogush, O. Vashak, N. Horopakh, T. Zharovtseva, L. Zavhorodnia, K. Krutiy, N. Lysenko, M. Mashovets, S. Nikolayeva, Z. Plokhii, G. Tarasenko, N. Yarysheva and others. Prominent scientists-pedagogues such as: V. Sukhomlynskyi, K. Ushinskyi, S. Rusova dealt with the problems of ecological education of children. In the conditions of the iteration of the educational system and the direct differentiation of the educational and scientific paradigm, many scientists described various aspects of this issue in their research: N. Lysenko, N. Yarysheva, Z. Plokhii, N. Horopakh, G. Belenka, and others. The problem of training future specialists in preschool education was the subject of research by L. Artemova, A. Bilenko, A. Bogush, S. Borisova, N. Gavrish, N. Lysenko, M. Mashovets, T. Ponimanska, and others.

The modern concept of preschool education orients future educators to the implementation of a competent and integrated approach to create pedagogical conditions for the effective inspiration of natural and ecological competence in preschoolers, which involves, first of all, the formation of a complex idea in preschoolers about the natural environment as a whole living organism and a modern natural picture of the world, in which synergistically all phenomena under the influence of the anthropogenic factor are related. Nature and environmental education is carried out at all stages of the child's life, at each of which, taking into account the age and individual characteristics of the preschooler, a certain goal and task is set, and an appropriate method is selected.

Environmental education is a component of the system of educational work with preschoolers with the aim of comprehensive development of the child, since personality formation outside the world is impossible [1]. Acquainting children with nature is one of the main means of their development, the formation of an ecologically and naturally competent personality, able to navigate freely in a nature conservation situation. Competence is a social requirement for a child's educational training, necessary for his or her high-quality productive activity in a certain field. The result of acquiring competence is competence, which involves personal characteristics, attitude to the

subject of activity [3].

According to teacher L. Lokhvytska, the natural and ecological competence of preschoolers is a part of the life competence of preschool children, concrete knowledge about nature, positive emotional and valuable to its complexities.

The formation of natural and ecological competence in preschool children is provided for in the content of the educational line "The child in the natural environment" of the Basic component of preschool education: in addition to environmental knowledge, skills and abilities, the formation of personal behavior is included, which ensures an emotional and valuable attitude to nature and the child's readiness to nature-appropriate activity [2].

The professional training of the future educator for the formation of natural and ecological competence of preschoolers is carried out during the study of the mandatory discipline "Basics of natural science with methods and technologies of valeological education", which is a mandatory component in the educational programs of the first (bachelor's) level of higher education "Preschool Education". In the process of studying the discipline, future educators develop the following competencies: the ability to preserve and multiply moral, cultural, scientific values and achievements of society based on an understanding of the history and patterns of development of the subject area, its place in the general system of knowledge about nature and society and in the development of society, technology and technologies, use different types and forms of physical activity for active recreation and leading a healthy lifestyle; the ability to develop curiosity, cognitive motivation, cognitive actions in children of early and preschool age; the formation of primary ideas about the subject, natural, social environment, properties and relationships of objects in children of early and preschool age; development of self-awareness.

Therefore, high-quality natural and ecological education ensures that the child acquires experience within the framework of an integrated approach of interaction with the natural environment, the effectiveness of which depends on the ability of the teaching staff to organize a comfortable ecological and developmental environment, and directly the success of the process of preparing future educators for the formation of natural and ecological competence in preschoolers depends from the following basic pedagogical conditions: observance of continuity in the teaching of disciplines; use of life and professional experience of students, which they acquired during pedagogical practices; development of independent and individual work tasks for students.

REFERENCE

1. Maksimova O. (2016) Formation of ecological competence of a child of preschool age. Pedagogical sciences: Collection of scientific works. Kherson State University. Kherson: Helvetica Publishing House. Issue LXXIV. Volume 2. C. 46-50.
2. Methodological recommendations for the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) (2021). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f684828>
3. Standard of higher education in specialty 012 Preschool education of the first (bachelor) level of higher education. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012->

Поліна АРХИПОВА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,
к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У дослідженні наступності дошкільної та початкової освіти в контексті нової української школи враховуються важливі аспекти для плавного переходу дітей від дошкільного до шкільного етапу.

Науковцями під час висвітлення питання інтелектуального розвитку дитини акцентується увага на безпосередньому розвитку пізнавальних психічних процесів (відчуття, сприйняття, мислення, уваги, пам'яті, уяви, мови, свідомості) та формуванні пізнавального інтересу та цілісної картини світу. Зазначимо, що на сьогоднішній день у практиці ЗДО спостерігаються значні відмінності між сучасною концепцією інтелектуального розвитку дитини та практикою організації освітнього процесу. Це обумовлено низкою об'єктивних причин: недостатня освіченість та відсутність мотивації до плідної роботи практичних працівників галузі дошкільної освіти; суперечності між сучасною концепцією інтелектуального розвитку дитини та запитом батьків на надання освітніх послуг, що не відповідають цій концепції; між сучасною концепцією інтелектуального розвитку дитини та вимогами прихильників традиційної шкільної системи щодо інтелектуального розвитку.

Наступність сучасними педагогами тлумачиться як взаємозв'язок, взаємодія процесів та явищ педагогічної дійсності; а також атрибутивних параметрів наступності – узгодженості змін, константності та завершеності об'єктивно наявних зв'язків.

Наступність – багатоаспектне педагогічне явище, визначається як необхідний зв'язок між явищами; між новим і попереднім, між різними етапами або щаблями розвитку. Сутність наступності полягає у збереженні тих чи тих елементів цілого або окремих сторін його організації під час переходу від одного етапу до іншого. Наступність зумовлюється попередніми етапами, щаблями розвитку, які визначають теперішнє і орієнтують на майбутнє. Аналіз педагогічного досвіду говорить про наступність як двобічний процес, в якому на першому ступені освіти зберігається «самоцінність» дошкільного дитинства і формуються фундаментальні якості особистості дитини, що стають основою для успішного навчання в початковій школі.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти всіх рівнів із максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули НУШ: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві; наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі; нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонукання і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; врахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку в дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

Державним стандартом початкової освіти окреслені такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності формуються на основі компетентностей, що закладені в дошкільному віці (згідно із Базовим компонентом дошкільної освіти): здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної.

Список використаних джерел

1. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. [електронне джерело]. URL: <https://oplatforma.com.ua/article/2345-zabezpechennya-nastupnost-zdo-ta-nush>
2. Ситник Л. О. Наступність дошкільної і початкової освіти в умовах нової української школи. [електронне джерело]. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/6d29335f-4a1b-4e29-b684-439b4c40f957>

Тетяна БАЛЬМАН,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,
к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

МОТИВАЦІЯ ДО НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПІВ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Навчальна діяльність повинна пробуджуватися адекватними мотивами. Ними можуть бути мотиви придбання узагальнених способів діяльності, або мотиви власного особистісного зростання, власного удосконалення. Це діяльність, яка спрямована на засвоєння системи знань, умінь та навичок, формування відповідних дій, операцій.

В. В. Давидов відмічає три основні характеристики навчальної діяльності учнів. Вони полягають у тому, що діяльність спеціально спрямована на оволодіння навчальним матеріалом та розв'язання задач навчального характеру, в ній засвоюються загальні способи дій та наукові поняття, на основі сформованих загальних способів дій відбувається розв'язування задач.

На думку О. В. Скрипченко, на формуванні вольових та інших якостей особистості молодшого школяра також позначається тип його нервової системи, що є основою його темпераменту. Діти із сангвіністичним темпераментом характеризуються легкою збудливістю почуттів. Діти цього темпераменту швидкі й рухливі, але меншою мірою, ніж сангвініки дорослі.

На твердження О. В. Скрипченко, діти холеричного темпераменту характеризуються легкою збудливістю почуттів, силою й стійкістю їх у часі. У групах вони часто виділяються прагненням до самоствердження, люблять організовувати ігри, охоче включаються у громадську роботу. За правильних умов виховання ці діти виявляють активність і наполегливість у роботі, а за неправильних - стають неслухняними, запальними, образливими.

У дітей флегматичного темпераменту почуття важко збуджувані, однак тривалі і стійкі. Молодший школяр флегматик повільний, він здебільшого неохоче спілкується, часто нехтує справами, що вимагають від нього швидкості турбот, зайвих рухів. Така спокійна дитина здебільшого уникає доручень, діставши їх, виконує з бажанням, але не поспішаючи, дотримується порядку, організованості. Дитина-флегматик ухиляється від конфліктів, її важко образити, але коли вступає в конфлікт, то переживає глибоко, хоч зовні це не виявляється так яскраво, як у дітей вищезгаданих типів.

Діти з меланхолійним темпераментом надзвичайно чутливі, почуття у них виникають легко, вони міцні і стійкі у часі. Такі діти здебільшого сором'язливі, малоактивні, важко пристосовуються до нових обставин. Вони відзначаються хворобливою вразливістю, швидкою втомлюваністю, невпевненістю в своїх силах, поганою пристосованістю до нових обставин, зниженим настроєм,

острахом перед труднощами. Меланхоліки скаржаться на ровесників, бояться образ, плачуть і намагаються гратися самотньо. Вони часто розгублюються при опитуванні, хоч і мають хороші знання.

Учіння можна розрізнити як організоване та стихійне за умовами його перебігу. Наприклад, проходження його в умовах допомоги та управління чи в умовах самостійного процесу. За характером цього процесу В. В. Давидов виділяє цілеспрямоване, довільне або нецілеспрямоване, мимовільне учіння як побічний продукт інших процесів та діяльностей, наприклад, як результат ігрової діяльності. Учбова діяльність є однією з форм учіння.

Навчальна діяльність повинна відповідати пізнавальним потребам, вона вдосконалюється сама та надає досконалості самому суб'єктові. Якість цієї діяльності залежить від дій суб'єкта. Як специфічний вид діяльності, вона має суспільний характер та відбувається у відповідних установах. Навчальна діяльність є провідною в молодшому шкільному віці у тому плані, що організоване суспільством навчання веде за собою психічний розвиток дитини, спираючись на процеси дозрівання як фізіологічних, так і психологічних здібностей.

За В. П. Кутішенко, навчальна діяльність як провідна опосередковує всю систему взаємин дитини з дорослими. Це стосується і відносин у сім'ї, що досі були визначальними. Неможливість реалізувати провідні тенденції цього віку може породжувати кризи. Для їх попередження доцільно звертати увагу на формування готовності дитини до школи. Центральним моментом у цьому процесі є усвідомлення свого місця в системі суспільних відносин. В. П. Кутішенко зазначає, що мотивація умінь молодших школярів характеризується складністю і неоднозначністю як за змістом, так і за ступенем сформованості. У перші дні навчання в першокласників домінує інтерес до зовнішньої сторони перебування в школі (сидіння за партою, носіння портфеля і тощо). Спочатку внутрішня позиція школяра стає провідною мотивацією навчання, але утримується недовго. Якщо заняття в школі нудні - інтерес зникає, тоді замість внутрішніх мотивів з'являються зовнішні.

Л. І. Божович зазначала, що особливу цінність для учнів початкових класів мають широкі соціальні мотиви учіння. Вони розвиваються від загального, недиференційованого розуміння соціальної значущості учіння, з яким дитина приходить до 1-го класу, до більш глибокого розуміння причин необхідності вчитися, усвідомлення сенсу учіння "для себе".

Отже, навчально-пізнавальні мотиви учіння не займають провідного місця в системі мотивації учіння молодшого школяра.

Учні молодших класів переважно обирають широкі соціальні мотиви учіння, зокрема перше місце посідають мотиви самовизначення і самовдосконалення, друге - мотиви відповідальності (у школярів перших і других класів - перед учителем і батьками, а в третьокласників - перед однокласниками). Значне місце в мотивації учіння молодших школярів займають мотиви отримання високої оцінки. Щодо динаміки пізнавальної мотивації в молодших школярів, то спочатку в них розвивається інтерес до процесу і змісту навчальної діяльності,

потім – до способів здобування знань.

Список використаних джерел

1. Божович Л. І Особистість і її формування в дитячому віці. Київ: Освіта, 1968. 208с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 400 с.
4. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
5. Савчин М. В., Василенко П. П. Вікова психологія. Київ: Академвидавництво, 2005. 360 с.

Ірина БАРАНЮК,

*к. пед. н., доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ДОШКІЛЬНУ ПІДГОТОВКУ ДІТЕЙ: ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ

Книга Василя Сухомлинського «Серце віддаю дітям» складається з двох розділів. У першому розділі «Школа радості» автор ділиться своїми думками про підготовку дітей дошкільного віку до навчання в школі, а в другому розділі, що має назву «Роки дитинства», він розкриває свої педагогічні концепції, які стосуються системи навчально-виховної роботи в початковій школі.

Важливо відзначити, що вся книга побудована не тільки як розповідь директора школи про свій практичний досвід роботи із дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Насправді ця розповідь супроводжується глибокими та різноплановими роздумами про особливості виховання та навчання дітей вказаного віку. Вони настільки значущі, що ввійшли в золотий фонд не тільки вітчизняної, а й світової педагогічної науки. Зміст книжки – це органічне поєднання практичного досвіду з його глибоким науково-педагогічним осмисленням.

Про книгу «Серце віддаю дітям» можна говорити як про бестселлер світового рівня. Популярність цієї книжки є рідкісною. Вперше вона була видана в Німеччині (НДР) у 1968 році. Через рік – у Києві, у видавництві «Радянська школа» перекладеною російською мовою. Київське видавництво припізналося, вимагаючи від автора переробок і доробок у «правильному» «партійному» дусі. Про це розповідає Ольга Сухомлинська в своїй передмові до останнього видання цієї книжки [2, с. 5–22]. Ну а потім у цьому ж видавництві книжка «Серце віддаю дітям» перевидавалася більше 10-ти разів.

Дуже швидко, через два роки, книжка вийшла японською мовою. Після того

почалася її буквально тріумфальна хода по різних країнам. Вона була видана латвійською, молдавською, словацькою, вірменською, фінською, болгарською, азербайджанською, польською, грузинською, тамільською, англійською, китайською, таджицькою, тайською, угорською, узбецькою, мовою хінді... В Німеччині, Японії та Китаї книжка перевидавалася неодноразово. «Сьогодні, якщо набрати «Серце віддаю дітям» в Інтернеті, – пише Ольга Сухомлинська, – то пошукова система знаходить 2540000 посилань» [2, с. 22].

Якщо ж спробувати пояснити головні чинники такої популярності цієї книжки, то треба прийти до висновку про її не просто глибокий, а глибинний гуманізм, яким буквально пройнятий весь її зміст. Любов до дитини, розуміння її внутрішнього світу, щире прагнення автора-педагога знайти такі педагогічні прийоми, які сприяли б формуванню майбутнього громадянина – духовно багатого, освіченого, такого, що орієнтується у своєму житті на високі моральні цінності. Гуманізм цієї книги дуже відчутний: щирість автора у прагненні виробити і застосувати найбільш ефективні педагогічні прийоми, які зробили б процес виховання та навчання цікавим, сповненим радістю відкриття нового і, водночас, позбавленим примусу, безглуздої дисципліни, яка закріпачує поведінку дитини, проявляється на кожній сторінці книжки.

Саме тому головні педагогічні концепти цієї книги є особливо актуальними в наш час, коли вибудовується нова українська школа (НУШ), однією з головних ознак якої є дотримання принципів гуманістичної педагогіки.

Наше завдання полягає в тому, щоб на матеріалі аналізу «Серце віддаю дітям» визначити основні концепти Василя Сухомлинського, які стосуються підготовки дітей до школи. Зрозуміло, що основна увага буде зосереджена на розділі «Школа радості».

Важливим концептом вчителя-вихователя, який працює з дітьми дошкільного віку, є такі риси його професіограми як любов до дитини та здатність до емпатичного проникнення у його внутрішній світ. Вочевидь, ці дві риси перебувають у синергетичній взаємозалежності.

«Що найголовніше було в моєму житті? Без роздумів відповідаю: любов до дітей. Ще раз повторюю, мій дорогий читачу: нікому не накидаючи своїх думок, не закликаючи педагогів працювати тільки так, як розповідається в цих книгах, хочу сказати своє слово про любов до дітей. Якби редактор порадив дати якийсь інший заголовок цій праці, я б назвав її «Як я люблю дітей» [2, с. 31] – пише Сухомлинський у передмові до своєї книжки. Ця любов для Василя Олександровича була природною – врешті-решт вона була головною складовою його педагогічного таланту. «Немає загадки таланту – є вічна загадка любові», – ці знамениті слова, сказані колись Григором Тютюнником, стосуються письменницького художнього таланту. Але повною мірою вони стосуються і таланту педагогічного. Така любов буквально випромінюється зі сторінок книжки і трансформується в естетичний вплив на читача. Бо любов та краса є поняттями зближеними, між ними існує синергетична взаємодія.

Любов до дитини прямо пов'язана з такою здатністю педагога як розуміння внутрішнього світу дитини. У Сухомлинського воно було настільки глибоким, що

він буквально «бачив» ті психофізіологічні процеси, які переживає дитина: «Дитина мислить образами. Це означає, що слухаючи розповідь учителя про подорож краплі води, вона малює у своїй уяві і сріблясті хвилі ранкового туману, і темну хмару, і гуркіт грому, і весняний дощ. (...)

Дитина мислить... Це означає, що певна група нейронів кори півкуль й мозку сприймає образи (картини, предмети, явища, слова) навколишнього світу і крізь найтонші нервові клітини – як через канали зв'язку – йдуть сигнали. Нейрони «обробляють» цю інформацію, систематизують її, групують, зіставляють, порівнюють, а нова інформація в цей час надходить і надходить, її треба знову і знову сприймати, «обробляти». Для того, щоб упоратись з прийомом усе нових образів, і з «обробкою» інформації, нервова енергія нейронів у надзвичайно короткі проміжки часу миттєво перемикається від сприйняття образів до їх «обробки» [2, с.80].

Вдаючись до такого просторого цитування, свідомо не обмежуємо себе через те, що отримуємо можливість спостерігати за способом мислення геніального педагога, наділеного не тільки особливим даром до емпатії, а й глибоким розумінням психофізіологічних процесів, що відбуваються в мозку дитини.

Отже, *перший концепт*, який увиразнюємо у праці Сухомлинського, прямо стосується основної риси професіограми вихователя дітей дошкільного віку.

Другий концепт стосується належної уваги до сім'ї, в якій виховується дитини. Знання сімейних умов, в яких перебуває дитина, допомагає корегувати виховну та навчальну роботу з нею. «Дитина є дзеркалом родини; як у краплі води відбувається сонце, так і у дітях віддзеркалюється моральна чистота та матері і батька» [2, с. 73].

У розділі «Школа радості» Василь Олександрович подає детальну характеристику багатьом дошкільнятам, які зібралися на початку серпня місяця 1951 року на подвір'ї Павлівської школи. При чому він обов'язково характеризує сім'ю, в якій живе кожна дитина. «Ось переді мною, – пише він, – стоїть у синенькій ситцевій сукенці маленька синьоока Ніна (...). Поруч із нею стоїть її бабуса, мати не прийшла з дитиною. Я беру дівчинку за руку, дивлюся їй у вічі, і в серці моєму закипає біль обурення.

Це була небажана дитина, мати не хотіла, щоб вона з'явилася на світ».

«Ось стоїть чорноокий, смаглявий, кирпатий Коля. У нього насторожений погляд. Я посміхаюся хлопчику, а він іще дужче насуплюється». Виявляється, пояснює далі Сухомлинський, батьки цього хлопчика жили непорядно, злодійкувато, до того ж навчили Колю і його старшого брата ловити та вбивати ворон. Мати смажила їх, продавала на базарі під виглядом курятини.

«Білявий, худенький, із синіми, як весняне небо, очима Толя. Він стоїть поруч з матір'ю, тримає її за руку, дивиться чомусь додола і лише зрідка підводить очі. Батько хлопчика загинув геройською смертю в Карпатах, матері надіслали кілька орденів. Толя пишається татом, а про маму погана слава в селі: веде гуляще життя, зовсім занедбала дитину...».

Інший хлопчик Костя «знайшов у городі блискучий металевий предмет, став

стукати залізякою, стався вибух: закривавлену дитину відвезли до лікарні» [2, с. 58-62].

Подібних історій, породжених війною і важким післявоєнним часом, Сухомлинський приводить багато. Є й інші, більш позитивні, приклади, в яких йдеться про благополучні, в чомусь навіть і зразкові сім'ї. Для прикладу: «З прекрасної родини прийшла до нас Ліда. Її батько, робітник вагонобудівного заводу, – музика і співак. Він вчить дітей співати і грати на скрипці, влаштовує імпровізовані концерти: у саду збирається душ двадцять дітлахів; малюки слухають музику, розучують народні пісні.

Дружна сім'я у Павла. Понад чотири роки була прикута до ліжка мати хлопчика. Батько зумів заступити її: він не тільки трудився на виробництві, а й виконував усю домашню роботу.

У родині Сергія – смаглявого, чорноокого хлопчика, – батько, мати, двоє дітей, і всі дуже дружні. Тільки-но є вільний день – усією родиною йдуть до лісу» [2, с. 69].

Сухомлинський, як переконуємося, детально характеризує дітей, з якими він збирається здійснювати свій педагогічний експеримент – підготувати учнів до навчання в школі. Діти різні і сім'ї, в яких вони виховуються, теж різні. То ж яку мету він, педагог, ставить перед собою, задумавши цю складну і довготривалу педагогічну акцію?

Василь Олександрович дає відповідь на це питання. При цьому він пояснює батькам, якими він та очолюваний ним педагогічний колектив прагнуть виховати їхніх дітей. Таким чином він ніби підключає «батьківський виховний ресурс» до реалізації свого завдання, тієї установки, яку він ставить перед собою. «Я намалював батькам, – пише Василь Олександрович, – перспективу виховання дітей. Сьогодні дітлахи прийшли до школи 6-річними малюками, через 12 років вони стануть зрілими людьми, майбутніми батьками і матерями. Шкільний колектив робитиме все, щоб діти були патріотами своєї Батьківщини, які палко люблять рідну землю і трудовий народ, були чесними, правдивими, працьовитими, добрими і щиросердними, чуйними і непримиренними до зла й неправди, мужніми і наполегливими в подоланні труднощів, скромними та морально красивими, здоровими і фізично загартованими. Діти мусять стати людьми з ясным розумом, шляхетним серцем, золотими руками й високими почуттями. Дитина є дзеркалом родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях віддзеркалюється моральна чистота матері й батька. Завдання школи та батьків – дати кожній дитині щастя. Щастя є багатогранним. Воно й у тому, щоб людина розкрила свої здібності, полюбила працю і стала в ній творцем, і в тому, щоб насолоджуватися красою навколишнього світу і створювати красу для інших, і в тому, щоб любити іншу людину, бути коханим, ростити дітей справжніми людьми. Тільки разом з батьками, спільними зусиллями, вчителі можуть дати дітям велике людське щастя» [2, с. 73–74]. Хтось, можливо, подумає, що така установка є надто загальною і навіть ідеалістичною, оромантизованою, відірваною від життєвих реалій. Але власне в цій установці, зорієнтованій на те, щоб «дати дітям велике людське щастя», і криється один із «секретів» успішної

праці педагога. Орієнтація на високе стимулює його діяльність, надає їй творчого сенсу.

Третій концепт стосується такої важливої і однієї з найбільш провідних для Сухомлинського тем як «виховання природою». У зв'язку з тим, що цей концепт детально розглядався нами в окремій монографії [2], ми обмежимося роздумами на іншу, дотичну до цього концепту проблему.

Чому такого великого значення Сухомлинський придавав вихованню природою? Щоб відповісти на це питання, треба собі уявити виховний процес дитини, яка перебуває в замкнутому середовищі, коли світ, у якому вона живе, є обмеженим. В такому випадку її сприймання навколишнього середовища, а значить і її мислення, спосіб почування теж є обмеженим. Геніальність Сухомлинського як педагога виявилася в тому, що він зрозумів необхідність виводити дитину у світ природи – таким чином сприймання нею навколишньої дійсності урізноманітнюється. У такому випадку місія педагога полягає в тому, щоб уміло активізувати пізнавальний процес дитини, збуджувати її уяву, розвивати її образне мислення, відкривати для неї красу навколишнього світу. Звідси і розробка методики проведення такого розвиваючого заходу як «подорожі в природу».

Сухомлинський в розділі «Школа радості» здійснив психофізіологічне обґрунтування педагогічного впливу краси природи на розумовий, естетичний та фізичний розвиток дитини. Початкове екологічне виховання теж є результатом «подорожей у природу».

Проте не так і важко передбачити, що сучасний учитель, особливо ж учитель міської школи, задається приблизно такими питанням: «Чи не застарілою є у наш час концепція Василя Сухомлинського про виховання красою природи?». Сухомлинський писав про сільську школу 50–60-х років XX століття. Павлиська школа, на матеріалі якої розроблялася його педагогічна система, стояла в саду. До лісу, до поля, до ставка – рукою подати. У часи Сухомлинського телевізор тільки почав з'являтися у сільських хатах, поява комп'ютера, який зараз забирає більшу частину вільного часу в школярів, ще й не передбачалася. У наш час міське населення України кількісно перевищує сільське. Сучасна дитина живе у щільному і далеко не завжди сприятливому для її морального виховання інформаційному середовищі. З одного боку, сприймаючи інформацію через телебачення, радіо, інтернет, дитина нібито й набагато більше знає про світ за своїх попередників, а з іншого – ця інформація далеко не завжди сприяє здоровому моральному вихованню. Зараз все частіше ведуться розмови про нову генерацію дітей – т.зв. «дітей індіго», які вирізняються особливою інтелектуальною проникливістю, розвинутою інтуїцією, але – страждають гіперактивністю, яка поєднується з неумінням зосереджуватися. Йдеться переважно про дітей, що формуються в умовах урбанізації.

Сказане стосується і дітей дошкільного віку. Відомо, що батьки дозволяють користуватися гаджетами навіть малолітнім дітям. І це створює серйозну проблему у підготовці дошкільнят до навчання в школі.

Сучасна педагогічна наука ще не виписала повний портрет урбанізованої

дитини, позбавленої спілкування з природою. Створення такого портрета є одним із найактуальніших завдань. Проте вже зараз треба шукати відповіді на запитання, як не втратити в умовах урбанізації те могутнє і нічим не заміниме джерело виховання, яким є природа.

Людиною твориться нова ноосфера, де в ідеалі мають співіснувати два різних середовища, два різних, багато в чому протилежних світи – світ міста і світ природи. У природи є своя споконвічна краса, яку треба і зберігати, і, водночас, підніматися до неї. Місто треба доглядати і вибудовувати за законами краси. Поети створили немало щемких освідчень в любові до природи. Але ж вони і містам не раз освідчувалися, навіть не зважаючи на те, що наші міста далеко не завжди розбудовувалися за законами краси, – то забудовувалися в радянські часи житловими масивами, що складалися з однотипних, архітектурно невибагливих багатоповерхівок; в часи незалежності з'явилися інші аномалії, головними з яких є стихійність забудов, відсутність містобудівних концепцій.

Наше суспільство має настійно виробляти в собі прагнення влаштовувати міста – свої середовища проживання – за законами краси.

Не можна позбавляти міську дитину спілкування з природою. Звичайно, спосіб спілкування вже має бути іншим, так само як іншою має бути як педагогічна політика, так і педагогічна технологія виховання природою. Японці, наприклад, добиваються, щоб усі учні молодших класів побачили найкрасивіші куточки своєї країни, для чого організовують для них спеціальні екскурсії. Це і є тим, що можна назвати педагогічною політикою. Організація скаутського руху з його ідеєю наближення до природи – це теж педагогічна політика, яка має перетворитися у чинник духовного розвитку.

Проте необхідно вчитися у Сухомлинського виводити дітей молодшого шкільного віку із замкнутого простору у ширший світ і шукати способи активізувати сприймання того світу дитиною – такого сприймання, щоб воно розвивало його мислення, навчало розпізнавати в ньому красу, збагачувало його поки що незначний життєвий досвід. І тут може стати в нагоді не тільки організований виїзд на природу, а й подорож до найближчого парку чи екскурсія вулицею міста з метою розкрити його красу.

Четвертий концепт стосується такого могутнього виховного засобу як виховання казкою. Відомо, наскільки важливе місце в педагогічній системі Сухомлинського займає художня педагогіка – казка і так звані «етичні оповідання». В «Школі радості», не зважаючи на те, що в ній йдеться про виховання дітей дошкільного віку, тобто дітей, які ще не вміють читати і писати, темі казці, темі її сприймання і навіть творення приділено чимало уваги. Її педагогічний сенс розкривається в такому висловлюванні Сухомлинського: «Живим джерелом, яскравими образами грала уява дітей під час «подорожей» до соняшника, до квітучого поля гречки. Що дужче хвилювала дітей краса навколишнього світу, то глибше запам'ятовувалися літери, хоча ця мета ніколи не була висунута на перше місце. Я все більше переконуюся, що образне бачення світу і прагнення передати почуття краси словом – це душа і серце дитячого мислення. Щоб дитина стала розумною і кмітливою, треба в ранньому дитинстві

дати їй щастя художнього бачення світу» [2, с. 156]. У цих думках Сухомлинського виражено важливий для його педагогічної системи смисл. Відомо, що наскрізною в його педагогічній спадщині є тема важливості книги та читання для розвитку учня і, взагалі, для школи, для якої книга є одним із її культів – згадаймо його знаменитий вислів, що «школа стає справжнім осередком культури лише тоді, коли в ній панують чотири культи: культ Батьківщини, культ людини, культ книги і культ рідного слова» [2, с. 338]. Повага до книги, любов до художнього слова, на думку Василя Олександровича, закладається ще в дошкільному віці. І один із способів такого підведення майбутнього школяра до культу книги і читання є слухання ним казок і навіть їх творення. В «Школі радості» Сухомлинський наводить кілька прикладів, як окремі діти, намагаючись висловити свої враження від спостережень над красою природи, пробують складати невеличкі розповіді описового характеру. І цей момент творчості дуже важливий для їх мовного та розумового розвитку. Таке ж важливе значення має для них і гуртове слухання казок та їх обговорення. Для цього якнайкраще підійдуть казки та етичні оповідання, створені самим Сухомлинським. Методика такого читання передбачає їх обговорення. Особливість цих казок та етичних оповідань полягає в упізнаваності та яскравості їх внутрішнього художнього світу. Також важливо, щоб діти навчилися виявляти та обговорювати підтекстові смисли – вони наділені важливим виховним впливом.

П'ятий концепт стосується морально-етичного виховання. В підрозділі «Ти живеш серед дітей, мій сину» йдеться про виховання людяності у дитини. «Ввести дітей в складний світ людських стосунків – одне з найважливіших завдань виховання» [2, с. 163] – пише Сухомлинський. А те, що це завдання є складним для виконання засвідчує такий приклад, який він наводить: «Пам'ятаю таке: чотирирічний хлопчик, замість того, щоб піти у вбиральню, задовольнив свою потребу у дворі, на очах у матері та її сусідів. Мати не обурилася, а розчулилася: «Ось бачте, який у нас синок – нічого не боїться». У вередливому погляді, в надутих губах, у зневажливій усмішці чотирирічного бовдура вже вгадувалася мерзенна істота, з якої може вирости негідник, якщо його не присадити, не змусити глянути на самого себе очима інших людей» [2, с. 163].

Звичайно ж, в цій статті ми не змогли проаналізувати всі важливі педагогічні смисли, які стосуються проблеми підготовки дітей дошкільного віку до успішного навчання в школі. «Серце віддаю дітям» є книгою видатною, такою, що містить невичерпальний зміст. Саме тому вона має бути настільною книгою для педагогів, які навчають та виховують дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Баранюк І. Г. Слово – Природа – Краса в педагогічній системі Василя Сухомлинського : [Монографія]. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2017. 252 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Харків: «Акта», 2012. 538 с.

Юлія БЕНЬКО,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Тетяна ФІЛІМОНОВА,*
*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,*
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО ТОЛЕРАНТНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз загально-педагогічних праць з питань формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності О. Біди, В. Бондаря, І. Шапошнікової, Л. Канішевської, Н. Клокар, Л. Коваль, А. Крамаренко, досліджень з підготовки майбутніх учителів початкової школи до різних видів та аспектів виховання (національного, естетичного, правового тощо), формування толерантності майбутніх учителів як необхідного компонента готовності до виховної діяльності тощо, дозволив нам визначити низку умов, дотримання яких забезпечує процес формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

У цьому контексті під умовами ми розуміємо необхідні обставини, які роблять можливим здійснення означеного вище процесу, «комплекс взаємопов'язаних і взаємозумовлених факторів, які забезпечують процес формування» [1, с. 58]. У нашому дослідженні це процес формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить про те, що більшість дослідників проблем підготовки майбутніх учителів до толерантного розв'язання виховних завдань окреслюють умови ефективності цієї підготовки у загальних рисах. Так, К. Розум вважає основними умовами забезпечення цього процесу стимулювання розвитку моральних, емоційних та вольових якостей педагогів; створення толерантного середовища у студентській групі; насичення освітнього процесу активними методами, що сприятимуть формуванню в майбутніх учителів умінь і навичок запобігання і розв'язання конфліктів [4, с. 11]. Ми не є прихильниками такого способу визначення умов і вважаємо, що вони мають бути конкретними і максимально пов'язаними зі специфікою моделі підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

Виходячи з того, що підготовка майбутніх учителів до толерантного виховання передбачає й розвиток у них толерантності як професійної якості, певні умови формування педагогічної толерантності майбутніх учителів можуть бути враховані у визначенні умов підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

Вивчаючи процес формування толерантності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки, Ю. Тодорцева визнає основними умовами забезпечення

цього процесу: оновлення навчальної інформації теорією педагогічної і психологічної толерантності; тренінг умінь аналізу, конструювання й презентації способів розв'язання конфліктних педагогічних ситуацій засобами техніки вчителя-фасілітатора; створення ситуації успіху в навчально-виховній діяльності задля запобігання засвоєння студентами негативних педагогічних стереотипів [5].

Тому, вважаємо, що першою важливою умовою формування в майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів є консенсус, своєрідна домовленість суб'єктів освітнього середовища щодо дотримання засад толерантності у процесі підготовки фахівців, яка або констатує наявність толерантного освітнього середовища, або декларує наміри суб'єктів освітнього процесу щодо його створення. У цьому сенсі ми розвиваємо ідею В. Ляпунової про консенсус як основу толерантного освітнього простору. Проте розглядаємо його не лише як принцип організації освітнього середовища, а і як умову формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів.

Консенсус є загальною згодою учасників освітнього процесу, яка характеризується відсутністю серйозних заперечень із суттєвих питань змісту й організації освітньої діяльності, що досягається в результаті процедури, спрямованої на урахування думок всіх учасників та зближення розбіжних поглядів. Консенсус не виникає сам по собі. Він може існувати як данина традиції, що тривалий час існує в освітньому середовищі ЗВО, результатом розв'язання складної педагогічної ситуації, необхідності реалізації певної ідеї, ініційованої ззовні (державні програми, концепції, накази або підключення до реалізації проектів інших ЗВО) або ідей, що виникають всередині самого середовища (апробація наукових розробок викладачів, роботи щодо покращення освітнього процесу та мікроклімату в студентських групах тощо).

Другою педагогічною умовою формування в майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів нами визначено відображення ідей толерантного виховання у змісті навчальних дисциплін.

Це логічно випливає з педагогічного консенсусу: визнання необхідності підготовки студентів до толерантного виховання викликає необхідність у закріпленні цих ідей у змісті у вигляді освітніх орієнтирів – складових предметних компетентностей, змістових ліній, окремих сюжетів освітніх програм або змістових наголосів, прикладів, постановки проблеми тощо.

Ще одна група умов стосується організації освітнього процесу: використання інтерактивних технологій, діалогічних методів, поєднання теоретичних і практичних етапів навчання (В. Ляпунова), оволодіння практичними і культуротворчими способами діяльності (О. Філіпп'єва), насичення навчально-виховного процесу активними методами, спрямованими на формування умінь запобігання і розв'язання конфліктів (К. Розум), особистісно-орієнтований підхід (О. Козлова, Т. Гребеник), залучення потенціалу педагогічної практики і самостійної роботи (О. Сакалюк), упровадження ідей педагогічної толерантності (Н. Бирко), особистісно орієнтовані технології, активні методи і прийоми (І. Кривошапка). Звичайно, кожний із дослідників закладав власну логіку

у визначення умов залежно від специфіки предмету дослідження та тих завдань, які вони перед собою ставили і тих моделей, які вони пропонували для їх розв'язання. Ми виходимо з того, що освітнім орієнтиром (передбаченим результатом) нашого дослідження є готовність майбутніх учителів початкової школи до толерантного виховання молодших школярів, що є комплексом здатностей, стрижнем якої є уміння розв'язувати конкретні професійні завдання, пов'язані з толерантним вихованням учнів, спираючись на набуті у процесі навчання знання. Тому провідною умовою до організації підготовки студентів має бути наголос на професійну практичну зорієнтованість, який зумовлює добір методів, прийомів та засобів освітньої діяльності, що за своєю сутністю є впровадженням контекстного навчання, а відтак, залучення студентів до квазіпрофесійної діяльності. Отже, цілком логічним вважаємо визначити *третьою важливою умовою формування в майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів упровадження контекстного навчання та квазіпрофесійної діяльності.*

У сучасній педагогічній літературі практична зорієнтованість освітнього процесу отримала назву контекстного навчання. У визначенні А. Вербицького це таке навчання, де мовою наук за допомогою всієї системи традиційних і нових педагогічних технологій у формах навчальної діяльності, дедалі більше наближених до форм професійної діяльності, динамічно моделюється предметний і соціальний зміст професійної праці. Тим самим забезпечуються умови трансформації навчальної діяльності студента в професійну діяльність фахівця [2, с. 35].

За Н. Дем'яненко, контекстне навчання є концептуальною основою реалізації компетентнісного підходу у професійній педагогічній освіті і забезпечує динамічний рух діяльності студента від власне навчальної (акцентування в лекціях і семінарах-дискусіях на соціальному контексті професійної діяльності) через квазіпрофесійну (різні форми імітації професійної діяльності) і навчально-професійну до реальної професійної [3, с. 53-54].

Таким чином, обґрунтовані вище педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до толерантного виховання молодших школярів (педагогічний консенсус, відображення у змісті професійної підготовки основних засад толерантного виховання, впровадження контекстного навчання та квазіпрофесійної діяльності) розуміються нами як сукупність сприятливих факторів, що забезпечують ефективну реалізацію моделі формування в майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Вовк Л. М. Педагогічні умови формування гендерної культури молодших школярів у навчально-виховній діяльності початкової школи : дис. ... канд пед. наук : 13.00.07. Київ, 2017. 219 с.
2. Гурова Т. Ю. Аналіз структури толерантності молодшого школяра. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2010. № 5(40). С. 70–78.
3. Капітоненко М. Культура миру : Посібник з толерантності. Київ : МЦПД, 2013. 100 с.

4. Розум К. В. Формування готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховній роботі з учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2015. 21 с.

5. Тодорцева Ю. В. Особливості процесу формування толерантності у студентів при вивченні гуманітарних дисциплін. Вісн. Черкас. ун-ту. 2016. № 9. С. 56–60.

Людмила БЕРЕЗОВСЬКА,
д. пед. н, професорка, завідувачка кафедри
теорії та методики дошкільної освіти,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У сучасному глобалізованому світі, в умовах інтеграції України у світовий європейський простір важливого значення набуває проблема толерантної взаємодії з представниками різних культур. Наслідками цих процесів є потреба у підготовці людини до життя у швидко змінному полікультурному суспільстві, що посилюється внаслідок відкритості кордонів, вимушеної міграції людей в умовах повномасштабної російсько-української війни, налагодженні міжнародних зв'язків. Необхідність толерантного співіснування етнічних і національних спільнот потребує реформування системи освіти, яка дозволить враховувати національні (етнічні) розбіжності, ціннісні орієнтації, відповідно до запитів етнокультурних груп населення, відповідатиме світовими тенденціями змісту професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з належним рівнем полікультурної компетентності. Таким чином, завданням сучасної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є формування у них здатності працювати в полікультурному суспільстві, налагоджувати взаємодію з представниками різних культур, володіти практичними навичками міжкультурної комунікації, виховувати у дітей повагу до різних культур.

Обґрунтування необхідності розвитку полікультурної освіти в Україні відображено і в нормативно-правових документах, зокрема, Конституції України, Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), Стратегічному плані діяльності МОН України до 2027 р. (2024 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.) та ін.

Так, у стратегічному плані діяльності МОН України до 2027 року [1], зазначається, що освіта в Україні має підготувати громадян до активної участі у глобалізованому світі на принципах толерантності та міжкультурної комунікації [1].

Проблема полікультурної освіти та формування полікультурної компетентності фахівців висвітлена у працях українських (Н. Бориско,

Н. Величко, Т. Веретенко, О. Дубасенюк, І. Козубовська, Р. Кравець, О. Попова, Л. Султанова та ін.) та зарубіжних (Дж. Бакстер (J. Baxter), Дж. Бенкс (J. Banks), Й. Граф (J. Graf), А. Катлер (A. Cutler), Дж. Лей (J. Lei), С. Стемплескі (S. Stempleski) учених.

Задля обґрунтування сутності поняття «полікультурна освіта», звернімося до термінологічних джерел. У Міжнародній енциклопедії освіти поняття «полікультурна освіта» визначено як педагогічний процес, у якому співіснують дві або більше культур, що відрізняються за мовною, етнічною, національною або расовою ознакою [2].

Український словник зарубіжних термінів означений феномен потрактовує як компонент загальної освіти, спрямований на краще розуміння інших культур, встановлення партнерських взаємин, досягнення взаєморозуміння між представниками різних культур, виховання в дусі не насильства й віротерпимості [3].

На думку Н. Шульги, полікультурна освіта – це освіта, яка відповідає принципу культурного плюралізму, визнання рівноцінності всіх етнічних і соціальних груп, недопущення дискримінації людей за ознаками національної або релігійної належності, статі чи віку [4].

У дослідженні феномен «полікультурна освіта» розглядаємо як опанування певним спектром умінь і навичок за допомогою яких, майбутній вихователь ЗДО може успішно здійснювати спілкування з партнерами інших культур як у побутовому, так і професійному контексті.

Щодо структури полікультурної освіти, то вона, на наш погляд, повинна включати когнітивний, лінгвістичний, етичний та професійно-діяльнісний компоненти, які взаємопов'язані між собою.

1) Когнітивний (базовий) компонент – передбачає наявність у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти знань з історії та культури свого народу; розмаїття культур в Україні та світі, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей.

2) Лінгвістичний компонент – спрямований на опанування особистістю конкретних мовних особливостей та відмінностей, які існують між представниками різних культур, врахування їх у процесі здійснення комунікації; запобігання неоднозначних мовних виразів, комунікативних бар'єрів.

3) Етичний компонент – передбачає розуміння майбутніми вихователями ЗДО етичних норм, які існують у представників різних культур та врахування їх у процесі спілкування.

4) Професійно-діяльнісний компонент – це уміння застосовувати набуті знання в різноманітних ситуаціях професійно спрямованого спілкування, налагодження продуктивної міжособистісної взаємодії з представниками різних культур.

Вагомість полікультурної компетентності для майбутнього вихователя ЗДО прослідковується у професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» [5]. У Документі наголошено на формуванні культурної компетентності, яка включає здатність виявляти повагу та цінувати українську національну

культуру, поважати багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; виражати національно-культурну ідентичність [5].

Розглянемо як виглядає на практиці впровадження деяких елементів полікультурної освіти в систему навчання здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» Університету Ушинського.

Навчальним планом та освітньо-професійною програмою спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на першому курсі студенти вивчають такі навчальні дисципліни, як: «Українська мова за професійним спрямуванням», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Історія України та української культури», «Філософія», «Вступ до спеціальності» та ін.

Задля визначення стану сформованості полікультурної компетентності у майбутніх вихователів ЗДО нами було проведено анкетування здобувачів 3-го року навчання спеціальності 012 «Дошкільна освіта» після проходження ними виробничої педагогічної практики у ЗДО в групах передшкільного віку.

Проаналізуємо отримані результати.

На запитання анкети «Які труднощі Ви відчували у процесі проходження практики?» більшість (63,2 %) студентів зазначили, що відчували труднощі у налагодженні міжособистісної взаємодії з батьками; 37,2% відчували невпевненість у своїх діях; 28,4 % студентів недостатньо володіють практичними навичками здійснення міжособистісного спілкування у полікультурному освітньому середовищі ЗДО.

Наступне запитання мало на меті з'ясувати якими вміннями та навичками роботи в полікультурному освітньому середовищі оволоділи студенти під час проходження педагогічної практики у ЗДО. Отримані відповіді засвідчили, що 45,6 % здобувачів освіти навчилися розв'язувати комунікативні завдання у складних, непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування; 32,5 % – встановлювати доброзичливий стиль взаємин з дітьми, батьками; 23,4 % – дотримувалися культури мовлення, та правил етикетного спілкування відповідно до ситуації.

На запитання «Чи вважаєте Ви себе підготовленим до роботи в полікультурному середовищі закладу дошкільної освіти?» отримали такі відповіді: 34,2 % студентів вважають себе «цілком підготовленими»; 55,6 % – «недостатньо підготовленими»; 10,2 % – не визначилися з відповіддю.

Аналіз анкет засвідчив, що студенти мають достатні теоретичні знання та сформовані практичні уміння, що дозволяють їм діяти в різноманітних ситуаціях професійного спілкування у полікультурному середовищі.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що полікультурна освіта є важливим завданням професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО і розглядається як педагогічний процес, спрямований на поглиблення у здобувачів освіти полікультурних знань, умінь, практичних навичок, ціннісних орієнтацій, необхідних для життя в сучасному полікультурному суспільстві, та реалізується в здатності ефективно вирішувати професійні завдання у процесі взаємодії з представниками різних культур. Сформована полікультурна компетентність дозволить майбутнім вихователям ЗДО ефективно взаємодіяти з усіма

учасниками освітнього процесу в ЗДО, усвідомлювати значимість трансляції культури майбутньому поколінню шляхом засвоєння ними достовірних наукових знань, формування позитивного ставлення як до своєї етнічної групи, так і до представників інших народів та їхніх культур.

Список використаних джерел

1. Стратегічний план діяльності МОН до 2027 р.
URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku>
2. The International Encyclopedia of education / Vol. 7. Oxford: Pergamon Press, 1994. P. 3963
3. Короткий енциклопедичний словник зарубіжних педагогічних термінів / за ред. І. Г. Тараненко, Б. Ф. Мельниченко, Г. В. Степенко. – К. : ІСДО, 1995. – 68 с.
4. Шульга Н. В. Полікультурна освіта молоді в контексті процесів глобалізації. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини*. Київ : Міленіум, 2005. Ч. 2. С. 266–271.
5. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ МОН № 755-21 від 19.10.2021 р.
URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

Катерина БОНДАР,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Тетяна ФІЛІМОНОВА,

*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасній освітній парадигмі формування мистецької компетентності майбутніх учителів початкової школи є однією з ключових складових їхньої професійної підготовки. Ця компетентність не лише забезпечує високу якість викладання мистецьких дисциплін, але й сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формує їх естетичне сприйняття світу та виховує у них любов до мистецтва.

Мистецька компетентність включає комплекс знань, умінь та навичок, необхідних для успішного здійснення мистецько-педагогічної діяльності. Вона передбачає інтеграцію теоретичних знань з історії, теорії та методики викладання мистецтва, а також практичних навичок в галузі образотворчого, музичного та інших видів мистецтва. Майбутній учитель, володіючи мистецькою

компетентністю, здатен ефективно використовувати засоби мистецтва для досягнення навчально-виховних цілей, сприяти розвитку критичного та креативного мислення учнів, їхньої здатності до самовираження та рефлексії.

Коли ми говоримо про «мистецьку компетентність», ми маємо на увазі більш широке поняття «компетентність», яке в українській педагогіці визначають як інтегровану характеристику особистості. Вона формується через знання, уміння, навички, ставлення, поведінкові реакції і здатність самостійно вирішувати завдання у конкретній сфері. Компетентність часто розглядають через такі поняття, як «сукупність знань та вмінь», «комплекс умінь», «здатність до...», «готовність до...», «знання в дії» та «спроможність». Це означає, що компетентність є багатогранною і включає набір знань, навичок і відносин, які дозволяють особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції, набуваючи практичного досвіду.

Фундаментальний рівень компетентності формується після закінчення університету через накопичення практичного досвіду в професійній діяльності. Саме на цьому рівні розкривається творчий потенціал, який проявляється ситуативно і дозволяє одночасно розуміти та діяти. Це допомагає сприймати нові культурні, соціальні, економічні та політичні реалії та адекватно реагувати на них у педагогічній діяльності.

Аналіз досліджень у сфері професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи дозволяє виділити мистецьку компетентність як один із ключових складників їхнього професіоналізму. Виходячи з аналізу теоретичних джерел, ми визначаємо мистецьку компетентність як багатогранне утворення в структурі особистості, що характеризується готовністю до навчання, виховання й розвитку дітей через синтез образотворчого, музичного та інших видів мистецтва. Інтеграційний процес, використовуючи різноманітні засоби мистецтв, технології мистецької освіти, інноваційні форми та методи навчання, впливатиме на свідомість дитини комплексно, сприяючи розвитку інтегративного мислення та синтезу міжсенсорних асоціацій.

О. Олексюк вважає, що мистецька компетентність відображає духовний потенціал особистості, її здатність до емоційного і ціннісного світосприйняття, а також готовність створювати творчий стиль життя і діяльності, використовуючи набутий мистецький досвід. На думку дослідниці, мистецька компетентність являє собою поєднання знань з історії, теорії та методики викладання мистецтва, зокрема музичного, художньо-творчих навичок у сфері виконавства та досвіду практичної художньо-освітньої діяльності. Українська науковиця виділяє цілу низку предметних компетенцій, що охоплюють різні аспекти музичної діяльності майбутніх педагогів. Серед них:

- здатність вільно оперувати мистецькими знаннями, проводити художні паралелі між стильовими напрямками та жанрами музики і інших видів мистецтв, відтворювати об'єктивний зміст твору і виражати своє суб'єктивне ставлення до нього, а також педагогічно доцільно підбирати репертуар;

- уміння мобільно застосовувати наявні знання в контексті конкретного музичного твору;

- дотримання стильових принципів виконання та артистичне втілення інтерпретаційного задуму у реальному звучанні;
- здатність визначити навчально-виховний потенціал музичного твору.

Узагальнюючи досвід науковців, визначаємо *мистецьку компетентність майбутнього вчителя початкових класів* як особистісну якість, яка полягає в розумінні специфіки мистецької складової своєї професійної діяльності. Це включає інтеграцію знань з теорії та методики викладання мистецтва, творчого самовираження та рефлексії в різних видах мистецтва під час їх практичного освоєння.

Формування мистецьких компетенцій в майбутніх вчителів початкових класів є важливим через наявність низки суперечностей в сучасній початковій школі. Серед них – розрив між консервативною, не завжди ефективною парадигмою знань і вимогами нової компетентної освіти; між необхідністю розвитку життєвих компетенцій в молодших школярів і недостатньою ефективністю наявних дидактичних методів у мистецькій сфері; а також між великим потенціалом мистецької освіти і недооцінкою її важливості з боку деяких учителівбатьків і учнів.

Проблема, про яку йдеться, висвітлена в численних наукових працях Н. Бібік, В. Бондаря, М. Вашуленка, Л. Кондрашової та інших.

Майбутнім фахівцям слід опанувати формування ключових компетентностей, виховати в учнів початкової школи потребу у спілкуванні з прекрасним засобами мистецької освіти. Це є засадним компонентом цілісного освітнього процесу, оснащеного методологічним інструментарієм НУШ, зокрема: спрямуванням в освітній парадигмі репродуктивного засвоєння знань, умінь та навичок на педагогіку партнерства; формуванням здатності учня спілкуватися; розвитком мислячих, креативних, емпатійних споживачів надбань світової та національної культури; заохоченням до творчої ініціативи.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що формування мистецької компетентності є важливою складовою професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Ця компетентність забезпечує не лише високий рівень викладання мистецьких дисциплін, але й сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формує у них естетичне сприйняття світу та виховує любов до мистецтва. Розвиток мистецької компетентності є необхідним для підготовки сучасних вчителів, здатних забезпечити якісний освітній процес та всебічний розвиток учнів початкової школи. Важливість цієї складової професійної підготовки підкреслює необхідність систематичної роботи над формуванням відповідних знань, умінь і навичок у майбутніх педагогів.

Список використаних джерел

1. Коновченко Ю., Дорошенко Т. Теоретичні основи проблеми формування у майбутніх учителів початкової школи готовності до мистецько-педагогічної діяльності. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. №2.1 (54.1), лютий. 2018. С.62–66.
2. Красовська О., Міськова Н. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи у галузі мистецької освіти. *Педагогіка і психологія професійної*

освіти. № 2. 2013. С. 74–81.

3. Лисевич О. Формування мистецької культури майбутнього вчителя початкових класів як важливої умови його творчого розвитку. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. Педагогічні науки. Вип. 67. 2015. С. 197–201.

4. Масол Л. Впровадження компетентнісного підходу до змісту загальної мистецької освіти: аналіз державних стандартів. *Мистецтво та освіта*. № 4. 2014. С. 2–8.

Ганна БРЕСЛАВСЬКА,
к. пед. н., ст. викладачка кафедри початкової та
дошкільної освіти, докторантка,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ШЛЯХ ДО ЇХНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Волонтерство набуває значення як важливий елемент особистісного і професійного розвитку студентів така діяльність формує у студентів практичні навички, які доповнюють теоретичні знання, отримані в закладах вищої освіти. О. В. Зайцева вважає волонтерство одним із найважливіших соціально-педагогічних явищ, що сприяє інтеграції студентів у професійне середовище.

Волонтерська діяльність сприяє соціалізації молоді, формуванню цінностей і морально-етичних принципів, необхідних для майбутньої професійної діяльності (Л. М. Гончар). Вона розвиває емпатію, толерантність і соціальну відповідальність, що є основою ефективної роботи з людьми. Завдяки участі у волонтерських проєктах студенти розвивають такі компетенції, як командна робота, лідерство, управління проєктами та вирішення конфліктів (І. А. Бойко, М. М. Капустіна). Волонтерство допомагає розвивати м'які навички (softskills), такі як комунікабельність, емоційний інтелект і критичне мислення. П. В. Шевчук підкреслює, що ці навички є ключовими для успішної адаптації студентів у професійній сфері. Участь у волонтерських заходах дозволяє студентам усвідомити свої професійні вподобання та обрати напрямок подальшого розвитку (О. В. Третьякова), встановлювати зв'язки з професіоналами своєї галузі, що може сприяти кар'єрному зростанню (О. С. Дмитренко), формує у студентів почуття соціальної відповідальності, яке є важливим компонентом професійної етики.

С. О. Сисоєва акцентує на ролі волонтерства у вихованні активної громадянської позиції. Співпраця закладів вищої освіти з благодійними та громадськими організаціями відкриває нові можливості для залучення студентів до волонтерської діяльності (М. М. Капустіна), сприяє підвищенню іміджу університетів та активізації студентського руху.

Основними викликами є недостатня мотивація студентів, відсутність системного підходу до організації волонтерства та обмеженість часу через

навчальне навантаження (К. О. Левченко).

Г. П. Олійник зазначає, що через участь у волонтерських заходах студенти знаходять сенс у своїй діяльності, відчуючи значущість свого внеску в суспільне благо.

Отже, волонтерська діяльність є потужним інструментом особистісного та професійного розвитку студентів, сприяє набуттю практичного досвіду, формуванню соціальних навичок і розвитку професійної компетентності, що є важливими для успішного працевлаштування та реалізації в обраній сфері діяльності.

Список використаних джерел

1. Зайцева О. В. Волонтерська діяльність як соціально-педагогічне явище. Київ: Наукова думка, 2018. 215 с.
2. Гончар Л. М. Соціальна педагогіка: основи теорії та практики волонтерства. Харків: Основа, 2017. 304 с.
3. Бойко І. А. Професійний розвиток майбутніх фахівців через волонтерську діяльність. Львів: Світ, 2019. 220 с.
4. Третьякова О. В. Професійна підготовка студентів до соціальної роботи: теорія і практика. Київ: Либідь, 2015. 278 с.
5. Капустіна М. М. Соціальна робота: теорія і практика волонтерської діяльності. Одеса: Гельветика, 2020. 236 с.
6. Сисоєва С. О. Роль волонтерства у професійному становленні студентів. Івано-Франківськ: Плай, 2018. 190 с.
7. Дмитренко О. С. Молодіжне волонтерство в Україні: соціально-економічні аспекти. Чернівці: Рута, 2016. 185 с.
8. Шевчук П. В. Розвиток softskills у студентів через волонтерську діяльність. Вінниця: ВДТУ, 2019. 152 с.
9. Левченко К. О. Психологічні аспекти волонтерської діяльності у молоді. Дніпро: Поліграфія, 2017. 167 с.
10. Олійник Г. П. Волонтерство як елемент особистісного зростання студентів. Київ: Освіта, 2021. 210 с.

Алла ВАСИЛЮК,

д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти

Галина КІТ,

к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти,

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

ПРО ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Для нашої країни інклюзивна освіта – це виклик, а також реформаторський проєкт під назвою «Нова українська школа», метою якої є побудова сучасної якісної школи для всіх учнів. Новою парадигмою несегрегованого навчання стала

інклюзія, яка акцентує увагу на суб'єктності учня (відповідно до ідей персоналістичної педагогіки), його праві на самореалізацію в умовах потенціалу освітнього середовища. За останнє десятиліття активізувалися дослідження навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) від фокусування на розладах особистості (медична модель) до фокусування на особливостях і можливостях розвитку (соціальна модель) (В. Бондар, Л. Байда, І. Білозерська, Л. Даниленко, К. Кольченко, А. Колупаєва та ін.).

Упровадження інклюзивних педагогічних технологій є складним і динамічний процес переведення теоретичних концепцій в практичну площину застосування. Як слушно зауважує К. Дудич [1], без знання технологій, принципів технологічного підходу в інклюзивному навчанні та конкретних методик роботи з особами з ООП не можливе ні планування, ні організація та здійснення освітнього процесу. Тобто, технології інклюзивного навчання можна розглядати як систему знань про оптимальні форми, методи, засоби та способи організації навчання дітей з ООП.

Учителям важливо знати, які види технологій існують та які з них обрати для ефективного вирішення педагогічних завдань. Спектр різноманітних технологій, які сприяють забезпеченню інклюзивної освіти, є різноманітний (див. табл. 1).

Таблиця 1

Технології для забезпечення інклюзивного навчання [2, с. 11]

Технології	Їх особливості
<i>Правові</i>	Це нормативно-правові акти, що забезпечують право на освіту людей з ООП та юридично врегульовують механізми забезпечення цього права. В Україні існує велика кількість нормативно-правових актів щодо захисту прав людей з ООП
<i>Організаційно-управлінські</i>	Забезпечують виконання вимог нормативно-правових актів стосовно організації та забезпечення інклюзивної освіти; створення умов для розвитку, виховання та навчання учнів з інвалідністю; соціальний захист, охорону життя та здоров'я; кадрове і програмно-методичне, інформаційне та матеріальне забезпечення учасників інклюзивного процесу; контроль за діяльністю, документально-інформаційне забезпечення нормативної та інноваційної діяльності. Вони пов'язані з етапами організації інклюзивного процесу: проектування і програмування, командної взаємодії вчителя та спеціалістів, організації структурованого, адаптованого і доступного середовища; доступність форм навчання та освітніх послуг; запровадження спеціальних технологій, адаптивних технічних засобів навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм, навчально-методичних матеріалів, підручників з врахуванням нозологій осіб з інвалідністю; створення умов для їх адаптації та самореалізації; забезпечення фізичної та соціально-психологічної реабілітації.

<i>Педагогічні :</i>	Викладання навчального матеріалу дітям з ООП у прийнятній для них формі, впровадження сучасних технологій навчання, забезпечення навчально-методичними матеріалами в адаптованому вигляді: вербальному, візуальному, звуковому, електронному;
<i>Структурно-логічні</i>	- поетапне формулювання дидактичних завдань, вибір способу їх розв'язання, діагностики та оцінювання одержаних результатів;
<i>інтеграційні</i>	- дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію різнопредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання);
<i>ігрові</i>	- ігрова форма взаємодії педагога і дітей сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету. Використовують театралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, імітаційні вправи, ігрове проєктування;
<i>діалогові</i>	- пов'язані зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співробітництва на суб'єкт-суб'єктному рівні: «учень – учитель- асистент учителя»,
<i>технологічна схема</i>	- умовне зображення технології процесу, поділ його на окремі функціональні елементи й позначення логічних зв'язків між ними. Таке зображення є необхідною умовою унаочнення процесу, що сприяє його аналізу та ефективному застосуванню;
<i>технологічна карта</i>	- опис процесу у вигляді покрокової, поетапної послідовності дій із зазначенням засобів, що використовуються;
<i>тренінгові</i>	- система діяльності щодо відпрацювання алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань (тести, психологічні тренінги інтелектуального розвитку, розв'язання задач).
<i>Технічні</i>	Передбачають забезпечення особливими технічними засобами залежно від виду нозології: спеціалізований технічний супровід навчання, метою якого є забезпечення адаптивними технічними засобами та спеціальними технологіями навчання. Це програмно-апаратне забезпечення, що містить сурдо-, тифло технічні засоби.
<i>Комп'ютерні</i>	Реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії «вчитель – комп'ютер – учень» за допомогою інформаційних, тренінгових, розвивальних, контролюючих та інших навчальних програм.

Також важливу роль в організації інклюзивного освітнього процесу відіграють *інформаційні* та *мультимедійні* технології.

Упровадження даних технологій включає певні етапи, серед яких:

1. Спеціальна підготовка виконавців (наприклад, з ресоціалізаційної педагогіки, спеціальної психології, деяких технологій навчання, що забезпечують індивідуальний підхід до учнів) та організація їх роботи.
2. Координація різних суб'єктів (МОН України, НАПН, наукові школи, навчальні заклади різного рівня, контрагенти).
3. Надання науково-методичної допомоги спеціалістам.
4. Контроль за діяльністю суб'єктів впровадження інклюзивних технологій навчання.
5. Аналіз процесу технологізації.
6. Корекція цілей (з урахуванням специфіки нозології людей з обмеженими можливостями та технічних засобів для реалізації навчального процесу).
7. Організація інформаційного забезпечення та забезпечення процесу реалізації.

Метою діяльності вчителя, який впроваджує інклюзивну практику, є створення оптимальних умов для розвитку потенціалу кожного учня, зокрема з ООП. Для цього вирішуються відповідні завдання, спрямовані на:

- організацію доступного освітнього середовища залежно від потреб конкретних учнів класу, серед яких можуть бути діти з різними нозологіями;
- створення атмосфери емоційного комфорту в учнівському колективі, формування взаємовідносин у дусі співпраці та прийняття особливостей різних учнів;
- використання сучасних технологій і форм організації навчальної роботи відповідно до можливостей і потреб учнів;
- адаптацію наявних або розробку нових навчальних матеріалів (напр., завдань різної складності, робочих зошитів із великим шрифтом, плакатів чи презентацій);
- використання відповідних здібностям дітей методів оцінювання навчальних досягнень і продуктів навчальної та позакласної діяльності;
- організацію взаємодії з батьками учнів з ООП, у тому числі під час побудови та реалізації індивідуальних освітніх та реабілітаційних програм.

Детальніше зупинимось на розгляді педагогічних технологій та критеріїв їх оцінювання. Серед важливих і поширених з них є:

1. Технології диференційованого навчання та індивідуалізації навчального процесу.
2. Технології корекції труднощів, що виникають у навчанні дітей.
3. Технології, спрямовані на формування соціальних компетенцій.
4. Технології оцінювання навчальних досягнень учнів.

Слід зазначити, що педагогічні технології повинні гарантувати досягнення певного рівня навчання й виховання, бути ефективними та оптимальними щодо термінів впровадження, витрат сил і засобів. Для порівняння технологій необхідно

дотримуватися універсальної методології її проектування та експертизи, послуговуючись системою критеріїв їх оцінки.

Таблиця 2

Критерії ефективності педагогічних технологій

Етап	Підстава для оцінки
Проектування	– поділ процесу на етапи, дії, операції; – алгоритмічність (спосіб і послідовність одержання результату, що визначається вихідними даними); – технологічна послідовність реалізації етапів, виконання дій, операцій; – управління.
Функціонування	– зміст навчання; – методи навчання; – система дидактичних засобів; – організація навчання.
Оцінювання результатів	– засвоєння знань (глибина, усвідомленість, системність, ціннісно-сміслові ставлення, дієвість, міцність, самостійність тощо); – розвиток ціннісних орієнтацій; – самореалізація вчителя та учня; – зміна стосунків у педагогічному процесі; – специфічне мислення (діалектичність, проблемність, аналітичність).

Варто зауважити, що важливим є моральний аспект технологізації інклюзивної освіти. Йдеться про «педагогічну чистоту», моральну безпеку, валеологічну обґрунтованість та духовну екологічність. Учитель, який володіє сучасними педагогічними технологіями, у постійній взаємодії з учнями інклюзивного класу, їхніми батьками, медичним працівником та шкільним психологом, повинен планувати й організовувати свою діяльність з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Дубич К. Роль технологізації у впровадженні інклюзивного навчання. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Зб. наук. праць. 2011. Вип. 4 (45). С. 60-69.

2. Дубяга С. Педагогічні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів на пряму підготовки «Початкова освіта». Мелітополь : Вид. МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 160 с.

3. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад. : А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с.

4. Wasyluk A., Kit H. O współczesnych technologiach nauczania inkluzyjnego. Pedagogika Społeczna. WSNS Pedagogium. Warszawa, 2021. Nr 1-2. S. 273-283.

Раїса ВДОВИЧЕНКО,

*к. пед. н., доцентка, в. о. директорки ВСП «Фаховий коледж
МНУ імені В. О. Сухомлинського»*

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ В НОВІЙ СІМ'Ї

Адаптація дитини в новій сім'ї – це складний процес, який вимагає не тільки любові та турботи прийомних батьків, але й професійної підтримки. Соціальний працівник відіграє в цьому процесі ключову роль, забезпечуючи всебічну допомогу як дитині, так і її новій родині. Забезпеченні успішної інтеграції дитини в нове сімейне середовище.

Зміст, проблеми, особливості, етапи адаптації дитини до нового соціально-педагогічного середовища вивчаються в психології, педагогіці, соціології та ін.. Визначні вчені М. П. Драгоманов, П. Ф. Лесгафт, О. С. Макаренко, К. Д. Ушинський, М. І. Алексєєва, Л. С. Волинець, Л. І. Божович, Н. М. Комарова, А. Й. Капська, Г. М. Бевз та інші вивчають процес становлення дитини в новій сім'ї, оскільки саме у сім'ї зароджуються світогляд, ціннісні орієнтації дитини, спосіб життя нової родини, норми поведінки та трудові навички тобто те, що необхідно для подальшого її життя в соціумі.

Перехід дитини в нову сім'ю – це значна зміна у її житті. Дитина стикається з новими людьми, правилами, звичками, що може викликати стрес, тривогу та інші емоційні труднощі. Соціальний працівник допомагає дитині адаптуватися до нового середовища, знайти своє місце в сім'ї, побудувати відносини з новими членами сім'ї, зберегти емоційну рівновагу, подолати стрес, тривогу, навчитися спілкуватися, співпрацювати, вирішувати конфлікти.

Період адаптації дитини в новій сім'ї поділяють на підготовчий та початковий етапи, етап стабілізації та довготривалої адаптації. У ході підготовчого етапу особливе місце відводиться знайомству дитини з потенційними прийомними батьками, обговоренню очікувань і побоювань всіх учасників процесу, підготовці дитини до переїзду в нову сім'ю. Початковий етап характеризується плануванням перших днів у новій сім'ї, ознайомленням з новими членами сім'ї, режимом дня, правилами. Для цього періоду важлива роль прийомних батьків у створенні атмосфери безпеки та довіри. На етапі стабілізації здійснюється поступове встановлення міцних емоційних зв'язків між дитиною і прийомними батьками, формування нових сімейних традицій, інтеграція дитини в нове соціальне середовище. Далі йде процес довготривалої адаптації, а саме: продовження роботи над подоланням наслідків минулого досвіду, підтримка дитини в процесі її розвитку та становлення особистості.

Для більш успішного входження дитини-сироти у прийомну сім'ю

визначено доцільність індивідуальної та загальної, а також матеріальної, фінансової, правової підтримки з боку держави. Для успішної адаптації такої дитини досить важливою постає розробка програм та втілення методик роботи фахівців соціальної галузі з прийомними сім'ями на рівні соціальних служб, центрів допомоги дітям та сім'ям, та інших закладів державного (першого) та недержавного неприбуткового (третього) секторів. У галузі фахової соціальної роботи цей напрям, разом з урахуванням індивідуальних рис дитини та прийомної родини, доцільно сьогодні визначити пріоритетним.

Таким чином, на успішність адаптації дитини впливає вік, попередній досвід дитини, особливості темпераменту, а також готовність прийомної сім'ї та професійна підтримка соціального працівника. Прийомна сім'я відіграє ключову роль у процесі адаптації дитини. Важливо, щоб прийомні батьки були готові до виховання дитини, розуміли особливості адаптаційного періоду, були готові до труднощів, надавали дитині любов і підтримку, створювали атмосферу безпеки та довіри, активно співпрацювали зі спеціалістом.

Організація соціальної роботи, спрямованої на адаптацію дитини в новій сім'ї, є важливим етапом у житті дитини. Завдяки професійній допомозі соціального працівника, дитина може успішно інтегруватися в нове сімейне середовище і побудувати щасливе майбутнє.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей / Н. М. Комарова, Г. М. Бевз, Л. С. Волинець та ін. К.: Видавництво, 2009. 103 с.
2. Робота з дитиною у прийомній сім'ї. Метод. посіб. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 188 с.
3. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів / Авт. кол. Г. М. Бевз, А. Й. Капська, Н. М. Комарова та ін. К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 188 с.
4. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід: Навч.-метод. посіб. / Г. М. Бевз, Л. С. Волинець, А. Й. Капська та ін. К.: Укр. ін-т соц. досліджень, 2017. 127 с.

Ксенія ГИРЧЕНКО,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,

*к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського*

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Емоційна сфера дитини є однією з найважливіших сфер особистості.

Характеристики емоційної сфери молодших школярів: швидка реакція на події і виразне сприйняття; безпосередність, відвертість вираження своїх переживань - радості, суму, страху, задоволення або невдоволення; очікування афективного страху - в процесі навчання дитина переживає страх як передчуття неприємностей, невдач, непевності у своїх силах, неможливості упоратися із завданням; школяр відчуває загрозу своєму статусу в класі, сім'ї; значна емоційна нестійкість, зміна настрою (на загальному тлі життєрадісності, бадьорості, веселості, безтурботності), схильність до короткочасних і бурхливих афектів; емоціогенними факторами для молодших школярів є не лише ігри й спілкування з однолітками, а й успіхи в навчанні та оцінка цих успіхів учителем і однокласниками; власні та чужі емоції й почуття усвідомлюються погано; міміка та вияви почуттів інших людей нерідко сприймається хибно, що зумовлює неадекватні реакції молодших школярів. Винятком є базові емоції страху й радості.

Школярі молодших класів легше розуміють емоції, які виникають у знайомих їм життєвих ситуаціях, але не завжди можуть виразити емоційні переживання словами. Краще розрізняють позитивні емоції, ніж негативні. Їм важко відрізнити страх від подиву. Невпізнаною виявилася емоція провини. У молодших школярів виникає здатність до співпереживання при сприйнятті драматичних конфліктів.

До третього класу в школярів виявляється захоплене ставлення до героїв, спортсменів. У цьому віці починає формуватися любов до Батьківщини, почуття національної гордості, формується прихильність до товаришів. Молодші школярі вкрай емоційні, але поступово вони оволодівають умінням керувати своїми емоційними станами, стають стриманішими, врівноваженішими. Емоційну сферу молодших школярів складають переживання нового, здивування, сумніву, радощів пізнання, які є базою розвитку допитливості та формування пізнавальних інтересів.

Основним джерелом емоцій є навчальна та ігрова діяльність (успіхи та невдачі в учінні, взаємини в колективі, читання книг, перегляд фільмів, мультфільмів, участь в іграх, конкурсах). Молодші школярі емоційно вразливі. У них розвивається почуття самолюбства, зовнішнім вираженням якого є гнівне реагування на будь-яке приниження їх особистості та позитивне переживання визнання їх якостей.

Спрямованість особистості молодших школярів виражається у їхніх потребах і мотивах. Як і в дошкільнят, у них сильна потреба в ігровій діяльності, проте змінюється зміст гри; в рухах (він не може довго сидіти на уроці непорушно, тому потрібно надати можливість дитині більше рухатись); у зовнішніх враженнях, через що першокласника приваблює зовнішній бік предметів, явищ, подій.

Відвідування школи змінює емоційну сферу дитини у зв'язку з розширенням змісту діяльності й збільшенням кількості емоціогенних об'єктів. Ті подразники, які спричинили емоційні реакції в дошкільників, на школярів молодших класів уже не діють. Хоча молодший школяр бурхливо реагує на події,

які його зачіпають, у нього виникає здатність придушувати вольовим зусиллям небажані емоційні реакції. Внаслідок цього спостерігається відрив експресії від пережитої емоції як в один, так й в інший бік. Він може як не виявляти наявну емоцію, так і зображувати емоцію, яку він не переживає. Діти цього віку вкрай емоційні, але поступово вони оволодівають уміннями керувати своїми емоційними станами, стають стриманішими, більш врівноваженими.

Для молодших школярів загалом характерний життєрадісний, бадьорий настрій. Причиною афектних станів, які мають місце, є передусім розходження між домаганнями і можливостями їх задовольнити, прагненням більш високої оцінки своїх особистісних якостей і реальними взаємостосунками з людьми тощо. Розвиваються почуття симпатії, відіграючи важливу роль у формуванні малих груп у класі та стихійних компаній. При цьому першокласники схильні переоцінювати власні моральні якості й недооцінювати їх у своїх однолітків. З віком вони стають більш самокритичними.

Емоційне неблагополуччя дитини, проявляючись у сфері її стосунків з іншими людьми й у світі власних переживань, зумовлює такі види порушень: неврівноваженість, швидку збудливість, що проявляються в голосному плачі, вибухах гніву, глибокій ображеності; «легку загальмованість», уникання спілкування; агресивність у взаємодії з ровесниками; тривожність, що проявляється у переживанні різноманітних страхів.

Головним джерелом гармонійного розвитку емоцій і почуттів молодшого школяра є сім'я. Розвиток його емоційної сфери відбувається в напрямі ускладнення змісту емоцій, формування емоційної забарвленості життя, експресивності переживань. В останні роки, як свідчать спеціальні експериментальні дослідження, найбільш розповсюдженими явищами є тривожність і страхи в дітей.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Дубчак О. Дитина йде до школи: радощі й турботи. Початкова школа. 2003. № 4. 72 с.
3. Заброцький М. М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. 112 с.
4. Ковальов С. В. Психологія сучасної сім'ї : Кн.для вчителя. К. :Просвещ., 1983. 208 с.
5. Савчин М. В., Василенко П. П. Вікова психологія. Київ: Академвидавництво, 2005. 360 с.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Академія, 2002. 528 с.

*Анастасія ГРЕЧИН,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,
к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

НАСТУПНІСТЬ У РОБОТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я

Сьогодні науці відомо, що підвищення рівня здоров'я пов'язане насамперед не тільки з розвитком медицини, але й зі свідомою розумною роботою самої людини щодо відновлення та розвитку життєвих ресурсів, перетворення здорового способу життя на складову образу «Я», для чого необхідне переорієнтування особи з лікування хвороб на формування здоров'я. Учені (Т. Андрющенко, О. Богініч, Н. Денисенко) акцентують на недотриманні фізіологогігієнічних вимог до організації життєдіяльності, на скороченні необхідного обсягу добової діяльної активності та байдуже ставлення дітей до свого здоров'я. Саме тому, так важливо забезпечити наступність між дошкільною та початковою ланками освіти у формуванні основ ціннісного ставлення до здоров'я. Цей процес допомагає досягти цілісного розвитку особистості та забезпечить фізіологічну готовність дітей до школи.

Для поліпшення здоров'я необхідні не стільки медичні нововведення, скільки зміни на рівні освітніх установ, завданнями яких мають бути: використання здоров'язбержувальних технологій освіти та формування правильної системи цінностей, мотивів і установок; орієнтація дітей на здоровий спосіб життя; інтеграція медико-біологічного, соціального та психологічного знання, орієнтованого на духовно-моральне становлення дитини. Педагогічними умовами формування ціннісного ставлення до здоров'я є: створення ціннісно-орієнтаційного простору для здорового способу життя; спрямованість фізичного виховання на формування потреби у здоров'ї та мотивів здорового способу життя; розширення змісту фізичного виховання за рахунок валеологічних, психологічних, педагогічних знань, умінь та навичок; урахування вікових відмінностей, а також загальних закономірностей формування ставлення до здоров'я в організації психолого-педагогічного процесу; організація особистісно-орієнтованого фізичного виховання з урахуванням параметрів особистісного ставлення до здоров'я; стимулювання оздоровчої активності; єдність та взаємозв'язок розвитку всіх компонентів ціннісного ставлення до здоров'я [4, с. 70].

Логіка побудови здоров'язбержувального освітнього середовища, безпосередньо пов'язана з усім комплексом особистісно-інтелектуального розвитку особистості, забезпечення її психологічного благополуччя, дозволяє

успішно реалізувати виховні, розвивальні, комунікативні, корекційно діагностичні функції і завдання додаткової освіти дітей.

О. Богініч зазначає, що є певна відмінність у поняттях здоров'язбережувальний освітній простір та здоров'язбережувальне середовище: перше поняття більшою мірою розкриває умови, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я дитини через створення таких комфортних щодо цього умов, які можуть бути не тільки в закладі освіти, а й у родині, навколишньому середовищі тощо [1, с. 193].

Для забезпечення наступності в роботі закладів дошкільної освіти і початкової школи у формуванні основ ціннісного ставлення до здоров'я пріоритетами мають стати активні розмови з дошкільниками валеологічного змісту; особистий приклад дорослого, який демонструє ціннісне відношення до свого здоров'я; інтегрована діяльність, пов'язана з питаннями здоров'я; ігри-стратегії по виробленню навичок взаємодії, прийняттю колективних рішень тощо. Варто, підбираючи методи реалізації поставлених завдань, уникати репродуктивних методів, надавати перевагу практично-дослідницькій діяльності, у процесі якої діти самостійно напрацьовуватимуть відповіді «чому?» ...захворів ведмедик, засмутилася мама, стало сумно та ін. [3, с.45].

Найбільш ґрунтовно параметри оснащення предметно-розвивального середовища валеологічного спрямування у ЗДО визначено у парціальній програмі Л. Лохвицької «Про себе треба знати, про себе треба дбати» [5].

Отже, забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти передбачає спільну роботу батьків, учителів, вихователів з метою формування в дітей основ ціннісного ставлення до здоров'я. Така робота передбачає врахування всіх складових здоров'я і можливе лише за умови забезпечення принципу системності та комплексності освітньо-виховного впливу на дитину. Успішність формування основ ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей 5-6 року життя забезпечуватиметься за таких педагогічних умов: організація предметно-просторового виховного середовища; залучення старших дошкільників до активної здоров'язбережувальної діяльності; робота з педагогами з формування в дітей 5-6 року життя основ ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 2013.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 15.08.24).
3. Бойченко Т. Є. Здоров'я як категорія валеології, медицини і педагогіки. *Культура безпеки, екології та здоров'я*. 2010. № 4. С. 41-45.
4. Денисенко Н. Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я. *Дошкільне виховання*. 2008. № 9. С. 68–85.

5. Лохвицька Л. В., Андрущенко Т. К. Дошкільникам про основи здоров'я: навч.-метод. посібн. Тернопіль: Мандрівець. 2007. 176 с.

Карина ДЕМЧЕНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Анжеліка КУРЧАТОВА,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ГОТОВНІСТЬ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ МОВЛЕННЄВИХ ІГОР У СУЧАСНУ ПРАКТИКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Основи творчої особистості формуються з раннього віку в тому випадку, якщо поряд із дитиною знаходиться компетентний, захоплений своєю справою педагог. Тому формування компетентнісного професіонала вимагає модернізації підходів до організації освітньо-виховного процесу закладу вищої освіти. Актуальність обраної проблеми обумовлена тим, що готовність фахівців дошкільної освіти до впровадження інтелектуальних мовленнєвих ігор у сучасну практику дошкільної освіти визначається необхідністю застосування в сучасному закладі освіти найбільш ефективних засобів виховання, навчання і розвитку а також набуття нею певних компетенцій. Це пов'язано із переглядом основних завдань педагогічної діяльності, їх адаптації до тих нових відносин, що складаються в нашій країні. Процес гуманізації освіти приводить до відмови від авторитарності педагогічної дії на дитину. У нових умовах передусім наголошується на завданні переходу від масово-репродуктивних форм і методів навчання і виховання до особисто-орієнтованих, індивідуально-творчих. Тільки це забезпечить розвиток і реалізацію здібностей кожної дитини, що, у свою чергу, сприятиме успішному входженню в життя суспільства. Вирішити цю проблему можливо на основі розробки дидактичних аспектів і педагогічних технологій готовності фахівців дошкільної освіти до впровадження інтелектуальних мовленнєвих ігор у сучасну практику дошкільної освіти.

Майбутні вихователі дітей дошкільного віку заохочуються до участі в різноманітних семінарах, тренінгах, майстер-класах, воркшопах, вебінарах, адже такі форми сучасної освіти є одним із напрямів професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців, позитивно впливають на формування загальних і фахових компетентностей, розвивають критичне мислення, дозволяють реалізувати міждисциплінарний підхід до розв'язання різних професійних ситуацій.

Одним із завдань дошкільної освіти є формування в дітей мовленнєвої компетенції шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного

соціального досвіду через гру.

Гра виступає універсальною формою виховання дитини дошкільного віку. Гра є одним із найцікавіших видів діяльності дитини дошкільного віку, провідною для цього вікового періоду та є засобом всебічного розвитку, важливим методом виховання. Сприятлива емоційна атмосфера ігрової діяльності підтримує й активізує інтерес дітей до предметів і явищ, які їх оточують. На тлі позитивного емоційного настрою процес пізнання проходить без особливих зусиль, стає більш інтенсивним і результативним. У грі діти почувають себе вільніше, активно проявляють інтерес до нового, його дослідження, перетворення. В ігровій діяльності пізнаються не тільки предмети навколишньої дійсності, а й нові соціальні явища та формуються міжособистісні взаємовідносини. Саме в ігровій діяльності діти активно взаємодіють із однолітками, оскільки їх об'єднують спільна мета, спільні дії для її досягнення, спільні інтереси та переживання.

Тому оволодіння здобувачами вищої освіти різними технологіями навчання є актуальним, оскільки сучасний вихователь дітей дошкільного віку розглядається як професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, в інноваціях, володіє різними технологіями розвитку, навчання та виховання дітей і здатний до самовдосконалення в різних сферах життєдіяльності, зокрема й у професійній.

Гра – це творчість та праця. У грі в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти виробляються звички зосереджуватися, думати самостійно, розвивається увага, прагнення знань. Творчі завдання дають можливість розвивати творчі здібності, пошукові, дослідницькі, що розвивають пізнавальний інтерес до майбутньої професійної діяльності в закладі дошкільної освіти.

Під час практичних занять, спрямованих на впровадження інтелектуальних мовленнєвих ігор у сучасну практику дошкільної освіти можна надати завдання студентам проаналізувати портал «Пустунчик» (<https://pustunchik.ua/ua>), на якому для дітей представлені різні пазли, онлайн-ігри, розмальовки, мультфільми, документальні та художні фільми, аудіокниги, музичні файли, стінгазети, заняття з малювання, майстер-класи з дитячих саморобок, дитячі вікторини тощо; та платформа «ЛогікЛайк» (<https://logiclike.com/uk>), де подані ігрові завдання на розвиток дитячої логіки, пам'яті, уваги (закономірності, орієнтування у просторі, шахові завдання, розумний рахунок, правда-брехня тощо). Завдяки розмаїттю дидактично-навчального матеріалу студенти зможуть розробити свої інтелектуальні мовленнєві ігри для дітей старшого дошкільного віку *наприклад*:

«*Вигадай свою казку*»: використовуючи будівельні елементи для створення свого казкового світу та розповіді його історії, що буде спонукати дітей аналізувати включати логіку та застосовувати послідовність подій;

«*Казковий кросворд*»: діти отримують картки зі словами або ідеями з казок та вибудовують кросворд, це сприяє обговоренню змісту та взаємозв'язків між словами;

«*Запитання до героїв*»: включає вибір картки з картинкою казкового героя та відповіді на запитання щодо його дій та характеру;

«*Казковий театр*»: передбачає спільне створення казкового театру за власним сценарієм та проведення коротких ігрових вистав. Підтримуючи

обговорення та аналіз подій у виставі, технологія стимулює творчий підхід дітей до казкових сценаріїв.

Отже, в закладі вищої освіти насамперед визначається завдання не накопичення студентом інформації, а засвоєння інтелектуальних ігрових технік, які є складовими культури і невід'ємною частиною змісту освіти. В основі інтелектуальних ігрових технік лежать міцні знання у вигляді гнучких систем, придатних для застосування в різних життєвих ситуаціях. Відтак освіта як процес матиме творчий характер, бо її змістом буде забезпечення людини як суб'єкта, наділеного яскраво вираженою індивідуальністю, апаратом взаємодії з системою, яка має динамічно змінні параметри.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Культурно-освітнє середовище ВНЗ як чинник формування професійної компетентності майбутнього педагога. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закл. освіти* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 1(44). С. 17–21.

2. Ковшар О. Організація групової діяльності студентів. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*: матеріали міжнар. наук.- практ. конф., (4–5 травня 2011 р.). Херсон : Айлант, 2011. С. 329–331.

3. Ковшар О. Формування інноваційного мислення майбутніх педагогів-дошкільників. *Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних навчальних закладах для розвитку загальної креативності учасників педагогічного процесу* : зб. наук. та наук.-метод. праць. Кривий Ріг : КДПУ, 2011. С. 4–9.

4. Коновалова К. І. До проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до педагогічної діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки* : збірник наукових праць / за ред. Т. М. Степанової. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, травень 2015. № 2 (49). С. 88–92. 20

5. Луценко І. О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.08. Київ, 2013. 40 с.

Марія ДИВІЗА,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Тетяна ФІЛІМОНОВА,

*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Підготовка фахівців педагогічного напрямку поєднує в собі традиційне та інноваційне навчання. Перший вектор передбачає засвоєння необхідної кількості професійно важливих знань, здобуття компетентностей і досвіду для їх подальшого використання. Завдання другого ширше – він включає врахування змін у суспільних вимогах до ролі викладача, що забезпечує формування відповідного творчого потенціалу, якостей і здібностей майбутнього фахівця. Особливістю таких вимог є необхідність самоудосконалюватися на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, технологічному тощо [1, с. 5–6].

Пропозиції, розглянуті і виконувані в рамках Болонського процесу, зводяться до наступних ключових позицій щодо підготовки майбутніх вчителів початкової школи:

1. Уведення двоциклового навчання. Ступінь бакалавра, що присуджується після першого циклу навчання, має бути затребуваним на європейському ринку праці як кваліфікація відповідного рівня. Другий цикл спрямований на отримання ступеня магістра і здійснюється також в усіх європейських країнах.

2. Запровадження кредитної системи. У всіх національних системах освіти запроваджується система обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах – це одне з головних положень Болонської декларації. ECTS засноване на конвенції про 60 кредитів за обсяг робіт студента за один академічний рік. Обсяг робіт студентів за повний робочий час навчальної програми в Європі становить переважно 36-40 тижнів на рік, у такому разі один кредит становить від 24 до 30 робочих годин. Обсяг робіт визначається часом, за який пересічний студент отримує необхідний результат навчання. Повний обсяг робіт, потрібний для закінчення першого рівня циклу, становить 3–4 роки (тобто 180 або 240 кредитів). Студентський обсяг робіт в ECTS включає час перебування на лекціях, семінарах, час для самостійних робіт, підготовки до іспитів, їх складання тощо. Кредити поширюються на всі компоненти навчальної програми (модулі, курси, випускні роботи).

3. Контроль якості освіти. Найбільшою перевагою Болонського процесу є визначення та оцінка стандартів якості вищої освіти всієї Європи. Оцінка ґрунтується не на тривалості, а на змісті й якості здобутих студентами знань, умінь випускників застосовувати їх у практичній діяльності. Слід зазначити, що модульно-рейтингова система оцінювання знань майбутніх фахівців передбачає визначення рівня оволодіння студентами змістом навчального матеріалу модуля, цілісного курсу, сформованості умінь і навичок. Рейтинг (англ. Rating – оцінка, порядок, класифікація) – термін, який означає суб'єктивну оцінку явища за заданою шкалою [3].

4. Розширення мобільності. Мобільність студентів, а також викладацького та адміністративного складу, – важлива умова створення європейського простору вищої освіти. На основі виконання попередніх пунктів розширюється мобільність студентів, викладацького й іншого персоналу для збагачення європейським досвідом.

5. Забезпечення працевлаштування випускників. Одним з важливих положень Болонського процесу є орієнтація закладів вищої освіти на кінцевий

результат: знання й уміння випускників повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи. Академічні ступені й інші кваліфікації повинні користуватися попитом на європейському ринку праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути полегшене. Для забезпечення визнання кваліфікацій планується загальне використання Додатка до диплома, рекомендованого ЮНЕСКО [4].

6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти. Одним з головних завдань, що вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення до Європи більшої кількості студентів з інших країн світу. Очікується, що введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної накопичувальної системи, легко зрозумілих кваліфікацій призведе до підвищення світової зацікавленості у європейській вищій освіті.

Головні проблеми вищої освіти та її конкурентні переваги, позиціоновані у Стратегії розвитку вищої освіти України в період з 2021 по 2031 рр., дозволили визначити місію та візію вищої освіти.

Необхідним засобом активізації навчальної діяльності студентів ЗВО є забезпечення високоякісними підручниками, посібниками відповідно до вимог підготовки майбутнього фахівця. Навчально-методичне забезпечення відіграє важливу роль у самостійній роботі студентів: під час підготовки до лабораторно-практичних занять, колоквіумів, виконання контрольних робіт, індивідуальних завдань тощо. Використання якісних методичних розробок, посібників теж значно активізує самостійну роботу студентів і підвищує ефективність їхньої навчально-педагогічної діяльності в опануванні освітньо професійними програмами (ОПП) першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта». Освітньо-професійні програми розробляють робочі групи у складі педагогічних працівників кафедр на чолі із гарантом програми – ведучим доктором наук, професором. Програми включають також рецензії-відгуки зовнішніх стейкхолдерів.

Метою ОПП є забезпечення фундаментальної теоретичної і практичної підготовки для набуття здобувачам освіти здатності виконувати професійні завдання і обов'язки науково-дослідницького, педагогічного та інноваційного характеру в галузі початкової освіти: з акцентом на критичне мислення та практичні навички дослідження; розвитком компетентностей, необхідних для аналізу педагогічних процесів і явищ; використанням інформаційних технологій; умінням працювати з психологічною, педагогічною інформацією; співпрацювати в команді, колективі; здатності до самостійної науково психологічної діяльності. Загальний обсяг обов'язкових вибіркового компонент ОПП першого (бакалаврського) – 240 кредитів. Програма включає також навчальну і виробничу практику. Підсумком процесу навчання у бакалаврів – атестація випускників проводиться у формі комплексного кваліфікаційного екзамену [3].

На основі ОПП викладачі ЗВО складають навчальні та робочі програми, які включають: мету вивчення навчального курсу, завдання, основні прогнозовані (фахові, інтегральні, загальні та спеціальні компетентності майбутнього фахівця, характеристики дисциплін, тематику та зміст лекційного матеріалу, теми та зміст

практичних занять, самостійної, індивідуальної роботи, методи оцінювання, контролю, питання для самоконтролю, рекомендована література.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. Київ: Центр навч. літ-ри, 2006. 383 с.
2. Ляшенко Н. С. Деякі проблеми забезпечення якості фахівців у вищій школі України. Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти: монографія / за ред. М. Бебика. Київ: МАУП, 2004. 200 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 2 / уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ: АКОНІТ, 2003. 927 с.
4. Сухомлинський В. О. Проблема виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. тв.: у 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т. 1. С. 55–206.

Олександра ЖДАНОВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 022 Дизайн
Науковий керівник: Наталія КОЛЕСНИК,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
образотворчого мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ДИЗАЙНЕРСЬКИХ КОНЦЕПЦІЙ У РОЗРОБЦІ КОМПЛЕКТУ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАКАТІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформа освіти, яку впроваджує Нова українська школа, передбачає створення комфортного та мотивуючого середовища для навчання дітей, зокрема і на етапі підготовки до школи. Однією з важливих частин підготовки є навчальні плакати, які виступають допоміжним інструментом для розвитку базових знань, мотивації до навчання, соціальної взаємодії та адаптації дітей до шкільного середовища.

Професійна підготовка вчителя початкової школи має бути спрямована на оволодіння фундаментальними знаннями та прикладними практичними уміннями та навичками. Духовне відродження української нації, сучасний стан соціальнокультурного розвитку суспільства, нові вимоги до підготовки конкурентоспроможних працівників до рівня їх предметної підготовки зумовлюють використання інноваційних підходів до фахової освіти, оновлення її змісту з урахуванням культурних традицій та сучасних технологій [2, с. 536].

В аспекті нашої проблеми дослідження розглянемо роль навчальних плакатів у підготовці дітей. Так, навчальні плакати мають значний потенціал для розвитку навичок дітей завдяки їхній візуальній привабливості, інтерактивності та можливості спрощеного подання складної інформації. Вони допомагають дітям:

- розвивати базові знання (числа, літери, кольори);

- ознайомлюватися з шкільним середовищем та його правилами;
- відчувати себе комфортно в умовах майбутнього навчання, розвиваючи почуття впевненості.

Логіка дослідження дозволяє розглянути дизайнерські концепції для навчальних плакатів. На нашу думку, важливо, щоб навчальні плакати були не тільки інформаційно насиченими, а й естетично привабливими, оскільки діти краще реагують на яскраві зображення. Розглянемо основні принципи дизайну, які можуть бути застосовані в процесі розробки плакатів для дітей, зокрема:

1. Простота та ясність – для цього віку важливо, щоб інформація була представлена просто та зрозуміло. Це передбачає використання великих і чітких елементів, мінімального тексту та яскравих кольорів.

2. Візуальна стимуляція та інтерактивність – плакати мають викликати у дітей інтерес до навчання. Використання ілюстрацій, які діти можуть досліджувати, є важливим для залучення їхньої уваги. Наприклад, плакати із зображенням тварин, транспортних засобів або природних явищ можуть бути як інформаційними, так і розвивальними.

3. Відповідність культурним та національним аспектам – для підтримки національної ідентичності важливо використовувати елементи, що відображають українську культуру, традиції, мову. Наприклад, зображення народних символів, української природи, традиційних кольорів сприятимуть національному вихованню.

4. Стимулювання уяви та творчості – плакати можуть містити елементи, що спонукають дітей до творчого мислення. Наприклад, плакат із зображенням фантастичних персонажів, які пропонують дітям розв'язати загадки або виконати завдання, може стати мотиваційним інструментом.

Зазначимо, що розробка комплекту навчальних плакатів проходить кілька основних етапів:

1. Дослідження та визначення цільової аудиторії – аналіз вікових особливостей та потреб дітей, зокрема їхнього рівня розуміння базових понять і сприйняття візуальної інформації.

2. Вибір концепції та теми – визначення ключових тем плакатів, які будуть корисними для підготовки до школи (літери, цифри, кольори, форми, правила поведінки).

3. Розробка візуальних макетів – створення графічного макету кожного плаката із застосуванням привабливих кольорів, дружніх образів, та зрозумілих дітям символів.

4. Вибір кольорової гами та шрифтів – використання яскравих, але не надто насичених кольорів, а також великих і легко читаних шрифтів, які не будуть перенавантажувати увагу дитини.

5. Тестування та оцінка ефективності – тестування плакатів у групах дітей передшкільного віку для отримання зворотного зв'язку від дітей, вихователів і батьків.

Дослідно-експериментальна частина нашого дослідження передбачала розробку візуалізації концепції плакатів. Наприклад, нами було створено плакат із

зображенням тварин. Основна ідея – навчити дітей рахувати та розрізняти кольори за допомогою знайомих образів. У створеному плакаті показано різні види тварин із позначенням їх кількості, що дозволяє поєднати поняття числа з конкретними предметами. Нами було використано яскраві кольори для кожного типу тварин також допомагає запам'ятовувати кольори, привертаючи увагу дітей і спонукаючи їх рахувати зображення самостійно.

Зауважимо, що плакати як навчальний засіб мають низку переваг:

- Забезпечують наочність – діти краще запам'ятовують матеріал, який вони можуть побачити та до якого можуть повернутися в будь-який момент.
- Сприяють повторенню матеріалу – постійна присутність плакатів у класі дозволяє дітям регулярно звертатися до них і закріплювати знання.
- Розвивають когнітивні та соціальні навички – працюючи з плакатами, діти вчаться спостерігати, рахувати, ідентифікувати об'єкти, що сприяє розвитку когнітивних навичок, а також вчаться взаємодіяти з іншими під час обговорення зображень.

Отже, комплект навчальних плакатів для підготовки дітей до школи в умовах Нової української школи є важливим елементом освітнього процесу. Візуалізація дизайнерських концепцій повинна відповідати віковим і культурним особливостям цільової аудиторії, стимулювати інтерес і творчість. Використання якісно розроблених навчальних плакатів може стати вагомим внеском у формування базових навичок і знань дітей перед вступом до школи, забезпечуючи їх готовність до освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. І., Чекаліна Н. П. Дизайн та оформлення освітнього простору для передшкільної підготовки: інноваційні підходи. *Освіта та розвиток особистості*. 2020. Т. 7, № 2. С. 45-53.
2. Вітвицька С. С., Колесник Н. Є. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів засобами проєктних технологій. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2023. Вип. 10 (24). С. 544-554.
3. Гончаренко О. А., Глушак М. І. Візуальні технології у навчанні: психолого-педагогічні аспекти. *Наукові записки НаУКМА. Педагогіка і психологія*. 2021. Т. 9, № 1. С. 34-41.
4. Зубенко А. С. Психолого-педагогічні засади використання навчальних плакатів у передшкільній підготовці. *Вісник педагогічних наук*. 2023. Т. 11, № 5. С. 22-29.
5. Кравченко О. М. Впровадження візуальних методів у НУШ: досвід та перспективи. *Методичний вісник освіти*. 2022. Т. 4, № 3. С. 60-67.
6. Лисенко І. В. Дизайн та естетика в навчальному просторі дітей дошкільного віку. *Освітній дизайн*. 2020. Т. 5, № 2. С. 15-20.

Анастасія ІСЛАНГІРІЄВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Тетяна ФІЛІМОНОВА,
к. пед. н., доцентка, доцентка, кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна освітня система має відповідати високим вимогам суспільства до особистості педагога. Стає очевидним, що досягнення цілей сучасної освіти багато в чому пов'язано з особистісним потенціалом учителя, його загальною й професійною культурою. У Державній програмі «Вчитель» окремо наголошується на необхідності формування іміджу вчителя, відповідно до потреб сучасної практики, динамічних змін, що відбуваються в країні і світі. До головних завдань, що постають перед вищою школою в Україні, можна віднести створення нової нормативної бази національної вищої освіти, її узгодження з вимогами європейської системи стандартів у галузі освіти, а також підвищення якості вищої освіти, що стає найважливішою соціокультурною проблемою, яка зумовлюється інтенсивним процесом глобалізації, необхідністю формувати умови для індивідуального розвитку особистості, її самореалізації.

Суттєві зміни в підході до розвитку вищої освіти, які відбуваються останніми роками на вітчизняному науковому просторі, вплинули не лише на орієнтаційні та світоглядні концепції у навчанні та вихованні, а й привели до виникнення нових потреб суспільства в питанні надання освітніх послуг, перегляду вимог до професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Останнім часом психолого-педагогічна наука, інноваційна педагогіка постійно приділяють увагу питанням самоосвіти, самодіяльності, самовдосконалення та самовизначення особистості, покладаючись усе більше на прагнення людини створити себе через свою професію, через побудову життєвої стратегії і планування професійної діяльності. Таке прагнення має виступати основним завданням професійної освіти майбутніх учителів початкових класів. Залучення студентів до створення в уяві образу майбутньої професії (результат професійної підготовки) може стати спонукальною силою, перетворитись у цілеспрямоване формування іміджу. Зрозуміло, цей процес потребує теоретичного забезпечення. Тому проблема формування професійного іміджу сучасного вчителя – завдання невідкладне.

Питання професійного становлення педагога розглядали класики зарубіжної (Й. Герbart, А. Дістервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці та ін.) та вітчизняної (А. Макаренко, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) педагогіки. Теоретичне підґрунтя підготовки педагогічних кадрів на народознавчій основі закладено в працях С. Русової, В. Скуратівського, М. Стельмаховича,

В. Сухомлинського та ін. Концептуальні засади педагогіки вищої школи досліджені А. Алексюком, І. Бехом, І. Зязюном, Л. Кондрашовою, А. Кузьмінським, В. Радуллом та ін. Проблема професійної готовності вчителя стала предметом наукових розвідок А. Капської, Н. Кузьміної, А. Ліненко, О. Мороза, О. Пехоти, С. Сисоевої, А. Троцько та ін. Різні напрями фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи вивчають О. Біда, М. Парфьонов, Л. Петриченко, М. Севостюк, Г. Тарасенко, Л. Хомич та ін.

Відповідно до наших підходів, критеріальними характеристиками особистісної самореалізації майбутнього вчителя, його професійної педагогічної свідомості є імідж, який зумовлює самореалізацію особистості та високий статус професії вчителя.

Проблема формування іміджу є однією з актуальних у сучасній педагогічній науці. Як засвідчують дослідження вітчизняних учених, в останні роки зазначена проблема досить активно розробляється щодо різних видів людської діяльності. Пріоритет у її вирішенні залишається за політикою, бізнесом, мистецтвом та іншими галузями.

Поняття «імідж» висвітлено в роботах Р. Арнхейма, П. Берда, В. Орешкіна, В. Франкла, Е. Фромма, В. Черепанової, В. Шепеля, Г. Почепцова та ін. Теоретичні та практичні аспекти дослідження іміджу, механізми формування іміджу органів влади, основні фактори впливу на формування іміджу державної установи розкрито у роботах Ю. Падафет, О. Скориніної Т. Хомуленко.

У роботах М. Васильєвої, К. Левітана, М. Подберезького розкриваються особливості професійної та педагогічної деонтології, що вивчає проблеми обов'язку, сферу обов'язкового, всі форми моральних вимог та їх співвідношення. Підкреслюється необхідність дотримання етико-деонтологічних норм іншими по відношенню до себе.

Імідж, як професійна якість сучасного вчителя, розглядається в роботах О. Абдулліної, О. Газмана, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, Н. Щуркова.

Як бачимо, в сучасній педагогічній науці накопичений широкий арсенал технологій, спрямованих на підтримку та створення іміджу різних фахів. Водночас аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема формування іміджу вчителя початкових класів ще не стала предметом спеціальних досліджень та обговорень.

Аналіз наявних підходів дозволяє говорити про те, що різні автори конструюють різноманітні образи (моделі) особистості, кожна з яких має право на існування й одночасно потребує доповнення іншою. Сучасна педагогічна наука прагне до створення цілісного образу (іміджу) майбутнього вчителя початкових класів, сформованого не як формальне поєднання різнопланових підходів, а як здобутків, що відкривають всі грані вчителя як цілісної особистості.

Список використаних джерел

1. Атаманська К. І. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього соціального педагога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4. С. 196–202.

2. Зелюк В. В Журнал «Імідж сучасного педагога» як трибуна розвитку

інноваційного потенціалу педагогів України. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 1. С. 4–8.

3. Козлова О. Г. Відображення особистісно-професійного іміджу вчителя у феномені педагогічної майстерності. *Постметодика*. 2012. № 6. С. 40–44.

4. Коркішко А. В. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ДВНЗ «Донбаський держ. пед. ун-т». Слов'янськ, 2018. 20 с.

Любов КАДИРОВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Науковий керівник: **Олена ТРИФОНОВА,**
д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ХУДОЖНЬО-ПРОДУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку суспільства зростає увага до мовної освіти та формування мовленнєвої особистості, яка відзначалася б активним використанням мовлення для спілкування, пізнання та впливу, а також високою культурою комунікації. Однією з важливих якостей комунікації є образність мовлення. Розвиток образного мовлення дітей дошкільного віку є однією зі стрижневих проблем дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється тим, що образне мовлення є основою для розвитку креативного мислення, уяви та здатності до самовираження. Саме в дошкільний період закладаються основи мовленнєвої компетенції, яка є необхідною для подальшого навчання та соціалізації. Уміння використовувати образи, метафори та інші художні засоби в мовленні сприяє не лише формуванню багатого словникового запасу, але й дозволяє дітям краще розуміти світ навколо, встановлювати зв'язки між об'єктами та явищами, а також ефективно спілкуватися з довколишніми.

Розвиток образного мовлення є важливим етапом у підготовці дітей до навчання у школі, оскільки воно допомагає закладати основи для успішного оволодіння мовними нормами та культурними цінностями суспільства.

У Базовому компоненті дошкільної освіти кінцевою метою мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти визначено сформованість у нього комунікативної компетенції. Одним із засобів розвитку образності мовлення дошкільників є художньо-продуктивна діяльність.

Художньо-продуктивна діяльність дітей старшого дошкільного віку відіграє значну роль у розвитку їхнього образного мовлення. Оскільки образне мовлення тісно пов'язане з розвитком уяви, емоційного інтелекту і здатністю виражати

думки в художній формі, заняття творчістю допомагають дітям розвивати ці навички через різні аспекти мистецької діяльності.

Художньо-продуктивна діяльність у закладі дошкільної освіти – це форма організації творчої активності дітей, яка спрямована на розвиток їхніх естетичних, творчих і пізнавальних здібностей через різні види мистецтва. Ця діяльність включає малювання, ліплення, аплікацію, конструювання, музику, танці, театралізовані ігри та інші форми творчої самовираження.

Мистецтво відображає рівень культури як суспільства загалом, так і кожної людини окремо. Художня освіта в дошкільному віці розширює та збагачує індивідуальний досвід дитини у взаємодії зі світом. Автори освітнього напрямку «Дитина в світі мистецтва» в оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти підкреслюють важливість мистецтва для розвитку особистості дитини. Завдання цього напрямку передбачають залучення дітей до різних форм мистецької діяльності, створення умов для самовираження кожної дитини з акцентом на розвиток емоційної сфери, а також активну співпрацю педагога і вихованців у мистецькому середовищі, де відсутнє копіювання зразків. Одним із пріоритетних напрямів мистецької діяльності є художньо-продуктивна діяльність, що дозволяє дошкільникам самостійно втілювати свої ідеї та розвивати творчі здібності без втручання дорослих.

Провідне завдання художньо-продуктивної діяльності дошкільників полягає в тому, щоб через чуттєве та емпіричне пізнання світу розвивати їхню пізнавальну і творчу активність, спрямовану на естетичне сприйняття краси та різноманітності навколишнього світу. Важливо, щоб діти осмислювали красу у всіх її проявах, а також естетичні якості предметів і об'єктів довкілля, відчуваючи їхню унікальність, передану через яскраві кольори, цікаві форми, візерунки, розписи та малюнки, і таким чином долучалися до світу мистецтва.

Художньо-продуктивна діяльність, як вид мистецької діяльності, дозволяє дітям експериментувати з різними матеріалами та техніками, що сприяє розвитку дрібної моторики, координації рухів і просторового мислення. Крім того, художньо-продуктивна діяльність формує у дітей уяву, що є основою для розвитку образного мислення, здатності до символічного узагальнення та вираження власних думок і почуттів через творчі засоби. У процесі такої діяльності діти також вчаться працювати в колективі, взаємодіяти з однолітками, розвивають комунікативні навички, що є важливим аспектом їх соціалізації, і відповідно, впливають на успішну підготовку до навчання у школі.

Художньо-продуктивна діяльність відіграє значну роль у мовленнєвому розвитку особистості. Під час створення малюнків у дитини розвиваються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак та творчі здібності, засвоюються назви, форми, кольори та їхні відтінки, просторові поняття, збагачується словниковий запас, дитина вчиться виражати свої думки, почуття та уявлення через візуальні образи. Це стимулює використання яскравих, метафоричних висловів та асоціацій у мовленні. Спостереження за формами, кольорами, текстурами й явищами навколишнього світу спонукає дітей описувати їх більш деталізовано та образно, що сприяє розвитку естетичного сприйняття.

Крім того, спілкування під час обговорення власних робіт та творів мистецтва допомагає дітям будувати складніші мовні конструкції, висловлювати свої емоції та творчі ідеї.

Під час аналізу картин або ілюстрацій діти вчаться передавати свої враження через слова, розвиваючи здатність до символічного мислення й образного опису. Малювання допомагає дітям висловлювати свої почуття і переживання через образи, а потім описувати ці емоції за допомогою мовлення, що стимулює розвиток емоційної лексики і глибини висловлювань. Таким чином, заняття малюванням створюють умови для розвитку творчого, образного мовлення, формуючи вміння дітей висловлювати складні ідеї та емоції за допомогою мови.

Розвиток образного мовлення старших дошкільників на заняттях із ліплення є важливою складовою формування їх комунікативних, пізнавальних і творчих навичок. Педагог може ставити запитання, які спонукають дитину до детального опису того, що вона створила: «Що це за персонаж?», «Які його особливості?», «Де він живе?» Таким чином, розвивається здатність дитини до створення образів та вербального вираження своїх думок. У процесі ліплення використовуються різноманітні терміни, що допомагають розширювати словниковий запас дітей. Наприклад, при створенні тварин, предметів або казкових персонажів, діти вивчають нові слова, поняття та їх застосування у мовленні. Педагог може вводити різні художні терміни: «об'єм», «форма», «фактура», «симетрія», «асиметрія», що сприяє збагаченню мовленнєвих навичок дітей. Під час занять діти не лише описують свої вироби, але й вчаться будувати зв'язні речення та висловлювання. Наприклад, після завершення ліплення діти можуть разом із педагогом придумувати історію про створений ними об'єкт чи персонаж, що сприяє розвитку послідовного і логічного мовлення. Це допомагає дітям не тільки вільно виражати свої думки, але й структурувати їх.

Ліплення часто проходить у групах, що сприяє розвитку діалогічного мовлення дітей. Вони спілкуються один з одним, обмінюються думками, дають поради або висловлюють свої враження щодо робіт своїх однолітків. Можна організовувати бесіди між дітьми, що розвиває здатність слухати, аргументувати свої висловлювання та підтримувати розмову.

На заняттях з ліплення можна створювати різні мовленнєві ситуації, які мотивують дітей до активного мовлення. Це можуть бути ігри-діалоги, рольові ігри, драматизації. Наприклад, педагог може запропонувати дітям створити фігурки казкових персонажів, а потім інсценувати діалоги між ними.

Аплікація сприяє не лише творчому самовираженню, а й формуванню мовленнєвої активності дітей. Завдяки роботі з різноманітними матеріалами, кольорами та формами, дошкільники вчаться вербально описувати свої ідеї, думки та почуття, що позитивно впливає на розвиток образного мовлення. Під час створення аплікацій вихователь може просити дітей описувати, що вони роблять, і чому обирають ті чи інші матеріали, кольори, форми. На заняттях з аплікації діти створюють різноманітні зображення – тварин, рослини, людей, казкових персонажів чи предметів. Це дозволяє їм втілювати свої фантазії в реальність, а

під час цього вихователь може допомагати дітям придумувати історії або сюжети, пов'язані з їхніми аплікаціями. Наприклад, після завершення роботи можна попросити дитину розповісти, де «живе» персонаж або «що відбувається» у створеній сцені. Під час занять діти знайомляться з новими поняттями, словами та термінами: «контур», «силует», «деталь», «композиція» в мовленні, що збагачує їх лексичний запас і допомагає в розвитку мовленнєвої компетентності. Проілюструємо прикладами завдань.

Отже, художньо-продуктивна діяльність збагачує уяву дітей старшого дошкільного віку, сприяє розвитку мовленнєвої компетентності й успішній підготовці до подальшого навчання у школі.

Ангеліна КАРПЕНКО,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,
к. психол. н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
проректорка з науково-педагогічної роботи,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Проблема підготовки психологів до роботи в екстремальних умовах є надзвичайно актуальною в сучасному світі, де природні катаклізми, техногенні аварії, війни та соціальні кризи стають все більш частими явищами. Майбутні психологи повинні бути готові надавати ефективну психологічну допомогу дітям, які опинилися в складних життєвих ситуаціях. Збільшення кількості екстремальних ситуацій призводить до підвищеного попиту на кваліфікованих психологів. Така робота в екстремальних умовах вимагає особливих знань теорії, моделей, механізмів психології екстремальних ситуацій.

Вітчизняні і зарубіжні дослідники (Андрійчук І. П., Долінська Л. В., Левченко М. В., Чепелєва П. В., Уманець Л. І., Вільям Ф. Ганонг, Вірна Ж. П., Варій М. Й., Галузинський В. М., Давидюк Н. М., Дубасенюк О. А., Козяр М. М., Нещадим М. І., Падалка О. С., Нісімчук А. С., Романенко О. В., Сірко Р. І. та інші) вивчали особливості педагогічного процесу професійної підготовки майбутніх психологів, який органічно поєднує в собі аспекти навчання, виховання і розвитку.

Система професійної підготовки майбутніх психологів має відповідати організаційним умовам, що забезпечують послідовність подачі дисциплін у навчальному процесі; змістовно-процесуальним умовам, що досягаються наступністю змісту форм і методів у здійсненні різних видів підготовки; гуманістичним, що формують загальнолюдські цінності, моральні норми, загальну культуру та національну самосвідомість; психологічним, що сприяє розвитку різних підструктур психіки, їх адаптивних підсистем; соціально-

психологічним, які створюють соціально-психологічний клімат у студентських групах, формують комунікативні вміння та навички, що сприятиме майбутньому фахівцю не тільки адаптуватися в екстремальних умовах, а також корегувати процес спілкування у наданні психологічної допомоги дітям.

Одним із основних елементів професійної підготовки практичних психологів є педагогічні технології. Але, як показує аналіз програм підготовки майбутніх психологів, існує проблема забезпечення новими технологіями, які мали б ухил не тільки у класичну психологію, але й у психіатрію, медицину та практичну роботу. Оскільки зв'язки між окремими елементами у структурі професійної підготовки розкривають взаємозалежність різних її видів, особливу увагу слід приділити їх доцільності та необхідності, зв'язкам між навчанням і розвитком, між методами, методиками і технологіями навчального процесу. Разом з тим технології підготовки майбутніх психологів для діяльності в екстремальних умовах на сьогодні розроблені ще не повністю. Зокрема не достатньо включені у навчальні програми психологічні аспекти фахової підготовки.

Виходячи з цього твердження, методика повинна враховувати: історію предмету; визначення пізнавального і виховного значення та завдань навчальної дисципліни, її місце у системі підготовки; наукове обґрунтування програм і підручників; методи і організаційні форми навчання; навчальне обладнання; вимоги до підготовки викладачів з певної дисципліни.

Організаційні форми навчання, тісно пов'язані з методами, технологіями, цілями, і змістом і засобами професійної підготовки: лекції та семінари, практичні заняття, рольові ігри, кейси, супервізії, практична робота. контрольні, індивідуальні та групові вправи, самостійна робота, різні види практик, стажування, експериментально-дослідницька діяльність.

У зв'язку з чим актуальними проблемами в системі підготовки майбутніх психологів є інтеграція знань про психологію екстремальних ситуацій в різні навчальні дисципліни, організація додаткових спеціалізованих курсів та тренінгів для поглиблення знань і навичок, надання можливості студентам отримати практичний досвід роботи в екстремальних умовах. У процесі психологічної підготовки майбутніх фахівців особливо важливим є формування у них емпатії та співчуття, стресостійкості та емоційної стійкості, відповідальності та надійності, готовності до саморозвитку та постійного навчання, адаптованості до психотравмуючих факторів діяльності, що може бути вирішене у результаті отримання психологічних знань і психоакцентованих методів навчання та навичок оволодіння способами управління своїми психічними станами.

Отже, підготовка майбутніх психологів до роботи в екстремальних ситуаціях є багатогранним процесом, який вимагає комплексного підходу. Забезпечення якісної підготовки фахівців цього профілю є важливим завданням для суспільства, оскільки від цього залежить ефективність надання психологічної допомоги дітям, які постраждали внаслідок екстремальних подій.

Список використаних джерел

1. Андрійчук, І. П. Формування позитивної Я-концепції особистості

майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / І. П. Андрійчук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2003. 20 с.

2.Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях: моногр. / М. М. Козяр; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, Львів. ін-т пожеж. безпеки МНС України.Л.: СПОЛОМ, 2004. 376 с.

3.Романенко О. В. Особистість та професійна діяльність практичного психолога ОВС: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 / Романенко Оксана Володимирівна. Х., 2007. 22 с.

4.Сірко Р.І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах: монографія / Сірко Роксолана Іванівна. Львів, «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. 482 с.

*Людмила КАСЬКІВ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Олександра ШИКИРИНСЬКА,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасному світі формування працелюбності в дітей є важливим аспектом їхнього розвитку, що закладає основи для успішної соціалізації та навчання. Особливо важливою є наступність у навчанні та вихованні дітей в період переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку.

Працелюбність визначається як позитивне ставлення до праці, здатність до самостійної роботи, відповідальність та ініціативність. У дошкільному та молодшому шкільному віці діти починають усвідомлювати значення праці, що закладає основи для їхньої подальшої навчальної діяльності.

Основні методи формування працелюбності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку охоплюють ігрові методи навчання, що імітують трудову діяльність (наприклад, ігри в «магазин», «лікарню», «перукарню»), що допомагають дітям зрозуміти важливість праці; створення ситуацій успіху під час виконання простих завдань (догляд за рослинами, приготування їжі) сприяє розвитку бажання працювати.

Ефективним прикладом для наслідування є батьки та педагоги. Адже діти щоденно спостерігають за процесами виконання тієї чи іншої роботи дорослими,

демонстрацію працелюбності в повсякденному житті. Важливо мотивувати та заохочувати дітей до праці, використовуючи реальні життєві ситуації та похвалу за виконані ними завдання. Важливо, щоб діти розуміли, що їхня праця цінна для суспільства. За найменшої можливості необхідно залучати старших дошкільників та молодших школярів до проведення спільних колективних ігор, проєктів, які передбачають роботу в команді, розвивають навички співпраці та спонукають до активної участі [1].

Організовувати трудову діяльність дітей в закладі дошкільної освіти чи в початковій школі потрібно, насамперед, із створення умов для їх практичної діяльності. Це може бути прибирання класної кімнати, подвір'я закладу освіти, садіння рослин тощо. Батьки також повинні залучати своїх дітей до виконання посильних домашніх справ (наприклад, погодувати тварин, полити квіти, прибрати іграшки). Педагоги та батьки обов'язково мають проводити з дітьми бесіди про важливість праці для людини, сім'ї, які результати вона приносить, що допомагає дітям зрозуміти її цінність. Процес формування працелюбності в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку вимагає від дорослих систематичного підходу, креативності та терпіння. Важливо створювати позитивну атмосферу, де діти можуть вчитися працювати з радістю та інтересом [3].

Неможливо навчити дитину залученню до трудової діяльності лише в початковій школі. Цей процес має розпочинатися завчасно, ще в закладі дошкільної освіти. Тому принцип наступності передбачає, що виховання працелюбності в різні вікові періоди повинні бути взаємопов'язаними та продовжувати один одного. Це дозволяє уникнути «перерв» у розвитку та забезпечити плавний перехід від однієї стадії до іншої. Важливість наступності у формуванні працелюбності виявляється в адаптації до навчального процесу. Старші дошкільники, які вже мають певний досвід у виконанні завдань, легше адаптуються до шкільного навчання та виховання. Вони звикають до систематичності, що сприяє їхньому бажанню вчитися, швидше соціалізуються, завдяки груповій діяльності.

До основних педагогічних умов, що сприяють процесу формування працелюбності в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, можна віднести такі:

1. Створення позитивного емоційного середовища. Важливо заохочувати дітей за їхні старання, навіть якщо результати не завжди ідеальні або досягнені. Позитивний зворотний зв'язок формує впевненість у власних силах.

2. Інтеграція праці в навчальний процес. Включення практичних завдань у навчальний процес (екскурсії, експерименти) допомагає дітям бачити результат своєї праці.

3. Розвиток самостійності та відповідальності дітей за власну роботу, створення ситуацій для вибору. Необхідно надавати старшим дошкільникам та молодшим школярам можливість приймати рішення щодо виконання завдань, що формує їхню відповідальність та ініціативність. А можливість вибору завдань або способів їх виконання підвищує мотивацію до роботи.

4. Використання дидактичних ігор, творчих завдань, колективних проєктів. Використання методу гри та ігрових ситуацій, що імітують трудову діяльність, розвиває у старших дошкільників та молодших школярів інтерес до праці. Залучення дітей до творчих проєктів (малювання, виготовлення виробів, аплікацій) - стимулює їхню ініціативу.

5. Формування навичок планування. Необхідною умовою є постійне навчання дітей плануванню власної діяльності, постановці мети та розробленні планів для їх досягнень. Це допомагає їм усвідомити важливість роботи, яку вони мають виконувати, та відповідальності за результати своєї праці. Регулярне обговорення з дітьми виконання завдань, аналіз їхніх успіхів і недоліків, спільний пошук шляхів для успішної реалізації поставлених цілей. Педагоги повинні бути готові до адаптації методів виховання у відповідь на індивідуальні потреби та інтереси дітей [3].

Принцип наступності передбачає спільну діяльність вихователів та педагогів початкової ланки освіти у процесі формування працелюбності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Організація спільних проєктів дозволить дітям навчатися один від одного. Використання спільних дидактичних ігор розвиватимуть у них працелюбність через елементи змагання та співпраці. Передбачено забезпечення регулярного взаємо-зворотного зв'язку між вихователями і вчителями, щоб слідкувати за прогресом дітей і коригувати виховні плани [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що дотримання принципу наступності у формуванні працелюбності старших дошкільників та молодших школярів є ключовим чинником для успішної соціалізації та виховання дітей. Педагогам слід працювати над інтеграцією різних етапів навчального процесу, щоб підтримати і розвинути позитивне ставлення дітей до праці.

Список використаних джерел

1.Ковшар О. В. Роль принципів наступності і перспективності в організації безперервної освіти. Педагогіка вищої та середньої школи. 2017. Вип. 1. С. 176-185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2017_1_22 [Електронний ресурс].

2.Соловійов Ю., Чернишов О. Наступність між ланками освіти: реалії та перспективи. Сучасна освіта. 2008. URL: <https://osvita.ua/school/method/1307/>[Електронний ресурс].

3. Шикиринська О., Петришина Т. Особливості науково-методичного забезпечення у закладах дошкільної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця :ТОВ «Друк плюс». Випуск 69. С. 100-107.

Катерина КИСЛА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Галина БАТАМАНЮК,
к.пед.н., доцентка, ст.викладачка кафедри теорії та
методик дошкільної освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАСТУПНІСТЬ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ І ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК ПИСЬМА

Письмо, якнайдавніше досягнення людства, є одним із видів мовленнєвої діяльності. Питання підготовки дошкільника до оволодіння письмом є складовою проблеми підготовки його до навчання у школі. Від писемної навченості залежить грамотність і в кінцевому результаті культура писемного мовлення людини. Від того, наскільки люди правильно і швидко пишуть, залежить продуктивність їхньої діяльності. Як складна координаційна навичка, письмо вимагає злагодженої роботи м'язів кисті всієї руки, правильної координації рухів тіла. У зв'язку з великою кількістю правил та вмінь, оволодіння письмом є складним і тривалим процесом, який розпочинається в дошкільному віці і триває у першому класі. Тому проблема формування навичок письма дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку є актуальною в сучасній педагогіці.

Методичні аспекти підготовки руки дитини до письма досліджували такі вчені, як А. Богуш, О. Білик, О. Вашуленко, М. Волошина, Є. Гурова, Д. Кравчук, Н. Маковецька, О. Савченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Над уникненням труднощів у навчанні дітей письма працювали психологи Д. Ельконін, О. Запорожець, Л. Набашникова та ін.. Фізіологічні механізми письмової діяльності вивчалися І. Павловим, І. Сеченовим, Д. Фабер та ін. Учені зазначають, що письмо – процес, пов'язаний із діяльністю всіх ділянок кори головного мозку, кожна з яких виконує свою роль. Управління діяльністю руки і пальців як органа писемного мовлення здійснює мовленнєвий центр кори головного мозку – центр Дежеріна (названий прізвищем дослідника). Для успішного оволодіння учнями каліграфічним письмом (каліграфія з грецьк. kallos – краса, graphia – писати) необхідне встановлення і закріплення цілого комплексу вмінь ще під час перебування дитини у закладі дошкільної освіти (ЗДО). У цьому віці діти ознайомлюються з графічними рухами й формами, оволодівають трьома основними групами навичок: технічними – правильне користування письмовим знаряддям, координація рухів руки, дотримання гігієнічних правил; графічними – правильне зображення елементів та в цілому букв і цифр у супроводі коментаря дорослого й самостійно; орфографічними – правильне визначення звукового і буквенного складу слів, коментування їх написання. Така підготовча робота передбачає розвиток: зап'ястя руки й дрібних м'язів пальців; координації рухів руки, очей, передпліччя, окоміру (вміння визначити центр аркуша чи величину фігури, підпорядкувати рухи руки й очей контролю свідомості); просторових

уявлень (зліва, справа, внизу, над і під лінією, між лініями); плавності, точності й ритму рухів; уміння проводити упродовж 0,5 хвилин безвідривні лінії олівцем на папері [2, с. 180].

За А. Богуш, дошкільний вік – специфічна орієнтовна стадія набуття дитиною графічного досвіду від правильної організації якого залежить успіх перших письмових вправ у школі [2, с. 3]. Учена зазначає, що підготовча робота до письма здійснюється упродовж усього часу перебування дитини в ЗДО і не обмежується тільки написанням елементів літер і штрихів. У молодшій групі використовують пальчикову гімнастику, дидактичні ігри, спрямовані на розвиток дрібних м'язів пальців руки та формування вміння діяти за вказівкою дорослих («Кожну намистину – на свою нитку», «Прокоти кульку», «Склади башту» тощо). У чотири з половиною роки за чіткої інструкції дорослого дошкільник, хоч і несвідомо уже може розпочинати писати з верхньої лівої частини аркуша. У середній групі широко використовують ігри з мозаїкою, розбірними дидактичними іграшками, декоративне малювання. У цей віковий період діти здатні до копіювання великої кількості слів (власне ім'я, імена інших тощо), спроби писати пов'язуються з малюванням, намагаючись підписати намальоване і донести інформацію через малюнок і письмо. Поява піктографічного малюнка письма (зображую те, що бачу), на думку Л. Виготського, доказ того, що дитячий малюнок – це графічне мовлення, яке є передумовою писемного, або, як зазначає у своїх дослідженнях В. Мухіна, початкові елементи писемного мовлення виникають усередині дитячого малювання: «З одного боку, дитина починає розуміти, що писемне мовлення – це своєрідна трансформація усного мовлення, з іншого розвивається здатність впізнавати за буквами їх звуковий зміст. Ці розрізнені знання все частіше стягуються в один вузол спочатку в передчуття, а потім і відкриття знакової функції писемного мовлення, коли писемне мовлення із «символізму другого порядку» стане «символізмом першого порядку» [2, с. 11]. У старшій групі проводять ігри на розвиток окоміру і дрібних м'язів руки: «Знайди такий самий малюнок», «Відгадай на дотик», «Виклади фігуру», «Підбери палички», використовують декоративне малювання фарбами та олівцями, зорові й слухові диктанти, дидактичні ігри для розвитку довільної уваги дітей, пам'яті, координації рухів, окоміру, орієнтування у просторі; вправи на розвиток дрібних м'язів пальців, кисті, передпліччя та плеча; виконують вправи в зошитах, проводять дидактичні ігри з паличками, соломинками, кульками. Старші дошкільники вчаться виконувати безвідривні рухи, орієнтуватися в зошиті, заштриховують контури предметів і трафаретів друкованих букв [2, с. 13].

Друга стадія вироблення навички письма це – інтегрований курс навчання грамоти у 1 класі (спільно з читанням, орфографією, розвитком мовлення), який також передбачає формування технічних і графічних навичок, але на іншому уже вищому рівні. Йдеться про вміння дитини писати правильно, чітко, розбірливо, красиво, швидко. Методика уроку з навчання грамоти 6 (7) річних учнів передбачає динамічність видів роботи і завдань, чіткий розподіл часу на різні види діяльності, взаємозв'язок їх з ігровою, опору розумових дій на практичні, поступовий перехід від співробітництва з дорослим до самостійної роботи. У 2-4

класах продовжується робота над розвитком дрібної моторики руки. Учні вчать писати друковані, рукописні рядкові і великі букви українського алфавіту; зберігаючи правильну форму, широту й висоту, використовувати доцільні способи поєднань букв у слові (верхнє, середнє, нижнє); позначати звуки, сприйняті на слух відповідними рукописними буквами; писати під диктовку букви, склади, слова, вимова і написання яких збігаються; списувати рукописні склади, слова, речення; записувати рукописними буквами друковані літери, склади, невеликі слова; зіставляти графічну форму друкованих і рукописних рядкових і великих букв [2, с. 14-15].

У сучасній педагогічній підготовці руки дитини до письма розглядається в контексті STEM-освіти, що лежить в основі інженерного мислення. Трегубова І., Трегубов Д. пропонують поетапну методiku, яка може бути використана для проведення відповідної роботи у дошкільних, позашкільних та загальноосвітніх закладах, в тому числі, уконцепції STEM-освіти. Ця методика має інтегрований характер та дозволяє досягти більш плідних результатів виховання за меншу кількість навчальних годин у межах гурткової розвивальної роботи завдяки розвитку мовленнєвих зон кори головного мозку та «технічних» здібностей. Досягається корекція деяких порушень розвитку дитини внаслідок різноманітності організованої мозкової діяльності. Ключовими моментами освітнього процесу підготовки руки дошкільного віку до письма визначено: ігрова форма завдань, виконання вправ на доступному рівні, конструювання графічних символів різними засобами, інтеграція письмових вправ із творчими завданнями, ведуча роль ручки в якості інструмента для оволодіння навичками письма, обведення різноманітних форм, в тому числі з використанням тактильних відчуттів, робота із дрібними предметами, кінезіологічні вправи, робота в робочому зошиті [3].

Пріоритетними напрямками наступності в підготовці руки дитини до каліграфічного письма є: узгодження мети навчання на дошкільному і шкільному рівнях освіти у відповідності з потенційними віковими можливостями і специфікою дитячого буття; гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе ставлення до дитини без насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; збагачення змісту освітньої роботи в 1 класі з формування каліграфічних навичок шляхом урізноманітнення каліграфічних завдань і способів їх виконання, пріоритетної ролі ігрової діяльності й рухової активності; створення проблемно-творчих ситуацій; удосконалення форм організації і методів навчання – використання індивідуальних занять з каліграфії в адаптаційно-навчальний період), влаштування спільних виставок дитячих малюнків, виробів і графічних робіт, конкурсних програм з участю школярів та батьків, створення прописів із досягнень дошкільників і учнів, сімейних абеток, лінгводидактичних казок, використання яких сприяло б вихованню інтересу й вдосконаленню вмінь виконувати письмові вправи, усвідомленню їх призначень, дотриманню правил санітарно-гігієнічних вимог під час занять письмом; організації гурткової роботи для дітей, яка передбачає ускладнення розвивальних завдань.

Цілісності процесу навчання каліграфічного письма старших дошкільників і молодших школярів сприятиме і цілеспрямована робота методичних служб, яка передбачає планування й організацію різноманітних заходів роботи з педагогічними колективами (в окремій установі чи спільно) з метою ознайомлення педагогів із державними стандартами освіченості, новинками методичної літератури, новітніми технологіями, методиками навчання дітей писати. Реалізувати намічені плани допоможуть попереднє знайомство вчителів із своїми майбутніми учнями, відвідування вихователями відкритих уроків, позакласних заходів своїх колишніх вихованців з метою спостереження за їх розвитком; система ваємовідвідування вчителями і вихователями занять із розвитку мовлення й навчання грамоти, спостереження за діяльністю дітей на заняттях та поза ними; бесіди учителя з дітьми та їх вихователем; створення «школи майбутнього першокласника», семінари-практикуми, конференції, обмін досвідом між вихователями і вчителями, майстер-класи, спільні засідання методичних об'єднань, створення спільних педагогічних проєктів, діагностика письмових умінь і навичок, розроблення методичних рекомендацій і порад, спільна педагогічна рада з аналізом результатів підготовки до школи, прогнозуванням шляхів їх покращення. Щоб забезпечити реальну перспективність і наступність у роботі дошкільного закладу та школи важливо дотримуватись певних умов: співробітництво має бути довготривалим і нерозривним; робота – системною і плановою; завдання – комплексними та інтегрованими.

Отже, підготовка руки дитини до каліграфічного письма в умовах наступності між дошкільною і початковою ланками освіти – це процес організації освітньої діяльності, спрямований на: розвиток технічних, графічних й орфографічних навичок, який забезпечить сприятливий перебіг процесу адаптації першокласників до шкільного навчання, поліпшення підготовки дошкільників до навчання у школі; поглиблення інтересу дошкільників до набуття вмінь писемного мовлення; надання допомоги сім'ї в ситуації, що виникає під час підготовки руки дитини до письма і формування каліграфічних навичок. Особливості організації цього процесу полягають у: врахуванні фізіологічних (необхідність одночасного розвитку рухів руки й очей, фізична спроможність), психологічних (вікові й індивідуальні можливості), педагогічних чинників (обізнаність педагога з проблемою й методикою її вирішення, усвідомлення значущості початкового періоду – дошкільного і молодшого шкільного віку для здійснення мовної освіти учнів у середній та старшій ланках загальноосвітньої школи, творчий й особистісно-орієнтований підхід до реалізації програмних завдань); створенні відповідних санітарно-гігієнічних і педагогічних умов для навчання (тісний зв'язок із грамотою, міжпредметні зв'язки з творчою працею, образотворчим мистецтвом, музикою, математикою, художньою літературою, читанням, розвивальний аспект яких буде реалізовано за умови цілеспрямованого й систематичного включення їх у процес навчання письма); пошуку ефективних шляхів досягнення позитивних результатів.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма : навч.-метод. посіб. Тернопіль. Мандрівець. 2016. 160 с.
2. Мороз-Рекетова Л. В. Навчання дошкільників грамоти в схемах і таблицях. Бердянськ. Видавець Ткачук О. В., 2017, С. 176-209.
3. Трегубова І. М., Трегубов Д. Г. Підготовка руки дитини дошкільного віку до письма у концепції STEM-освіти. *Альманах науки*. 2019. № 11. С. 29-33.

Вікторія КІРЮХІНА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Ганна БРЕСЛАВСЬКА,

к.пед.н.,ст. викладачка кафедри початкової та дошкільної освіти, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Сучасні соціально-політичні умови визначають важливість патріотичного виховання як одного з ключових напрямків освітнього процесу. Вихованню в дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення корифеї вітчизняної педагогіки: Г. Ващенко, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Я. Ряппо, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. Їхні ідеї залишаються актуальними в контексті сучасної підготовки майбутніх учителів. Г. Ващенко підкреслював значення рідної мови, історії та культури у вихованні патріотизму.

Патріотичне виховання належить до пріоритетних напрямів національної системи виховання і передбачає формування патріотичних почуттів, любові до свого народу, глибокого розуміння громадянського обов'язку, готовності відстоювати державні інтереси Батьківщини. До засобів патріотичного виховання належать рідна мова, вітчизняна історія, українська література, рідна природа, українська культурно-духовна спадщина тощо. Ці аспекти активно досліджували К. Ушинський та І. Огієнко, які наголошували на важливості формування любові до рідної землі через знайомство з її культурними цінностями. Патріотичне виховання сприяє формуванню національної ідентичності, соціальної відповідальності та любові до Батьківщини. С. Русова та Г. Сковорода відзначали, що виховання патріотизму розпочинається з формування в дитини глибокого емоційного зв'язку з рідним краєм.

В. Сухомлинський наголошував, що патріотичне виховання є основою формування духовності та моральності дитини. Учитель є основним носієм патріотичних цінностей, які він передає своїм учням. Здатність до ефективного патріотичного виховання вимагає від учителя високого рівня професійної підготовки, а також особистої прихильності до ідей патріотизму. Педагог наголошував, що вчитель має бути прикладом щирої любові до рідної землі.

Програми підготовки вчителів повинні включати спеціальні курси з питань патріотичного виховання. Педагогічні заклади повинні створювати умови для формування у студентів готовності до реалізації патріотичних цінностей у професійній діяльності. І. Бех підкреслює важливість виховання в майбутніх учителів соціальної відповідальності та національної свідомості, яка є запорукою успішного майбутнього країни.

Майбутнім учителям необхідно оволодіти методами патріотичного виховання, такими як інтерактивні методики, проєктна діяльність, креативні підходи до навчання. Цьому сприяє включення студентів до волонтерської діяльності, про що також зазначав М. Капустін. Використання сучасних технологій та медіа в патріотичному вихованні може зробити процес більш цікавим і доступним для учнів. На думку С. Сисоєвої, інтеграція інноваційних технологій у навчання сприяє розвитку творчих підходів до виховання патріотизму. Патріотизм у вчителів повинен бути щирим, що потребує особистого розвитку і вдосконалення. Важливими якостями є толерантність, моральність, комунікативність та вміння створити позитивну атмосферу в класі. На це звертала увагу Н. Гавриш, яка підкреслювала значення емоційної культури педагога.

Учителям необхідно залучати батьків та громадські організації до процесу патріотичного виховання та волонтерської діяльності. О. Савченко зазначала, що співпраця з батьками та громадами сприяє ефективному формуванню патріотичних цінностей.

Спільні проєкти з місцевими культурними та історичними установами, військовими та громадськими організаціями допомагають виховувати патріотизм у дітей. Праці В.Сухомлинського наголошують на важливості залучення дітей до участі в культурно-просвітницьких заходах. Майбутні вчителі мають проходити практичні заняття, які передбачають підготовку та реалізацію проєктів із патріотичного виховання. Важливою є участь студентів у волонтерських проєктах, організації патріотичних заходів та освітніх екскурсій. Г. Ващенко наголошував, що такі заходи розвивають у студентів почуття відповідальності за долю країни.

Підготовка майбутніх учителів до патріотичного виховання дітей має бути комплексною і включати особистісні, професійні та методичні аспекти. Патріотичне виховання є важливим для розвитку гармонійної особистості, здатної з повагою ставитися до рідної країни та її культурної спадщини.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Українська педагогіка: історія і сучасність. Київ: Освіта, 2014. 320 с.
2. Кушнір О. І. Педагогіка патріотизму: теорія і практика. Київ: Либідь, 2016. 240 с.
3. Крамаренко Т. В. Методика патріотичного виховання учнів початкових класів. Харків: Видавничий дім «Основа», 2018. 190 с.
4. Лапченко П. С. Формування патріотичної свідомості в учнівської молоді. Львів: Плай, 2017. 274 с.

5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 1977. 224 с.
6. Сисоєва С. О., Трачук О. М. Виховання патріотизму у дітей та молоді: навчально-методичний посібник. Київ: Наукова думка, 2019. 198 с.
7. Яременко І. Г. Патріотичне виховання в умовах сучасної школи. Чернівці: Книги-XXI, 2020. 180 с.
8. Ткаченко І. А. Психологічні основи патріотичного виховання в навчальних закладах. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2015. 205 с.
9. Шевченко О. М. Виховання любові до Батьківщини у молоді: педагогічні основи та методи. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 160 с.
10. Гончар В. М. Інтерактивні методи у патріотичному вихованні школярів. Запоріжжя: Поліграфія, 2018. 220 с.

*Галина КІТ,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти
Ірина ТЕРЕЩЕНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності
013 Початкова освіта,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

МОЖЛИВОСТІ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ВПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ТА ОБРЯДОВОСТІ В СИСТЕМУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасних умовах розвитку українського суспільства, які нині позначені триваючим повномасштабним вторгненням РФ на територію Української держави, загострюється проблема національно-патріотичного виховання молодших школярів. У зв'язку із цим, звернення до українських народних традицій та обрядовості є закономірним та своєчасним. При цьому, методи активного навчання покликані сприяти процесу впровадження українських народних традицій та обрядовості в систему національно-патріотичного виховання молодших школярів.

Мета статті – вивчення педагогічних можливостей методів активного навчання у впровадженні українських народних традицій та обрядовості в систему національно-патріотичного виховання молодших школярів.

Зазначимо, що молодший шкільний вік є періодом, коли чутливість дитини, її сенситивність дозволяє певним чином формувати почуття національної приналежності та, відповідно, почуття її патріотизму. Адже в цьому віці удосконалюються індивідуальні здібності, емоційні та моральні якості, що впливають на гостроту переживань дитини, сприйняття нею довкілля та обставин.

Зокрема, ті, які допомагають переживанню патріотичних почуттів, формуванню почуття обов'язку, відповідальності та прихильності до країни, рідного краю, рідного міста, селища тощо.

Тобто, саме в молодшому шкільному віці закладаються основи перших моральних якостей – дитина вчиться діяти з опорою на мораль та моральні норми, прийняті в суспільстві. Це пов'язано з тим, що учень початкової ланки має вже вищий ступінь усвідомленості себе як особистості, та себе в довкіллі, ніж, наприклад, дитина дошкільного віку. Входячи в нове соціальне середовище, опиняючись у нових соціальних ситуаціях, дитина розширює свій моральний досвід і формує моральне ставлення до всього довколишнього – батьків, однолітків, педагогів, природи, праці, держави. Саме на цьому віковому етапі до дитини приходить усвідомлення значущості сформованих моральних норм і правил.

З огляду на зазначений контекст, варто погодитися із думкою української науковиці Н. Силенко, яка доводить, що вже в початковій школі важливо вибудовувати освітній процес таким чином, щоб діти, систематично засвоюючи моральні норми, знання та ідеї, також опинялися в життєвих ситуаціях, які емоційно сприяють переживанню отриманих знань, а значить, їх усвідомленню і закріпленню [5, с. 48].

Таким чином, у молодшому шкільному віці в дитини відбувається становлення моральності, що, в свою чергу, позитивно впливає на розвиток пізнавального інтересу, сприяє розширенню словника дитини, її емоцій, розвиває волюву сферу, формує особисті переконання і погляди молодшого школяра, сприяє формуванню патріотичних почуттів.

Ураховуючи вікові особливості молодших школярів, можна сформувати в дітей певну систему узагальнених знань про явища життя, які є підставою для активізації процесу національно-патріотичного виховання. При цьому, величезним виховним потенціалом володіють як ті предмети, що вивчаються у школі під час уроків, так і позаурочна діяльність учнів.

Окрім того, слід зазначити, що ефективність системи національно-патріотичного виховання молодших школярів залежить від тих педагогічних технологій та методів, які використовуються вчителями. Адже завдання школи в період, коли в учнів відбувається переоцінка моральних цінностей суспільства, полягає у створенні умов для більш адекватного самовизначення дитини у виборі життєвих пріоритетів. Виникає необхідність у створенні такої психологічної атмосфери в найближчому соціумі, такої системи соціальних відносин, за якої розвивається патріотично налаштована особистість, здатна не тільки оцінити і зрозуміти шлях розвитку країни, а й бачить свою перспективу участі в цьому процесі.

Формуванню національної ідентичності, виникненню стабільної картини світу і знаходженню кожною дитиною свого місця в ньому якнайкраще сприяє своєчасне долучення дітей до народної культури. «Народні традиції, свята, ігри, декоративно-прикладне мистецтво, пісні, перекази, легенди, обрядова поезія, прислів'я містять неоціненний скарб педагогічної мудрості народу, згусток

виховання дітей, який накопичувався протягом віків» [3, с. 13]. Ефективними засобами виховання є українські народні традиції та обрядовість, оскільки вони допомагають формуванню механізму передачі національних норм поведінки, культурних і духовних цінностей від покоління до покоління. До того ж, як зазначає В. Зливков, важливим завданням сьогодні є генерування нової освітньої політики та на її основі – формування сучасного освітнього простору, в центрі якого знаходиться особистість учня, його соціальна та національна ідентичності [2, с. 4].

Ефективно долучити, впровадити українські народні традиції та обрядовість в систему національно-патріотичного виховання молодших школярів допомагають вчителю можливості методів активного навчання. Адже методи активного навчання – це способи активізації освітньої діяльності учнів сучасної школи, які спонукають їх до активної розумової та практичної діяльності, коли активний не тільки вчитель, а й самі учні. Методи активного навчання, вважають Г. Кіт та С. Сімановська, сприяють перетворенню знань на переконання, на знаряддя мислення і діяльності, оволодінню школярами основними розумовими операціями, логічними прийомами, методами наукового пізнання (зокрема, такими, як: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, конкретизація, вміння визначати головне, вибудовувати оцінні судження тощо). Вони забезпечують створення у школі, де навчаються і живуть учні, високої загальної інтелектуальної атмосфери, збагачують життя шкільного колективу [4, с. 49-50]. Водночас автори наголошують на тому, що основою дитячої уваги є інтерес. Тому там, де вчитель викликає в дітей розумову активність, розвиває мислительну діяльність, він легше оволодіває і увагою своїх учнів.

Таким чином, слід зазначити, що методи активного навчання спрямовані на вироблення в молодших школярів навичок самостійної пізнавальної діяльності, формування в них особистісного інтересу до вирішення поставлених пізнавальних завдань, надання учням можливості застосовувати здобуті знання у практичній діяльності.

На нашу думку, варто акцентувати увагу на можливостях окремих методів активного навчання у впровадженні українських народних традицій та обрядовості в систему національно-патріотичного виховання молодших школярів:

– *рольові ігри* допомагають учням початкової ланки брати участь у сценках на сюжети з українських народних обрядів, що допомагає глибше зрозуміти їхній зміст і символіку. Наприклад, інсценування традиційних свят дозволяє дітям прожити досвід предків у ігровому форматі. Так, варто погодитися із Т. Гриців, яка вказує на те, що народна мудрість емпірично передбачила вирішення важливих технологічних завдань формування особистості дитини. Зокрема, засобами народної гри виводили маленьку людину з її побутового повсякденного життя, запобігали формуванню стереотипів сумніву й недовіри до власних сил. Через гру дитині надавалася змога заявити оточенню про свій позитивний потенціал. Високі світоглядні знання дитина черпала з джерел народної мудрості, різножанровий словесний багаж фольклору та звичаєво-традиційна обрядовість значно збагачували інтелектуальну та емоційно-ціннісну сфери дитини [1, с. 34];

– *інтерактивні майстер-класи* із використанням можливостей народних ремесел сприяють активному долученню дітей до вивчення народної культури, що, в свою чергу, розвиває їх творчі здібності та інтерес до народних джерел, національних традицій;

– *проектна діяльність* має непересічний педагогічний потенціал, адже не лише мотивує школярів до активної діяльності, але й формує у них системність, послідовність та розкриває творчі здібності у процесі формування громадянськості та патріотизму. Наприклад, учні можуть підготувати проекти з дослідження народних звичаїв рідного краю, для чого доречно відвідати місцеві музеї, архів, зануритися у неосяжний обсяг інформації, яку надають місцеві бібліотеки;

– *квестові технології*, побудовані на комунікативній взаємодії між учасниками запланованого дійства, забезпечують створення повного занурення в атмосферу ігрової діяльності [6]. Досягнення поставленої мети можливе лише за умови злагодженої взаємодії між гравцями, активного обговорення варіантів можливих дій, що згуртовує учнів, забезпечує тісну взаємодію, формує колективні стосунки. Основу квесту можуть становити інтелектуальні, рухливі, творчі завдання. Важливими аспектами є підготовка до квесту, дотримання чіткого алгоритму його проведення. До прикладу, квест «Шукачі скарбів українського народу» може передбачати відвідання етнографічного музею, виставки народних старожитностей, презентації народних прикмет, конкурсу знавців українського фольклору, дидактичні та рухливі ігри, інсценізації елементів народних звичаїв і обрядів тощо;

– величезний потенціал можливостей має *метод екскурсій*, який дозволяє школярам безпосередньо зануритися в етнічну та національну канву українського народу, зокрема, – відвідування етнографічних музеїв, участь у традиційних обрядах відтворює обстановку, де діти безпосередньо знайомляться з живою національною культурою українців. Це допомагає закріпити знання про народні традиції у реальному житті;

– *дискусії та обговорення* допомагають молодшим школярам проводити процес аналізу вже відомої їм інформації, формувати та висловлювати власну думку про важливість народної культури, осмислити цінності та ідеали, які передаються через дотримання традицій та обряди;

– *інтерактивні можливості сучасних мультимедійних технологій (інтерактивні методи навчання)* – використання відео та інтерактивних презентацій для показу народних свят, обрядів та традицій – можуть допомогти поживати освітній процес та долучити учнів до обговорення культурних цінностей через сучасні засоби комунікації тощо.

Таким чином, формування інтересу до духовної культури українського народу, виховання національної самоідентифікації, поваги до минулого, розвиток дитячої творчості на основі народних традицій та обрядів, звернення до скарбів українського фольклору плідно впливає на розвиток інтелекту учнів, збагачує морально, сприяє формуванню громадянської та національної самосвідомості. А методи активного навчання не тільки підвищують інтерес учнів початкової ланки

до вивчення народної культури, українських народних традицій та обрядовості, а й допомагають молодшим школярам усвідомлювати свою приналежність до національної історії та традицій, що є важливим аспектом системи національно-патріотичного виховання.

Список використаних джерел

1. Гриців Т. Г. Використання народознавчих елементів у грі у вихованні ціннісного ставлення до батьківщини у молодших школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені МП Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2018. №24 (2). С. 33-41.
2. Зливков В. Нариси з історії становлення мілітарної ідентичності українців: монографія. Київ–Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2023. 140 с.
3. Кіт Г.Г., Тарасенко Г.С. Українська народна педагогіка. Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: ПП “Едельвейс і К”, 2008. 302 с.
4. Кіт Г.Г., Сімановська С.С. Розумовий розвиток молодшого школяра в контексті реалізації нової парадигми освіти. *Тенденції сучасної підготовки майбутніх учителів початкової школи: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 7-8 жовтня 2019 року*. Умань: Видавничо-поліграфічний центр “Візаві”, 2019. С. 47-51.
5. Силенко Н. І. Формування національно-культурної ідентичності молодших школярів у процесі взаємодії сім’ї та школи : дис. ... доктора філософії : 011 – освітні, педагогічні науки / наук. керівник Олефіренко Т. О. ; Український Державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. 293 с.
6. Vasiutina, T., Ishchenko, L., Kit, H., Bondar, Y., &Khilya, A. (2024). Algorithm for Implementing Quest Technologies in Research Work with Preschool and Primary School Children. ENVIRONMENT. TECHNOLOGIES. RESOURCES. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 2, 503-507. <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8089> Retrieved from: <https://journals.rta.lv/index.php/ETR/article/view/8089>

Анастасія КОВАЛЬ,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: **Олена ТРИФОНОВА,**
д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ДО ПРОБЛЕМИ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА ДІТЕЙ МОЛОДШОЇ ГРУПИ ЗА ТЕКСТАМИ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ

Збагачення словникового запасу дітей є одним із провідних завдань сучасної дошкільної освіти. Оволодіння багатим словниковим запасом не лише

забезпечує високий рівень мовленнєвого розвитку, а й сприяє формуванню когнітивних та комунікативних навичок у дітей. У ранньому віці основне значення має не просто вивчення нових слів, а й усвідомлення їхнього значення та правильне використання в мовленні. Важливу роль у цьому процесі відіграють малі фольклорні жанри, які мають величезний потенціал для розвитку мовлення дитини.

Український фольклор містить багатство образів, символів, метафор, порівнянь, що дає можливість не тільки вивчати нові слова, але й формувати в дітей уявлення про навколишній світ через народну мудрість. Твори народної творчості, такі як казки, прислів'я, приказки, загадки, лічилки, відзначаються яскравою образністю та виразністю, що дозволяє дітям легко засвоювати нові лексичні одиниці, розширювати мовний кругозір та збагачувати уявлення про навколишній світ. Завдяки постійній практиці та повторенню, вони запам'ятовують слова і вирази, котрі стають невід'ємною частиною їхнього мовлення.

Для збагачення словникового запасу дітей слід активно використовувати фольклорні твори на заняттях, включати їх у повсякденну діяльність дітей, використовувати загадки, казки, пісні і вірші як основні інструменти для розвитку мовлення. Це дозволить дітям не тільки вивчати нові слова, а й розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, увагу та уяву.

Малі фольклорні жанри відіграють важливу роль у формуванні та збагаченні словникового запасу дітей, особливо в ранньому віці. Це такі жанри, як загадки, прислів'я, приказки, лічилки, колискові, які мають невеликий обсяг, але великий зміст. Саме ці жанри є найбільш доступними для сприйняття маленькими дітьми завдяки своїй простоті, образності та ритмічності.

Загадки є чудовим засобом для розвитку логічного мислення та збагачення лексики. Вони вимагають від дітей не лише уважності та концентрації, а й активного пошуку значень нових слів. Загадки містять велику кількість метафоричних виразів та порівнянь, що стимулює мовленнєвий розвиток дітей, допомагаючи їм опановувати складні мовні конструкції. Через них діти засвоюють нові слова, вчаться правильно використовувати їх у контексті та розширюють свої знання про навколишній світ.

Прислів'я та приказки, з іншого боку, є джерелом народної мудрості та моральних настанов. Вони часто містять поради та уроки, які можуть стати основою для формування у дітей правильних моральних орієнтирів. Прислів'я, завдяки своїй лаконічності, образності та ритмічності, легко запам'ятовуються та стають частиною активного словникового запасу. Вони допомагають дітям освоювати не тільки нові слова, а й вирази, що мають значення в певних соціальних контекстах.

Лічилки також займають важливе місце серед малих фольклорних жанрів. Вони містять римовані фрази, які запам'ятовуються з першого разу, що сприяє розвитку пам'яті в дітей. Лічилки часто мають елемент гри, що стимулює інтерес до мови та навчає дітей правильної вимови слів. Крім того, вони допомагають

дітям освоювати числові поняття та зв'язки між ними, що є важливою складовою раннього розвитку.

Колискові пісні хоча й мають основну функцію заспокоювання, також є потужним засобом для розвитку словникового запасу. Вони містять спокійні, ритмічні вірші, які не тільки допомагають дитині розслабитися, але й формують у неї чуття мелодійності, ритму та мови.

Важливо, щоб вихователі й батьки регулярно використовували малий фольклор у спілкуванні з дітьми, залучаючи їх до активного прослуховування, повторення та інтерпретації загадок, прислів'їв та інших фольклорних форм. Це дозволить не лише збагачувати лексичний запас дітей, а й розвивати їхні когнітивні та соціальні навички. Для того, щоб збагачення словникового запасу дітей через фольклорні жанри було ефективним, необхідно правильно організувати педагогічний процес, використовуючи різноманітні методи роботи, зокрема читання або прослуховування. Під час читання казок, пісень, загадок вихователь може звертати увагу дітей на незнайомі слова, пояснювати їх значення, давати приклади вживання в реченнях.

Ігрові методи – важливий інструмент у збагаченні словникового запасу. Діти виявляють більший інтерес до навчання, якщо це поєднується з іграми, що активізують їхню мовленнєву діяльність. Ігри із використанням фольклорних елементів можуть включати такі активності, як «Вгадай загадку», «Продовжи прислів'я» або «Хто я?». Ігри створюють ситуацію успіху для дітей, дозволяють їм не лише запам'ятовувати нові слова, а й активно застосовувати їх у контексті гри. У процесі таких ігор діти вчаться слухати один одного, активно використовувати отримані знання та розвивати мовленнєві навички.

Сучасні технології також можуть стати ефективним доповненням до традиційних методів навчання. Відео, анімації або інтерактивні книги, які містять елементи народного мистецтва, дозволяють дітям ще більше зануритися у світ фольклору. За допомогою мультимедійних ресурсів можна не тільки ознайомити дітей із казками чи піснями, а й посилити їхню уяву, допомогти збудувати зв'язки між словами і візуальними образами.

Отже, збагачення словникового запасу дітей молодшого дошкільного віку засобами малих фольклорних жанрів є важливою складовою розвитку мовленнєвих і когнітивних навичок дітей. Використання цих жанрів на заняттях, іграх, співі та драматизаціях дозволяє створити різноманітні ситуації для практичного засвоєння нових слів і виразів.

Список використаних джерел

1. Медвідь Т. І. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку: теорія і практика. Київ: Освіта, 2005. с. 120–125.
2. Білик І. Л. Український фольклор у дошкільній освіті. Львів: Світ, 2007. с. 45–50.
3. Репка Г. О. Методика навчання дітей молодшого дошкільного віку мовленню через фольклор. Харків: Ранок, 2010. с. 87–92.
4. Слободянюк О. С. Фольклор у розвитку мовлення дітей молодшого віку. Чернівці: Букрек, 2014. с. 34–39.

5. Капітан Л. В. Методика роботи з фольклором у дошкільному навчальному закладі. Київ: Видавництво Школа, 2008. с. 56–60.

Наталія КОЛЕСНИК,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
образотворчого мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Сучасні технології стрімко змінюють освітній процес, забезпечуючи нові можливості для навчання, взаємодії та персоналізації. Цифрові інструменти та штучний інтелект все частіше стають невід'ємною частиною освіти, надаючи переваги, які ще кілька десятиліть тому здавалися неможливими.

Зазначимо, що роль цифрових технологій в освіті є надзвичайно важливою. Цифрові технології стали важливим інструментом для закладів вищої освіти через доступність та якість, що сприяє формуванню загальних та професійних компетентностей. Основні напрямки їхнього застосування включають:

1. Дистанційне навчання – онлайн-платформи, такі як GoogleClassroom, Zoom, та інші системи управління навчанням, роблять освітній процес доступним незалежно від місця перебування учнів. Особливо значущим це стало під час пандемії COVID-19, коли онлайн-освіта виявилася єдиним доступним форматом навчання.

2. Інтерактивні ресурси – цифрові технології дозволяють використовувати інтерактивні підручники, віртуальні лабораторії та симуляції. Наприклад, додатки для вивчення анатомії або симулятори фізичних явищ створюють ефективніше середовище для засвоєння складних тем.

3. Аналіз даних для підвищення успішності – навчальні платформи збирають дані про успіхи учнів, що дозволяє вчителям коригувати свої підходи до навчання і підтримувати учнів, які потребують додаткової допомоги.

Логіка нашого дослідження передбачає розглянути вплив штучного інтелекту на освітній процес. Штучний інтелект активно застосовується в освітніх технологіях і вже сприяє покращенню процесу навчання за декількома основними напрямками:

1. Персоналізація навчання – штучний інтелект допомагає адаптувати навчальні матеріали до потреб кожного учня, враховуючи його знання, стиль навчання та інтереси. Наприклад, платформи, як EdTech компанії, використовують алгоритми, щоб визначити, які теми учень засвоїв недостатньо, і запропонувати додаткові завдання або інші підходи.

2. Інтелектуальні тьютори та чат-боти – штучний інтелект може виконувати функції тьютора або помічника, відповідаючи на питання учнів та

допомагаючи їм виконувати завдання. Такі системи працюють у режимі 24/7, надаючи допомогу учням навіть за межами класу.

3. Аналіз прогресу учнів – завдяки штучному інтелекту вчителі можуть отримувати аналітичні звіти про успішність кожного учня. Це дозволяє визначати сильні та слабкі сторони учнів і відповідно коригувати освітній процес.

4. Автоматизація оцінювання – штучний інтелект може автоматично перевіряти роботи учнів, що економить час учителів і забезпечує об'єктивність оцінювання. Такі системи вже працюють у багатьох країнах для перевірки тестів та письмових завдань.

Переваги та виклики впровадження штучного інтелекту та цифрових технологій в освіті. В аспекті нашої проблеми розглянемо як використання технологій в освіті має свої переваги та недоліки. Основними перевагами є:

- Покращення доступу до освіти – завдяки цифровим технологіям навчання стало доступним навіть для тих, хто знаходиться у віддалених регіонах.
- Ефективність навчання – індивідуальні підходи та адаптивне навчання дозволяють учням ефективніше засвоювати матеріал.
- Зниження навантаження на вчителів – автоматизація рутинних завдань, таких як перевірка робіт, дозволяє вчителям більше часу приділяти індивідуальній роботі з учнями.

Однак існують також виклики, серед яких:

- Технічні обмеження – не всі навчальні заклади мають доступ до якісного обладнання та інтернету.
- Необхідність навчання персоналу – для ефективного використання технологій учителі та адміністратори потребують додаткового навчання.
- Питання етики та конфіденційності – збирання великих обсягів даних про учнів ставить питання про захист їхньої приватності.

Здобувачі вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка усвідомлюють, що мультимедійні технології включають в себе широкий спектр інструментів, які дозволяють об'єднувати текст, зображення, звук і відео для створення інтерактивного досвіду [6, с. 363]. У підготовці майбутніх фахівців передбачено ознайомлення із програмним забезпеченням для обробки відео, 3D-моделювання, створення інтерактивних анімацій та віртуальних середовищ. Такі технології, як Unity, Blender і Cinema 4D, FlipaClip, SynfigStudio, Pencil2D, OpenToonz, Krita, TupiTube, PivotAnimator, Express Animate, Easy GIF Animator надають можливість створювати сучасний візуальний контент для ігор, реклами та освітніх продуктів у анімаційній графіці та мультимедіа.

Творчий процес реалізується через генерацію мистецтва за допомогою штучного інтелекту (алгоритми можуть генерувати музику, малюнки, поезію тощо); використання алгоритмів в дизайні (штучний інтелект може допомагати в оптимізації дизайну та створенні унікальних художніх робіт) [5, с. 95].

Отже, цифрові технології та штучний інтелект продовжують розвиватися, і в найближчому майбутньому ми можемо очікувати ще більшого інтегрування цих рішень в освітній процес. Ймовірно, з'являться нові інструменти для

автоматизації управління освітніми процесами, а також вдосконалені платформи для персоналізованого навчання. Також є можливість інтеграції доповненої та віртуальної реальності, що дозволить учням занурюватися в нові знання.

Список використаних джерел

1. Воронцов В. М., Смирнов О. А. Цифрові технології в освіті: виклики та можливості. *Сучасна освіта*. 2021. Т. 4, №2. С. 56-68.
2. Іваненко А. П. Інтерактивні технології навчання як засіб формування компетентностей. *Науковий вісник Інституту педагогіки НАПН України*. 2022. Т. 7, №3. С. 19-27.
3. Мельник І. І. Персоналізація навчання з використанням штучного інтелекту. *Електронні ресурси в освіті*. 2020. Т. 9, № 5. С. 101-110.
4. Ткаченко О. В., Бондаренко М. Г. Вплив штучного інтелекту на освітній процес: перспективи та ризики. *Інформаційні технології в освіті*. 2023. Т. 11, №1. С. 22-33.
5. Колесник Н. Використання цифрових технологій та штучного інтелекту в мистецькому просторі. Актуальні проблеми сучасного дизайну : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 25 квіт. 2024 р. Київ : КНУТД, 2024. Т. 2. С. 95-97.
6. Колесник Н. Є., Куниця Г. В., Погосьян Д. Р. Підготовка майбутніх фахівців з дизайну до використання візуального контенту мультимедійних технологій та анімаційної графіки. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. Вип. 9(37). С. 356-366.
7. Berezina I., Fedorenko A. Artificial Intelligence and Digital Tools in Education: Modern Challenges and Solutions. *Educational Innovations*. 2023. Vol. 15, No. 3. P. 87-95.
8. Rajan P., Shaikh Z. Impact of Artificial Intelligence on Personalized Learning in Schools. *Journal of Educational Technology*. 2021. Vol. 18, No. 2. P. 56-70.
9. Singh R., Kumar V. Ethics and Privacy Concerns in the Use of AI in Education. *International Journal of Education Technology*. 2022. Vol. 20, No. 1. P. 112-120.

Валентина КОНСТАНЖІ,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,

к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Під впливом навчальної діяльності в молодшого школяра формується

саморегуляція поведінки. Дитина стає здатною до вольових зусиль та до довільної саморегуляції. Дитина-дошкільник маючи бажання грати, бере активну участь у виробленні правил гри, правил поведінки, контролює себе в їх практичному здійсненні, вболіває і за загальний успіх. Виникає усвідомлення, що правила необхідні, щоб гра не розпадалася: народжується відповідальність за загальну справу. У молодшому шкільному віці навчання сприяє розвитку саморегуляції молодших школярів.

Діти 6-8 років після вступу до школи продовжують гратися, незважаючи на те, що провідною стає навчальна діяльність. За визначенням М. В. Савчина, рольова гра — діяльність, у якій діти беруть на себе ролі дорослих людей і узагальнено, у спеціально створених ігрових умовах відтворюють їхні дії і стосунки між ними. Оскільки дошкільник незабаром стане школярем, основною діяльністю якого є навчання, необхідно підготувати його до цього. Ця робота передбачає: формування вміння усвідомлено виокремлювати спосіб дій; оволодіння загальними способами дій, які дають змогу розв'язувати практичні, пізнавальні завдання, виокремлювати нові зв'язки і відношення; розвиток уміння самостійно знаходити способи вирішення практичних і пізнавальних завдань; опанування навичок контролю за способом виконання дій та їх оцінювання.

Психолого-педагогічні дослідження свідчать про доцільність починати підготовку до навчальної діяльності з формування умінь контролювати та оцінювати свої дії. Молодші дошкільнята, як відомо, мають початковий рівень розвитку навчальної діяльності. їхня розумова діяльність ще не є цілком усвідомленим процесом, оскільки, використовуючи знання, вміння, навички, вони не відчують потреби в них.

Г. Крайг зазначає, що в молодшому шкільному віці уява, мислення та мовлення тісно пов'язані. Їх синтез породжує здатність творити образи та довільно маніпулювати ними за допомогою мовних само інструкцій. Це означає, що в дитини виникає та починає успішно функціонувати внутрішнє мовлення як засіб мислення, з'являється опосередковано певними уявленнями довільна поведінка. Одночасно завершується процес опанування мови як засобу спілкування, що створює основу для активізації виховання і розвитку дитини як особистості.

На думку О. В. Скрипченко, розвиток мовлення відбувається у процесі вдосконалення практичного використання мови у спілкуванні з іншими людьми. Водночас мовлення стає основою перебудови психічних процесів, знаряддям мислення. Засвоєння мовлення супроводжується великою активністю дитини. У дошкільному віці вона є найчутливішою до мовних явищ. Одночасно з орієнтацією на зміст слів вона виявляє неабияку цікавість до звукової форми слова, часто спеціально змінює слова, творить нові.

Великого значення для організації навчальної діяльності має уява молодшого школяра. Дитина уже здатна уявляти, тобто створювати образи тих предметів і явищ, яких вона безпосередньо не бачила. У процесі ігрової та навчальної діяльності, стверджують науковці, зароджуються та виокремлюються нові види діяльності дитини. Нова дійсність, яку відкриває дитина, завдання,

зміст дій дорослих, сенс їх відносин, викликає потребу діяти, як дорослі. Дорослий є для дитини і носієм суспільних функцій, і зразком для наслідування. Систематичне включення дитини в навчальні ситуації починається вже з 1 класу, але вміння самостійно ставити перед собою навчально-теоретичні завдання формується значно пізніше. Виявляється воно у намаганні школяра, який отримав серію конкретно-практичних завдань, знайти загальний спосіб їх розв'язання, а не розв'язувати кожне з них окремо. Як правило, він знаходить цей спосіб, аналізуючи одне-два завдання, прагнучі з'ясувати їх загальні зв'язки та умови.

В умінні перетворювати конкретно-практичні завдання в навчально-теоретичні, що забезпечує розв'язування типових завдань, пошук ефективних способів розв'язування нетипових задач, виявляється найвищий рівень розвитку навчальної діяльності школярів. Свідченням його в навчальній діяльності молодших школярів є усвідомлені пізнавальні інтереси, прагнення не просто отримати конкретний, частковий результат, а знайти загальний спосіб отримання всіх однотипних результатів, зрозуміти суттєві зв'язки і відношення предмета, що вивчається. Це прагнення є основою бажання і здатності вчитися. У молодшому шкільному віці воно сформоване недостатньо, однак надалі ні сумлінність, ні старанність не можуть стати психологічним джерелом радісного й ефективного навчання. Ним є лише прагнення до розуміння внутрішнього змісту навчальних предметів.

Виникнення та зміцнення його визначає зміст основних інтересів школярів 3-4 класів, які значну кількість часу приділяють читанню спеціальної літератури про подорожі, вчених, історичні події, пригоди тощо. Обсяг інформації, яка їх зацікавлює, часто виходить за межі шкільних програм. Як вважає М. В. Савчин, пізнавальний інтерес школярів — виразна інтелектуальна спрямованість на пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжувана прагненням глибше пізнати їх особливості; майже завжди усвідомлене ставлення до предметів, явищ, подій. Цей інтерес завжди є емоційно забарвленим (здивування, захоплення, радість від пошуку, переживання успіху, розчарування від невдачі), виявляється у вольових діях, спрямуванні зусиль на пізнання нових сторін навколишньої дійсності.

Отже, діти молодшого шкільного віку спершу надають перевагу навчанню як суспільно-корисній діяльності взагалі, потім їх приваблюють окремі види навчальної роботи (читання, письмо, малювання), пізніше вони починають самостійно перетворювати конкретно-практичні завдання на навчально-теоретичні, цікавлячись внутрішнім змістом навчальної діяльності. Все це позитивно впливає на розвиток творчих здібностей дітей. Педагогові важливо зберегти та зміцнити інтерес дітей до навчання. Він повинен знати, які мотиви є найзначущішими для молодшого школяра, організовувати з урахуванням цього навчання. Воно не може здійснюватися у формі тиску на дитину чи «витіснення» із її свідомості дитячих понять поняттями дорослих. Навчальна діяльність передбачає перебудову під дією педагогічного впливу ставлення дитини до навколишньої дійсності.

Важливе завдання педагога полягає в забезпеченні розвитку творчої особистості у процесі навчання. Цього можна досягти, стимулюючи школярів до

експериментування, якому властиві перетворення уявлень, образів, понять, реальних предметів; розкриття нових властивостей об'єктів; породження новими знаннями, отриманими під час експерименту, нових запитань, складніших перетворень. Дбаючи про ефективність навчання, учитель повинен ознайомити школярів з основними компонентами навчальної діяльності, стимулювати самостійне їх виконання; продемонструвати їм послідовність виконання навчальних дій, чітко розмежувавши ті, що мають здійснюватися у предметному плані, і ті, що в розумовому. Важливо при цьому подбати про опанування школярами загальних способів розв'язування конкретно-практичних завдань, перетворення їх на навчально-теоретичні.

Навчальна діяльність молодшого школяра та керівництво процесом навчання полягає у спонуканні зовнішньої і внутрішньої активності учня, в результаті чого він засвоює знання, виробляє вміння і навички, розвивається як особистість.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. Посіб./М.Й.Варій. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
3. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія: навч.посіб. /О. Г.Видра. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.
4. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність: навчальний посібник. Л. П. Загородня, С. А. Тітаренко. Суми : Університетська книга, 2010. 319 с.
5. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128с.
6. Савчин М. В., Василенко П. П. Вікова психологія. Київ: Академвидавництво, 2005. 360 с.

Валерія КОСТЮЧЕНКО,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 022 Дизайн, ОПП Графічний дизайн*

Науковий керівник: Наталія КОЛЕСНИК,

*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
образотворчого мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ВПЛИВ КІБЕРПАНКОВОЇ ЕСТЕТИКИ НА ВІЗУАЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ: ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Нова українська школа прагне створити середовище, яке сприяє інтеграції сучасних технологій та інноваційних методик у процес навчання. В умовах цифрового розвитку, навіть діти старшого дошкільного віку починають активно сприймати візуальні форми, створені під впливом кіберпанкової естетики. Це

стиль, який поєднує елементи футуризму, високих технологій та урбаністичної естетики, може стати ефективним інструментом для підготовки дітей до навчання у швидкоплинному та насиченому інформаційному середовищі.

Зміна пріоритетів у навчально-виховному процесі в новій українській школі зумовила потребу в розробці інтегрованих курсів, які б ширше й повноцінніше реалізувати завдання розвитку особистості учнів у процесі пізнавальної, художньої, трудової діяльності, а також потребу у зміні організаційних форм навчання, удосконалення предметно-орієнтованого середовища, розробку методичного забезпечення особистісно-орієнтованого навчання в початковій освіті. У процесі навчання учнів початкової школи наголошується на основному концептуальному положенні предметно-перетворювальної компетентності – це реалізація програми «людина-проектування – середовище». Сьогодні початкова школа на етапі чергового оновлення в контексті концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти, які розроблені відповідно до вимог сучасного суспільства [1, с. 548].

На нашу думку, кіберпанкова естетика має свої особливості. Зазначимо, що кіберпанк, як жанр наукової фантастики та стиль візуального мистецтва, фокусується на поєднанні технологій з урбаністичними мотивами [2, с. 45]. Основні характеристики кіберпанкової естетики включають:

- яскраві, неонові кольори – особливо рожевий, фіолетовий, синій, зелений, що формують футуристичне середовище;
- графічні елементи, що імітують цифровий інтерфейс – пікселі, шрифти з низькою роздільною здатністю, схеми, QR-коди;
- образи роботів, комп'ютерної техніки, цифрових дисплеїв – що створюють відчуття майбутнього і технологічності.

Запропонований стиль може викликати у дітей зацікавленість і адаптувати їх до цифрового світу, в якому їм належить жити та навчатися в сучасному світі.

У ході нашого дослідження нами було розглянуто вплив кіберпанкової естетики на візуальне сприйняття дітей. Упровадження кіберпанкових елементів у навчальні матеріали може мати як позитивний, так і неоднозначний вплив на сприйняття дітей [3; 4]. Ось кілька ключових аспектів цього впливу:

1. Розвиток візуального інтересу та уваги. Яскраві кольори, динамічні композиції та інтерактивні елементи можуть залучати увагу дитини та підтримувати її інтерес до навчання.

2. Формування позитивного ставлення до технологій. Зображення комп'ютерної техніки, роботів, інтерфейсів можуть сприяти ранньому формуванню інтересу до науки і технологій, що є актуальним у контексті цифрової освіти.

3. Стимулювання творчості та уяви. Футуристичні сюжети кіберпанку можуть стати основою для розвитку уяви у дітей, пропонуючи незвичні сюжети та теми для творчих занять.

4. Перевантаження візуальної інформації. Складність і насиченість кіберпанкових зображень може мати негативний вплив, оскільки надмірна

яскравість і деталізація може перенавантажити зоровий канал дитини, що потребує обережного використання цього стилю в навчальному процесі.

Логіка дослідження передбачає розглянути технологію застосування кіберпанкової естетики в навчальних матеріалах для НУШ. Інтеграція кіберпанкової естетики в навчальні матеріали для підготовки дітей до школи може відбуватися через:

1. Візуалізацію цифр та букв через образи, стилізовані під неонові табло або цифрові дисплеї. Це дозволяє створити асоціації між традиційними навчальними елементами (наприклад, алфавітом) та цифровим середовищем.

2. Інтерактивні плакати з елементами квесту. Наприклад, плакати з QR-кодами, які можуть бути скановані для отримання додаткової інформації, завдань або мультимедійного контенту. Це допомагає інтерактивно залучити дитину у процес навчання.

3. Розробка сюжетних матеріалів із футуристичними персонажами. Використання дружніх образів роботів чи «цифрових друзів», що взаємодіють із дітьми в навчальних матеріалах, створює відчуття гри та допомагає дитині адаптуватися до нових тем.

4. Упровадження неонових кольорів та світлових ефектів для створення привабливого навчального середовища. Наприклад, букви, числа або фігури можуть бути підсвічені кольоровим контуром, що створить акцент на важливих навчальних елементах і полегшить запам'ятовування.

Варто зазначити, що в ході дослідно-експериментальної роботи нами було створено рекомендації щодо використання кіберпанкової естетики, зокрема:

- обмеження яскравих елементів – використовувати яскраві кольори вибірково, не перенасичуючи сторінку, щоб зберегти баланс і уникнути перенавантаження;

- збереження гармонійного поєднання традиційного та сучасного. Наприклад, цифрові елементи можуть поєднуватися з традиційними формами подачі інформації, що сприятиме поступовому входженню дитини в цифровий світ;

- розробка гнучких матеріалів, які можуть адаптуватися під потреби конкретного класу. Наприклад, частину цифрових елементів можна відключати або змінювати залежно від реакції дітей на подібну естетику;

Отже, кіберпанкова естетика в навчальних матеріалах для підготовки дітей до навчання в умовах Нової української школи може стати інноваційним та ефективним засобом, що допомагає привертати увагу та підтримувати інтерес до навчання. Використання технологічних образів та яскравих кольорових схем у контексті освітнього процесу сприяє формуванню позитивного ставлення до технологій, розвиває уяву та готує дітей до сприйняття інформаційного світу, в якому їм належить навчатися і жити. Однак, через ризики перенавантаження дитячого зору, необхідно обережно підходити до візуальної насиченості таких матеріалів, дотримуючись помірності та балансу між традиційним і новітнім.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С., Колесник Н. Є. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів засобами проєктних технологій. *Наукові інновації та передові технології* (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2023. Вип. 10 (24). С. 544-554.
2. Девіс Д. Вивчення впливу кіберпанкової естетики на сприйняття молоді. *Журнал молодіжних досліджень*. 2020. № 15. С. 45–60.
3. Кавалларо Д. Кіберпанк і кіберкультура: наукова фантастика та творчість Вільяма Гібсона. Лондон : Атлон Прес, 2000. 200 с.
4. Лебідь Н. І. Особливості навчання дітей передшкільного віку в умовах Нової української школи. Львів : Видавництво, 2019. 150 с.
5. Поттс Р. Цифрові мрії: кіберпанк і медіа для дітей. *Міжнародний журнал освіти та мистецтв*. 2021. Т. 12, № 2. С. 123–135.

Ольга КРАСОВСЬКА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 022 Дизайн
Науковий керівник: Наталія КОЛЕСНИК,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
образотворчого мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ДИЗАЙНІ ОСВІТНІХ БРЕНДІВ І ЛОГОТИПІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасна система освіти в Україні потребує нових підходів до формування національної ідентичності, особливо в контексті підготовки дітей. Одним із важливих аспектів цього процесу є використання дизайну освітніх брендів і логотипів, які відображають культурні цінності, традиції та унікальність українського народу.

В аспекті нашого дослідження розглянемо значення національної ідентичності в освіті, зокрема в Новій українській школі. Так, національна ідентичність є важливим фактором у формуванні свідомості дітей. Вона допомагає дітям зрозуміти свої корені, цінності та традиції, що, у свою чергу, зміцнює їхню самосвідомість і впевненість у собі. В умовах глобалізації та впливу західної культури особливо важливо забезпечити дітей знаннями про свою національну спадщину. У цьому контексті дизайн освітніх брендів та логотипів може стати потужним інструментом, що допомагає формувати позитивний імідж української культури.

В умовах інтеграції України у світовий освітній простір і постійного вдосконалення національної системи вищої освіти значна увага науковців і

педагогів-практиків приділяється проблемі формування професійної готовності майбутнього вчителя. Так, О. Красовська вважає, що особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів початкової школи, адже їхні професійно-педагогічні якості, зокрема: динамізм, креативність, конструктивність, комунікативність, стимулюватимуть становлення життєво потрібних якостей особистості молодшого школяра і є підґрунтям подальшого успішного ступеневого шкільного навчання [2, с. 16]. На думку А. Руденченко, педагог повинен усвідомлювати, що продуктивна творча діяльність людини – це діяльність, яка формує додаткові мотиви, особистісні якості, які допомагають досягати етнодизайнерських художніх результатів, формувати способи діяльності у відроджених галузях автентичних художніх промислів. Ця художньо-трудова діяльність потребує функціонування сенсорних і розумових процесів [3, с. 22].

Зауважимо, що сучасний світ переживає бурхливий розвиток цифрових технологій, які стають доступними широкому колу користувачів. Н. Колесник, Т. Шостачук, А. Максимчук вважають, що мультимедійні інструменти дозволяють дизайнерам створювати більш інтерактивний, насичений та динамічний контент, що відповідає потребам сучасного споживача. Варто зазначити, що сучасний споживач надає перевагу візуальному контенту, що змушує дизайнерів адаптувати авторські підходи до створення дизайн-проектів. Мультимедійні технології дозволяють інтегрувати відео, аудіо, анімацію та інші елементи візуальних комунікацій, що робить контент більш привабливим і доступним для аудиторії [1, с. 643].

У ході нашого дослідження розглянуто основні елементи дизайну освітніх брендів й виявлено, що дизайн освітніх брендів і логотипів для дітей передбачає яскраве, зрозуміле і привабливе візуальне сприйняття. Технологічний процес окреслює такі важливі елементи:

1. **Кольорова гамма:** використання кольорів, які асоціюються з національною ідентичністю (наприклад, жовтий та блакитний – кольори державного прапора України) може допомогти підсвідомо формувати національну свідомість.

2. **Символіка:** включення елементів української символіки (таких як тризуб, вишиванки, традиційні орнаменти) у дизайн логотипів може сприяти глибшому розумінню дітьми української культури.

3. **Шрифти:** вибір шрифтів, що відображають українську культуру, може впливати на сприйняття бренду. Наприклад, використання шрифтів, натхненних народними мотивами, створить унікальний стиль.

Зазначимо, що в Україні вже існують приклади освітніх брендів, які ефективно використовують елементи національної ідентичності. Наприклад, деякі дитячі садки і освітні установи використовують логотипи, що містять символи української культури, що не тільки привертає увагу батьків, але й формує в дітей почуття гордості за свою країну.

Отже, дизайн освітніх брендів і логотипів відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності в дітей. Використання елементів національної культури та традицій у дизайні може суттєво вплинути на свідомість

дітей, підготовлюючи їх до навчання в Новій українській школі. Підтримка національної ідентичності в освіті допоможе майбутньому поколінню стати свідомими громадянами, готовими до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Колесник Н. Є., Шостачук Т. В., Максимчук А. П. Мультимедійні технології в дизайні: теорія та практика. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. Вип. 8(36). С. 641-652.
2. Красовська О. О. Факторний аналіз сформованості показників професійної готовності студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» до мистецько-освітньої діяльності. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука*. Серія: "Педагогіка та психологія" / ред. кол. : О. О. Марчук, М. А. Августук, Е. З. Івашкевич та ін. ; Міжнар. економ.-гуманіт. ун-т ім. Степана Дем'янчука. Рівне : Видав. дім "Гельветика", 2024. № 1. С. 16-22.
3. Rydenchenko Alla. Ethnic design as means to develop national identity by the students of the higher art educational establishments. *Мистецька освіта: методологія, теорія, практика: зб. наук. пр. : Вип. 1. / [редкол. В.П. Тищенко (голова) та ін.]; Київська держ. акад. декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука*. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2019. С. 22–30.

Катерина КУЗМИЧОВА,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,

к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти, Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ САМОПОВАГИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Серед методологічних підходів в дослідженні самоповаги особистості молодшого школяра можна сформулювати наступні. «Особистість» виступає найважливішою психологічною категорією, оскільки в ній синтезуються різні системи зв'язків і ставлень, різні рівні психологічного аналізу. Самоповага не надбудовується над особистістю, а включається в її структуру як характеристика, прояв, сторона. Вивчення самоповаги нерозривно переплітається із вивченням особистості як свідомого суб'єкта життєдіяльності.

Оскільки самоповага складається в структурі образу-Я, то ми звертаємо увагу саме на самообраз як досить складне психологічне утворення, діалектичну сукупність когнітивно-афективної інформації про себе. Розуміння того, що самоповага – це шанобливе ставлення до себе як до носія особистісних цінностей, вимагало з'ясування механізмів набуття певними сторонами життя в очах дитини належного значення.

Цінностями дитини молодшого шкільного віку може бути досягнення у певній діяльності, самостійність, гідна поведінка в ситуаціях успіху чи невдачі, шанобливе ставлення інших людей (О. Л. Кононенко).

За концепцією Е. Еріксона, в молодшому шкільному віці формуються такі важливі особистісні утворення, як почуття соціальної і психологічної компетенції (за несприятливого розвитку — соціальної і психологічної неповноцінності, неспроможності), а також почуття диференціації своїх можливостей. На його думку, стимулювання в цей період компетентності є важливим фактором формування особистості. Однак, слід зауважити, що в дослідженні самоповаги молодших школярів науковці фактично повністю ігнорують зв'язок психічно емоційних процесів з фізіологічним розвитком дитини.

Як відзначає А. Валлон, важливу роль у становленні самоповаги молодших школярів відіграють різноманітні короточасні переживання, що є емоційно-ціннісним ставленням до себе в таких проявах, як самовпевненість, самоприйняття (визнання себе, згода з собою, довіра до себе, самоінтерес).

У період молодшого шкільного віку формалізуються деякі генералізовані відносини до самого себе, діти вважають себе або гарними, або поганими. У ці роки формується ряд ідеалів, вони вчаться оцінювати себе відносно того, якими, за їхніми уявленнями, вони повинні бути. Для того, щоб навчитися правильно оцінювати себе, треба спочатку навчитись оцінювати інших людей, на яких дитина дивиться начебто із сторони. Характерною є схильність дитини до самоутвердження спочатку в очах дорослих, потім однолітків, а згодом у власних очах. Дитина подобається собі тільки тоді, коли відчуває, що може подобатись іншим. Вона любить себе, коли знає, що нею любляться. Самостійна оцінка дитиною других людей, їх вчинків і якостей першочергово залежить від відношення до цих людей. Це проявляється в оцінці персонажей казок, оповідань. Так формуються мірки, які дитина примірює на других людей, але приміряти їх до себе набагато складніше. Самолюбство має й іншу сторону, що виявляється в переживанні сорому, ніяковості. Вони виникають, якщо дитина втрачає позитивну оцінку, хороше ставлення до неї дорослих за умови, що ця оцінка дається авторитетною особою, важлива для неї і викликає самооцінку.

Адекватний образ «Я» формується в молодшому шкільному віці у гармонійному поєднанні знань, отриманих із власного досвіду і спілкування з дорослими та однолітками. Розвиток самооцінки та самосвідомості складає одне із головних новоутворень молодшого шкільного віку. Проте, самоповага - це дещо більше ніж «Гідність» чи «Самооцінка», бо все-таки, треба зауважити, ці поняття є лише частиною її складових. Самоповага дитини це особистісне утворення, яке складається з ряду компонентів, що взаємодіють, взаємодоповнюють та до певної міри піддаються цілеспрямованому педагогічному впливу. Самоповага є соціальним аспектом, нормативною самооцінкою.

Отже, визначаючи зміст самоповаги молодшого школяра, спиралися на положення класичної психології про вирішальну роль свідомості та самосвідомості в розвитку особистості; особливості функціонування самосвідомості з вироблення цілісного самоставлення; інтегрованість та

узагальненість самоповаги; ставлення як її специфічну характеристику.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. Тернопіль: Богдан, 2013. 512 с.
3. Дятленко Н. М. Психологічні умови розвитку самоповаги у дошкільників. Автореферат. Київ: Пилигрим, 2002. 19 с.
4. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ: Освіта, 1998. 255 с.
5. Савчин М. В., Василенко П. П. Вікова психологія. Київ: Академвидавництво, 2005. 360 с.

Вікторія ЛІПАШОВА,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Олена ТРИФОНОВА,
д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ У ВИХОВАННІ ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ

Як зазначають учені (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кисельова, О. Монке, А. Просенюк, Ю. Руденко, О. Трифонова та ін.), література відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини. У нинішніх умовах, коли культурні та соціальні трансформації швидко змінюють соціум, дуже важливо прищеплювати дітям цінності, що сприяють розумінню, повазі та інтересу до національної спадщини. Нашу країну спіткало страшне горе – війна. Кожен із нас докладає максимум зусиль, щоб скоріше наблизити перемогу. І педагоги освітнього процесу зараз, як ніколи, мають розповідати про культуру нашої країни, аби діти дошкільного віку розуміли, за що ми воюємо. Адже саме вони те покоління, яке в майбутньому має бути оберегом наших традицій та культурного спадку.

Різноманітні літературні твори з елементами народної творчості, фольклору, казки, легенди, байки, приказки, українські традиційні обряди є не лише засобом передавання інформації, але й джерелом мудрості, що допомагає дітям дізнаватися, зокрема і про українську культуру. На жаль, на сучасному етапі спостерігається проблема відсторонення дітей від читання літературних творів. Тому важливо залучати батьків до різних форм роботи з художньою літературою, наприклад, розповідання і розігрування казок, читання напам'ять віршів тощо.

Як зазначає С. У. Гончаренко, «інтерес (від лат. interest – має значення, важливо) – форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенні дійсності» [1, с. 147]. На нашу думку, літературні твори, безперечно, викликають у дітей старшого дошкільного віку інтерес до українських традицій.

Старший дошкільний вік є саме тим періодом, коли дитина відкриває для себе навколишній світ. У неї закладається і формується її внутрішній світогляд та інтерес до рідного краю. У вихованні інтересу до традицій доречним буде використання літературних творів, що виступають унікальним джерелом передання культурної спадщини наступним поколінням, оскільки вони зберігають мову, традиції та історію нашого народу. Саме завдяки казкам, оповіданням формуємо в дитини співпереживання, моральні цінності та розкриваємо сутність української культури в легкій та доступній формі. Література допомагає не просто розвивати мовлення і уяву дітей, а й занурює їх у світ українських традицій, прищеплює інтерес до пізнання та збереження культурної спадщини українського народу.

Важливо зазначити, що літературні твори часто мають сюжет, що відображає національні традиції, пов'язані із релігійними святами, природними циклами, віруваннями тощо. Наприклад, твори В. Марущак «Різдвяна казка»; І. Малковича «Золотий павучок»; В. Сухомлинського «Свято першого Хліба», «На Тарасовій могилі», «Бабусин рушник», «Пісню не вбити!»; А. М'ястківського «Казочка про писанку»; Л. Полтава «Великодні писанки»; Зірки Мензатюк «Писанка», «Український прапор»; та ін. Наприклад, вірш Т. Шевченка «Зацвіла в долині» вчить дітей цінувати красу природи, виховує в них любов до рідної землі та національних символів, таких як калина, яка є символом українського народу, що підтверджує образний народний вислів – «Без верби й калини нема України». Після читання вірша необхідно розповісти дітям про традицію прикрашання оселі гілками калини і верби як оберегу. «Пісня про рушник» А. Малишка вчить дітей цінувати материнську любов та турботу, знайомить із традицією дарування рушника як символ оберегу і щастя. Наспівуючи «Колоскова колискова» Г. Фальковича, вихователь закликає дітей до збереження довкілля, знайомить із традиційним українським образом колиски як родинного затишку та зміцнення родоводу. Читаючи «Мої співаночки» С. Жупанина, вихователь зосереджує увагу дітей на образних висловах, як-от: *соніці-перепіці, дужі крила, степові долини, Верховину – молоду, розквітлу, край чудовий, смерековий*; тим самим виховує в дітей любов до рідного краю, Батьківщини. Описаний автором образ Карпат та Верховини сприяє в дітей формуванню гордості за свій край та бажання його берегти.

Різноманітні легенди, наприклад, про Івана Купала чи Святого Миколая, знайомлять дітей із традиціями святкування, пояснюють їм значення обрядів та символів, допомагають дітям зрозуміти, чому певні дії мають особливе значення, а також сприяють усвідомленню дотримання українських традицій.

На нашу думку, ефективними шляхами використання літературних жанрів у

вихованні інтересу старших дошкільників до українських традицій є такі:

- читання творів, оскільки діти не лише заглиблюються у традиції, а й бажають дізнатися якомога більше інформації;
- малювання за змістом творів, така робота сприяє ще більшому розумінні й усвідомленню українських свят та обрядів;
- комбінування казки із музичним супроводом. Наприклад, після читання дітям казки Зоряни Живки «Казка про справжнє Різдво» можна запропонувати дітям послухати пісню «Свято прийде» (сл. і муз. Анни Кривути), запропонувати дітям проспівати колядки і щедрівки дітям молодших груп;
- продуктивно-творча діяльність, до якої можна залучити і батьків. Наприклад, після читання оповідання В. Сухомлинського «Бабусин рушник» можна запропонувати дітям вдома разом із матусею чи бабусею вишити рушник, оформити альбом світлин різних українських рушників.

Отже, літературні твори відіграють важливу роль у вихованні дитини, зокрема формують у неї моральні цінності, любов до рідного краю та відчуття національної ідентичності. Твори українських письменників сприяють тому, що діти змалку цінують традиції, відчувають себе частиною великої української родини, малюють синьо-жовтий прапор, цікавляться козаками та поважають національні й державні символи. Читання та обговорення казок, легенд, творів наших українських класиків дозволяє дітям розширити їхній кругозір, зануритися у світ традицій, обрядів та звичаїв. Завдяки літературі діти старшого дошкільного віку починають усвідомлювати культурне багатство України, відчувати себе тим маленьким українцем/україночкою і несвідомо закладають собі фундамент патріотизму та поваги до рідної культури.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 147

Яна МАЛА,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Галина БАТАМАНЮК,
к.пед.н., доцентка, ст.викладачка кафедри теорії та
методик дошкільної освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ

Розвиток будь-якого суспільства великою мірою залежить від наполегливості, активності та творчості його членів, від тих умов, що створені для виявлення, розвитку та реалізації потенціалу кожного громадянина. Однією з

таких умов є наступність між дошкільною і початковою ланками освіти, які є стартовими не тільки в розвитку творчості, а й у становленні особистості загалом. Своєчасне розкриття творчого потенціалу дозволить легше і якісніше опанувати багаж знань на наступних сходинках освіти, допоможе визначити своє місце в соціумі, намітити шляхи особистісного зростання, зпроєктувати майбутнє.

Різні аспекти проблеми наступності дошкільної й початкової ланок освіти розглядалися у працях таких учених, як: Л. Артемова, Т. Бабюк, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Ковшар, О. Кононко, О. Косенчук, Т. Піроженко, Т. Поніманська, О. Проскура, Л. Парамонова, О. Савченко, Т. Степановата ін. О. Савченко наступність у навчанні визначає як «дидактичний принцип, який передбачає зв'язок та узгодженість у цілях, змісті, організаційно-методичному забезпеченні етапів освіти, які межують один з одним (дошкілля – початкова – основна школа)» [9, с. 405]. Т. Поніманська визначає наступність як «простір для реалізації в педагогічному процесі закладу дошкільної освіти і школи єдиної, динамічної та перспективної системи виховання й навчання старших дошкільників і молодших школярів, що передбачає врахування рівня розвитку дітей, із яким вони прийшли до школи [8, с. 389]. Сутність наступності полягає в тому, що процес засвоєння нового передбачає актуалізацію наявного досвіду, установлення асоціативних зв'язків між новими і старими новоутвореннями, перенесення актуального старого на новий щабель і включення його в нову систему відносин. Початкова освіта, враховуючи досягнення дошкільного віку, має підхопити, зміцнити, розвинути набуте до школи й на цьому ґрунті формувати новоутворення в дітей молодшого шкільного віку. Провідні види діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична (ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована) мають бути збережені та змістовно збагачені в молодшому шкільному віці. Це дозволить здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності в перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти, метою якої є розвиток різних видів активності дитини, її творча самореалізація, формування нових компетентностей» [3].

Пріоритетними напрямками наступності дошкільної і початкової освіти є узгодження мети на дошкільному і початковому шкільному рівнях – всебічний загальний розвиток дитини-дошкільника відповідно до її потенційних і вікових можливостей, специфіки дошкільного дитинства як самоцінного періоду життя людини; продовження реалізації завдань з всебічного і загального розвитку молодшого школяра із врахуванням специфіки шкільного життя. Тобто освітній процес у закладі дошкільної освіти і у початковій школі має бути спрямований на становлення особистості дитини, що передбачає розвиток її компетентності, креативності, ініціативності, творчості, самостійності, відповідальності. Другий напрямок – збагачення освітнього змісту у початковій школі за рахунок введення різних видів дитячої діяльності творчого характеру (самодіяльних ігор, драматизації, технічного і художнього моделювання, експериментування, словесної творчості). Третій напрямок – удосконалення форми організації і

методів навчання у закладах дошкільної і початкової освіти. Реалізація цього напрямку, на передбачає необхідність відмовитися від регламентованого навчання в ЗДО (статичних поз на заняттях, розташування столів уряд по типу шкільного, відповідей по піднятій руці); забезпечення рухової активності дітей у школі на уроках фізкультури, великих перервах, у процесі позакласної роботи; використання різноманітних форм навчання та творчої діяльності, що включають специфічні види діяльності на інтегративній основі; створення розвивального предметного середовища як у дошкільному закладі, так і початковій школі, функціонально моделюючого змісту дитячої творчої діяльності; використання методів, що активізують у дітей мислення, уяву, пошукову діяльність, тобто елементи творчої активності у навчанні; використання в початковій школі (особливо в перший рік навчання), ігрових прийомів, створення емоційно-значимих ситуацій, умов для самостійної практичної діяльності, коли діти можуть на основі наявних у них знань виявляти ініціативу, творчість, фантазію, відповідальність; пріоритет в освітньому процесі ЗДО і початкової школи діалогічної форми спілкування дорослого з дітьми, що сприяє розвитку в активності, ініціативності, творчості, почуття власної гідності [3, с. 247].

Питання розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного і молодшого шкільного віку висвітлено у працях І. Білої, Т. Дуткевич, О. Листопад, Н. Міщенко, В. Моляко та ін. На думку вчених, творчість безпосередньо пов'язана з розумовою діяльністю людини, якій належить вирішальна роль; творчість – це найважливіша форма людської практики, активізації потенціалу суб'єкта у процесі особистісних змін. Творчий потенціал – це ресурс творчих можливостей людини, здатність конкретної людини до здійснення творчих дій і діяльності в цілому, це прихована система можливостей, про елементи якої можна судити лише на основі здійсненої творчої діяльності та отриманих у її процесі оригінальних продуктів, представлених у винаходах, конструкціях, книгах, картинах, фільмах [2, с. 30]. Елементами цієї системи є: загальна динамічність психічних процесів (задатки, нахили, переваги чомусь або над чимось, вибірковість); інтереси (спрямованість, частота, систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів); емоційне забарвлення окремих процесів та емоційне ставлення до них (допитливість, потяг до створення нового, нахили до пошуку й розв'язання проблем); нахили до постійних порівнянь (творча спрямованість, співставлення, вироблення еталонів для порівнянь, відбору); прояви загального інтелекту («схоплюваність», розуміння, швидкість оцінювань та вибору шляхів розв'язку, адекватність дій) [6, с. 350].

Реалізація творчого потенціалу дитини дошкільного віку здійснюється поетапно. Перший етап – організаційний, на якому діагностуються творчі прояви (інтереси, творча спрямованість, загальний інтелект, стиль мислення, індивідуальні риси, здібності). Другий етап – практичний, який передбачає розробку індивідуальної програми формування творчого компоненту особистості з різних освітніх ліній. На третьому етапі – рефлексивно-оцінному відбувається аналіз результатів творчості [6]. Для ефективності кожного з етапів важливо своєчасно створити сприятливі умови, які б спонукали дошкільника до проявів

дитячої творчості. Сприймання кольору, звуку, інтонації і ритму викликає у цьому віці гаму почуттів, що слугують фундаментом для розвитку творчості. Саме тому, дошкільний вік є першим і важливим етапом становлення стрижневих новоутворень, що становлять фундамент для творчості [3, с. 246]. Однак, потрібно не тільки дати дитині поштовх до творчості, а й продовжити її розвивати у школі, де будуть інші пріоритети в діяльності, вимогах, умовах, щоб не втратити раніше закладене і перенести його в доросле життя. Тому дорослі мають створити умови для реалізації в освітньому процесі дитячого садка і початкової школи єдиної, динамічної, перспективної системи особистісного творчого зростання дитини. Дієвість цієї системи полягає у визнанні пріоритетних принципів побудови освітньої системи, які є спільними і рівноцінними для дошкільної та початкової ланок освіти; врахуванні фізіологічних і психологічних закономірностей розвитку дітей на відповідних вікових етапах; збагаченні змістового компонента освіти; створенні сучасного методичного супроводу освітньої діяльності закладу дошкільної освіти і початкової школи.

Спільними, для дошкільної і початкової ланок освіти, в реалізації творчого потенціалу принципами є: індивідуальний підхід до дитини у процесі виховання та навчання; особистий приклад вихователя (дорослі, які виховують дитину, теж повинні виявляти свій творчий потенціал, прагнути до показу дітям власної творчості); принцип відкритості (не створювати для дітей штучне виховне середовище, діти повинні відчувати себе учасниками життя суспільства); формування пошукової активності (інтересу, потягу до нового, до знань); заохочення спроб самостійно формулювати особисту думку, займатися самоосвітою, самовихованням; формування творчих якостей особистості; моделювання реальної творчої діяльності; принцип збереження гуманності у всіх проявах думок і діяльності [3, с. 247]. Реалізації творчого потенціалу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку сприятимуть і систематичне використання способів стимуляції творчої діяльності; використання нових форм роботи, спрямованих на збагачення якісних характеристик розвитку дитини, пошук індивідуальних засобів саморозвитку.

Отже, наступність дошкільної та початкової освіти в реалізації творчого потенціалу дитини – це забезпечення неперервності розвитку творчої активності, що релізується через єдність мети та узгодженість цілей творчого і загального розвитку дитини, спільність ціннісних орієнтацій, принципів, підходів, видів діяльності у забезпеченні її гармонійного і творчого розвитку; через узгодженість змісту, форм, методів та прийомів педагогічної роботи, що відповідають віковим закономірностям розвитку; через послідовність формувальної роботи стосовно життєвих компетентностей, мистецько-творчої (ЗДО) і культурної (початкова школа) зокрема.

Список використаних джерел

1. Волинець К. І., Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Теоретичні засади наступності дошкільної і початкової освіти як проблема сучасної освіти. *Народна освіта*.. Вип. №2(41), 2020р. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5709

2. Моляко В. О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Науковий вісник Національного еколого-натуралістичного центру*. Вип. 8. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 2. Київ: НЕНЦ, 236 с. URL: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/visnuk-8-2-2019.pdf>

3. Олійник О. М. Теоретичні засади становлення творчої активності дитини в контексті наступності дошкільної і початкової ланок освіти. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1645?show=full>.

4. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Академія. 2018. 408 с.

5. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. Київ, Грамота. 2013. 504 с.

6. Тимовєєва І. Б. Дотримання наступності дошкільної та початкової освіти для реалізації творчого потенціалу дитини. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи*: збірник наукових праць за заг. редакцією Г.В. Беленької, В.І. Бондар, І.М. Шоробури. / Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020р. 496 с.

Аліна МАНЬКУТА,

к.пед.н., доцентка кафедри початкової освіти

Катерина СИСОЄВА,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 013 Початкова освіта,

Криворізький державний педагогічний університет

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні реалії військового конфлікту в Україні створили безпрецедентні виклики для системи освіти, особливо щодо забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Освітні втрати, спричинені вимушеним переміщенням, дистанційним навчанням та психологічними травмами, потребують системного підходу до їх подолання, який враховує не лише академічні аспекти, але й психологічні, соціальні та емоційні потреби дітей. У контексті сучасних викликів особливої актуальності набуває проблема визначення та подолання освітніх втрат, які проявляються у різноманітних формах та мають довготривалий вплив на розвиток і становлення особистості дитини.

Аналіз сучасної ситуації свідчить про те, що освітні втрати охоплюють широкий спектр проблем, включаючи прогалини у засвоєнні базових компетентностей, порушення соціалізації та комунікативних навичок, втрату навчальної мотивації та інтересу до пізнавальної діяльності, а також регрес у розвитку емоційного інтелекту. Ситуація ускладнюється тим, що діти дошкільного та молодшого шкільного віку є особливо вразливими до травматичного досвіду, який може мати довготривалий вплив на їхній розвиток та академічні досягнення. Дослідження показують, що травматичний досвід у ранньому віці може призводити до змін у розвитку мозку, що впливає на здатність до навчання, емоційну регуляцію та соціальну взаємодію [4, с. 324].

Специфіка освітніх втрат в умовах війни має багатовимірний характер і характеризується комплексом взаємопов'язаних факторів. Постійне переривання освітнього процесу через повітряні тривоги створює фрагментарність у навчанні та ускладнює формування системних знань. Наявність психологічних травм суттєво впливає на когнітивні процеси, включаючи увагу, пам'ять та мислення, що безпосередньо позначається на здатності до засвоєння нового матеріалу. Необхідність адаптації до нових умов навчання при вимушеному переміщенні вимагає додаткових психологічних ресурсів та може супроводжуватися зниженням академічної успішності. Технічні обмеження в організації дистанційного навчання створюють додаткові бар'єри для ефективної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Особливо гострою в умовах сьогодення постає проблема забезпечення психологічного комфорту та безпеки дітей під час освітнього процесу. Постійний страх та тривога можуть суттєво знижувати здатність до засвоєння нових знань та навичок, призводити до розвитку психосоматичних симптомів та поведінкових проблем. У цьому контексті важливо розуміти, що створення безпечного освітнього середовища є не просто організаційним завданням, а основною умовою для ефективного навчання та розвитку здобувачів освіти [2, с. 286].

Комплексна діагностика освітніх втрат вимагає використання різноманітних методів та інструментів оцінювання, які дозволяють отримати повну картину розвитку дитини та виявити проблемні зони, що потребують особливої уваги. Педагогічне спостереження має бути систематичним та структурованим, спрямованим на відстеження не лише академічних досягнень, але й соціально-емоційного розвитку дитини. Діагностичні ігри та завдання повинні бути адаптовані до вікових особливостей дітей та враховувати їх психоемоційний стан.

Психологічні тести та скринінги в умовах закладу освіти мають проводитися регулярно та включати оцінку різних аспектів розвитку: емоційного стану, соціальних навичок, когнітивних функцій, рівня тривожності та ознак посттравматичного стресу. При цьому важливо використовувати валідні та надійні інструменти, адаптовані до українського контексту та специфіки роботи в умовах воєнного стану. Результати діагностики повинні бути основою для розробки індивідуальних програм підтримки та корекції.

Стратегії подолання освітніх втрат повинні базуватися на науково обґрунтованому комплексному підході, який враховує сучасні дослідження в галузі нейропсихології, педагогіки та психології травми. Організаційно-педагогічні заходи в закладах освіти мають бути спрямовані на створення структурованого, передбачуваного та безпечного освітнього середовища, яке забезпечує емоційний комфорт та підтримку для кожної дитини. Упровадження гнучкого розкладу занять (уроків) повинно враховувати індивідуальні потреби дітей та особливості їх психоемоційного стану [1, с. 22]. Додаткові заняття та консультації мають бути організовані таким чином, щоб не створювати надмірного навантаження та враховувати можливості дитини до сприйняття нової інформації. При цьому важливо забезпечити баланс між академічним навчанням та діяльністю, спрямованою на емоційну регуляцію та соціальний розвиток.

Технічне забезпечення освітнього процесу повинно відповідати сучасним вимогам та бути доступним для всіх учасників освітнього процесу.

Методичні підходи до організації освітнього процесу мають базуватися на принципах вікової психології та педагогіки та враховувати особливості роботи з дітьми, які пережили травматичний досвід. Важливо використовувати різноманітні форми та методи роботи, які дозволяють підтримувати інтерес до навчання та забезпечують активне залучення здобувачів до освітнього процесу. Ігрові технології (наприклад LEGO) відіграють особливу роль у створенні позитивної атмосфери та зниженні рівня тривожності, дозволяють дітям опрацьовувати складні емоції та набувати необхідний досвід у безпечний спосіб.

Особливої уваги потребує психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти як невід'ємної складової процесу подолання освітніх втрат із урахуванням специфіки роботи безпосередньо самого закладу [3, с. 6]. Програми емоційної підтримки в умовах воєнного стану повинні включати різноманітні техніки та методики, спрямовані на розвиток навичок емоційної регуляції, подолання тривоги та страху, формування позитивної самооцінки у здобувачів освіти.

Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в умовах воєнного стану вимагає особливо ретельного підходу до організації адаптивного періоду. Створення єдиного освітнього простору має базуватися на розумінні особливостей розвитку здобувачів освіти у кризових умовах та враховувати можливі труднощі адаптації. Координація діяльності закладів освіти повинна включати регулярні зустрічі педагогів для обговорення проблем та успіхів дітей, розробки спільних стратегій підтримки та обміну ефективними практиками.

Спільне планування освітнього процесу має враховувати необхідність створення психологічно безпечного середовища та забезпечення поступового переходу від ігрової до навчальної діяльності. Узгодження програм та методик повинно базуватися на принципах наступності та враховувати особливості сприйняття та засвоєння інформації здобувачів освіти у стресових умовах. Особливу увагу слід приділяти розвитку базових навичок та компетентностей, необхідних для успішного навчання в умовах НУШ [1, с. 26].

Освітній процес на шляху до подолання освітніх втрат має враховувати інноваційні підходи до організації занять (уроків), сучасні технологічні можливості та потреби дітей цифрового покоління. Використання освітніх платформ повинно бути методично обґрунтованим та відповідати віковим особливостям здобувачам освіти. Також особливу увагу слід приділяти розвитку цифрової компетентності педагогів, їх здатності ефективно використовувати сучасні технології для організації освітнього процесу та психологічної підтримки дітей. Система підвищення кваліфікації має включати не лише технічні аспекти роботи з цифровими інструментами, але й методичні основи їх використання в освітньому процесі, особливості організації онлайн-взаємодії з дітьми різного віку та їх батьками.

Отже, подолання освітніх втрат у наступності дошкільної та початкової освіти в умовах воєнного стану вимагає системного, науково обґрунтованого підходу, який враховує всі аспекти розвитку дитини та забезпечує ефективну

взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Успішна реалізація запропонованих заходів дозволить не лише мінімізувати негативний вплив військового конфлікту на освітній процес, але й створити умови для позитивного розвитку та становлення особистості дитини в складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Наступність дошкільної і початкової освіти в умовах Нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2019. № 2 (65). С. 21-27.
2. Гавриш Н. В., Рейпольська О. Д. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку в кризових умовах. Київ: НАПН України, 2023. 286 с.
3. Кремень В. Г. Освіта України в умовах війни: виклики та перспективи. *Вісник НАПН України*. 2022. № 1 (1). С. 1-18.
4. Карамушка Л. М., Максименко С. Д. Психологія травми: діагностика та корекція травматичного досвіду у дітей. Київ: Либідь, 2022. 324 с.

Ірина МАРМАЗИНСЬКА,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*
Науковий керівник: Анжеліка КУРЧАТОВА,
*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Згідно із завданнями Нової української школи, формування компетентної особистості – це розвиток їх розумових та особистісних якостей з урахуванням практичного спрямування здобутих знань. У межах таких завдань особливо актуальним є вивчення основ геометрії вже з дошкільного віку. Саме заклади дошкільної освіти повинні формувати й закріплювати знання дітей дошкільного віку про основні геометричні фігури та їх властивості, навчаючи виділяти їх, розрізняти, порівнювати, знаходити в навколишньому середовищі, використовувати у практичній діяльності.

Формування геометричних уявлень у дітей дошкільного віку – одне із складних і актуальних завдань інтелектуального розвитку майбутнього покоління українців. У класичних системах навчання Ф. Фребеля і М. Монтессорі подана методика ознайомлення дітей з геометричними фігурами, розмірами, вимірами, лічбою. «Дари» Ф. Фребеля і в наш час використовуються як матеріал для ознайомлення дітей із числом, формою, розміром і просторовими відношеннями.

Аналізуючи психолого-педагогічну, методичну літературу, нами було визначено, що правильно організоване освітнє розвивальне середовище відіграє важливу роль у засвоєнні знань дітей молодшого дошкільного віку, сприяє соціалізації дитини, впливає на всі аспекти її розвитку, особливо математичного розвитку. Математичний розвиток – це те, без чого дитина не може навчитись мислити, думати, уявляти, вирішувати життєві ситуації. Тому вихователь у закладі дошкільної освіти має враховувати психолого-педагогічні особливості логіко-математичного розвитку дітей і створювати для цього сприятливі умови, зокрема організація повноцінного розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дітей на основі поетапної роботи з дітьми.

Розвивальне середовище, наповнене ігровим матеріалом, сприяє розумінню дітьми того, що будь-який предмет має форму. В якості наочного матеріалу використовуються іграшки, побутові речі, сюжетні картинки, малюнки. Використання знаків (символічної наочності) дає можливість виділяти суттєві ознаки, зв'язки і відношення в певній чуттєво-наочній формі. Саме тому важливою складовою розвивального простору є ігroteка розвивальних ігор

Поетапну роботу з формування геометричних уявлень дітей молодшого дошкільного віку визначимо таким чином:

I етап – сприймання форми на сенсорному рівні;

II етап – засвоєння властивостей геометричних фігур;

III етап – встановлення зв'язків і відносин між властивостями геометричних фігур (тобто узагальнення).

Така система роботи, на нашу думку, якнайкраще готує дитину до школи й реалізує перший етап проблемного навчання.

Для формування понять про основні геометричні фігури в закладі дошкільної освіти можуть використовуватися різні педагогічні технології та засоби навчання. Чи не найбільш ефективними в цьому плані виступають можливості сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Саме вони виступають як пізнавальний ресурс, як засіб формування життєво необхідних практичних навичок, як фактор підвищення мотивації дитини до навчання, а в подальшому до навчання у школі та засвоєння геометрії.

Отже, цілеспрямована діяльність вихователя щодо формування геометричних уявлень дітей дошкільного віку та спеціально створене розвивальне середовище; поетапність у роботі з доцільним педагогічним інструментарієм сприяє формуванню уявлень про геометричні фігури в дітей молодшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf/ (дата звернення: 05.11.24 р.).

2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О. В. Огнев'юк; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч,

Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець. / Мін. осв. і науки України; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.

3. Зайцева Л. І. Математична компетентність: диференційований підхід. *Палітра педагога*. 2004. № 2. С. 16–17.

4. Зайцева Л. І. Формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2005. С. 16–18.

Вероніка МАХІНЯ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Науковий керівник: Олена ТРИФОНОВА,
д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ОБРЯДОВИХ ПІСЕНЬ У ЗБАГАЧЕННІ СЛОВНИКА СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність проблеми розвитку словника дітей дошкільного віку в Україні тісно пов'язана з освітнім та культурним законодавством країни, яке підкреслює важливість раннього мовленнєвого розвитку та виховання в контексті національної ідентичності та культурної спадщини. Освіта в дошкільний період закладає фундамент для подальшого освітнього та особистісного розвитку дитини, тому розвиток словникового запасу є критично важливим елементом цього процесу. Розвиток словника дітей дошкільного віку відіграє ключову роль у підготовці до шкільного навчання, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, формує основи для розвитку критичного мислення та комунікативних навичок.

Вивчення проблеми активізації та розвитку словникового запасу було предметом аналізу науковцями. Дослідження охоплюють різноманітні аспекти, зокрема Н. Луцан досліджувала вплив народних ігор, Ю. Руденко вказувала на значення українських народних казок у збагаченні експресивної лексики дітей; Н. Горбунова зосередилася на словниковому розвитку дітей старшого дошкільного віку; предметом дослідження Л. В. Алексеєнко-Лемовської виступило збагачення словника дітей старшого дошкільного віку в театральній ігровій діяльності.

У контексті українського законодавства, зокрема Закону України «Про дошкільну освіту», ключовим аспектом є навчання дітей цінувати свою країну, виявляти повагу до сімейних цінностей, національних традицій, мови, а також

розвивати усвідомлене ставлення до себе та свого оточення. Українські обрядові пісні є невід'ємною частиною національної культури, яка відображає історію, традиції, звичаї та світогляд українського народу. Використання обрядових пісень у вихованні дошкільників сприяє не лише збагаченню словника, але й формуванню національної самосвідомості та естетичних смаків. Залучення обрядових пісень до освітнього процесу стимулює інтерес дітей до рідної мови, розширює їхній лексичний запас і допомагає краще розуміти культурні контексти. Це також зміцнює міжпоколінні зв'язки, передаючи знання та цінності через пісенну форму.

Збагачення словника дітей старшого дошкільного віку засобами українських обрядових пісень розуміємо як процес поповнення словника дитини обрядовою лексикою, образними висловами через інтеграцію різних видів діяльності – мовленнєвої, музичної, образотворчої, а також залучення дитини до святкування обрядових дійств.

Було визначено 2 критерії розвитку словника дітей старшого дошкільного віку: *когнітивний* (з показниками: обізнаність із українськими обрядовими піснями; розуміння текстів обрядових пісень; наявність у словнику дитини слів української обрядової пісенності) та *ініціативно-творчий* (показниками якого виступили: бажання співати українські обрядові пісні; імпровізація пісенних текстів; здатність передавати текст пісні (або її фрагмент) в малюнках, складанні історій).

Метою формувального етапу експерименту було збагачення словникового запасу дітей старшого дошкільного віку засобами українських обрядових пісень, стимулювання їхньої мовленнєвої активності та творчих здібностей, що передбачало зокрема реалізацію таких умов: створення мовленнєвого середовища, насиченого обрядовою лексикою, стимулювання мовленнєвої активності дітей через творчі завдання, використання інтерактивних методів навчання, підтримку емоційного залучення дітей до української обрядової пісенної діяльності.

Перша педагогічна умова – створення мовленнєвого середовища, насиченого обрядовою лексикою передбачала:

1. Організацію тематичних занять, де діти ознайомлюються з обрядовими піснями, їх змістом та значенням.
2. Використання обрядових пісень під час святкових заходів, інтеграційних занять (музичних, мовленнєвих, театралізованих).
3. Облаштування куточка української культури у групі з матеріалами, пов'язаними з обрядовими піснями (ілюстрації, картки з обрядовими символами, музичні інструменти).
4. Систематичне прослуховування записів обрядових пісень та обговорення їх змісту.

У куточку української культури можна розмістити:

декоративні елементи (вишиті рушники, маленька ялинка для зимових обрядів, ляльки в народному вбранні);

ілюстрації та фотографії свят: колядки, щедрівки, веснянки, купальські обряди;

музичні інструменти: дзвіночки, маракаси, тріскачки, бубон, які діти можуть використовувати для супроводу під час співу;

книжки та альбоми з текстами обрядових пісень, українські народні казки, ілюстровані альбоми з обрядовими святами;

тематичні атрибути: ляльки в народному одязі, маленькі віночки, стрічки, які діти можуть використовувати під час обігрування обрядів, декоративні предмети, як-от штучні квіти, гілочки для купальських обрядів, символічні звірята.

Зазначимо, що насамперед було дібрано тексти українських обрядових пісень, з якими поступово знайомили дітей старшого дошкільного віку впродовж експериментальної роботи.

Друга педагогічна умова – стимулювання мовленнєвої активності через творчі завдання. Особливості реалізації:

1. Використання завдань, що спонукають до імпровізації та варіювання текстів пісень із додаванням власних слів, фраз, описів.

2. Організація сюжетних ігор, у яких діти використовують обрядову лексику для створення казок, історій, драматичних сцен.

3. Залучення дітей до малювання сюжетів обрядових пісень, що допомагає візуалізувати та закріпити нові слова.

Наприклад, **пісня: «Подояночка»**

Мета: заохотити дітей до творчості та вільного використання нових слів, розвивати вміння імпровізувати, варіювати тексти, висловлювати свої ідеї.

Хід: Діти слухають веснянку «Подояночка», де описується дівчинка, яка стоїть біля води та закликає весну. Вихователь заохочує дітей активно долучитися до гри, повторюючи рухи, які виконують герої пісні: піднімати руки, присідати. Після виконання пісні педагог запитує: «Хто така Подояночка? Що вона робить?». Діти відповідають і пропонують свої ідеї, як ще могла б поводитися Подояночка. Педагог пропонує дітям імпровізувати: придумати нові рухи або рядки для пісні, які б відображали інші дії Подояночки. Наприклад, діти пропонують: «Подояночка гуляє, весну в гості закликає» або «Подояночка танцює, квітки в полі розквітають». Діти разом із педагогом співають пісню з новими рядками та рухами, додають свої варіанти. Кожна дитина може внести власну пропозицію, як змінити текст, щоб зробити пісню цікавішою.

Гра: «Казка про Колядника»

Мета: розвивати мовленнєву активність, стимулювати використання обрядової лексики у творчих ігрових ситуаціях, поглиблювати знання про традиції.

Хід: Педагог розповідає дітям історію про колядника, який взимку ходить від хати до хати та співає колядки. Діти слухають пісню «Добрий вечір тобі, пане господарю», а потім педагог пропонує разом створити казку про колядника. Діти обирають ролі: колядник, господар, господиня, тварини, які допомагають коляднику. Вони використовують атрибути з куточка культури: віночки, шапки, маленькі зірочки. Діти по черзі вигадують нові епізоди казки: «Колядник зайшов до хати, заспівав про зірку ясну, а господар його нагородив пирогами». Додають

діалоги, використовують обрядову лексику: «Щедрик», «колядка», «добробут». Вихователь підказує, як ще можна розвинути історію, запитує: «Куди піде колядник далі? Кого він зустріне?».

Пісня: «Сидить білка на горісі»

Мета: візуалізувати образи обрядових пісень, сприяти запам'ятовуванню нових слів через малювання, розвивати асоціативне мислення.

Хід: Діти слухають пісню «Сидить білка на горісі», де розповідається про білочку, яка горішки гризе, весело стрибає. Педагог обговорює з дітьми пісню: «Що робить білочка? Які слова вам сподобалися?». Педагог пропонує дітям намалювати сюжет пісні. Після малювання кожна дитина розповідає про свій малюнок.

Третя педагогічна умова – використання інтерактивних методів навчання – передбачала:

1. Проведення інтерактивних ігор, таких як «Вгадай пісню», «Побудуй сюжет пісні», «Пісенний лабіринт», де діти використовують обрядові слова.
2. Використання мультимедійних технологій (прослуховування пісень, перегляд анімаційних кліпів на основі обрядових пісень).
3. Організація майстер-класів із виготовлення атрибутів, які використовуються в обрядах, із подальшим обіграванням сцен із пісень.

Проілюструємо прикладами.

Інтерактивна гра «Вгадай пісню»

Мета: розвивати мовленнєві навички, збагачувати словниковий запас обрядовими словами, розвивати уяву, мислення та творчі здібності.

Хід гри: Вихователь показує дітям ілюстрації або картки із символами, пов'язаними з обрядовими піснями (зозуля, віночок, сонце). Діти повинні вгадати, до якої пісні належать ці символи. Наприклад, побачивши зображення зозулі та сонця, діти можуть сказати, що це пісня «Ой, сивая та і зозуленька». Після вгадування педагог вмикає фрагмент пісні, і діти підтверджують свої здогадки, слухаючи текст. Педагог запитує: «Які слова ви почули у пісні? Що вони означають?». Діти діляться своїми думками, повторюють обрядові слова, які були у пісні.

Педагогічна умова – підтримка емоційного залучення дітей до пісенної діяльності реалізовувалася через:

1. Створення позитивної атмосфери під час занять, заохочення дітей до участі у співах, танцях, рухових іграх під обрядові пісні.
2. Використання музичних інструментів (бубни, дзвіночки, маракаси) для ритмічного супроводу пісень, що робить заняття цікавішими.
3. Залучення дітей до обговорення почуттів та емоцій, які викликають пісні, що сприяє глибшому розумінню текстів та символів.

Наприклад, **пісня: «Маяло житечко, маяло» (жнивварська пісня)**

Мета: створити сприятливе емоційне середовище для навчання, розвивати інтерес до обрядової пісенності, стимулювати активну мовленнєву діяльність та розширення словникового запасу.

Хід: Вихователь починає заняття з налаштування на позитивний лад: пропонує дітям сісти в коло та разом згадати, які свята вони знають. Педагог розповідає про свято обжинки, де співають пісні, водять хороводи та грають у веселі ігри. Діти слухають жниварську пісню «Маяло житечко, маяло», після чого педагог запитує: «Як ви себе почуваєте після прослуховування? Які образи у вас виникають?».

Педагог організовує рухливу гру «Жниварський хоровод», під час якої діти водять хоровод навколо «снопу сіна» (символічно), повторюють рухи, які згадуються у пісні.

Зазначимо, що завдяки рухливим іграм та співам діти запам'ятовують нові слова у невимушеній атмосфері, асоціюючи їх з діями та емоціями. Пісні сприяють розвитку не лише лексики, але й позитивного ставлення до українських традицій.

Упродовж усього формувального етапу дослідження нами використовувались такі *методи*: прослуховування пісень із подальшим обговоренням їх змісту, значення слів, використання образів; розучування текстів пісень; розглядання карток із зображеннями обрядових дій, героїв, символів; включення пісень у сюжетно-рольові ігри, рухливі ігри, драматизації, складання нових текстів пісень, створення малюнків, аплікацій, які відображають обрядову тематику; складання разом із дітьми коротких історій на основі пісень, моделювання обрядових сценок.

Із-поміж *прийомів* збагачення словника дитини старшого дошкільного віку використовувалися такі: запитання до текстів пісень, що сприяють розвитку мовленнєвих навичок та розширенню словникового запасу (наприклад, «Хто співає пісню?», «Що означає це слово?»); пояснення малознайомих слів, інтерпретація символіки, уточнення значення певних обрядових дійств.

За результатами прикінцевого етапу, значно збільшилася частка дітей із достатнім рівнем розвитку словника: з 10 % на початку до 40 % після експериментальної роботи (+30 %). Зменшилася кількість дітей із низьким рівнем розвитку словника: із 70 % на початку до 20 % після методики (-50 %). У контрольній групі також спостерігалася позитивна динаміка, хоча й не настільки виражена, як у експериментальній групі. Достатній рівень залишився без змін – 20 %, а низький зменшився з 40 % до 30 %.

Отже, діти не лише засвоїли обрядову лексику, але й навчилися творчо взаємодіяти з культурною спадщиною українського народу, отримуючи радість від участі в музичній діяльності, тим самим поглибили знання про українські обрядові традиції.

Ігор МИХАЛЬЧЕНКО,
*викладач відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж
Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського»*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Інформаційні технології є невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання. Звідси можна сказати, що актуальність зазначеного питання має місце в сучасному освітньому середовищі, адже нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет.

Система освіти повинна реагувати на зміни в суспільстві, тому місією сучасних закладів вищої освіти є підготовка фахівця, готового та здатного приймати сучасні виклики та відповідати запитам суспільства. В останні десятиліття цифрові технології все більше впливають майже на всі сфери діяльності та життя людини як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. Стабільно зростає частка доданої вартості в економіці, яка створюється завдяки використанню цифрових технологій, що говорить про появу «цифрової економіки». Цифрові технології використовуються як в роботі, так і для дозвілля. Можна говорити про «цифрову людину», для якої цифрові технології стали невід'ємною частиною як діяльності, так і в повсякденному житті. Цифрові технології існують десятиліттями і продовжують розвиватися настільки інтенсивно, що їх сфери та створені ними можливості ще не були опановані та окреслені навіть приблизно. Сьогодні розробляються цифрові технології наступного рівня: рівень віртуальної та доповненої реальності, штучний інтелект, робототехніка, Інтернет речей, «розумні системи» тощо.

Таким чином, діджиталізація змінює середовище освіти в закладах фахової передвищої освіти і змінює самі заклади. Її вплив на людство буде не менш значним, ніж вплив революції друку, що дозволило відтворювати й поширювати знання та ідеї у формі «друкованого слова». Зв'язок змін у закладах із загальною діджиталізацією суспільства та самого університету став загальноприйнятою ідеєю. Обговорюються різні компоненти діджиталізації університетів: 1) онлайн-освіта, 2) електронні освітні ресурси, 3) електронний документообіг, 4) навчання за допомогою тренажерів, віртуальної реальності, 5) формування компетенцій, необхідних у цифровому світі.

Узагальнюючі нові можливості, пов'язані з діджиталізацією, що стосуються закладів фахової передвищої освіти в цифровому світі, важливо розуміти: яке місце діджиталізація посідає серед інших змін, що розгортаються у глобальному масштабі; чи стає діджиталізація економіки, суспільства, людини викликом для університетів; що означає «виклик діджиталізації» для управління розвитком

закладу фахової передвищої освіти, як це може і має впливати на систему пріоритетів розвитку.

Основна можливість оцінити нові можливості полягає в обговоренні їх з точки зору «викликів», які вони створюють для освіти. Виклик означає особливу увагу, якої потребує нова ситуація, що склалася; неможливість продовжувати діяти на основі попередніх підходів та методів; необхідність розвитку університетів. Серед основних викликів, з якими зіткнуться заклади, такі: 1) масова освіта: зарахування до вузів погано підготовлених студентів та «незвичних» студентів (дорослих, мігрантів тощо); необхідність розробки нових технологій навчання та мотивації навчання; 2) перерозподіл освітнього середовища: конкуренція із глобальними університетами та консорціумами провідних світових університетів за талановитих студентів, перспективних дослідників та викладачів; 3) інтернаціоналізація: необхідність забезпечення викладання англійською мовою, міжнародної акредитації програм, засвоєння практики співпраці з людьми з інших культур та способу життя; 4) діджиталізація: необхідність широкомасштабного використання нових цифрових технологій в освіті та управлінні університетом (BigData, розумні роботи, всебічне цифрове середовище університету тощо); 5) розрив поколінь: розширення розриву між новими поколіннями студентів та викладацьким складом (різні системи цінностей, світогляд, спосіб життя, способи навчання і вивчення); 6) наслідки когнітивної революції: поява нових способів вироблення та відтворення знань, типів мислення та спілкування; утворення нових типів колективного та гібридного (людина-комп'ютер) інтелекту; глибокі зміни когнітивних здібностей людини; 7) витіснення університетів на периферію наукових процесів: виробництво знань, інновацій, «процес розвитку» людини, формування «колективних інтелектів», відтворення знань відбуватиметься поза університетами – в інноваційних компаніях, «thinktanks», інтелектуальному цифровому навколишньому середовищі тощо.

Розповсюдження цифрових технологій не належить до найбільш значущих джерел ризику, інакше кажучи, джерел «критичних ситуацій» для закладів фахової передвищої освіти. Можлива деградація шкільної освіти (збільшення кількості «слабких» здобувачів, яким важко навчатись далі) та «сировинний» сценарій соціально-економічного розвитку розглядаються як джерела критичних ситуацій у майбутньому. Оскільки експерти бачать майбутнє як діджиталізоване, вони, відповідно, вважають інвестиції в цифрову інфраструктуру (комп'ютерні мережі, обчислювальна потужність, програмне забезпечення, електронна університетська система, цифрове освітнє середовище) одним із пріоритетних напрямків для інвестицій у розвиток університетів, і очікують «швидких ефектів» або швидкої віддачі від цієї інвестиції. Серед реформ вищої освіти, які тривають і можливі в майбутньому в Україні, діджиталізація навчального процесу вважається експертами як провідним, так і найбільш перспективним напрямком. Серед переваг, які діджиталізація надає з організаційно-економічного погляду, виділяють такі: підвищення ефективності адміністративних процесів; інтеграція звичайної та оцифрованої системи записів для більш швидкого пошуку;

поліпшення доступності та сприяння кращому обміну інформацією з колегами по всьому світу; збільшення швидкості реагування на зауваження та побажання набувачів освіти; скорочення витрат та сприяння захисту довкілля; можливість вчасно користуватися точною аналітикою; допомога у гнучкості персоналу; забезпечення безперервності навчального процесу навіть у випадках надзвичайних ситуацій (дефіцит коштів на опалення корпусів, карантин тощо).

Отже, діджиталізація – це напрямок розвитку, який фактично є обов'язковим для більшості організацій. Але процес подекуди сам по собі є викликом, адже він не тільки полягає у впровадженні технологічних рішень, а вимагає від користувачів і організацій, щоб вони змінили світогляд.

Список використаних джерел

1. Залізко В. Д. Інноваційні засоби діджиталізації послуг в об'єднаних територіальних громадах. *БізнесІнформ*. 2019. № 5 (496). С.62–66.
2. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 105–112.
3. Косинський В. І., Швець О. Ф. Сучасні інформаційні технології: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 319 с.
4. Краус Н. М., Клаус К. М. Інноваційне табло України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 6. URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/6-2017-ukr>.

Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,

*к.психол.н., доцентка, доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема професійної компетентності викладача постійно привертає до себе увагу і деякі науковці розглядали її окремі аспекти (Г. О. Балл, І. Д. Бех, І. А. Зязюн, С. Д. Максименко та ін.). Науково-педагогічна діяльність на ниві вищої освіти є важливою і потрібною. Саме через освіту формується особистість, майбутнє держави та її культури. Процес навчання – це зворотній процес, процес постійної взаємодії між викладачем та студентом. В умовах сьогодення якість цього процесу залежить від рівня готовності і викладача, і студента до співпраці.

Великого значення набуває саме психологічна культура викладача, яка визначає його психологічну готовність якомога повніше реалізовувати культуротворчу, гуманістичну функції, здатність оволодівати професійними цінностями та сучасним інструментарієм вивчення і розвитку індивідуальності сучасного студента.

Сучасний етап розвитку суспільства, який характеризується автоматизацією майже всіх сфер професійної діяльності, запровадженням нових технологій, народженням парадигм та концепцій, зумовлює появу двох зустрічних тенденцій розвитку ринку праці та професійного простору в цілому: з одного боку, можна сказати про переорієнтацію, заміну монопрофесіоналізму на поліпрофесіоналізм; з іншого – спеціальні технології передбачають наявність вузькоспрямованих спеціалістів так званого «закритого світу».

Вибір професії та навчання у вищій школі свідчать про професійне самовизначення людини. Це дуже непростий і важливий етап, оскільки від правильного вибору професії залежить майбутнє людини, її самореалізація, задоволеність життям. Професійне самовизначення відбувається з урахуванням життєвих цінностей особистості. Якщо головним для неї є суспільний престиж, визнання, то професію вона обирає, орієнтуючись на наявну в суспільстві моду щодо професій. У виборі професії зважають і на соціальні, матеріальні вигоди (соціальний статус, заробітну плату, пільги та ін.). Нерідко професійний вибір є результатом пасивної згоди з бажанням батьків або романтичного, некритичного інтересу до певної професії. Цілком імовірно, що такий вибір може спричинити в майбутньому глибокі розчарування, спонукати людину до пошуків себе у професії, стримувати її соціальний та особистісний розвиток. З огляду на це важливо, щоб професійне самовизначення відбувалося свідомо, на основі всебічного врахування уподобань, здібностей, можливостей особистості, відповідності їх вимогам спеціальності, що обирається.

Вищий навчальний заклад є найважливішим етапом освоєння професії, початком професійного становлення. Воно полягає в активному, свідомому утвердженні людини у професійній позиції на основі засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, оволодіння професійними вміннями. У зрілому юнацькому віці відбувається адаптація студента-новачка до навчального закладу, діяльності в умовах вищої школи. Колишній школяр мусить суттєво перебудувати свої уявлення про навчання, звички, поведінку, на нових засадах забезпечити власну самоорганізацію. Самоактуалізація, реалізація професіоналізму, орієнтація на успішність роботи зі студентами не може бути здійснена поза колективної роботи викладача, його спілкування і взаємодії як зі студентами, так і з колегами.

Важливу роль у прийнятті рішень про кар'єру відіграє соціально-психологічний реалізм – здатність визначати відповідність свого Я соціальному простору, з яким пов'язане професійне зростання. Впливають на рішення про кар'єру і такі психологічні утворення, як концепція свого життя і Я-концепція. У зв'язку з цим важливо допомогти молодій людині виробити адекватне уявлення про своє життя і про себе, що є важливою передумовою успішного здійснення життєвих намірів.

Сьогодні виникла нагальна необхідність створення сприятливих умов для оволодіння підростаючою особистістю досвідом здійснення самоперетворювальних змін, саморозвитку, що можливо, на нашу думку, на основі рефлексії особистості. На основі розвитку рефлексивних складових особистості формується уявлення про своє «Я». Вагому роль у формуванні «Я»

суб'єкта відіграє механізм ідентифікації як емоційно-когнітивний процес ототожнення суб'єкта себе з іншим суб'єктом, групою людей, образом чи символом. У розумінні іншої людини важливу роль відіграє ступінь розвитку уяви, що дає нам змогу подумки посісти місце партнера по спілкуванню. Вміння бачити ситуацію не тільки своїми очима, а й очима партнера має назву рефлексії. Здатність до рефлексії формується в суб'єкта міжособистісного розуміння поступово і розвинена в різних людей неоднаково. Особистісна рефлексія – заглиблення у світ власних вчинків, почуттів, переживань, співвіднесення з навколишньою дійсністю. Особистісна рефлексія є здатністю людини осмислювати свої спонуки, прогнозувати наслідки своїх дій для себе та інших, узгоджувати свої цілі з засобами їх досягнення.

Розвиток власних якостей дасть змогу сформувати справжню освічену особистість, який характеризується позитивною «Я-концепцією» професіонала та високим рівнем розвитку особистісної рефлексії. Зріла юність може оперувати гіпотетичними твердженнями, уявленнями, які фігурують тільки в думках, незалежно від можливості їх конкретно перевірити. Такі когнітивні орієнтації задовольняють потребу юної людини щодо формування змісту ідентичності, оскільки з-поміж багатьох можливих та уявних зв'язків вона повинна обирати завжди конкретні. Ці її вибори стосуються особистісних, професійних, сексуальних та ідеологічних обов'язків.

Отже, психологічна культура викладача та професійні міжособистісні відносини мають бути спрямовані на розвиток рефлексії та професійну самосвідомість майбутнього фахівця.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистіснозорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Михальченко Н.В. Вплив педагогічної діяльності вчителя на розвиток патріотичної рефлексії дітей молодшого шкільного віку. *Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2004»* Том 53/ Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. С.33-36.
3. Прядко Н. О. Проблема психологічної готовності вчителя до професійної діяльності. *Матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу 2004»*. Том 53. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. 62 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.

Ольга МОВЧАН,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Науковий керівник: Світлана ЯКИМЕНКО,
д. пед. н., проф., завідувачка кафедри початкової
та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ НУШ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСТУПНОСТІ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 6-8 РОКІВ

Нова українська школа змінює не лише зміст навчальних програм, а й основні підходи до освіти. Однією з ознак сучасних змін є узгодження освітніх стандартів і забезпечення наступності між дошкільною й початковою освітою. Це стосується як загальних цілей і змісту навчання, так і методів, що враховують вікові особливості дітей. Початкова школа має базуватися на здобутках дошкільного віку, враховувати значущість гри як провідної діяльності, створювати умови для адаптації та сприяти розвитку особистості дитини, її інтелекту, соціальних, психічних і фізичних якостей. Ще В. Сухомлинський писав: «Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дитини. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не збентежує лавиною переживань». Завдання початкової школи – продовжити розвивати компетентності, набуті в дошкільний період.

У дошкільному віці у дитини закладаються основи її розвитку, насамперед, розумового. Розумовий розвиток дитини – це рівень сформованості її пізнавальних процесів, таких як мислення, мовлення, пам'ять, уява, відчуття та сприйняття. Він проявляється у здатності дитини міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти відповідно до вимог дорослих, виявляти цікавість до світу, розуміти сказане, будувати власні судження й оперувати поняттями. Через правильне виховання розвиваються природні задатки й здібності, засвоюються знання, вміння, навички та способи пізнання світу. Забезпечення розумового розвитку учнів початкової школи є однією з найважливіших завдань стратегічного розвитку НУШ, а досягненню цієї мети сприяє організація відповідного освітнього простору. Саме у просторі реалізується процес соціалізації та адаптації особистості, формується певний образ, що відповідає тим культурним умовам та зразкам, у яких здійснюється сам процес становлення.

Аналіз педагогічної літератури показує, що поняття «освітній простір» є багатогранним і має різні підходи до визначення. Над його вивченням працювали такі науковці, як Г. Бутенко, А. Евтодюк, Н. Рибка, А. Цимбалару та інші. Більшість дослідників (Н. Бастун та ін.) розглядають освітній простір як частину соціального простору, де здійснюється організована освітня діяльність. Це може бути світовий, міжнародний, регіональний або навіть класний освітній простір.

Найсучасніше визначення освітнього простору характеризує його як

«педагогічну реальність», де відбувається взаємодія Людини та Світу через освіту, що балансує між культурними та цивілізаційними аспектами і виражається через елементи освітнього середовища. Таким чином, освітній простір – це педагогічний феномен, де людина взаємодіє з культурними елементами середовища, осмислює їх і пізнає світ. Сучасний освітній простір будується на ключових якостях, що підтримують сучасні підходи в освіті. Він має бути цілісним і впорядкованим, багатофункціональним, гнучким та мобільним, відповідати віковим особливостям дітей і забезпечувати персоналізований підхід із наявністю особистого простору. Простір стимулює креативність, відкритість і свободу, а також є практичним, ергономічним, гармонійним і збалансованим. Він сприяє соціалізації дітей і підтримує їхню співпрацю.

Шкільний клас у НУШ виконує не лише функцію простору для навчання, але й активно сприяє навчальній діяльності учнів і роботі вчителя. Простір умовно поділяється на кілька зон, кожна з яких має свої завдання:

Зона навчально-пізнавальної діяльності – основне місце для уроків, обладнане партами, дошкою та інтерактивною технікою. Сюди додають стенди із розкладом, плакати із заходами класу та календар днів народження для створення відчуття єдності та підготовленості.

Ігрова зона – простір для активного відпочинку, укомплектований настільними іграми, пазлами та конструктором. Вона допомагає знизити напругу та сприяє соціалізації учнів.

Зона художньо-творчої діяльності – місце для розвитку творчого потенціалу, оснащене матеріалами для малювання, ліплення, кінетичного піску тощо. Для виставки робіт використовують фліп-чарт, що мотивує дітей і підтримує їхню креативність.

Дослідницька зона – куточок для експериментів і спостережень, де розташовують природничі об'єкти, такі як акваріум, глобус, мікроскоп чи мурашина ферма, а також навчальні плакати. Ця зона стимулює пізнавальну діяльність і інтерес до науки.

Тематична зона – змінюваний осередок, оформлений відповідно до тем уроків. Тут можуть бути плакати, алфавіт, цифри та матеріали для вивчення нового. Яскравий дизайн цієї зони заохочує учнів до активного навчання.

Класна бібліотека – місце для читання, де діти можуть знайти книжки за темою уроку або поділитися власними виданнями. Це сприяє розвитку читацьких навичок і обміну знаннями.

Осередок учителя – організоване робоче місце з комфортними меблями, шафами для матеріалів, сувенірами чи нагородами. Воно розташоване так, щоб учитель міг бачити всі зони класу.

Зона відпочинку – простір для спілкування, гри та відновлення сил. Оснащена м'якими кріслами, подушками чи килимом, створює невимушену атмосферу. Тут можна розмістити «дошку настрою», щоб відстежувати емоційний стан учнів.

Різноманітні зони класу підтримують різні аспекти розумового розвитку, розвиваючи мислення, пам'ять, уяву та мовлення. Оформлення освітнього

простору в НУШ має зацікавити дітей, розвивати їхні інтелектуальні, творчі та пізнавальні здібності, формувати самостійність і допитливість. Це творчий процес, що сприяє вихованню цілеспрямованого покоління.

Загалом освітній простір НУШ є педагогічним середовищем, де через взаємодію з елементами культури та соціального середовища відбувається формування інтелектуальних, творчих і пізнавальних здібностей дітей, що закладає основу для подальшого успішного навчання.

Список використаних джерел

1. Цимбалару А. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навч.-метод. посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020 160 с.

2. Костенко Д. Новий освітній простір: мотивуючий простір: інформаційний посібник
https://decentralization.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf

Катерина Московченко

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 012 Дошкільна освіта*

Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,

*к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,*

*Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

ЗВ'ЯЗОК ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В РОЗУМОВОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ

Зв'язок між дошкільною освітою та початковою школою є ключовим для забезпечення безперервності та ефективності розумового розвитку дітей передшкільного віку. Плавний перехід між цими освітніми етапами дозволяє дитині легше адаптуватися до нових умов і вимог, що є важливим фактором успішного навчання в початковій школі. Розглянемо ключові аспекти цього зв'язку та його значення.

Одним із ключових аспектів є узгодженість навчальних програм між закладами дошкільної освіти та початковою школою. Дошкільна програма повинна готувати дитину до певних вимог, з якими вона зіштовхнеться у школі. Наприклад, знання про форми, кольори, цифри та букви, розвиток мови та здатність виконувати завдання за інструкцією – це навички, які забезпечують підґрунтя для успішного навчання [1, с. 21].

На жаль, розрив між методиками і навчальними програмами в дошкільних закладах і школах часто створює складнощі для дитини. Наприклад, у дитячому садку пріоритетом може бути гра, тоді як у початковій школі навчальна діяльність має більш структурований характер. Відсутність узгодженості програм призводить до того, що дитина відчуває сильний стрес і нерозуміння нових вимог.

Можна зазначити що, освітні установи повинні налагоджувати взаємодію, обмінюватися методичними підходами та програмами, щоб забезпечити дітям передбачуваний та послідовний процес навчання, який сприятиме розумовому розвитку дітей старшого дошкільного віку [4, с. 40].

Розумовий розвиток дітей у передшкільному віці відбувається переважно через гру, творчі заняття та експериментування, що є природними способами пізнання. Ці ж методики можуть бути успішно використані на перших етапах шкільного навчання. Наприклад, ігрові методи дозволяють розвивати в дитини здатність до вирішення задач, критичного мислення, креативності та соціальних навичок [3, с.17].

Важливо, щоб у початковій школі зберігалися інтерактивні методики навчання, які сприяють розвитку інтересу до навчання. Це не лише підвищує мотивацію дитини, але й робить процес пізнання більш природним і приємним. У результаті дитина сприймає школу як місце, де вона може задовольнити свою цікавість і отримати нові знання, а не як середовище із жорсткими вимогами.

Розвиток дитини є результатом спільних зусиль педагогів та батьків. Вихователі, які готують дитину до школи, повинні передавати певні знання та навички вчителям початкової школи, а також враховувати їх вимоги та очікування. Для цього ефективними є спільні семінари, тренінги та консультації, на яких обговорюються потреби та індивідуальні особливості дітей.

Батьки також відіграють важливу роль у підтримці розумового розвитку дитини. Вони можуть сприяти формуванню в неї позитивного ставлення до школи, допомагаючи їй адаптуватися до нових умов. Батькам рекомендується підтримувати тісний зв'язок з вихователями та вчителями, щоб краще розуміти освітні потреби дитини, вчасно помічати можливі проблеми і допомагати дитині їх подолати [2, с. 186].

Велике значення у розумовому вихованні дітей науковці надають систематизації знань, вважаючи, що є універсальним засобом розвитку сторін розумової діяльності і значною мірою розширюють як можливості дітей, а й дозволяють підвести їх до розуміння найскладніших відносин дійсності, тобто. знання повинні виступати, вважав він, як основа складних форм мисленнєвої діяльності дошкільнят.

Зв'язок між дошкільною освітою та початковою школою має вирішальне значення для ефективного розумового розвитку дітей передшкільного віку. Узгодженість програм, інтеграція методів та співпраця між педагогами та батьками сприяють плавному переходу дитини до школи, зменшують рівень стресу та забезпечують більш ефективне навчання.

Список використаних джерел

1. Філімонова Т. В. Наступність в роботі закладу дошкільної освіти і першого класу школи: навчально-методичний посібник. Миколаїв : СПД Румянцева. 2020. 283 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав, 2004. С. 184-188.

3. Кондраткова В.В. Розумове виховання дошкільників. Київ: Рад. школа, 1979. С. 6-24.
4. Підлипняк І., Дука Т. Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. С.40-43.

Юлія МОСТОВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Олександра ЛИСЕВИЧ,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

САМОКОНТРОЛЬ У СТРУКТУРІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Найважливішим завданням сучасної системи освіти є формування універсальних навчальних дій. До них належать регулятивні універсальні навчальні дії, які включають здатність учнів контролювати свої дії. Актуальність обраної теми полягає в тому, що здатність контролювати свою діяльність, виявляти й усувати причини труднощів має особливе значення в досягненні освітньої незалежності, ініціативи та відповідальності молодшого школяра. Тому організація освітньої діяльності стає пріоритетною метою початкової освіти.

Самоконтроль проявляється в усіх навчально-пізнавальних діях учнів школи і зачіпає багато аспектів людського життя, тому формування самоконтролю необхідне. Вивчення особливостей самоконтролю в дітей дає змогу вибудувати максимально ефективний педагогічний процес. Формування самоконтролю починається в ранньому дитинстві. Під час вступу до школи самоконтроль є необхідною передумовою успіху учня. Успішна взаємодія з класом, класним керівником вимагає вміння керувати своєю поведінкою, емоціями, тобто виявляти самовладання.

Успіх дитини в навчанні напряму пов'язаний із розвитком нормативної універсальної навчальної діяльності щодо самоконтролю та самооцінки. Регулятивні універсальні навчальні дії - одна з найважливіших і ключових універсальних освітніх дій, бо вони забезпечують здатність учня організовувати навчально-пізнавальну діяльність, проходячи її етапи: усвідомлення мети - через планування дій - до реалізації наміченого, самоконтролю досягнутого результату, а якщо треба, то й до проведення корекції.

Самоконтроль дає можливість кожному учневі самотійно контролювати свою навчальну діяльність і свої результати. Самоконтроль вважається однією з основних умов, які забезпечують незалежну роботу школярів. Його метою вважається доречне запобігання або виявлення раніше допущених помилок. Його метою вважається доречне запобігання або виявлення раніше допущених

помилки. Самоконтроль не можна здійснювати без наявності того, що перевірено, проконтрольовано. Самоконтроль передбачає наявність стандарту, тобто того, що має бути в ідеалі, який учні відкривають і будують самостійно.

Сутність поняття «самоконтроль» неоднорідна. Учені, які займаються цією проблемою, розглядають різні аспекти самоконтролю. Поняття самоконтролю розуміють як уміння дитини зіставити дії та результат зі зразком через попередній образ. Самоконтроль - це осмислений контроль особи над своєю поведінкою, ідеями, емоціями, а крім того, управління і складання плану власної роботи. Засобами самоконтролю індивід усвідомлено змінює свою внутрішню і зовнішню діяльність.

Спробу з'ясувати психологічну сутність самоконтролю здійснили такі науковці, як Г. Салліван, Е. Фромм і К. Горні. Вони вважали, що самоконтроль - це «раціональна рефлексія та оцінка суб'єктом власних дій на основі особистісно-значущих мотивів і настанов, які полягають у порівнянні, аналізі та корекції відношень між цілями, засобами та наслідками дій» [3].

Здатність до самоконтролю вважається природженою, самостійною від зовнішнього середовища. Людина з'являється на світ із «незалежним завзяттям до самосвідомості», а необхідність у самоконтролі, самооцінці з'являється під час виконання конкретних видів роботи. Визначення самоконтроль можна висловити так: самоконтроль - це здатність учня оцінювати свою роботу з 2-х точок зору: чи правильно я дав відповідь? чи все я відповів? або ж самоконтроль вважається формою роботи, що виявляється в перевірці встановленої проблеми, у критичній оцінці перебігу роботи, коригуванні її недоліків.

Є безліч визначень, що ж таке самоконтроль, але нам найближчим є визначення О. В. Безродних, яка вважає, що «самоконтроль - це вміння критично поставитися до своїх вчинків, дій, почуттів і думок, регулювати свою поведінку та керувати нею. Самоконтроль пов'язаний з особистістю в цілому» [1, с. 12].

За спостереженнями авторів критеріями навчального самоконтролю в молодших школярів виступають:

- а) засвоєння предметних знань, умінь і навичок, їх відповідність вимогам державного стандарту початкової освіти;
- б) сформованість універсальних навчальних дій (уміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, зв'язно викладати думки, творчо розв'язувати навчальне завдання);
- в) сформованість пізнавальної активності та інтересів, старанності та старання;
- г) позитивне ставлення до школи загалом.

Дію контролю ми розглядаємо всередині цілісної структури навчальної діяльності школярів, виділеної й описаної в науковій літературі. «Контроль є в кінцевому підсумку дією зі зіставлення уявлення про майбутню дію з безпосередньо даним їй зразком» [3, с. 81-82]. Причиною для відокремлення видів контролю з боку педагога вважається особливість повчальних завдань у різних стадіях викладання.

Виділяють такі різновиди контролю: попередній, поточний, тематичний і

підсумковий. Попередній контроль орієнтований на виявлення знань і вмінь учнів згідно з предметом або розділом, що підлягає дослідженню. Це дає можливість встановити початковий рівень знань і вмінь, застосовувати його як основу, розбиратися в допустимій складності навчального використаного матеріалу. Поточний контроль проводиться в повсякденній роботі, щоб перевірити засвоєння попереднього матеріалу та виявити прогалини в знаннях школярів. Основна мета сучасного контрольно-штатного управління навчальною діяльністю учнів та його коригування. Це дає змогу отримувати постійну інформацію про прогрес і властивість викладання і на базі цього негайно вносити зміни в навчальну процедуру.

Тематичний контроль проводиться періодично, оскільки проходження нової теми, розділу і спрямоване на систематизацію знань учнів. Цей тип контролю здійснюється на повторних узагальнювальних уроках і підготовці до контрольної роботи: усних і письмових тестів.

Підсумковий контроль проводять наприкінці кварталу, півріччя, усього навчального року, а також наприкінці початкової, неповної середньої та старшої середньої школи. Він спрямований на відстеження конкретних результатів навчання, виявлення ступеня засвоєння учнями системи знань і навичок, набутих під час вивчення конкретного предмета або низки предметів [3]. Під контролем у навчальній діяльності розуміють зіставлення теперішнього впливу з певними критеріями його виконання і з очікуваними результатами. Процес контролювання має на увазі присутність уміння передбачати підсумки власних дій, порівнюючи вироблені впливи з певним зразком, і ліквідувати виникнення помилок. Суть впливу полягає у співвіднесенні операцій зі «зразком» - зразком впливу.

Процедура розвитку в молодших школярів самоконтролю в навчальній діяльності містить 3 стадії:

а) формування в учнів необхідності у виробленні в себе вміння самоконтролю;

б) навчання учнів концепції пізнань, які показують суть самоконтролю, шляхи його розвитку;

в) здійснення тривалої тренувальної роботи згідно з виробленням умінь самоконтролю. Формування вміння самоконтролю в молодших школярів має велику особистісну значущість, оскільки:

а) сприяє активізації їхньої навчально-пізнавальної діяльності;

б) дає змогу учням раціонально організувати свою навчальну діяльність, усвідомлено виконувати корекцію всіх складових її дій;

в) сприяє формуванню таких особистісних якостей, як ініціатива, самостійність, відповідальність тощо.

Види самоконтролю:

1. Підсумковий контроль, або контроль за результатом. Це первинна і найпростіша форма самоконтролю, яка освоюється учнями. Його функція полягає в порівнянні результату із заданим зразком, тобто відбувається перевірка.

2. Поопераційний (або покроковий) контроль – «контроль за правильністю процесу здійснення способу дії, який забезпечує відповідність

виконання навчальної дії її орієнтувальній основі». Поопераційний контроль виконує функцію зворотного зв'язку, допомагає виявляти повноту, правильність і послідовність виконаних дій, а також сприяє підвищенню мотивації учнів.

3. Контроль, що випереджає (прогнозує), - є ще складнішою формою контролю, що дає учню, як суб'єкту діяльності, можливість передбачати результати ще не здійсненої дії.

Можна відзначити 4 стадії прояву самоконтролю стосовно освоєння використаного матеріалу:

1. Відсутність будь-якого самоконтролю - учень ніяк не вивчив використаний матеріал і ніяк не здатний нічого контролювати;

2. Повний самоконтроль - учень проводить перевірку всебічності і точності репродукції освоєного використаного матеріалу;

3. Вибірковий самоконтроль - учень здійснює контроль, проводить перевірку лише ключових питань згідно з проблемами;

4. відсутність видимого самоконтролю - нагляд виконується так само ніби на базі минулої навички, на базі якихось невеликих елементів, прикмет. Отже, самоконтроль є складним і багатогранним явищем. Аналізуючи всі визначення цього поняття, можна сказати, що самоконтроль, його психологічна сутність, полягає в «порівнянні», «кореляції» виконаних дій зі «зразком», з «метою», тобто дія контролю полягає в порівнянні дії, відтвореної дитиною, та її результату зі зразком за попереднім зображенням.

Список використаних джерел

1. Демченко О. Науковий тезаурус базових понять самоорганізації вчителя у професійній діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2011. № 3. С. 225–234.

2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennyadержavnogostandartu-pochatkovoyi-osviti>.

3. Проблема формування умінь самоконтролю молодших школярів в теорії і сучасній освітній практиці / О. О. Васько та ін. Education for Achieving Sustainable Development : series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology. 2020. Monograph 35. С. 13–21.

Вікторія НАКОНЕЧНА,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Світлана ЯКИМЕНКО,

*д. пед. н., проф., завідувачка кафедри початкової
та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ

ШКОЛИ

Упровадження інтерактивних педагогічних технологій в освітній процес початкової школи є важливою умовою для розвитку сучасної освіти. Інтерактивні педагогічні технології сприяють не лише ефективному засвоєнню матеріалу, а й активному залученню учнів у навчальний процес. Завдяки інтерактивному підходу діти мають змогу взаємодіяти з матеріалом, розвивати критичне мислення, формувати навички співпраці та самостійності. Особливості застосування інтерактивних педагогічних технологій у початковій школі потребують ретельного аналізу, адже кожен метод та інструмент має бути адаптований до вікових особливостей молодших школярів.

Освітній процес, в основі якого лежать інтерактивні педагогічні технології, повинен бути організований таким чином, що практично всі діти виявляються залученими до процесу пізнання, вони повинні мати можливість розуміти та рефлексувати з приводу того, що вони знають та думають. У процесі засвоєння навчального матеріалу молодші школярі здійснюють спільну діяльність, це означає, що кожен робить свій внесок у роботу, відбувається обмін досвідом, знаннями та вміннями. Причому це відбувається в доброзичливій обстановці та за взаємної підтримки одне одного.

Одна з цілей інтерактивного навчання полягає у створенні комфортних умов навчання, таких, за яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним та ефективним увесь процес навчання. Інтерактивна діяльність передбачає діалогове спілкування, оскільки воно несе за собою взаємодопомогу, взаєморозуміння і залучає до вирішення завдань спільними способами; діти не тільки дізнаються нове, а й вчаться розуміти себе та інших, набувають власний досвід. Дійсно, в навчанні необхідно опиратися на життєвий досвід дітей, який стає результатом процесу формування особистісних якостей, прилучення до культури, до самовизначення, саморозвитку, взаєморозуміння (І.П. Андріаді). Формувати вище перелічені якості особистості можна у різний спосіб, один із яких – це вітагенне навчання.

А.С. Белкін при реалізації вітагенного навчання рекомендує розрізняти два поняття – досвід життя та життєвий досвід.

Досвід життя – це вітагенна інформація, яка не прожита людиною, а лише пов'язана з її обізнаністю про ті чи ті сторони життя та діяльності, але не представляє для нього певної цінності.

Життєвий досвід – це вітагенна інформація, що стала надбанням особистості, відкладена в резервах довгострокової пам'яті і перебуває у стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях.

На підставі цих міркувань за основу реалізації інтерактивних педагогічних технологій у початковій школі беремо поняття «життєвий досвід».

Перехід вітагенної інформації у життєвий досвід відбувається у декілька етапів:

1-ий етап. Первинне сприйняття вітагенної інформації.

2-й етап. Особистість визначає значимість отриманої інформації у

філогенезі (з загальнолюдських, групових, гностичних позицій), потім – в онтогенезі, тобто з позицій особистої значимості.

3-й етап. Особистість стихійно чи осмислено створює установку запам'ятовування інформації на конкретний період.

Звідси, вітагенне навчання – це навчання, засноване на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу в освітніх цілях.

Основою вітагенного досвіду мають стати:

1. Вітагенна інформація, тобто сукупність знань, почуттів, вчинків, що відбивають світогляд особи на певних стадіях її розвитку. Тому дитині необхідно давати різні завдання та встановлювати терміни їх виконання. У майбутньому це забезпечить відповідальне та своєчасне ставлення до всього, що відбувається.

2. Зв'язок навчання із життям, коли педагогічна взаємодія буде багатогранною, тобто навчання здійснюватиметься не тільки від вчителя до дитини, а й від іншої дитини, а також додаткових джерел інформації. Постійним джерелом інформації мають стати батьки та бібліотека, що допоможе дитині розширити свій кругозір.

3. Безпосереднє включення дитини до життєвих ситуацій (купівля продуктів, допомога по господарству і т. ін.).

4. Створення конкретних ситуацій, що дозволить економити бюджет сім'ї (порівняння цін куплених товарів, термін носіння взуття, сорочок, курток тощо), з допомогою яких дитина почне розуміти ціну грошам.

5. Створення умов для відстеження показників учнів з урахуванням застосованих інтерактивних педагогічних технологій.

Не лише створення умов, а й уміння відстежити розвиток дітей з опорою на їх життєвий досвід є важливим, тому, слідуючи логіці міркування, поняття «вітагенне навчання» в сучасних умовах вимагає уточнення.

Вітагенне навчання – це навчання, що ґрунтується на актуалізації життєвого досвіду, інтелектуально-психологічного потенціалу, системно-поступального впливу на формування якостей особистості з використанням інтерактивних педагогічних технологій.

Процес вітагенного навчання із застосуванням інтерактивних педагогічних технологій будується з урахуванням певних принципів. Основними засадами вітагенного навчання з використанням інтерактивних педагогічних технологій стають:

1. Опора на життєвий досвід дитини, перетворення знань на особисту цінність і особисті якості. Вітагенний досвід дозволяє дітям нарівні з учителем ставати рівноправними учасниками освітнього процесу. Наводячи приклади із життя, педагог формує в дітей з віком такі якості, як мислення, спостережливість, дисциплінованість та інших.

2. Облік життєвого досвіду дитини та її потенційних здібностей у процесі освіти та прилучення до культури. Під потенційними здібностями маються на увазі різні можливості дитини, які можуть гарантувати їй успіх у майбутньому.

Учителю необхідно на ранніх етапах виявити дані здібності кожної дитини та реалізувати їх у діяльності.

3. Використання життєвого досвіду дитини з метою виховання самостійної особистості. Самостійною особистістю неможливо стати без життєвого досвіду. Певний вітагенний досвід дає свободу вибору людині, вона сама вирішує, коли їй діяти, як вчинити в тій чи тій ситуації, та які методи при цьому використовувати.

4. Актуалізація інтелектуального потенціалу дитини для розвитку навичок самовизначення, саморозвитку та вироблення Я – концепції. Інтелектуальний потенціал дитини є одним із основних чинників розвитку. Його формування починається з самого дитинства і продовжується протягом усього життя людини. Місце навичок самовизначення та саморозвитку досить велике і залежить в основному від створення сприятливого середовища, в якому особистість буде взаємодіяти, і почуватиметься комфортно.

5. Застосування життєвого досвіду для багаторазового повторення з метою вироблення автоматичної дії при формуванні соціальної компетентності. Соціальна компетентність має велике значення в поведінці особистості. Мається на увазі, що діти повинні мати соціальні вміння і навички, правильно будувати стосунки з іншими людьми і з соціумом в цілому, проявляти повагу до своїх однолітків і дорослих, грамотно вирішувати конфлікти, що виникають.

6. Вилучення життєвого досвіду дітей та їх оточення для виховання якостей моральної особистості. Моральна особистість – це особистість, здатна брати участь у культурних відносинах, готова до реалізації своїх життєвих цілей і має такі якості як безкорисливість, працьовитість, чесність тощо.

Навчання та виховання підростаючого покоління має будуватися на рівній взаємодії між вчителями та їх учнями. У його основі має лежати не скільки передача готових знань, як обмін інформацією, причому повинен йти вітагенний обмін життєвим досвідом між учителем і дітьми, і навіть між дітьми один з одним. Отже, інтерактивні педагогічні технології повинні стати основою для усвідомлення проблемної ситуації, для ілюстрації положень, що висувуються, для знаходження способу виходу з ситуації, для відстеження змін учнів і т.ін. Усе вищеперераховане дає право стверджувати, що інтерактивні педагогічні технології сприяють цілеспрямованому вихованню, розвитку, впливу і мають бути покладені в основу педагогічного процесу сучасності з урахуванням певних умов їх застосування.

Список використаних джерел

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: Монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2010. 165 с.
2. Біда О. А. Інтерактивні технології навчання в початковій школі : Навч. посіб. Умань : РВЦ «Софія». 2007. 212 с.
3. Боднар А. Я. Макаренко Н. Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. *Наукові записки*. Том 162. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота 2014.С.32–37.

4. Коломієць Н. А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів. Київ, 2018. 129 с.

5. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичні аспекти. Монографія. Умань: РВЦ «Софія», 2008. 332 с.

Тетяна НЕВЕДОМОВА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,
к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

СКЛADOBІ УЧІННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Навчальна діяльність у початкових класах підпорядкована певним закономірностям. Одна з них полягає в тому, що весь процес викладання відбувається у формі розгорнутого представлення дітям головних компонентів навчальної діяльності, в яку вони активно включаються.

У молодших школярів навчальна діяльність стає провідною і набуває характерних особливостей. Її основні компоненти: дії і операції, за допомогою яких учні оволодівають змістом навчання; мотиви і форми спілкування учнів з учителем та між собою; результати навчання та його контроль і оцінка; структура учбової діяльності, в якій набуття знань, умінь та навичок виступає як прямий її результат, складається поступово в міру того, як школярі навчаються її здійснювати, виробляють перші навички уміння вчитися. Цей інтерес завжди є емоційно забарвленим (здивування, захоплення, радість від пошуку, переживання успіху, розчарування від невдачі), виявляється у вольових діях, спрямуванні зусиль на пізнання нових сторін навколишньої дійсності. Діти молодшого шкільного віку спершу надають перевагу навчанню як суспільно-корисній діяльності взагалі, потім їх приваблюють окремі види навчальної роботи (читання, письмо, малювання), пізніше вони починають самостійно перетворювати конкретно-практичні завдання на навчально-теоретичні, цікавлячись внутрішнім змістом навчальної діяльності.

Учитель початкових класів має враховувати своє положення серед дітей його класу, здійснювати самоконтроль за своєю поведінкою, пам'ятаючи, що авторитет учителя, його спілкування з класом і кожним учнем є важливою складовою успішного навчання і виховання. Спілкування молодших школярів з ровесниками і вчителем у процесі навчання сприяє їх соціалізації, засвоєнню соціальних уявлень, понять, моделей поведінки тощо.

Результатами учіння учнів є їх знання, уміння, навички, психічний розвиток (спостережливість, пам'ять, мислення, уява, воля, почуття, характер) і вихованість

учнів. Знання є головним елементом освіти учнів. Знання поділяються на наукові, тобто такі, які відображають дійсність у формі загальних уявлень та понять; на художні, тобто знання, які відображають світ у формі художніх образів; на життєвські та донаукові, в яких описані і констатовані факти однобічно або викривлено. До результатів учіння відносять психічний, зокрема інтелектуальний та моральний, розвиток учнів. Ці результати в навчальній діяльності не слід вважати побічними. Результативність учіння учнів залежить від якості підручників, навчальних програм та планів, розкладу занять; від моральної спрямованості неофіційних лідерів II – IV класів.

Контрольно-оцінні складові учіння включають різні види контролю і оцінки результатів учіння: традиційний (попередній, поточний тощо), оцінювання рейтингове, модульне тощо. Але при всіх видах оцінювання молодші школярі, як правило, з інтересом ставляться до оцінних суджень учителя у перших класах та балових оцінок у II – IV класах.

У ставленні до оцінок вчителя спостерігаються індивідуальні відмінності учнів. Усі причини недостатньої успішності, які вказують молодші школярі, можна поділити на дві групи: внутрішні і зовнішні. До внутрішніх причин учні відносять власну неухважність, недостатню старанність, відсутність інтересу, порушення дисципліни, невміння слухати пояснення на уроці, непосидючість при виконанні домашніх завдань.

До зовнішніх учні відносять: захворювання, перенавантаження роботою чи заняттями, які не пов'язані зі школою тощо. Тут проявляються і вікові відмінності. Здатність молодших школярів до самоконтролю обумовлена розвитком у них метакогнитивних процесів, тобто складних інтелектуальних процесів, які дозволяють їм здійснювати поточний контроль за своїм мисленням, пам'яттю, знаннями, цілями і діями. А таке новоутворення впливає і на розвиток інших складових учіння, зокрема на планування своїх дій, на прийняття рішень, на пошук прийомів запам'ятовування тощо.

За визначенням І.Д. Беха, Л.О.Скрипченко, самооцінка призводить до пасивності дитини не тільки у навчанні, а й інших видах діяльності, негативного ставлення до учіння. Стійкість інтересів до навчальної діяльності молодших школярів залежить від того, як ця діяльність організовується, як учитель вміє збуджувати й підтримувати інтерес своїх вихованців до набування знань, як пов'язуються ці знання з життям. Переборення учнями труднощів, які трапляються в навчальній діяльності, є невід'ємною внутрішньою умовою зміцнення інтересу до неї, її мотивації.

Нагромадження невдач викликає зниження інтересу до учіння. Успішне переборення учнями труднощів у навчальній діяльності, а отже, і ставлення до неї, значною мірою залежить від того, як формується у них уміння вчитися, що є важливим завданням школи, починаючи з перших етапів її роботи. Уміння вчитись виробляється в практиці навчальної діяльності учнів, уміло керованої вчителем. Умілість ця визначається тим, які завдання ставить він перед учнями, як допомагає їм знаходити раціональні засоби їх виконання, яке місце залишається для доступної учням активності й самостійності, як узгоджуються методи

керування роботою дітей вчителем і батьками.

Отже, до змістових складових початкового навчання включають цільові складові учіння, операційні складові учіння, комунікативні компоненти учіння, результативні складові учіння та контрольні-оцінні складові учіння.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Заброцький М. М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. 112 с.
4. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Освіта, 1989. 364 с.
5. Основи психології: Підручник. За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 1997. 632 с.
6. Савчин М. В., Василенко П. П. Вікова психологія. Київ: Академвидавництво, 2005. 360 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Академія, 2002. 528 с.

Юлія НІКОЛАЄВА,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Тетяна ФІЛІМОНОВА,

*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової
та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Важливість розв'язання проблеми створення освітнього середовища сьогодні зумовлена необхідністю його цілісного оновлення і приведення у відповідність до загальних трансформаційних змін, які відбуваються в суспільстві. Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, іншими нормативними документами визначені провідні цілі та завдання розвитку національної системи освіти, яка має відповідати соціальному замовленню та потребам особистості.

Суттєвим фактором сучасних перетворень людського середовища є глобалізація, що розглядається як об'єктивний процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У результаті глобалізації середовище життя людини стає динамічним, а вона, відповідно, гнучкою та

мобільною, творчою та самоініціативною. Процес глобалізації носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства, зокрема й освітнє середовище. Це зумовлює нові і специфічні вимоги до освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра і вимагає від освітян формувати його як самодостатню особистість, здатну до відповідального вибору власної позиції в конкретних життєвих ситуаціях.

Іншим, не менш впливовим фактором актуалізації проблеми створення по суті нового освітнього середовища, в якому розвивається особистість школяра, є розгортання ринкових відносин у соціально-економічному просторі України. З огляду на це суспільство вимагає пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі, яка має підготувати випускників до життя в умовах постійних техніко-технологічних, соціально-економічних змін та стресових ситуацій, що в ринковому середовищі детермінуються конкуренцією на ринку праці. Особистість, яка реалізує себе в умовах конкурентної боротьби, має бути фізично здоровою, комунікабельною, здатною до соціальної адаптації та навчатися протягом життя.

Отже, з початком ХХІ століття, коли людство перейшло в постіндустріальну епоху, гостро постала проблема забезпечення відповідності освіти вимогам нового часу. Сьогодні активно впроваджується ідеологія освіти, провідною стратегією якої є орієнтація на розвиток школяра як автономної і самодостатньої особистості. У вітчизняній теорії та методиці виховання розроблено особистісно орієнтований підхід (І. Бех), який дозволяє реалізувати в практиці освіти послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого, відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії.

Орієнтація на розвиток школяра як особистості може бути реалізована в педагогічній практиці лише на науково обґрунтованих засадах педагогічної діяльності загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, оскільки саме вони спроможні створити освітнє середовище, здатне забезпечити сталий збалансований розвиток особистості школяра. Педагогічне завдання задоволення освітніх потреб особистості в шкільні роки постає у нерозривній єдності зі створенням середовища її життя, поясненням чого є беззаперечні висновки наукових досліджень про те, що людина є суспільною істотою і реалізувати свої потенційні можливості як суб'єкта пізнання і творчості вона здатна лише в суспільному середовищі з його матеріальною складовою, яке є невід'ємною умовою прояву і розвитку її особистості.

Освітнє середовище в початковій школі має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними та в безпеці, де відбувається більшість навчальних видів діяльності. Окрім цього, освітнє середовище має відображати філософію концепції Нової української школи та освітню програму. Плануючи організацію освітнього середовища в початкових класах, не лише важливо, а й необхідно брати до уваги теорію розвитку дитини, описану в працях багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних авторів (Е. Еріксон, Ж. Піаже та ін.)

З першого погляду на середовище в класі, ми можемо зробити висновок кому воно належить – вчителям і їхньому баченню щодо освіти чи дітям і їхнім

батькам, їхньому баченню освіти. Можна стверджувати, що середовище в класі, де не видно дитячих робіт, робіт їхніх сімей, членів місцевої громади, не належить дітям. Таке середовище створюється лише вчителем для того, щоб викладати навчальну програму без врахування таких чинників, як інтереси і потреби дітей, їхні попередні знання та досвід. Лише вчитель здійснює контроль щодо того, як, де, і якими навчальними матеріалами будуть користуватися діти. У такому класі немає місця для творчості, досліджень, розвитку позитивної самооцінки дітей. Усі діти заслуговують навчатися в такому середовищі, де забезпечуються їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, додаткові потреби (для дітей з особливими освітніми потребами).

У такому освітньому середовищі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, ініційованими самими дітьми. Таке середовище забезпечує можливості дітям робити власний вибір, можливості для розвитку нових та удосконалення наявних практичних навичок, отримання нових знань, розвитку свого позитивного ставлення до інших. Дуже важливо, щоб вчителі повною мірою розуміли свою роль як моделі бажаної поведінки та ставлення до людей з повагою, добротою й відповідальністю. Отже, освітнє середовище створюється для заохочення самовизначення дітей у класі та розвитку їхніх спроможностей, оскільки відомо, що люди, які контролюють те, що відбувається з ними, краще адаптовані до життя.

Одним із важливих чинників для розвитку самовизначення і самоактуалізації дітей є забезпечення можливості здійснювати вибір у класі і, відповідно, приймати самостійні рішення, усвідомлюючи при цьому їх наслідки. Такі можливості для вибору вчителі можуть легко знайти впродовж навчального дня – це і вибір навчальних матеріалів, підходу до вирішення проблеми, місця за столом, де вони хочуть працювати та ін. Отже, коли вчителі розширюють сферу питань, до вирішення яких вони залучають учнів, вони тим самим покращують якість навчання.

Теоретико-методологічним основам розв'язання проблеми взаємодії людини та середовища, його значущості для розвитку особистості в онтогенезі присвячені дослідження А. Бандури, Р. Бейкера, П. Белла, П. Гампа, Г. Ковальова, К. Левіна, М. Моїсєєва, І. Ойла, Дж. Роттера, Д. Стоколса, Е. Толмена, М. Хейдметса, М. Черноушека, Г. Щедровицького, В. Ясвіна та інших. Різні аспекти впливу освітнього середовища на розвиток дитини знайшли відображення в сучасних наукових дослідженнях І. Баєвої, Б. Бім-Бада, І. Булах, А. Валицької, В. Вербицького, Б. Вульфова, І. Єрмакова, А. Каташова, Є. Климова, О. Коберника, Н. Кудикіної, Ю. Мануйлова, Л. Новікової, Г. Пустовіта, А. Сбруєвої, В. Слободчикова, Л. Сохань та інших.

Важливого значення в дослідженні означеної проблеми набуває підхід до розгляду дитини як активного суб'єкта життєдіяльності в освітньому середовищі, висвітлений у працях В. Рибалки та інших.

Наукові та організаційно-практичні засади навчально-виховного середовища, адекватного завданням розвитку та самореалізації особистості, викладено в дослідженнях І. Бежа, П. Вербицької, І. Єрмакова, І. Зязюна,

О. Киричука, М. Наказного, О. Савченко, Л. Сохань, Т. Сущенко та інших.

Аналіз педагогічної теорії свідчить про істотне зростання масиву досліджень, присвячених проблемі створення та функціонування інноваційного освітнього середовища (Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка та інші). Проте сучасним теорії та методиці виховання бракує фундаментальних досліджень з проблеми організації освітнього середовища, головним орієнтиром якого є розвиток особистості школяра. Водночас на рівні Всесвітніх доповідей з освіти ЮНЕСКО цілеспрямоване створення освітнього середовища визначено як перспективний напрям педагогічної галузі.

Список використаних джерел

1. Беляєва Н. П. Підготовка майбутніх учителів до проєктування та реалізації безпечного освітнього середовища молодших школярів в умовах воєнного стану: методичні рекомендації. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2022. 22 с.

2. Водолазська Т. В. Формування готовності вчителя початкових класів до моделювання освітнього середовища у системі післядипломної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Водолазська. Полтава, 2015. 20 с.

3. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2012. № 1. С. 41–49.

Михайло ОДІНАЄВ,

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта*

Науковий керівник: Наталія МИХАЛЬЧЕНКО,

*к.психол.н., доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДОРΟΣЛИХ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ

Для розвитку творчих здібностей дитини важливо створити сприятливий психологічний клімат, щоб подолати розрив між інтелектуальним і особистісним розвитком. Адаптація вимагає розвитку творчого потенціалу обдарованих дітей, а стосовно педагогів – передбачає розробку і реалізацію спеціальних творчих програм і навчальних матеріалів. Сьогодні є актуальними виявлення, діагностування, прогнозування, навчання, розвитку та формування творчих здібностей дітей. Правильна побудова взаємин творчої дитини з оточенням дозволить їй повніше виявити свої здібності. Особливо гостро постає питання в молодшому шкільному віці, оскільки саме в цей період формуються самосвідомість, моральні переконання, світогляд, інтереси дитини.

Основним принципом роботи закладу початкової освіти є розкриття в

процесі навчання і виховання творчих здібностей дітей. А впровадженню в життя цього принципу сприяє спільна діяльність практичного психолога, педагогів та батьків. Слід зазначити, що робота з обдарованими дітьми включає низку завдань, а саме: сприяння розвитку кожної особистості; виявлення обдарування дітей і максимальне сприяння їхньому розвитку. Криза сучасної освітньої системи, яка базується на пошуках засобів, спрямованих на розвиток здорової і психічно зрівноваженої особистості, спонукала до появи нового компонента педагогічного процесу — психолого-педагогічної підтримки. На нашу думку, психологічна підтримка особистісного розвитку дітей базується на принципах творчого розвитку і є однією із значущих проблем психології.

Поняття «психологічна підтримка» співзвучне визначенням «прийняття», «довіра». Вихід на перший план питань психологічної підтримки особистості, сприяння її розвитку, становленню і самореалізації став однією з головних тенденцій сучасної психології, яка розвивається в гуманістичних традиціях.

Стратегії особистісно-розвивальної взаємодії передбачають: оціночне авансування і стратегію психологічного захисту. Численні дослідження показали, що завдяки використанню стратегії авансування дітей простежується тенденція зміни особистісних характеристик протягом перебування в навчальному закладі. Також змінюється ставлення до педагога: діти сприймають його не як авторитарного керівника, а як людину, яка допомагає розв'язувати особистісні проблеми. Механізмами психологічного захисту стають специфічні форми реагування, які знижують гостроту переживання загрози або внутрішньоособистісного конфлікту. Стратегія психологічного захисту базується на процесах взаєморозуміння, взаємоприйняття, взаємодії дорослого і дитини. Таким чином, психолого-педагогічна підтримка є одним із найважливіших факторів, які сприяють покращенню стосунків між дорослим і дитиною.

Психологічна підтримка є запорукою не лише зникнення психологічного дискомфорту, а й витоків активності, підвищеної мотивації до набуття знань про навколишній світ, визнанням і утвердженням свого «Я» в системі міжособистісної взаємодії. Психологічна підтримка педагога і психолога дає можливість дитині повірити у власні сили, можливості, здібності. Дорослий у такому випадку концентрує свою увагу на достоїнствах дитини для зміцнення самооцінки, допомагає зняти почуття психологічного дискомфорту в разі невдач, намагається не провокувати виникнення таких ситуацій. Педагог застосовує стратегії особистісно-розвивальної взаємодії як засіб реабілітації особистісних порушень.

Психологічна підтримка також базується на категорії педагогічної взаємодії (міжособистісної взаємодії), так як в основі взаємодії лежить спільна діяльність педагога, дорослого і дитини, параметрами якої є стосунки, взаємоприйняття, підтримка, довіра.

Треба зауважити, що однією з центральних базових умов психологічної підтримки є ступінь репрезентативності «дитини в дорослому», «дорослого в дитині». У такому разі педагогічна підтримка розглядається як складна, високотехнологічна діяльність. Вона відображає культуру виховання, яка ґрунтується на внутрішній свободі, творчості, демократизмі й гуманізмі стосунків

дорослого і дитини. Психологічна підтримка є одним з елементів педагогічної підтримки, тому і використовується поняття «психолого-педагогічна» підтримка, що відображає певну реальність, поле діяльності, яке належить до психологічного життя людини. Основною метою психолого-педагогічної підтримки є розвиток здатності дітей до самостійного здійснення творчої діяльності. Відмінність психологічної підтримки від інших прийомів педагогічної діяльності полягає в тому, що проблема визначається і розв'язується самою дитиною за опосередкованої участі дорослого. Дитина бере відповідальність на себе за результат своїх дій, стає суб'єктом життєдіяльності. У процесі психологічної підтримки з'являються акти саморозвитку, які є спонукальною силою системи зовнішніх стимулів (вимог, очікувань, можливостей), але найперше системою внутрішніх стимулів — устремлінь, інтересів, побажань, установок самої особистості.

Сутність психолого-педагогічної підтримки полягає у змінах, які стосуються всієї особистості, і вона передбачає не стільки оволодіння конкретними технологіями (у малюванні, ліпленні, сценічній майстерності тощо), скільки здатність до нових особистісних досягнень. Головний напрям психолого-педагогічної підтримки, яким виступає допомога дорослого в особистісному зростанні дитини, спрямована на актуалізацію особистих внутрішніх сил і резервів самореалізації. О. Белова як предмет психолого-педагогічної підтримки розглядає процес спільного з дитиною визначення її інтересів і цілей, можливостей і шляхів долаття перешкод (проблем), які сприяють збереженню і розвитку творчого потенціалу особистості дошкільника й досягненню бажаних результатів у творчій діяльності, самовихованні, спілкуванні, навчанні.

Моделі психологічної підтримки в умовах особистісно-розвивального навчання являють собою систему педагогічної діяльності, процес взаємодії дорослого і молодшого школяра, допомогу вихованцям; діяльність, яка базується на новому розумінні виховання (суб'єкт-суб'єктна взаємодія). Психологічна підтримка набуває ефективності, якщо реалізується в умовах особистісної орієнтованості; системності, комплексності і цілеспрямованості; емоційного прийняття особистості; спрямованості на розвиток позитивного самостварення, рефлексії й адекватного рівня вибагливості.

Педагогічна підтримка — це дія, під час якої педагог, спираючись на потенційні й реальні можливості дитини, знаходить адекватні способи для підтримки режиму творчої життєдіяльності вихованця [1, с. 12]. Педагог надає допомогу в таких ситуаціях, у яких дитина об'єктивно не може самостійно знайти оптимального творчого рішення. Для цього педагог спільно з дитиною виявляє проблему, що вимагає творчого розв'язання, визначає творчі можливості дитини, які реально (і потенційно; у неї є; пропонує розробити траєкторії творчого розв'язання проблеми доступними способами (опора на реальні можливості дитини); активізує ті творчі можливості дитини, які можуть бути розвинені під час діяльності, спрямованої на реалізацію творчого потенціалу дитини [7, с.134].

Отже, взаємодія педагогів і дітей базується на можливості спільного творчого розв'язання проблем. Розвивальний ефект у дошкільників забезпечують не окремі

творчі уміння вихователя, а їх втілення в реальній поведінці вихователя. Проте, для того щоб педагогічна взаємодія була успішною, необхідна також певна зміна або актуалізація ціннісних орієнтацій педагога, освоєння ним додаткових технологій, які дозволяють вибудовувати стосунки на основі рівноправного діалогу в різних сферах міжособистісного спілкування. Інакше будь-яке жорстке керівництво негативно вплине на процес творчого розвитку дитини. Це можуть бути: авторитарні установки й оточення, недостатній розвиток творчого мислення самого педагога, прояви сарказму і глузувань, жорстка орієнтація лише на успіх, недоброзичливе ставлення до дітей, які лише вільно фантазують, примушення їх до конформізму.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. О. В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З. В.Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Заброцький М. М. Основи вікової психології: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 112 с.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центрнавчальної літератури, 2005. 128 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 360 с.

Марина ОЛІЙНИК,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта. Логопедія*

Науковий керівник: Марина БАДІЦА,

*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти,
Вінницький державний педагогічний університету
імені Михайла Коцюбинського*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ІНКЛЮЗІЇ ТА НЕ ДИСКРИМІНАЦІЇ САМОІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сучасному етапі питання інклюзії та недискримінації в освітньому процесі набуває особливого значення, адже сучасне суспільство вимагає інтеграції та підтримки кожної особистості з раннього віку. Зміст Закону України «Про освіту» забезпечує рівний доступ до освіти всіх дітей, незалежно від особливостей розвитку, що розширює їх можливість для самовираження та формування самооцінки [1.а.1].

Серед українських науковців, що досліджують інклюзію в розвитку самоідентичності дошкільнят, варто відзначити І. І. Савчак, В. М. Вертугіна, О. Л. Кононко, Р. А. Шулигіну, М. Є. Чайковського. Савчак І.І., які наголошують на створенні умов для позитивної самооцінки через підтримку емоційної безпеки. Наукові дослідження О. Л. Кононко спрямовані на вивчення культурних аспектів, які формують основи толерантності, Р. А. Шулигіна зосереджує свою увагу на

індивідуальних потребах дітей в освітньому середовищі.

Науковці вивчали ефективність реалізації принципу інклюзії в освітньому середовищі, зокрема вплив інклюзивних програм на формування самоідентичності дитини (М. Є. Чайковський), підкреслюючи значення прийняття кожної дитини як рівноправної особистості. Їхні дослідження сприяють кращому розумінню важливості інклюзії для гармонійного розвитку дітей.

Зміст досліджень зарубіжних учених, таких як Керол Гілліган, показують, як «дискримінація й соціальні стереотипи з раннього віку впливають на самооцінку дітей, особливо дівчат, змушуючи їх компрометувати власну ідентичність через суспільні очікування» [1.а.4, с. 126]. Особливо цікавим для практичного використання є методика Марії Монтессорі, що «спрямована на розвиток автономії та соціальної відповідальності, допомагає дітям вільно проявляти свої інтереси й здібності в середовищі без порівнянь і змагань. Вона сприяє формуванню їх позитивної самооцінки» [1.а.2]. Зокрема, дослідження Анжели Ліллард підтверджують її ефективність для розвитку соціальних навичок у дітей і впевненості у собі [1.а.5]. Таким чином, створення інклюзивного освітнього середовища, вільного від дискримінації, відіграє вирішальну роль у гармонійному розвитку самоідентичності дітей, забезпечуючи їм можливість відчувати себе важливими і рівноправними в соціальному середовищі.

Формування «самоідентичності дитини дошкільного віку – це процес, завдяки якому дитина починає усвідомлювати себе як особистість, включаючи власні характеристики, здібності, інтереси та місце в суспільстві» [1.а.3]. Цей процес має кілька важливих аспектів:

Соціальний аспект: Самоідентичність формується через взаємодію з оточенням, таким як батьки, однолітки та вихователі. Через цю взаємодію діти засвоюють свої соціальні ролі, правила групової поведінки та усвідомлюють важливість спільноти. Соціальне середовище допомагає дітям відчувати себе частиною великої команди і розвинути навички співпраці.

Культурний аспект: культурні норми, традиції та цінності, які діти засвоюють у своєму оточенні, впливають на їхнє розуміння власної ідентичності.

Психологічний аспект: самоідентичність дитини формується, коли її визнають окремою особистістю з власними почуттями, бажаннями та цілями. Важливо, щоб діти відчували підтримку та безпеку в процесі самовираження, що сприяє розвитку впевненості в собі та самоповаги.

Освітній аспект: освітнє середовище відіграє важливу роль у розвитку самоідентичності, надаючи дітям свободу експериментувати, робити помилки і, в результаті, знаходити себе. Важливу роль тут відіграють вихователі, які підтримують навчання і розвиток дітей, створюючи безпечну атмосферу співпраці.

Один із ключових чинників у розвитку особистості – забезпечення інклюзії в освітньому середовищі. Інклюзія передбачає формування умов, які надають усім дітям можливість брати активну участь у освітньому процесі, незалежно від своїх фізичних, психологічних або соціальних особливостей. Це означає, що всі діти, незалежно від особливостей розвитку, отримують рівні можливості для

самовираження та соціальної взаємодії.

Інклюзія забезпечує атмосферу прийняття і цінування кожної дитини, незалежно від її можливостей та відмінностей. Це стосується не тільки дітей з особливими освітніми потребами, а й тих, хто має відмінності в культурному походженні. Інклюзивний підхід допомагає дітям відчувати, що їх унікальність визнається та підтримується.

Принцип недискримінації є невід'ємною частиною цього процесу. Недискримінація передбачає, що не повинно бути упереджень, бар'єрів або негативних стереотипів щодо дітей на підставі їхнього соціального, культурного або фізичного походження. Це означає, що всі діти мають рівний доступ до можливостей і не повинні піддаватися дискримінації за ознаками статі, національності, мови або інвалідності. Недискримінація в освітньому середовищі передбачає рівний доступ до знань і однакове ставлення до вихованців та їхніх однолітків. Забезпечення інклюзії та недискримінації дозволяє дітям розвивати позитивну самооцінку та ідентичність. Коли діти відчують, що вони є рівноправними членами групи, а їхні здібності та відмінності приймаються і визнаються, вони мають більше можливостей для розвитку впевненості в собі, самоповаги та позитивного образу «Я».

Дошкільний вік – це час, коли діти активно засвоюють соціальні норми, приймають свою роль у групах однолітків і розвивають уміння співпрацювати з іншими. Взаємодіючи з оточенням, діти розуміють важливість соціальних відносин і розвивають навички співпраці. Дотримання принципів інклюзії та недискримінації в розвитку ідентичності дітей дошкільного віку має вирішальне значення для їхнього емоційного, соціального та когнітивного розвитку. Забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від фізичних чи соціальних відмінностей, сприяє розвитку позитивної самооцінки, впевненості у своїх здібностях та почуття приналежності. Важливо, щоб вихователі та інші дорослі підтримували дітей у процесі розвитку ідентичності, створюючи інклюзивне середовище, вільне від дискримінації.

Список використаних джерел

1. Відомості Верховної Ради України. Про освіту: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. С. 380.
2. Волохова А. Метод Монтесорі від А до Я: все про унікальну педагогічну систему. 2024. URL: https://montessoriuua.com/ua/metod_montessori/ (дата звернення: 03.11.2024).
3. Вертугіна В.Н. Підготовка майбутніх вихователів до формування гендерної самоідентичності дитини засобом ІКТ / В.Н. Вертугіна , А.Ю. Пугач. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2019. №1 (324) березень. Ч. 2. С. 186-194
4. Carol Gilligan. In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1982.
5. Lillard, A.S. Shunned and Admired: Montessori, Self-Determination, and a Case for Radical School Reform. *Educational Psychology Review*. 2019. 1Vol. 31.P. 939–965.

*Ганна ОСТАНІНА,
к. філол. н., доцентка, доцентка кафедри
дошкільної і спеціальної освіти,
керівниця центру підтримки студентів,
Криворізький державний педагогічний університет*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Євроінтеграційні впливи на розвиток української освіти висувають нові вимоги до вихователів закладів дошкільної освіти, перед якими постає відповідальне завдання – виховати свідомого громадянина України, здатного успішно реалізовувати себе у сучасному світі.

Професійно-мовленнєва компетентність майбутнього вихователя є комплексним явищем, що базується на знанні основних норм сучасної української літературної мови, спонукає до їх дотримання, обумовлює мовленнєву поведінку із дотриманням знань з основ комунікативної лінгвістики, їх практичного застосування в педагогічному процесі ЗДО. На сьогодні стосовно комунікації вихователя ЗДО необхідно вживати такі поняття: «мовна особистість», «педагогічна комунікація», «педагогічний діалог», «комунікативна стратегія», «комунікативна тактика», «прийоми педагогічного впливу» тощо. Адже всі ці поняття так чи так є обов'язковими структурними компонентами професійно-комунікативної культури вихователя, що визначають її професійно-змістовну спрямованість.

Комунікативна компетентність є однією з базових професійних якостей вихователя ЗДО, оскільки саме вона є визначальною в педагогічному процесі закладу дошкільної освіти, забезпечує основу для формування комунікативної культури дошкільнят, їх соціального та особистісного розвитку. Від якості мовлення вихователя залежить не лише здатність суто технологічно передавати інформацію та розвивати правильні мовленнєві навички самих дошкільників у процесі взаємодії, але й уміння будувати педагогічні мовленнєві стратегії, адаптувати мовлення залежно від ситуації, створювати сприятливу психологічну атмосферу як для формування мовленнєвого етикету, так і вирішення міжособистісних конфліктів. Саме тому методи формування мовленнєвої компетентності вихователя закладу дошкільної освіти мають відповідати сучасним потребам освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Розвинене професійно-комунікативне мовлення вихователя сприяє створенню позитивного мовного середовища між учасниками педагогічного процесу, формуванню в дошкільнят культури мовлення, розуміння правильності використання різних форм слова, грамотне їх поєднання у словосполучення і речення тощо. Мовленнєва компетентність включає здатність вихователя чітко формулювати думки, володіти елементами усного мовлення, мати розвинені комунікативно-риторичні якості та як мінімум багатий словниковий запас. Здатність до ефективного управління спілкуванням дозволяє вихователю швидко

встановлювати контакт та знаходити підхід до кожної дитини, стимулювати активності дошкільнят у навчальному процесі, а також формувати важливі ціннісні настанови для гармонійного розвитку особистості.

На нашу думку, серед інноваційних підходів, які свідчать про успішний всебічний розвиток комунікативно-мовленнєвої компетентності вихователя, можна назвати такі:

1. Інтерактивні методи навчання. Одним із найбільш ефективних методів розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності вихователя є використання інтерактивних методик, таких як ігрові заняття, театралізовані вистави та драматизація. Ігрова діяльність активізує дотримання двопланової позиції в комунікативній взаємодії вихователя з дошкільнятами, розвиває в них здатність до вираження власних емоцій, думок, дій і переживань. Інтерактивні заняття формують не лише атмосферу довіри та взаєморозуміння, в якій мовлення стає природним інструментом для навчання, а й демонструють здатність учасників відчувати задоволення від процесу комунікації.

2. Інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасні технології надають широкі можливості для вдосконалення комунікативно-мовленнєвої компетентності вихователя, оперативно знаходити різні засоби спілкування для конкретного комунікативного процесу. Це можуть бути різні онлайн-платформи, спеціалізовані додатки та мобільні ігри для вихователів, що успішно дозволяють тренувати мовленнєві навички, переглядати та аналізувати власні виступи. Окрім того, постійне використання інформаційно-комунікативних технологій підвищує рівень цифрової грамотності та збагачує методичний інструментарій вихователя.

3. Сторітелінг. Це метод формування мовленнєвої компетентності вихователя, що базується на майстерному розповіданні історій для дошкільнят. Сторітелінг розвиває у вихователів навички імпровізації, вчить структурувати думки, вміння правильно будувати речення, використовувати різноманітні мовні конструкції та емоційно впливати на слухачів. Крім того, практикуючи розповіді, вихователь вдосконалює свої інтонаційні, вчиться тримати дошкільнят в емоційній напрузі та викликати у них позитивні емоції та захоплення. Також у процесі сторітелінгу вихователь розвиває свою невербальну комунікацію, що неабияк підсилює емоційний ефект історій та покращує навички імпровізації.

4. Рефлексивна практика. Для вихователів важливо регулярно аналізувати власні мовленнєві навички, які потребують покращення. Саме тому ми радимо вести рефлексивний щоденник, якій необхідно записувати не лише свої проблемні моменти в комунікації, а й конкретні досягнення. Рефлексивна практика –це постійний процес, що включає оцінку власного мовлення, виявлення помилок і вибіркове коригування. Адже завдяки постійному вдосконаленню, заняття для дошкільнят стають більш цікавими та ефективними.

5. Проєктні методи. Участь у мовленнєвих проєктах, таких як організація літературних вечорів для дітей, театралізованих вистав або мовних ігор, є дієвим інструментом для вдосконалення комунікативної майстерності вихователя. Проєктна діяльність не лише сприяє формуванню творчого підходу до мовлення, здатності вихователя варіювати стиль мовлення залежно від ситуації, а також

дозволяє освоювати нові методи навчання, підходи до організації навчального процесу та вдосконалювати комунікацію з дошкільниками.

Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності вихователя є важливим елементом професійного розвитку, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Кожному вихователю, задля успішної комунікації, необхідно обирати такі сучасні методи і підходи, які збагачують їх професійний досвід і сприяють створенню сприятливого мовного середовища для дошкільнят.

Катерина ПАЛАЖЧЕНКО,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
32 СР група ННІ педагогіки та психології
Науковий керівник: Тетяна ТЮЛЬПА,
д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри педагогіки
і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

На сучасному етапі еволюції освітньої політики та педагогічної практики особистісно орієнтована комплексна допомога дітям з обмеженими можливостями здоров'я та життєдіяльності висуває на перший план вирішення завдань, спрямованих на гармонійний розвиток дитини, її соціалізацію та індивідуалізацію. Молодший шкільний вік є часом активного знайомства в предметній сфері, області явлень і соціальних відносин. У молодшому шкільному віці дитина активно оволодіває практичними і теоретичними знаннями, відповідно педагогу необхідно грамотно направляти накопичення цих знань. У цьому випадку поетапно здійснюється перехід дитини від осмислення важливості моральних принципів до суб'єктивного переживання та усвідомлення для себе їх сутності, накопиченню особистого досвіду, практики їх використання в молодшому шкільному віці починає активно вибудовуватися система відносин дитини з довкіллям і самим собою, що забезпечує розвиток взаємовідносин зі зрілими і дорослими.

Соціальний розвиток особистості – це кількісна і якісна зміна особистісних структур у процесі формування особистості в результаті її соціалізації та виховання. Аналіз літератури показує, що важливим пріоритетом системи інклюзивної освіти є соціалізація та інтеграція дітей з проблемами розвитку в суспільство. Серед характерних особливостей відзначаються, в першу чергу, складність взаємодії з соціальною середовищем, звуження контактів таких дітей з довкіллям. У цьому випадку ефективність соціальної адаптації та інтеграції дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціум безпосередньо обумовлюється

соціальними макро і мікросередовищем, що становлять для дитини фактором його соціального і психофізичного становлення [2].

Захворювання обумовлює певну соціальну ситуацію розвитку дитини, активізує внутрішній потенціал особистості, орієнтований на осмислення власного життєвого статусу та подолання перешкод, пов'язаних із захворюванням, збереженням своєї індивідуальності та здійсненням життєвих планів. Дитина з обмеженими можливостями здоров'я значно зменшує соціальні контакти з однолітками та дорослими, знижує психічні можливості для здійснення різних видів діяльності, зокрема, навчальної.

Включення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в соціальні відносини є собою процес, в ході якого відбувається вироблення критеріїв, що визначають вибір діяльності, формування своїх відносин до діяльності та участь у ній, придбання досвіду діяльності. Дослідження науковців проблеми соціального розвитку дитини молодшого шкільного віку (А. Висоцька. І. Гладченко, О. Рассказова, М. Супрун, І. Татьянчикова) показало, що його зміст складають: знання норм поведінки, засобів здійснення спільної діяльності, способів вирішення проблемних ситуацій, оцінки особистісних якостей однолітків та власних, розуміння внутрішніх причин вчинків та відносин людей; вміння та навички ставлення до однолітка як до рівноцінної собі особистості, орієнтування на його емоційні стани, бажання, інтереси; емоційну ідентифікацію зі станом однолітка; прояв позитивних емоцій, просоціальної поведінки у взаєминах з довколишніми; об'єктивну оцінку себе та однолітка, контроль за власною поведінкою та емоціями, здатність до рольової поведінки тощо [1, с. 286]. Також ми погоджуємося із думкою Ю. Шевченко, яка стверджує, що основою для соціалізації дитини в суспільство є не лише взаємодія спеціалістів та батьків дитини з порушеннями розвитку, їх критичність і гуманізм, професіоналізм та відповідальність у всій системі стосунків з дитиною, а й дбайливе ставлення до дитини, прояви тепла, розуміння, почуття емпатії та альтруїзму не лише з боку дорослих, а й здорових однолітків [3].

Обмежені можливості здоров'я представляють собою складну життєву ситуацію в багатьох детермінованих соціальних відносинах, і одна з функцій суспільства і держави – змінити ставлення до дітей з обмеженими можливостями здоров'я, виключити нерівноправність, послабити наслідки захворювання, створити можливості для позитивного соціального розвитку дітей даної категорії, при яких вони зможуть відчувати себе вільною і органічною частиною суспільства.

Список використаних джерел

1. Супрун М. О., Висоцька А. В. Гладченко І. В. Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі: навч.-метод. посіб. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. 205 с

2. Татьянчикова І. В. Психолого-педагогічні основи соціалізації дітей з вадами інтелектуального розвитку: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03. Київ, 2015. 485 с.

3. Шевченко Ю. В. Соціалізація дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти в Україні. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні*

Євгенія Пишина,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Тетяна ЛІСОВСЬКА,
к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри початкової
та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

РОЛЬ ХУДОЖНІХ КАРТИН У ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ОСНОВИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Формування лексичної компетентності є важливим етапом мовленнєвого розвитку старших дошкільників, який значною мірою впливає на їхню успішність у навчанні. Використання художніх картин у процесі навчання дошкільників виступає ефективним інструментом для збагачення словникового запасу та стимулювання мовленнєвої активності.

Як зазначають українські вчені, зокрема О. Кононко [2] та Т. Бондаренко [1], спільна діяльність із дорослими, зокрема аналіз художніх творів, формує основу для розвитку мовленнєвих і когнітивних здібностей у дітей. Крім того, дослідження Н. Кравець [3] підкреслюють, що емоційний контакт із дорослими та підтримка під час роботи з картинами стимулюють уяву й ініціативність дитини.

Художні картини сприяють розвитку уяви, формуванню асоціативного мислення та емпатії. Завдяки своїй візуальній природі вони слугують опорою для кращого розуміння нових понять і активізації мовленнєвих навичок.

Лексична компетентність включає в себе розуміння та активне використання слів у мовленні, розвиток зв'язного мовлення та засвоєння різноманітних мовленнєвих конструкцій. У контексті підготовки до Нової української школи вона є основою для формування комунікативних навичок, необхідних для навчання та взаємодії в освітньому середовищі. Заняття з використанням художніх картин стимулюють дітей до опису зображеного, обговорення деталей, формулювання власних історій і відповідей на запитання. Такі завдання допомагають не лише збагачувати словниковий запас, а й розвивати критичне та креативне мислення.

Дослідження підтверджують, що використання художніх картин у навчанні значно підвищує рівень лексичної компетентності дошкільників. Порівняно із традиційними підходами, такий метод дає змогу більш ефективно формувати зв'язне мовлення, розширювати тематичний словник і активізувати вживання емоційно забарвлених слів. Крім того, художні картини дозволяють дітям зануритися у світ мистецтва, що сприяє вихованню естетичного смаку та

загальної культури.

Застосування художніх картин у процесі формування лексичної компетентності забезпечує розвиток ключових навичок, таких як креативність, критичне мислення та комунікація, які відповідають вимогам Нової української школи. Цей підхід може стати основою для інтегрованих занять, де діти не лише вдосконалюють мовлення, а й розвивають уяву, творчі здібності та навички співпраці. Успішне використання художніх картин в освітньому процесі залежить від інтерактивних методів, таких як дидактичні ігри, інсценування чи проєкти, що дозволяє зацікавити дітей і зробити навчання більш ефективним.

Отже, роль художніх картин у формуванні лексичної компетентності є незаперечною, а їх застосування створює міцну основу для подальшого навчання та особистісного розвитку дитини.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Т. Г. Психолого-педагогічні основи формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: монографія. Харків: Видавництво «Ранок», 2021. 280 с.
2. Кононко О. Л. Соціально-моральний розвиток і виховання дошкільників: дослідно-технологічні аспекти. Київ: Освіта, 2020. 250 с.
3. Кравець Н. В. Формування лексичної компетентності старших дошкільників у процесі роботи з художніми творами: навчально-методичний посібник. Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2020. 240 с.

Марія ПОВЕЛЬЄВА,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,

*к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ЗДО ТА ШКОЛИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАСТУПНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку нині як ніколи гостро набуло актуальності. Адже патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві – період надзвичайного активного розвитку дитини. Саме в дітей старшого дошкільного віку закладаються базові моральні цінності й соціальні установки, які впливають на становлення громадянської свідомості, формування відповідальності, активності та толерантності. Ураховуючи це, виховання патріотизму стає одним із пріоритетних завдань як для закладів дошкільної освіти, так і для початкової

школи .

Завдання національно-патріотичного виховання дошкільників представлені нормативними документами. У новій редакції Державного стандарту дошкільної освіти зазначено, що в дітей старшого дошкільного віку має бути сформовано соціальна-громадянська компетентність, окреслено цілі та завдання національно-патріотичного виховання. Зміст цієї компетентності передбачає формування в дітей старшого дошкільного віку шанобливого ставлення до державної символіки, культурної спадщини, природи рідного краю та загальнолюдських цінностей. Дошкільна освіта забезпечує також розвиток у дітей усвідомлення своєї приналежності до українського народу та почуття гордості за свою Батьківщину. Такі ціннісні орієнтири стають основою для подальшої громадянської освіти у школі, де вже закріплюються поняття прав та обов'язків, громадянської відповідальності тощо.

Виховання любові до Батьківщини – завдання надзвичайно складне. Воно потребує систематичності та послідовності:

1 етап – збагачували знання старших дошкільників про звичаї, традиції, рідне місто, виховували повагу до захисників;

2 етап – спонукали дітей використовувати отримані знання в різних життєвих ситуаціях;

3 етап – заохочували дітей проявляти патріотизм у самостійній та спеціально організованій діяльності.

Для забезпечення наступності в національно-патріотичному вихованні дітей старшого дошкільного віку ЗДО та школа можуть взаємодіяти через форми спільних заходів. Особливу увагу слід приділяти активним формами взаємодії, зокрема: святкування національних свят (День незалежності, День Конституції) залучає дітей до національних традицій, об'єднуючи їх навколо спільних цінностей.

Іншою формою є екскурсії до музеїв, парків та історичних місць, відвідування об'єктів національної спадщини, що дає можливість дітям побачити та дізнатися більше про історичні події, національну символіку, видатних діячів культури та природу своєї країни. Наприклад, під час екскурсії до музею історії діти можуть ознайомитися з історією рідного краю, подивитися на стародавні артефакти або виставки, присвячені народним традиціям. Це сприяє формуванню в них поваги до культурної спадщини та гордості за власну країну. Значну роль у вихованні патріотизму також виконують майстер-класи, коли учні початкової школи навчають дітей дошкільного віку виготовлювати традиційні українські обереги, разом навчаються писанкарству або вишиванню. Наприклад, на майстер-класі з писанкарства вихованці знайомляться з технікою розпису писанок, які символізують обереги в українській культурі. Це не тільки підтримує знання дітей про народні традиції, але й формує спільний простір для дітей різного віку, зміцнюючи зв'язок між закладом дошкільної освіти й початковою школою.

На нашу думку, проєктна діяльність є ефективним методом забезпечення наступності в патріотичному вихованні, досягаючи як освітніх, так і виховних цілей. Наприклад, проєкт «Символи нашої Батьківщини» дозволяє дітям

досліджувати державні символи, такі як прапор, герб, гімн, а також інші культурні елементи України. Етапи проєкту можуть включати: виготовлення малюнків або моделей, проведення творчих заходів, які дозволяють дитині відчувати свою участь у процесі пізнання культури і цінностей рідного краю. Завершується така діяльність презентацією, під час якої діти можуть показати свою роботу батькам, одноліткам та педагогам, що формує в них впевненість та підтримує зв'язок із культурою. До цього проєкту долучились діти молодшого шкільного та дошкільного віку, вчителі, вихователі, батьки.

Проєкт «Краса рідного краю», в межах якого діти досліджують мальовничі місця та історичні пам'ятки свого регіону; фотографують цікаві локації, а потім створюють виставку світлин, доповнену розповідями про побачення. Це допомагає дітям краще усвідомити природні та культурні багатства рідного краю. Після завершення проєкту було оголошено конкурс на кращу світлину та розповідь, а членами журі виступили вчителі та вихователі.

Проєкт «Народні обереги своїми руками», в якому діти виготовляють традиційні обереги, наприклад, ляльки-мотанки чи оберегові підвіски. На завершення виставки кожна дитина презентувала свій оберег. Безумовно, така робота зміцнює любов дітей до народних традицій та розуміння символічних значень. Слід зазначити, що модераторами таких заходів виступали діти молодшого шкільного віку, вчителі. У такій творчій обстановці зароджувалась тісна співпраця між ЗДО та школою.

Проєкт «Моя родина і я», де діти досліджують своє коріння та створюють родинне дерево. На завершальній презентації кожна дитина ділилася історіями про своїх пращурів, демонструючи власноруч створене родинне дерево. Це формує почуття приналежності до родини та історії свого роду. Слід зазначити, що до цього проєкту долучилися вчителі початкової школи, а результатом такого проєкту стало видання спільної книги «Родинні зв'язки». На сторінках цієї книги було презентовано родинні дерева вихованців, вчителів, вихователів, що безумовно, сприяло налагодженню партнерської взаємодії.

Отже, наступність у національно-патріотичному вихованні дітей забезпечується через тісну взаємодію між закладами дошкільної освіти та школою. Використання різноманітних форм роботи, таких як спільні заходи, екскурсії, майстер-класи з народних ремесел, проєктна діяльність, вебінари дозволяють створити цілісну систему патріотичного виховання, яка підтримується на кожному етапі розвитку дитини. Ця система виховання є основою для формування в дітей міцних знань про свою культуру, національну спадщину і громадянські цінності. Така співпраця не тільки забезпечує ефективність виховного процесу, але і дає можливість плавно перейти до шкільного навчання, сприяє розвитку почуття гордості за свою країну та формує в них усвідомлення власної ролі у суспільстві.

Список використаних джерел

1.Тесленко С.О. До проблеми ознайомлення старших дошкільників із традиціями українського народу. *VIRTUS: Scientific Journal* / Editor-in-Chief M.A. Zhurba. 2019. № 38, November. pp. 130–134

2. Тесленко С.О. Педагогіка партнерства у національно-патріотичному вихованні дитини старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*: зб. наук. пр. Серія Педагогічні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. Вип. 49. С. 135-141

Оксана ПОКОТИЛО,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Юлія БОНДАР,
докторка філософії (PhD), старша викладачка
кафедри початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Творчий розвиток майбутнього вчителя безпосередньо залежить від особливостей організації освітнього процесу. Сьогодні набуває актуальності проблема ефективного використання активних методів навчання задля формування в студентів умінь застосовувати сучасні педагогічні знання на практиці. Уважаємо, що розвиток творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку є одним із найважливіших завдань сучасної освіти. Для досягнення цієї мети, на нашу думку, необхідно забезпечити якісну підготовку вчителів початкової школи. Майбутні педагоги повинні не тільки володіти знаннями, а й мати глибоке розуміння психологічних особливостей розвитку творчих здібностей та вміти застосовувати ці знання на практиці.

Проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчих здібностей молодших школярів стала об'єктом досліджень Ю. Бондар, І. Габеркорн, О. Демченко, Ю. Криворучко, М. Лук'ячук, Ю. Тараненко та інших.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку.

С. Скворцова задля удосконалення професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках математики рекомендує:

- створювати в освітньому процесі таку атмосферу спілкування, яка сприятиме розкриттю і розвитку творчих здібностей учнів;
- будувати освітній процес таким чином, щоб суб'єкт навчання став творцем, а навчальний матеріал – засобом досягнення мети;
- вводити додатковий навчальний матеріал, який включатиме описи показ

евристичних прийомів і методів активізації діяльності [4, с. 123].

Психологічні дослідження підтверджують, що розвиток мислення людини тісно пов'язане з формуванням у неї певних розумових навичок, таких як алгоритмічне та евристичне мислення.

Алгоритмічні прийоми розв'язування творчих завдань – «це прийоми розумного, правильного мислення, які повністю відповідають законам формальної логіки» [2, с. 48]. Слідування інструкціям та алгоритмам дозволяє точно вирішувати стандартні задачі. Ці навички є важливими, але вони не вичерпують весь спектр людського мислення. Занадто часте використання алгоритмів може обмежити здатність людини шукати нові, нестандартні рішення. Тому, формування таких прийомів повинно поєднуватись зі спеціальним навчанням прийомам евристичного типу.

Як зазначає В. Гончарова, «евристичні вміння – уміння цілеспрямованого здійснення пошуку розв'язання евристичної задачі, завдяки використанню евристичних прийомів» [3]. Евристичні вміння дозволяють обробляти інформацію нестандартними способами, використовуючи інтуїцію, інсайт та різноманітні розумові прийоми. Зауважимо, що завдяки цим вмінням можна встановлювати аналогії, формулювати нові задачі та виявляти несподівані зв'язки між різними поняттями.

О. Скафа, до евристичних прийомів розумової діяльності відносить такі:

- аналіз на основі синтезу – пізнання нових сторін, якостей і властивостей об'єктів, що вивчаються, за рахунок включення цих об'єктів у систему зв'язків та відношень, у яких ці нові властивості можуть бути виявлені;

- порівняння – розумова дія, за допомогою якої встановлюються схожі (співставлення) та відмінні (протиставлення) якості та властивості певних предметів і явищ;

- абстрагування – розумова дія, спрямована на визначення у предметах та об'єктах істотних для даного дослідження властивостей і уявне відволікання від неістотних;

- узагальнення – розумова дія, спрямована на виявлення істотної загальної властивості, що належить множині об'єктів, яка їх об'єднує;

- систематизація – прийом розумової діяльності, в процесі якого об'єкти, що вивчаються, упорядковуються в певну систему, на основі загального принципу;

- класифікація – віднесення одиничних об'єктів чи явищ до відповідного роду чи класу;

- аналогія – розумова дія, спрямована на отримання нових знань про властивості, ознаки, відношення предметів і явищ, що вивчаються, на основі часткової схожості з іншими предметами чи явищами;

- «підведення до поняття» та «виведення висновків» – прийом розумової дії, необхідний у розв'язуванні задач, формулюванні понять та доведенні теорем [4].

Варто наголосити, що формуванню у студентів цінних навичок взаємодії з аудиторією сприяє розв'язання педагогічних задач методом «Мозкового штурму».

Основні правила «Мозкового штурму» передбачають: повну заборону критики, заохочення найнестандартніших ідей, генерацію великої кількості пропозицій та їх подальший розвиток. Тривалість такого сеансу зазвичай становить від 15 хвилин до 1 години. «Мозкову атаку» можна застосувати і в іншому варіанті: студентам потрібно запропонувати декілька проблем, на які вони одночасно повинні шукати розв'язання. Цей метод вимагає від здобувачів вищої освіти високого рівня творчого мислення.

Зауважимо, що проблемне навчання є ключовим елементом розумового розвитку молодших школярів. Незважаючи на наявність творчих завдань у підручниках, широке застосування цього методу в школах відбувається повільно через труднощі вчителів у підборі та розробці відповідних матеріалів.

Майбутні вчителі початкової школи повинні чітко розуміти відмінності між проблемою, проблемним завданням та проблемною ситуацією. Проблема – це суперечність у знаннях, проблемне завдання – це словесне формулювання цієї суперечності, а проблемна ситуація виникає, коли учень розуміє завдання, але не має достатніх знань для його розв'язання, проте має достатньо можливостей, щоб почати пошук.

Нам імпонують погляди Б. Андрушкова, який рекомендує майбутнім учителям початкової школи використовувати в освітньому процесі евристичну бесіду, яка є одним з найефективніших методів формування творчої навчально-пізнавальної активності учнів, оскільки стимулює їх до самостійного конструювання знань. Реалізація методу евристичної бесіди вимагає від майбутнього вчителя ретельної підготовки, яка включає відбір дидактичного матеріалу та розробку системи запитань, що забезпечать оптимальні умови для розвитку пізнавальної активності учнів. Науковець стверджує, що «всебічний, повноцінний, гармонійний, творчий розвиток суспільства можливий лише за умови присутності в його процесах культурно-мистецького аспекту» [1, с. 24].

З метою успішного розв'язання творчих завдань учнями, учитель має надавати їм допомогу у формі евристичних вказівок, які не лише підказують правильний шлях розв'язання, а й стимулюють творче мислення молодших школярів.

Отже, використання евристичних методів у роботі майбутніх учителів початкової школи є відмінним інструментом для того, щоб навчити дітей не просто вирішувати задачі, а формувати вміння думати, аналізувати й знаходити нестандартні рішення та способи досягнення мети.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М. Хліб для розуму. Тернопіль : Мальви, 1995. 100 с.
2. Богданович М. В., Козак М. В., Король А. Я. Методика викладання математики в початкових класах. Тернопіль : Богдан, 2001. 345 с.
3. Гончарова І. В. Критерії сформованості евристичних умінь учнів на факультативах з математики. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dmpd/2007_28/_28/185-189%2028_2007.pdf. (дата звернення: 30.10.2024).

4. Скафа О.І., Тутова О. В. Евристичне навчання математики як комп'ютерно зорієнтована методична система. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. №3. С. 73–80.

5. Скворцова С. О. Методична система навчання розв'язування сюжетних задач учнів початкових класів : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 696 с.

Любов ПОПАДИНЕЦЬ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Алла БОГУШ,
д.пед.н., проф., професорка кафедри теорії
та методики дошкільної освіти,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЗАХИСНА ПЕДАГОГІКА ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В ДІЇ

Сучасна історико-педагогічна наука виявляє значний інтерес до вивчення спадщини таких видатних педагогів минулого, як Сократ, Платон, Аристотель, Ю. Каменський, Дж. Локк, А. Макаренко, М. Монтесорі, К. Ушинський та деяких інші, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії і практики як процесу виховання особистості в цілому, так і окремих сторін виховання, а також розвитку окремих якостей особистості.

Пильної уваги заслуговує науково-педагогічна спадщина видатного українського педагога В. О. Сухомлинського (1918-1970), який є автором 48 монографій, понад 600 статей, 1500 оповідань для дітей, опублікованих понад 50 мовами світу. Публікація основних праць ученого в Україні та за кордоном сприяла інтенсивному вивченню й аналізу його поглядів, практичної та теоретичної діяльності педагога.

Мета – розкрити погляди відомого українського педагога В. Сухомлинського щодо захисної педагогіки.

Виховна система В. Сухомлинського. Авторська Школа В. Сухомлинського була школою радості, спрямованою на виховання всебічно розвиненої особистості, з реалізованою оригінальною виховною системою, розробленою з урахуванням наукових досягнень вітчизняної педагогічної науки та досвіду. Успішний розвиток особистості дитини забезпечується реалізацією всіх компонентів виховного процесу, таких як розумовий, моральний, трудовий, фізичний та естетичний. Василь Сухомлинський обґрунтував теоретичну основу своєї системи, побудував концепцію та втілював її у практичну діяльність, визначив такі суб'єкти, як вчитель, учень, сім'я, визначив виховну мету як формування

всебічно розвиненої особистості, а також як складові всебічно розвиненої особистості: розумове, моральне, громадянське, трудове, фізичне, естетичне, патріотичне, яке спирається на гуманістичну основу (культурні потреби дитини; формування культури бажань, культури почуттів).

У педагогічній системі В. Сухомлинського завдяки різноманітним формам навчання і виховання повною мірою реалізовувався принцип культурної відповідності, яка спиралася на педагогічні народні традиції та природну відповідність як складову особистісно орієнтованої та випереджаючої освіти, яка включала «інтелігентну шкільну основу», «емоційну основу», школу на природі, школу радості, уроки в зеленому, уроки мислення, уроки розвитку мовлення, «вузлики знань» (завдання), «Книга природи», дві навчальні програми (обов'язкова та розширена) тощо.

Захисна педагогіка Василя Олександровича Сухомлинського є важливим аспектом його педагогічної системи, яка зосереджена на захисті дитини від негативних впливів зовнішнього світу і створенні умов для її гармонійного розвитку. Ця концепція відображає глибоке розуміння Сухомлинським дитячої психіки і потреб особистості у формуванні безпечного освітнього середовища, яке сприяє не тільки інтелектуальному, але й емоційному, моральному та фізичному розвитку. Основні ідеї захисної педагогіки Сухомлинського це захист дитини від емоційних травм. В. Сухомлинський вважав, що дитяча душа дуже вразлива, і негативний вплив, стрес або приниження можуть завдати глибокої психологічної травми, яка вплине на подальший розвиток особистості. Педагог закликав до того, щоб у школі створювалися умови, де дитина відчувається захищеною, де до неї ставляться з розумінням і повагою. Основними елементами цього підходу є:

- Відмова від приниження і покарання, які можуть призвести до почуття неповноцінності в дитини.
- Створення атмосфери підтримки і доброзичливості у шкільному колективі.
- Акцент на позитивному підкріпленні, коли успіхи дитини визнаються і заохочуються.

Захист від надмірних навчальних навантажень. В. Сухомлинський наголошував на тому, що надмірне навантаження в навчальному процесі може призвести до фізичного і психологічного виснаження дитини. Він виступав за гармонійне поєднання розумової, фізичної та емоційної діяльності, щоб уникнути перевантаження і втрати інтересу до навчання. Його пропозиції включали:

- Підтримання рівноваги між навчанням і відпочинком.
- Інтеграція творчих занять і фізичної активності в навчальний процес.
- Використання прогулянок на природі, які сприяють зняттю напруги і підтримці здоров'я.

Моральний захист дитини. Один із ключових аспектів захисної педагогіки В. Сухомлинського полягає у захисті морального світу дитини. Він був переконаний, що у школі і вдома повинні виховуватися гуманістичні цінності, такі як повага до інших, співчуття, чесність, відповідальність. Водночас важливо захищати дітей від аморальних впливів і жорстокості, які можуть нашкодити їх духовному розвитку.

До педагогічних рекомендацій В. Сухомлинського відноситься:

- Навчання через позитивні приклади і ситуації.
- Використання літератури, мистецтва і природи як інструментів морального виховання.

- Створення умов, у яких дитина могла б проявляти доброту і турботу про інших.

Захист права дитини на індивідуальність. В. Сухомлинський підкреслював що важливим і невід'ємним є збереження і розвиток індивідуальності кожної дитини. Він вважав, що школа не повинна перетворюватися на систему, де всі діти підганяються під один шаблон. Натомість завдання педагога полягає в тому, щоб допомогти кожній дитині знайти свій шлях, розвинути свої унікальні здібності і хист. Для цього педагог рекомендував:

- Індивідуальний підхід до кожного учня.
- Створення умов для самостійного вибору і творчої діяльності.
- Підтримку особистих інтересів і захоплень дітей.

Не останнє місце в теорії В. Сухомлинського займав захист дітей від соціальної несправедливості. Він наголошував на необхідності захисту дітей від проявів соціальної несправедливості, дискримінації та нерівності, вважаючи, що школа повинна бути місцем, де всі діти, незалежно від їхнього соціального статусу, мають рівні можливості для навчання і розвитку.

Педагог підкреслював важливість виховання в учнів почуття соціальної справедливості та взаємної поваги. Основні ідеї в цьому напрямі включають:

- Створення середовища, де кожна дитина відчуває себе рівною серед інших.
- Запобігання конфліктам і проявам дискримінації на основі будь-яких ознак (матеріальне становище, успішність тощо).
- Виховання чутливості до потреб і проблем інших людей.

Захист через естетичне виховання. Василь Сухомлинський був переконаний, що естетичне виховання відіграє важливу роль у духовному захисті дитини. Краса мистецтва і природи, на його думку, є потужними інструментами для формування гармонійної особистості, здатної протистояти негативним впливам. Він розробив систему занять, спрямованих на виховання естетичних почуттів, через мистецтво, літературу, музику та спостереження за природою.

Висновок. Ідея всебічного гармонійного виховання особистості набуває нового суспільного значення в умовах соціально-економічного розвитку суспільства ХХІ ст. Суспільство стає здебільшого людино центричним, а індивідуальний людський розвиток стає головним показником прогресу, та водночас головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Розпочатий у сім'ї, дошкільному закладі та в школі процес національного виховання логічно й органічно зобов'язаний продовжитися у старшій школі. Виходячи з концепції вирішальної ролі освітнього середовища для морального розвитку дитини, В. Сухомлинський зазначав: «Моральна свобода — велике багатство людства, але це багатство стає благом, якщо людина усвідомлює себе частиною колективу, суспільства, народу, якщо розуміє спільні для всіх людей інтереси і потреби, підкоряється власному почуттю обов'язку і, на основі особистого розсуду,

особистих бажань і особистої волі, робить так, як колектив, суспільство чи народ вважають за потрібне».

Спадщина В. Сухомлинського має величезне значення для українського національного виховання і передбачає цілеспрямований, систематичний, регламентований педагогічний вплив, спрямований на виховання в учнів любові до України, рідної мови та культури, закріплення в їхній свідомості відчуття етнічно-національної, духовно-мовної єдності, національної неповторності та значущості. Він прагнув, щоб і в душах молодших школярів словом чи прикладом учителя утверджувалися такі моральні цінності, які виробила тисячолітня історія українського народу.

Великого значення здобула захисна педагогіка Василя Сухомлинського, яка ґрунтується на глибокому розумінні дитячої психіки і потребах дитини в захисті як від фізичних, так і моральних і психологічних загроз. Його підхід відображає прагнення створити для дітей безпечне, гармонійне середовище, в якому вони можуть розвиватися як цілісні, відповідальні і щасливі особистості. В. Сухомлинський підкреслював, що головним завданням педагога є не лише навчання, а й захист дитини від будь-яких негативних впливів, забезпечуючи умови для її щасливого і здорового розвитку.

Список використаних джерел

1. Мартинчук О. Становлення і розвиток інклюзивної педагогіки як галузі педагогічного знання. Актуальні питання колекційної освіти. *Педагогічні науки*. 2016. Вип.7 (1), С. 260–280.
2. Януш Корчак. Як любити дітей. 1-е видання. 1920 р. Харків. 2016. 208 с.
3. «Обережно: дитина». В. О. Сухомлинський про важких дітей. Луганськ. Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2008. 264 с.
4. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. Вибр. тв., в 5-т. Т.1. Київ. 1976. С. 5–208.
5. Сухомлинський В. Шлях до серця дитини. Київ. 1963. С. 86–87.
6. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. Нове прочитання. Харків: Акта. 2012. С. 384–385.
7. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину. Київ. 1976. Вибр. тв., в 5-т. Т.2, сс. 149–418.
8. Сухомлинська О. Дитина і питання про смертність: підхід Василя Сухомлинського. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка*. 2017. Вип. 5 (91). 139 с.

Юлія ПРИДАЧА,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Олександра ЛИСЕВИЧ,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ

Спостереження педагогів, дослідження психологів переконливо доводять, що дитина, яка не навчилася вчитися, не оволоділа прийомами мислиннєвої діяльності в початкових класах школи, середніх зазвичай переходить до розряду неуспішних. Одним із важливих напрямків у вирішенні цього є створення в початкових класах умов, що забезпечують повноцінний інтелектуальний розвиток дітей, пов'язаний із формуванням стійких пізнавальних інтересів, умінь і навичок мислиннєвої діяльності, творчої ініціативи та самостійності в пошуках способів розв'язання задач [3].

Психологічні особливості молодших школярів обумовлюють специфіку їхньої інтелектуальної діяльності. Їхнє мислення, пам'ять мають переважно конкретний характер, пов'язані з конкретними об'єктами. Для повноцінного формування провідних психічних процесів важливий розвиток сенсорної сфери, сприйняття, уваги, уяви. Зазвичай молодші школярі досягають більш високого рівня сприйняття у тих видах навчальної діяльності, в яких вони досягають найкращих результатів. Для розвитку сприйняття в молодших школярів важливо використовувати різноманітні проєкти, які допоможуть дітям розвивати аналітичне мислення, увагу до деталей та здатність розрізняти важливі й другорядні ознаки об'єктів [1]. Ось кілька прикладів проєктної діяльності для початкових класів:

1. Проєкт «Світ природи»

Мета: Розвинути спостережливість і вміння виділяти важливі ознаки живих об'єктів.

Діти збирають інформацію про рослини та тварин, які зустрічаються в їхній місцевості. Їм пропонується створити гербарій або альбом із зображеннями й описами різних рослин і тварин, з акцентом на їхні унікальні особливості. Підсумком проєкту може стати презентація з описом того, як певні ознаки допомагають живим істотам виживати в навколишньому середовищі.

2. Проєкт «Досліджуємо форми»

Мета: Розвиток просторового сприйняття та вміння розрізняти геометричні форми.

Учні досліджують навколишні предмети, виявляють геометричні фігури та форми, з яких вони складаються. Створюють макети або моделі з паперу або

пластиліну, де демонструють знайдені фігури. Підсумком може стати виставка виробів із поясненням, які форми використовувалися та чому вони важливі.

3. Проєкт «Вивчаємо транспорт»

Мета: Поглиблення сприйняття через порівняння й аналіз об'єктів.

Діти вивчають різні види транспорту (наземний, водний, повітряний), порівнюють їх за різними характеристиками: швидкість, вантажопідйомність, використання енергії. Створюють таблиці або діаграми для наочного порівняння. Підсумком проєкту може стати створення моделі свого «ідеального» транспортного засобу, де діти застосовують свої знання.

4. Проєкт «Чарівність світла та тіні»

Мета: Розвиток сприйняття світла, тіні й форми через експеримент.

Учні пропонують дослідити, як світло і тінь змінюють зовнішній вигляд об'єктів. Вони можуть експериментувати з різними джерелами світла, малювати або робити фотографії предметів у різному освітленні. Проєкт завершиться створенням колективної роботи — великої композиції тіньових фігур.

5. Проєкт «Будуємо місто»

Мета: Розвиток комплексного сприйняття, просторового мислення та розуміння взаємозв'язків.

Діти створюють макет або картину уявного міста. Їм потрібно продумати розташування будівель, парків, доріг, водойм. Учні вчать аналізувати, як всі елементи взаємопов'язані: де краще будувати будинки, щоб мешканці могли зручно добиратися на роботу, де розміщувати парки, щоб був доступ до природи. Підсумком стане колективна робота над загальним макетом або колажем.

6. Проєкт «Візерунки народної творчості»

Мета: Розвинути сприйняття деталей, симетрії й кольору через знайомство з національними візерунками.

Діти вивчають візерунки народної творчості (наприклад, українські орнаменти), звертаючи увагу на колірні поєднання, повторювані елементи, симетрію. Створюють власні візерунки, використовуючи елементи, вивчені раніше. Проєкт може завершитися виставкою дитячих малюнків і візерунків.

7. Проєкт «Історія одного предмета»

Мета: Розвинути вміння виділяти важливі ознаки об'єкта та його історичні аспекти.

Діти обирають предмет (наприклад, книга, телефон, одяг) і досліджують його історію: як він змінювався з часом, як його зовнішній вигляд і функції змінювалися. Підсумком може стати стінгазета або альбом, де буде показана еволюція предмета. Такі проєкти допомагають дітям розвивати навички аналізу, синтезу й спостереження, а також пробуджують інтерес до пізнання навколишнього світу. Важливо, щоб проєкти були цікавими та мотивували дітей до самостійного дослідження й творчості.

Зауважимо, що в молодших школярів переважно розвинена мимовільна увага, тому їм властиво часто відволікатися. При цьому стійкість довільної уваги в них короткочасна. Для дітей у віці 7-8 років характерне утримування довільної уваги не більше 15 хвилин. Учні перших і других класів ще не мають здібностей

надовго концентруватися на роботі, особливо якщо вона монотонна і не викликає у них ніякого інтересу, тому діти легко відволікаються.

Схоплюючи загальний сенс розповіді, суть висловлювання або математичного завдання, діти не заглиблюються в деталі, не враховують важливі елементи. Розвиток уваги молодших школярів при правильній організації переростає в уважність – невід'ємну рису успішної людини. Це важливо пояснити дітям, переконавши їх у тому, наскільки потрібні спостережливість, уміння шукати недоліки, зіставляти, бачити зміни. Проектна діяльність може бути чудовим інструментом для розвитку уваги в молодших школярів. Ось кілька ідей проектів, які допоможуть розвинути концентрацію, мимовільну та довільну увагу:

1. Створення «Книги природи»

Проект передбачає збирання інформації про різні природні об'єкти (рослини, тварини) з подальшим оформленням книги. Кожен учень відповідає за окремий розділ. Необхідно уважно збирати матеріал, малювати або вклеювати зображення, що розвиває старанність і увагу до деталей.

2. Проект «Лабіринт»

Учні створюють лабіринти з паперу або конструктора. Завдання – зробити так, щоб людина, яка вирішує лабіринт, змогла пройти його до кінця. Під час створення лабіринту потрібно зосереджуватись на логіці та послідовності.

3. «Таємниці Єгипту»

Дослідження культури Стародавнього Єгипту і створення макету пірамід або інших історичних об'єктів. Робота потребує концентрації, оскільки включає вивчення фактів і їхню творчу інтерпретацію.

4. Гра «Що змінилося?»

У рамках проекту діти можуть робити презентації з кількома зображеннями, на яких будуть невеликі зміни. Завдання – знайти всі відмінності. Ця вправа тренує спостережливість і зосередженість.

5. Проект «Моя сім'я»

Учні створюють родовід своєї родини за допомогою зображень і описів. Це вимагає ретельної підготовки та уваги до історії родини, а також до деталей оформлення проекту.

Ці проекти допоможуть розвинути у дітей навички концентрації та уваги, оскільки поєднують у собі пізнавальну та творчу діяльність.

У молодшого школяра мимовільна пам'ять переважає над довільною. Діти краще запам'ятовують інформацію, яка викликає в них інтерес або емоційний відгук. Образна пам'ять (зорова і слухова) в цьому віці домінує над логічною. Запам'ятовування відбувається через яскраві образи, звуки і асоціації. Короткострокова пам'ять розвивається швидше, ніж довготривала, тому важливо постійно тренувати дітей в переході від короткострокового до довготривалого запам'ятовування. Для того, щоб розвивати пам'ять, необхідно використати різноманітні завдання і проекти, які стимулюють різні її аспекти і допомагають формувати довготривалі і осмислені знання.

1. Проєкт «Моя перша енциклопедія» (1-2 клас)

- Завдання: створити власну ілюстровану енциклопедію на вибрану тему (наприклад, Тварини, Фрукти та овочі, Іграшки).

- Мета: розвивати зорову та логічну пам'ять через створення та структурування інформації.

- Етапи роботи:

- вибір теми для енциклопедії;

- пошук та запам'ятовування інформації про вибрані об'єкти (наприклад, як називаються тварини, що вони їдять, де живуть);

- ілюстрування кожного розділу енциклопедії, створення наочних картинок та підписів;

- запам'ятовування фактів та подання своєї енциклопедії перед класом.

У цьому проєкті розвивається зорова пам'ять через створення та запам'ятовування образів, а також логічна пам'ять завдяки структуруванню матеріалу за категоріями.

2. Проєкт «Календар природи» (1-2 клас)

- Завдання: вести спостереження за природою протягом місяця та фіксувати зміни у спеціальному календарі.

- Мета: тренувати довготривалу пам'ять через регулярне спостереження та аналіз змін.

- Етапи роботи:

- спостереження за погодою, змінами у природі, станом рослин та тварин протягом місяця;

- щоденне заповнення календаря: внесення даних про температуру, хмарність, опади, особливості природи;

- наприкінці місяця складання підсумкового звіту про спостереження з презентацією висновків перед класом.

Цей проєкт допомагає розвивати пам'ять на деталі та тренує здатність запам'ятовувати послідовні події. Повторення спостережень протягом місяця сприяє формуванню довгострокової пам'яті.

3. Проєкт «Мої улюблені казки» (2-3 клас)

- Завдання: вибрати 3-4 казки, прочитати їх та переказати зміст класу, використовуючи ілюстрації.

- Мета: розвивати словесно-логічну та зорову пам'ять через переказ та візуалізацію інформації.

- Етапи роботи:

- читання вибраних казок;

- підготовка переказу кожної казки, виділення ключових моментів;

- створення ілюстрацій до казок для легшого запам'ятовування та оповідання;

- переказ казок перед класом із використанням ілюстрацій.

Цей проєкт тренує слухову та словесно-логічну пам'ять, тому що дітям потрібно запам'ятати зміст казки, виділити ключові події та логічно вибудувати переказ.

4. Проєкт «Світ професій» (3 клас)

- Завдання: дослідити кілька професій, дізнатися про їхні особливості та підготувати стінгазету з описом.

- Мета: розвивати довготривалу пам'ять через вивчення та повторення нової інформації.

- Етапи роботи:

- вибір кількох професій для дослідження;
- пошук інформації про кожну професію: що робить людина, які інструменти використовує, де працює;
- створення стінгазети з короткими описами професій та ілюстраціями;
- презентація стінгазети перед класом.

Проєкт допомагає розвивати логічну пам'ять, оскільки діти навчаються систематизувати інформацію та відтворювати її у вигляді коротких описів. Ілюстрації активізують зорову пам'ять, а презентація допомагає закріпити матеріал.

5. Проєкт «Історія одного предмета» (3-4 клас)

- Завдання: вибрати предмет із повсякденного життя та простежити його історію (наприклад, історія олівця, книги, телефону).

- Мета: розвивати довготривалу та логічну пам'ять через вивчення та відтворення історичної інформації.

- Етапи роботи:

- вибір предмета для дослідження;
- пошук інформації про його походження, розвиток та зміни протягом часу;
- підготовка презентації з хронологією змін предмета;
- захист проєкту перед класом з використанням наочних матеріалів.

Цей проєкт допомагає розвивати довготривалу пам'ять, оскільки діти вивчають історію предмета, запам'ятовують послідовні події та логічно вибудовують оповідання. Використання візуальних матеріалів зміцнює зорову пам'ять.

6. Проєкт «Вивчаємо світ навколо нас» (4 клас)

- Завдання: створити міні-дослідження про природу та підготувати наукову доповідь.

- Мета: розвивати логічну та довготривалу пам'ять через дослідження та відтворення наукової інформації.

- Етапи роботи:

- визначення теми дослідження (наприклад, Як ростуть рослини?, Чому сніг білий?, Які комахи живуть у нашому дворі?);
- збір інформації, проведення спостережень чи експериментів;
- запам'ятовування та систематизація отриманих даних;
- підготовка наукової доповіді з презентацією результатів.

Проєкт сприяє розвитку логічної пам'яті, оскільки діти навчаються систематизувати інформацію та аналізувати результати досліджень. Крім того, він допомагає розвивати довготривалу пам'ять через запам'ятовування та відтворення наукових даних.

Розвиток уяви на початку навчання у школі відзначається бідністю деталей образів, що відтворюються. Наприкінці 2 класу, а потім у 3-му класі відбувається значне збільшення кількості ознак та властивостей в образах. У процесі навчальної діяльності молодшим школярам повідомляється багато описових відомостей, що вимагає від них постійного відтворення образів, без яких неможливо осмислити навчальний матеріал і засвоїти його, тобто відтворюючу уяву молодшого школяра від початку навчання включено до цілеспрямованої навчальної діяльності. Основою уяви молодшого школяра є його уявлення. Тому розвиток уяви багато в чому залежить від сформованої у дитини системи тематичних уявлень про різні предмети та явища навколишнього світу. Проектна діяльність надає відмінну можливість для розвитку уяви в молодших школярів, бо цей метод орієнтований на активну самостійну діяльність учнів, що включає генерацію ідей, творче вирішення завдань і моделювання реальних або вигаданих ситуацій.

1. Проект «Мій чарівний друг» (1-2 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення та опис вигаданого персонажа.
- Завдання: Учні вигадують свого «чарівного друга» (наприклад, вигадана тварина чи персонаж), малюють його та пишуть короткий опис: як його звуть, чим він займається, які в нього здібності.

Для учнів із труднощами у створенні оригінальних образів можна використати прості шаблони (наприклад, отримати заготівлю силуету тварини).

2. Проект «Книжка-картинка» (1-2 клас)

- Мета: Розвиток зорової уяви через створення книги з картинками.
- Завдання: Діти створюють невелику книгу з картинками на просту тему (наприклад, Мій день або Подорож до лісу). Основний акцент на ілюстраціях із мінімальною кількістю тексту. Учні можуть використовувати заздалегідь підготовлені картинки, які вони розфарбовують та вписують у сюжет.

3. Проект «Казковий колаж» (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення казкового колажу.
- Завдання: Учні обирають вигадану сцену (наприклад, казковий ліс або чарівний замок) і створюють колаж із вирізаних картинок із журналів або намальованих елементів. Проект розвиває візуальну уяву, але при цьому знижує навантаження на самостійне створення зображень, що корисно для учнів із менш розвиненими художніми навичками.

4. Проект «Історія в картинках» (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення послідовної історії з використанням картинок.
- Завдання: Учні створюють просту історію з 3-4 картинок, де в кожній ілюстрації відбувається окрема подія. Учні можуть отримати шаблони картинок, які вони допрацьовують або розфарбовують, а потім розповідають, що відбувається на кожній картинці.

5. Проект «Пригоди у світі чисел» (1-4 клас)

- Мета: Розвиток уяви через створення власної історії.

- Завдання: Учні створюють історії, де головними героями стають математичні символи чи числа. Це може бути захоплююча подорож, наповнена математичними завданнями.

Молодші школярі ще не мають високого ступеня самостійності, їм потрібна підтримка та керівництво з боку дорослих. Вони часто покладаються на вчителів та батьків у плануванні своїх завдань. Планування часу та завдань для молодших школярів може бути скрутним. Вони можуть не завжди розуміти, як розбити велике завдання на дрібніші кроки або як ефективно розподілити час. Створення позитивного та структурованого середовища, де дітям надаються можливості для самостійної роботи та прийняття рішень, може сприяти розвитку їхньої здатності до самоорганізації.

Розробка проєктів щодо розвитку самоорганізації в початковій школі на інтегрованих уроках може стати цікавим та ефективним способом навчання дітей. Ось кілька ідей для таких проєктів:

1. *«Наш класний журнал»*

- Мета: Розвивати навички планування, організації матеріалів та командної роботи.

- Завдання: створення класного журналу, де діти можуть публікувати свої статті, малюнки та інші творчі роботи.

Поділ на редакційні групи (наприклад, новини, мистецтво, наука). Кожна група відповідає за свою частину журналу, що потребує координації та самоорганізації.

2. *«Екологічний проєкт»*

- Мета: Розвивати навички планування та реалізації проєктів, а також відповідальності за навколишній світ.

- Завдання: Дослідження місцевої екосистеми з метою покращення навколишнього середовища. Розробка плану дій (наприклад, прибирання території, створення інформаційних плакатів) та розподіл ролей у групі.

3. *«Творча майстерня»*

- Мета: Розвивати креативність і вміння організовувати свій час для досягнення цілей.

- Завдання: Проведення серії інтегрованих уроків, присвячених різним видам мистецтва (малювання, музика, театр). Діти планують та проводять виставку своїх робіт або невеликі театралізовані вистави, що потребує чіткої організації.

4. *«Кулінарний проєкт»*

- Мета: Розвивати самостійність і вміння дотримуватися інструкцій.

- Завдання: Створення класної кулінарної книги із рецептами, які діти можуть готувати вдома з батьками. Діти збирають рецепти, планують процес приготування, обговорюють, які інгредієнти знадобляться, та організують кулінарний конкурс у класі.

5. *«Подорож країнами»*

- Мета: Розвивати дослідницькі навички та вміння працювати в команді.

• Завдання: Дослідження різних країн через інтегровані уроки. Кожна група обирає країну, досліджує її культуру, традиції та готує презентацію, що потребує планування та організації.

Отже, проєктна діяльність на інтегрованих уроках дозволяє розвивати інтелект дитини в дослідницькій формі. Інтеграція різних дисциплін дає учням можливість бачити предмети під різними кутами та розуміти, як знання можуть бути використані для вирішення практичних завдань. Ми можемо стверджувати, що метод проєктів на інтегрованих уроках – це потужний інструмент у розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів. Цей підхід дозволяє не лише успішно освоювати навчальну програму, а й готує дітей до вирішення реальних проблем, розвиває креативне та критичне мислення, самостійність та вміння працювати в команді. Учителям важливо постійно оптимізувати цей процес, пропонуючи дітям цікаві та осмислені завдання, які допоможуть розкрити їхній інтелектуальний потенціал на максимальному рівні.

Список використаних джерел

1. Метод проєктів у початковій школі / упорядн.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк. Київ : Шкільний світ, 2007. С. 128.

2. Милославська О. В. Інтелект як складова комунікативної компетентності студентів: автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, психологія особистості». Харків, 2011. 20 с.

3. Нова українська школа : поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

4. Наріжних Л. А. Інтегроване навчання на уроках читання в молодшій школі: [Електронний ресурс] URL: <https://www.slideshare.net/efelenas/ss-29174087>.

Наталія САВЧЕНКО,

*д. пед. н., професорка, професорка кафедри
педагогіки та спеціальної освіти,
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА

Демократизація освіти, надання їй державно-національної спрямованості вимагають від педагогічної науки пошуку нових способів якісного вдосконалення навчання і виховання підростаючої особистості. Підвищення ролі загальнолюдських, естетичних, етичних, художніх цінностей у сучасному суспільстві ставить за мету посилення культурологічної спрямованості сучасної освіти, оновлення змісту підготовки майбутніх учителів на засадах гуманізації й творчості. Адже школа ХХІ століття має стати своєрідним культурно-освітнім центром, який сприятиме зорієнтованості підростаючого покоління на справжні цінності життя і культури.

Важливе місце в цьому процесі належить учителям початкових класів, актуальним професійним завданням яких є введення дітей у світ прекрасного, прилучення їх до цінностей національного й світового мистецтва. Естетичне ж виховання, і зокрема формування естетичних орієнтацій молодших школярів на цінності народного мистецтва, передбачає не тільки впровадження народознавчих і мистецьких елементів в освітній процес школи, але й реалізацію актуального завдання відродження українського народу – збереження національної культури й мистецтва, їхній захист від розкладу й вандалізації, примноження народної духовної спадщини.

Формування естетичних орієнтацій молодших школярів розглядається як органічний компонент освітньої системи сучасної школи, що охоплює як класну, так і позакласну діяльність учителів та учнів (В. Бутенко, О. Дем'янчук, Л. Коваль, Є. Квятковський, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, Г. Тарасенко, А. Щербо, Ю. Юцевич та ін.). Серед різних видів і форм позакласної роботи важливе місце займає формування орієнтацій дітей на цінності народного мистецтва (Ю. Грицай, Я. Журецький, Л. Кондрацька, А. Крицька, О. Мироненко, О. Поліщук, О. Ростовський, Т. Смирнова, Т. Сущенко, Л. Хлебнікова та ін.).

Естетичні орієнтації школярів досліджуються в руслі концепцій діяльності (К. Левін та ін.), культури (І. Зязюн, В. Разумний, В. Дряпіка, І. Карпенко, О. Олексюк, О. Рудницька, Г. Шевченко та ін.), особистісно зорієнтованого виховання підростаючої особистості (І. Бех, Б. Зейгарник, В. Кузь та ін.). У численних дослідженнях, які виконуються в аспекті діяльнісного підходу, наголошується важливість урахування вікових та індивідуальних відмінностей дітей різного віку (В. Ільченко, Г. Костюк, М. Снайдер та ін.), їхньої установки на вербальну та образну креативність, формування творчої активності особи в ігровій діяльності (Н. Хмель, О. Чиж та ін.).

Розв'язання найважливіших завдань, що стоять перед освітою загалом і початковою школою як її базовою ланкою, зокрема, потребує якісного вдосконалення системи професійної підготовки вчителя. Аналіз наукової літератури дає уявлення про рівень розробленості проблеми аксіологічного орієнтування особистості. Так, питання цінностей і ставлень до них людини знайшли відображення у працях філософів (В. Василенко, О. Дробницький, Н. Чавчавадзе, Ю. Шаров та ін.), які розглядали зміст і типологію цінностей. Досліджені загальнопсихологічні закономірності взаємозалежного розвитку психіки, естетичної свідомості та діяльності суб'єкта, основні принципи регуляції цього процесу (В. Крутецький, В. Леві, В. Моляко, Д. Узнадзе та ін.). Проаналізовані результати наукових пошуків з питань художньої творчості (О. Костюк та ін.) покладені в основу обґрунтування ідеї впливу різних форм естетичної діяльності та видів художньої творчості на підготовку студентів до формування естетичних орієнтацій молодших школярів у галузі народного мистецтва.

Водночас спостерігається невідповідність умов забезпечення змісту й форм організації естетичного виховання підростаючого покоління сучасному стану розвитку ціннісних орієнтацій молоді. Ця невідповідність посилюється

суперечностями між: потребою суспільства у збереженні й відтворенні культурного потенціалу українського народу й сучасним станом ціннісної зорієнтованості підростаючого покоління у сфері культури та мистецтва; потенційними виховними можливостями народного мистецтва й недостатнім його відтворенням в освітньому процесі як початкової, основної, старшої, так і вищої школи, у сфері вільного часу дітей і молоді; високими соціокультурними вимогами до розвитку естетичних орієнтацій підростаючого покоління й недостатнім рівнем готовності майбутніх учителів до здійснення естетичного виховання дітей засобами народного мистецтва; традиційною системою підготовки студентів до формування естетичних орієнтацій молодших школярів і зростанням творчого характеру професійної діяльності вчителів в умовах позакласної роботи з учнями.

Розв'язуючи ці суперечності, сучасна педагогічна наука переорієнтовується з директивно-функціональної парадигми на творчо-пошукову, в основі якої передбачається відхід від традиційної вузькопредметної підготовки майбутніх фахівців до їхньої зорієнтованості на широкий спектр творчої взаємодії вихователя і вихованця (І. Бех), зокрема естетичної діяльності в галузі народного мистецтва як в умовах класної, так і позакласної роботи з учнями.

Отже, виховати дійсно естетичне ставлення особи до світу, її духовність хоча б у більшості сучасних людей так, щоб «вони не виходили у виборі цінностей з пріоритетного значення своїх індивідуальних інтересів стосовно загальних, особливо загальнолюдських» [5] можливо, якщо спиратися на такі важливі докази:

1. Сучасне суспільство володіє величезним, небаченим у попередні епохи засобами розвитку не тільки матеріальної бази, а й культури. Це дає змогу набагато прискорити процеси розвитку орієнтацій сучасної людини на цінності останньої.

2. Головні проблеми активізації аксіологічного орієнтування на цінності культури полягають у розробці його теоретичних основ, а також у створенні організаційно-практичних механізмів його впровадження у конкретні процеси виховної діяльності, зокрема естетичної.

3. Одним із найважливіших засобів успішного розв'язання проблеми ціннісних орієнтацій сучасного людства на основі справжніх естетичних і вищих духовних цінностей є надання пріоритетного значення щодо усіх інших форм діяльності «вихованню вихователів».

Характер мистецького оволодіння дійсністю визначається передусім об'єктивними соціальними закономірностями життя даного суспільства, певної історичної епохи. Проте в них же знаходять реалізацію вищі загальнолюдські гуманістичні цінності: відповідно Краса, Істина й Добро. У певному розумінні історія людства – це історія становлення саме цих цінностей.

Водночас естетичні цінності окремої людини не є щось механічно привнесене зовні – це не чиста дошка, на якій суспільство пише те, що йому заманеться. Справжні естетичні цінності творяться власними зусиллями. Кожна людина мусить «переробити» у власній душі цінності світової та вітчизняної

культури. Тільки за цієї умови вона здатна визначити власні цінності, в яких її неповторна індивідуальність буде вести конструктивний діалог, відчувати причетність до загальнолюдських цінностей нації й усього людства.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. N1. С.124-130.
2. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості-громадянина. *Педагогіка і психологія*. 1997. N1. С.144-154.
3. Журецький Я. Приучення учнів до української культури. *Педагогіка і психологія*. 1998. № 3. С. 157-164.
4. Ігнатенко П. Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблеми. *Педагогіка і психологія*. 1977. N1. С.118-123.
5. Крицька Л. В. Громадянські ціннісні орієнтації учнівської молоді. *Педагогіка і психологія*. 1997. N1. С.155-160.
6. Лозко Г. С. Українське народознавство. Формування українського епосу : Духовна культура українців. Київ: Зодіак ЕКО, 2015. 368 с.

Олена САХАРОВА

кандидат педагогічних наук,

викладач вищої категорії

циклової комісії економіко-гуманітарного

та загальноосвітнього напрямку підготовки,

ВСП «Фаховий коледж МНУ імені В. О. Сухомлинського»

НАСТУПНІСТЬ У МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА УЧНІВ 1-ГО КЛАСУ НУШ

Проблема наступності між дошкільною і початковою ланками освіти, відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», є однією із складних проблем сучасної освіти та важливим завданням дошкільної освіти. Питання наступності цих ланок освіти досліджували вчені – Г. Богославець, А. Богуш, Н. Гордій, О. Ковшар, О. Кононко, В. Котирло, Т. Піроженко, О. Савченко, Т. Степанова та ін. Питання наступності в навчанні рідної мови дітей дошкільного та молодшого шкільного віку висвітлено в наукових доробках А. Богуш, Л. Калмикової, Т. Котик, І. Луценко, Н. Шиліної та ін.

За О. Савченко, наступність у навчанні це дидактичний принцип, що передбачає зв'язок та узгодженість у методології, цілях, змісті, організаційно-методичному забезпеченні етапів освіти, які межують один з одним (дошкільня – початкова школа – основна школа тощо). Як зазначає Г. Богославець, наступність це багатоаспектне педагогічне явище і визначається як об'єктивно потрібний зв'язок між явищами, між новим та попереднім у процесі розвитку, між різними етапами на щаблях розвитку, сутність якого полягає в збереженні тих чи інших елементів цілого або окремих сторін його організації під час переходу від одного

етапу до іншого і взагалі за будь-яких якісних змін [3, с. 10].

Зазначимо, що вагомий вплив на розв'язання проблеми наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, як зазначає А. Богуш, є обізнаність педагогів дошкільної ланки освіти з Державним стандартом освіти, програмами і технологіями навчання і виховання учнів початкової школи. Обізнаність учителів початкових класів із програмами, методами, прийомами розвитку, виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку теж сприятиме уникненню ситуацій форсування або штучного сповільнення природного темпу розвитку дітей.

НУШ є фундаментом подальшої освіти та націлена на формування у дітей умінь вчитися і стати успішними в школі і поза школою. Відтак, на ґрунті компетентностей, закладених ще в дошкільному віці і формується фундамент успішності учня НУШ. Старший дошкільний вік створює передумови для переходу дитини на новий рівень розвитку, а наступність дає змогу зробити його успішним та ефективним. З метою успішного формування компетентності володіння державною мовою учнями початкової школи, потрібно, насамперед, забезпечити єдиний рівень підготовки дітей, що приходять до першого класу, і вдосконалити процес навчання у школі, встановивши логічні зв'язки між мовленнєвою підготовкою дошкільників і молодших школярів [1, с. 6].

Старший дошкільний вік є одним із важливих сенситивних періодів для збагачення мовленнєвих компетенцій – говоріння, читання, письма. Якщо його не використати сповна і не сформувати зазначені загальнонавчальні вміння у початкових класах на достатньому для подальшого навчання рівні, то надолужити прогаяне в наступні роки дуже важко [5, с. 295]. У дітей старшого дошкільного віку здійснюється перехід від переважно діалогічного мовлення до розгорнутих висловлювань... з'являється пояснення, міркування...формується внутрішнє мовлення, що стає засобом формування й функціонування внутрішніх розумових дій... сприяє функції планування, обмірковування того, що треба зробити [2, с. 164–165]. Щодо формування мовленнєвих умінь та навичок учнів 1 класу, то основою цього формування є базові знання дитини, набуті в дошкільному віці: фонетичні, лексичні, граматичні, діалоогологічні, комунікативні.

Так, А. Богуш пропонує створювати спеціальні мовленнєві ситуації, де перед дитиною ставиться завдання вибрати правильну відповідь, висловити власну думку та аргументувати її, це буде слугувати оцінно-контрольним діям учнів 1-го класу, що стають розумовими діями і в подальшому слугуватимуть основою здійснення дитиною усвідомленого контролю у процесі мовленнєвого висловлювання. Наступність, як слушно зауважує вчена, підтримує плавний перехід від ігрової до навчальної діяльності, що є основою для успішного оволодіння мовою як засобом спілкування та навчання.

Аналізуючи освітній напрям «Мовлення дитини» за Базовим компонентом дошкільної освіти ми з'ясували, що випускники закладу дошкільної освіти мають усвідомлювати основні правила спілкування та мовленнєвого етикету; мати елементарні уявлення про зв'язність мовлення, структуру тексту (початок, основна частина, завершення); знати прості граматичні конструкції, типи речень (розповідні, питальні, спонукальні); будувати прості зв'язні висловлювання (опис,

розповідь, відповідь на запитання); збагачувати словниковий запас, відповідно до тематики і життєвого досвіду; взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, підтримувати діалог; розуміти почуте і відповідати відповідно до контексту.

Відповідно до Типової освітньої програми для 1-го класу, розробленої під керівництвом О. Савченко, мовленнєва компетентність учнів 1-го класу охоплює такі ключові аспекти: вміння висловлювати думки усно і письмово, використовуючи доступні мовні засоби; вміння підтримувати діалог, відповідати на запитання та ставити їх; формування культури мовлення: опанування правил мовленнєвого етикету (звернення, прохання, вибачення) та використання ввічливих форм спілкування; активне використання нових слів у мовленні; розширення словника за рахунок спостережень, читання, ігор; розвиток зв'язного мовлення: складання простих описів, розповідей, висловлювань за картинками чи ситуаціями; усвідомлення структури висловлювання (початок, основна частина, завершення).

Аналіз означених документів дозволив з'ясувати, що спільними рисами використання діяльнісного підходу є: гра, спостереження, розповідь, діалог та забезпечення поступового переходу від ігрових форм роботи до навчальних. Щодо мети розвитку мовлення, то обидва документи спрямовані на формування в дітей здатності до усного і письмового мовлення як основи для комунікації, пізнання та самовираження.

Отже, знання та вміння, сформовані у дошкільному віці (правила спілкування, зв'язність мовлення), поглиблюються у шкільній програмі. Базовий компонент дошкільної освіти закладає основи, які учні розвивають у 1-му класі: від простих висловлювань до більш складних завдань. Досвід, набутий у різних видах діяльності в дошкільному віці, використовується у шкільному навчанні через інтегровані завдання, що розвивають мовленнєві компетенції.

Наступність у мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів 1-го класу Нової української школи (НУШ) є ключовим чинником успішної адаптації та розвитку мовленнєвих компетенцій. Вона забезпечується через гармонійне поєднання методів і підходів у навчанні, що враховують вікові особливості дітей, а також через інтеграцію знань, умінь і навичок, набутих на дошкільному етапі.

Список використаних джерел

1. Аніщук А. М. Наступність і перспективність мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів першого класу. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти*: зб. матеріалів VI Міжнар.наук.-практ.конф. Київ: Міленіум, 2020. 274 с.
2. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / За заг.ред. О. В. Низовської. Тернопіль: Мандрівець, 2017, 256 с.
3. Богославець Г. Неперервність і наступність у навчанні дітей як передумова забезпечення якості освітнього процесу. Навч.-метод.посіб. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2020, с.32.

4. Богуш А. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. № 28. 2017. С. 23–27.

5. Завязун Т. В. Pregraduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých Silvia Lukáčová (ed.), Oksana Samoilenko (ed.). 2018. С. 294–306.

Марія СИНИЦЯ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Олександра ЛИСЕВИЧ,
к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри початкової освіти,
Криворізький державний педагогічний університет

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ ТВОРЧО ДІЯТИ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВО»

Прогресивні зміни, що відбуваються у ХХІ столітті, формують нові взаємини між людьми в умовах інформаційного суспільства. Сучасні технології, глобалізація та Інтернет створюють безліч можливостей для особистісного зростання. Звичайно, ці значні трансформації не оминають систему освіти. Згідно з Державним стандартом початкової освіти [8], мета початкової освіти полягає у всебічному розвитку дитини, включаючи її таланти, здібності, компетентності та наскрізні уміння. Цей розвиток має відбуватися відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних характеристик і потреб дитини, а також передбачає формування ціннісних орієнтирів, розвиток самостійності, творчого потенціалу та допитливості.

Концепція Нової української школи і Закон України «Про освіту» [5] визначають основні принципи глобальної реформи в освітній сфері, що реалізуються в Типових освітніх програмах для загальноосвітніх закладів.

З огляду на реформи в початковій освіті, важливо визначити мету, яка передбачає всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей і компетентностей з урахуванням вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей. Це також включає формування цінностей, розвиток самостійності, творчості і допитливості, які підготують дитину до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, а також до подальшого навчання в основній школі. Таким чином, стратегічним завданням реформування освіти в Україні є формування освіченої і творчої особистості. Сучасна педагогічна наука і практика зосереджуються на пошуку нових технологій навчання, які забезпечать всебічний розвиток учнів і сприятимуть їхньому самовираженню. Це передбачає впровадження нових педагогічних можливостей, які відмовляються від традиційних методів навчання на користь цілісного педагогічного процесу, що ґрунтується на загальнолюдських цінностях, гуманізації та особистісно-

орієнтованому підході, а також на пріоритеті суб'єкт-суб'єктних відносин [1].

Колективна творча діяльність молодших школярів на уроках «Мистецтва» не лише сприяє вирішенню завдань естетичного та художнього виховання, але й активно впливає на формування свідомості учнів. Вона надає можливість розвивати навички співпраці, спілкування та взаємної підтримки між дітьми [6].

У сучасному навчальному процесі особливу увагу приділяють розвитку творчих здібностей учнів, що є важливим аспектом їхнього особистісного зростання. Уроки «Мистецтво» надають унікальну можливість для формування наскрізних вмінь творчо діяти, оскільки вони стимулюють учнів до експериментування, спілкування та самовираження.

1. Співпраця у колективних проектах. Молодші школярі мають велику прихильність до роботи у групах. Взаємодія в рамках колективних проектів, таких як створення спільного малюнка чи аплікації, сприяє розвитку не лише художніх навичок, а й соціальних вмінь. Цей процес забезпечує комфортні умови для спілкування між дітьми та вчителем, що дозволяє обговорювати ідеї, пропозиції та шляхи покращення результату. Дослідження Джона Дьюї [7] підкреслює важливість активної участі учнів у навчанні через співпрацю, що веде до досягнення спільних навчальних цілей. Діти вчаться працювати в команді, що є невід'ємною частиною розвитку їхніх міжособистісних навичок.

2. Індивідуалізація навчання через творчість. Крім колективної роботи, важливо використовувати методи індивідуалізації навчання. Залучення дітей до творчих завдань, таких як створення індивідуальних проектів або виконання творчих завдань на основі обраних тем, стимулює їхній креативний потенціал. Це дозволяє кожному учневі самовиражатися, розвивати власні ідеї та погляди на мистецтво. П'єр П'єжа [10] довів, що активне навчання дітей у ранньому віці сприяє їхньому інтелектуальному розвитку. Тому важливо надавати учням можливість досліджувати різні техніки, стилі та жанри мистецтва, що сприяє їхньому особистісному зростанню.

3. Використання інтерактивних технологій. Інтеграція нових технологій в навчальний процес може стати потужним інструментом для формування наскрізних умінь. Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків, онлайн-ресурсів та цифрових інструментів для творчості (наприклад, графічних редакторів) робить уроки більш цікавими та доступними для молодших школярів. Кенет Робертсон [11] підкреслює, що «міжособистісні стосунки позитивно впливають на розвиток емоційного інтелекту учнів». Використання інтерактивних технологій на уроках «Мистецтво» сприяє формуванню позитивної атмосфери, що дозволяє дітям комфортно виражати свої емоції та думки.

4. Впровадження методів критичного мислення. Методи критичного мислення, такі як аналіз творчих робіт, обговорення концепцій мистецтва та рефлексія над власними досягненнями, також відіграють важливу роль. Учні навчаються ставити питання, оцінювати різні погляди і формувати власні думки про мистецтво, що стимулює їхній інтелектуальний розвиток. Таким чином, використання різноманітних методів на уроках «Мистецтво» сприяє формуванню наскрізних умінь творчо діяти в молодших школярів. Завдяки співпраці,

індивідуалізації навчання, впровадженню нових технологій та методів критичного мислення учні отримують можливість не лише розвивати свої творчі здібності, а й формувати соціальні навички, необхідні для успішного життя в суспільстві [1].

У документі визначено обов'язкові результати навчання для учнів початкової освіти. Зокрема, наголошується на впровадженні діяльнісного підходу, який спочатку базується на ігрових методах для учнів 1-2 класів, а пізніше переходить до інтегрованого навчання для учнів 3-4 класів. Результати навчання формуються відповідно до компетентнісного підходу. Серед 11 ключових компетентностей, які зазначені як у Державному стандарті початкової освіти, так і в Типовій освітній програмі, важливу роль відіграє культурна компетентність. Вона передбачає залучення учнів до різних видів мистецької діяльності (образотворче мистецтво, музика та інші жанри) з метою розвитку їхніх природних здібностей і творчого самовираження [2; 8].

Згідно з порадином для вчителів «Нова українська школа», основною метою початкової освіти є всебічний розвиток особистості дитини, враховуючи її вікові та індивідуальні психофізіологічні особливості. Місія початкової школи полягає у формуванні культурних та морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, а також життєвих і соціальних навичок. Це забезпечує готовність учнів до подальшого навчання в основній школі та до життя у демократичному суспільстві [6].

На думку багатьох науковців, мистецька освіта є важливим фактором у формуванні загальної культури учнів. О. Комаровська зазначає, що, окрім виконання своїх основних завдань у художньому та естетичному розвитку особистості, мистецька освіта значно впливає на формування учня як творця культури у всіх сферах життя. Це, в свою чергу, сприяє самопізнанню, що є важливим для сучасної людини в її пошуках духовності [6]. Л. Масол зазначає, що мистецька освітня галузь реалізується через інтегровані курси або навчальні предмети, що охоплюють окремі види мистецтва, такі як музичне чи образотворче. Вона підкреслює, що для досягнення всіх очікуваних результатів цієї галузі важливо, щоб упродовж навчального циклу були враховані всі ці результати. Крім того, науковець зазначає, що інтегрований курс «Мистецтво» суттєво впливає на всебічний розвиток учня, зокрема його фантазію, здатність до синестезії та уяву. Використання різноманітних емоційно-образних асоціацій, мовно-символічних аналогій та жанрово-стилістичних паралелей сприяє переносу знань і досвіду з однієї сфери в іншу [4, с. 26].

Уроки «Мистецтво» надають чудову можливість для співпраці учнів у групах. Діти створюють спільні твори, такі як малюнки чи аплікації, що не лише розвиває їхні художні здібності, але й формує соціальні навички. Спільні проєкти стимулюють обговорення ідей, обмін пропозиціями та покращення результатів. Завдяки такій діяльності учні навчаються працювати в команді, що є важливим аспектом розвитку їхніх міжособистісних навичок. Запровадження індивідуальних проєктів і творчих завдань, що ґрунтуються на особистих інтересах учнів, активізує їхній креативний потенціал. Це створює умови для самовираження дітей, дозволяючи їм формувати власні ідеї та погляди на

мистецтво, що, у свою чергу, сприяє їхньому особистісному зростанню.

Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків і цифрових інструментів робить навчальний процес більш захоплюючим і доступним. Ці технології створюють позитивну атмосферу на уроках «Мистецтво», де учні можуть вільно виражати свої емоції та думки, з легкістю взаємодіють із навчальним матеріалом. Аналіз творчих робіт, обговорення мистецьких концепцій і рефлексія над власними досягненнями сприяють розвитку критичного мислення в молодших школярів. Учні навчаються ставити запитання, оцінювати різні точки зору та формувати власні думки про мистецтво, що стимулює їхній інтелектуальний розвиток. Учителі повинні створювати умови, в яких учні можуть самостійно досліджувати навколишній світ і ставити запитання. Це допомагає розвивати експериментальне мислення та готовність виходити за межі звичних шаблонів, що є важливими складовими творчої діяльності.

Висновок. На уроках «Мистецтво» учні мають можливість не лише вивчати техніки малювання чи аплікації, але й проявляти свою індивідуальність та креативність. Учителі можуть використовувати різноманітні методи та підходи, щоб заохотити дітей до творчої діяльності. Наприклад, можна організувати творчі майстер-класи, де учні матимуть можливість експериментувати з різними матеріалами та стилями. Також важливо стимулювати діалог між учнями, заохочуючи їх до обміну ідеями та критики, що допоможе розвинути їхній художній смак і вміння сприймати мистецтво. Отже, уроки «Мистецтво» стають платформою для розвитку творчих здібностей і формування впевненості у своїх силах.

Список використаних джерел

1. Демченко І. І., Пічкур М. О., Близнюк Т. О. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : монографія. Київ : Оміда, 2009. 218 с
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Комаровська О. А. Мистецька освіта: передчуття змін і готовність учителя до них. Мистецтво та освіта. 2017. №3(85). С. 11-15
4. Масол Л. М. Компетентнісно-орієнтований підхід до загальної мистецької освіти Зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2006. С. 25-31
5. Методика и технологія. Сайт Освіта.ua. URL : <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/6630/>.
6. Міністерство освіти і науки України. (2020). *Нова українська школа: концепція реалізації державної політики у сфері загальної середньої освіти* [PDF]. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Теорія і практика формування дитячого колективу/ уклад. О. В. Кулаченко, І. В. Молодушкіна. Харків : Вид. Група “Основа”, 2012. 144 с.
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., Шияна Р. Б. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-97serednya-osvita/navchalni->

[programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli](#) (Дата звернення: 08.02.2024).

9. Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Kappa Delta Pi.

10. Piaget, P. (1972). *The Child's Conception of the World*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

11. Robinson, K. (2006). *Do Schools Kill Creativity?* TED Talk.

Тетяна СМІРНОВА,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Науковий керівник: Тетяна ЛІСОВСЬКА,

*к.пед.н., доцентка, доцентка кафедри початкової
та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ТВОРЧОСТІ В МАЛЮВАННІ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сучасна освітня система України активно реформується, спрямовуючи свої зусилля на впровадження нових технологій, які відповідають вимогам Нової української школи. Однією з важливих сфер розвитку дітей є їхня творчість, особливо у старшому дошкільному віці, коли формується основа для майбутньої освітньої діяльності. Образотворча творчість не лише розвиває художні здібності, а й сприяє загальному розвитку дитини, включаючи її когнітивні, емоційні та соціальні навички.

Образотворча діяльність стимулює дітей до самовираження, розвитку уяви та креативності, які є важливими навичками для успішного навчання у школі. Залучення інноваційних педагогічних технологій до цього процесу може значно підвищити ефективність навчання та зацікавленість дітей. В умовах підготовки до навчання в Новій українській школі використання таких технологій відповідає ключовим принципам сучасної педагогіки – дитиноцентризму, розвитку критичного мислення та інтегративного підходу. Які ж основні інноваційні технології?

1. *Проектна діяльність.* Використання проектної діяльності в навчанні дошкільників дозволяє створити середовище, де діти можуть брати активну участь у плануванні та виконанні завдань. Це особливо корисно для розвитку соціальних навичок і відповідальності. Наприклад, можна організувати проєкт «Наше місто мрії», де кожен дошкільник додає свою частину до загальної композиції. Цей підхід вчить дітей співпрацювати, слухати інших і відчувати свою значущість у спільній роботі. Під час таких проєктів діти також розвивають навички планування та самостійної організації своєї діяльності.

2. *Технологія інтегративного навчання.* Образотворча діяльність у

поєднанні з іншими видами діяльності сприяє збагаченню досвіду дітей. Наприклад, під час занять, де діти малюють під супровід класичної музики або створюють ілюстрації до прочитаних казок, розвивається здатність сприймати мистецтво багатогранно. Дітей можна заохочувати до того, щоб вони висловлювали свої думки про музику чи історію, перш ніж почати малювати, що розвиває їхній мовленнєвий і критичний потенціал.

3. *ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології)*. Використання ІКТ у сучасній педагогіці – це не лише вимога часу, а й ефективний інструмент для залучення дітей до навчання. Інтерактивні дошки, програми для малювання та онлайн-інструменти розширюють можливості створення різноманітних малюнків. Такі технології допомагають дітям знайомитися з новими формами творчості, використовувати анімацію та навіть створювати колажі. Важливо зазначити, що діти вчаться працювати з цифровими інструментами в безпечному середовищі, що стане їм у пригоді в подальшому навчанні у школі та житті.

4. *Методика ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань)*. Ця методика спрямована на розвиток творчого мислення, де діти вчаться створювати нові образи, комбінувати різні техніки та шукати нестандартні рішення для виконання завдань. Наприклад, можна запропонувати дітям створити малюнок нетрадиційними техніками або придумати казку, яку вони потім ілюструватимуть. Під час таких занять діти вчаться шукати різні шляхи вирішення завдання, комбінувати кольори й техніки, що розвиває їхню винахідливість та креативність.

5. *Технологія «вільного малювання»*. Один із найбільш важливих аспектів творчості – це свобода самовираження. Діти повинні мати можливість створювати те, що вони бачать і відчують, без обмежень на рівні техніки чи матеріалів. Вільне малювання дозволяє дитині відчувати свою творчу силу та впевненість у своїх здібностях. Це також допомагає зняти напругу, розвиває дрібну моторику та уяву.

6. *Поглиблення практичних прикладів*. Заняття можуть включати такі цікаві підходи, як спільне створення «живих» картин, де діти малюють, а потім обговорюють свої роботи, створюючи спільну історію. Ще одна цікава практика – малювання із закритими очима або малювання обома руками одночасно. Такі техніки не лише викликають у дітей захоплення, але й допомагають розвивати координацію та уяву.

Однією з важливих переваг використання інноваційних технологій є розвиток емоційного інтелекту. Під час малювання діти вчаться виражати свої емоції, обговорювати, що вони відчують, і знаходити творчі шляхи для передавання своїх думок і почуттів. Це важливо для формування їхньої емоційної зрілості та готовності до шкільного навчання. Також не слід забувати про роль батьків у процесі розвитку творчості. Спільні майстер-класи чи заняття вдома допоможуть батькам краще розуміти потреби своїх дітей і підтримувати їхні творчі зусилля. Інноваційні технології дозволяють організовувати онлайн-заняття, де батьки можуть стати частиною творчого процесу.

Отже, застосування інноваційних педагогічних технологій у розвитку образотворчої творчості дітей старшого дошкільного віку є ефективним засобом

підготовки до навчання в Новій українській школі. Це допомагає дітям ставати не лише креативними, а й готовими до майбутнього навчання, забезпечуючи їх різнобічний розвиток і формування ключових компетентностей.

Оксана СПИЦИНА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
32 СР група ННІ педагогіки та психології
Науковий керівник: Тетяна ТЮЛЬПА,
д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри педагогіки
і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ВОЛОНТЕРСТВА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Сьогодні волонтерство в Україні перебуває на шляху стрімкого зростання та стає одним із основних громадських інститутів. Благодійність, як частина культури, має глибоке коріння, що дозволяє говорити про певний спосіб життя в Україні, заснований на милосерді та особливих духовних засадах турботи про ближнього, чого так потребує сучасне суспільство.

У період активних змін спостерігаються загострення соціальних проблем та зростання соціального неблагополуччя населення. При сучасній соціально-економічній ситуації, що склалася, і у зв'язку із зростаючим числом соціальних проблем зростає потреба у волонтерстві як діяльності з надання безоплатної соціальної допомоги та послуг особам та соціальним групам населення, які опинилися в складних життєвих умовах. Сьогодні інститут волонтерства стає все більш значущим ресурсом розвитку сучасного українського суспільства. Однією з основних цілей української молодіжної політики є ефективне використання потенціалу молодіжного волонтерського руху щодо вирішення соціальних проблем соціуму.

Волонтерська діяльність у країні більше носить соціальний характер, що свідчить про необхідність педагогічного контексту, тобто розгляду волонтерства як засобу формування не лише особистісних, а й професійних якостей у майбутніх освітян. Це дозволяє не тільки ініціювати волонтерський рух у соціальній сфері, а й збудувати систему підготовки волонтерів в умовах вищої та середньої професійної підготовки. Волонтерство, будучи соціальним явищем та соціальним феноменом суспільства, розглядається як форма громадянської участі у суспільно корисних справах, а також як спосіб колективної взаємодії. З одного боку, волонтерство є сукупністю суспільних відносин, соціально спрямованою корисною добровільною діяльністю, з іншого – діяльністю, що надає можливість вирішувати проблеми морального, етичного та особистісного характеру.

Як зазначає Т. Тюльпа, серед багатьох видів волонтерства – у сфері

культури, ситуативне, корпоративне, екологічне – найбільш дієвим фактором активізації досвіду соціально значущої діяльності є соціальне волонтерство – діяльність з надання допомоги таким категоріям громадян, як особи з обмеженими можливостями здоров'я, люди похилого віку, ветерани, малозабезпечені, бездомні, громадяни, які постраждали в екстремальних ситуаціях (природних, соціальних), неповнолітні з груп соціального ризику та ін. [1].

Для здійснення особистісного, індивідуалізованого соціального супроводу учнів з обмеженими можливостями здоров'я, доцільно впроваджувати таку форму супроводу, як волонтерський рух серед студентства. Волонтерський рух не тільки сприяє соціалізації інвалідів, а й просуває решту студентів назустріч їм, розвиває процеси інтеграції у молодіжному середовищі. Реалізуючи такі проекти, студенти-майбутні освітяни отримують можливість розвивати навички та вміння, розширювати знання, необхідні для педагогічної діяльності, у тому числі в умовах інклюзивної освіти, де включені діти з особливими освітніми потребами. Надаючи різні види допомоги «особливим» дітям, студенти, у свою чергу, навчаються орієнтуватись у своїй майбутній професії, визначати свою професійну придатність, оцінювати психологічну готовність, усвідомлювати правильність вибору майбутньої професії.

Майбутні фахівці у процесі волонтерської діяльності можуть приймати участь у таких заходах: комплексне консультування (педагогічне, психологічне, соціокультурне), виявлення та профілактика розвитку деструктивних форм поведінки, а також конфліктів; активне навчання навичок самоконтролю; зниження психологічного дискомфорту в групах, формування навичок самодопомоги в разі дезадаптації шляхом мобілізації внутрішніх ресурсів особистості; колегіальне визначення оптимальних щодо ефективності та безпеки варіантів медико-психологічної консультативної та реабілітаційної допомоги дітям з особливими освітніми потребами для вибудовування індивідуального маршруту розвитку; включення до спільних заходів культурно-розвиваючого характеру з використанням відповідних методик.

Залучення майбутніх педагогів до волонтерської роботи та вивчення методичних засад волонтерства одночасно реалізує освітнє та виховне завдання. Робота з «особливими» дітьми в різних освітніх організаціях, в умовах безпосередньої взаємодії із соціальними партнерами, стейкхолдерами, батьками, надають для студентів можливості виявляти творчі здібності, приймати креативні рішення, висувати ініціативи та реалізовувати благодійні проекти щодо особливої категорії дітей, що неодмінно сприятиме якості підготовки майбутніх педагогів.

Отже, волонтерський рух є не лише однією з вимог до організації інклюзивного освітнього простору у вищій школі, а й одним із важливих факторів у розвитку, інтеграції та адаптації осіб з обмеженими можливостями здоров'я до умов інклюзивного освітнього середовища. Тим більше, що однією з головних умов створення та функціонування інклюзивного освітнього простору в освітньому закладі є формування психолого-педагогічного середовища, що сприяє повноцінному розвитку його основних учасників, навичок соціальної взаємодії.

Працюючи з дітьми різних категорій, майбутні педагоги приймають ідею та філософію інклюзивної освіти, виявляючи емпатію та толерантне ставлення до «особливих» учнів.

Список використаних джерел

1. Тюльпа Т. М. Феномен волонтерства як умова формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. *Science, society, education: topical issues and development prospects*. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Kharkiv, Ukraine. 2020. Pp. 649-654. URL: <https://sci-conf.com.ua>.

Ірина СТІБАК,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Науковий керівник: Тетяна ЛІСОВСЬКА,

*к.пед.н., доц., доцентка кафедри початкової
та дошкільної освіти,*

*Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

РОЛЬ ЦІННОСТІ НАСЛІДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПІДГОТОВЦІ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Розвиток сучасного українського суспільства диктує нові вимоги до освіти, яка має забезпечувати формування особистості з високим рівнем духовності, культури та здатністю до творчого мислення. Зміни в системі освіти, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), акцентують увагу на вихованні особистості, здатної самостійно приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни середовища, творити власний життєвий шлях та впливати на довколишній світ.

У цьому контексті творчість виступає однією з базових характеристик особистості, що забезпечує її гармонійний розвиток. Творчість розглядається як механізм, який сприяє формуванню ціннісної сфери особистості, розвитку її здібностей та компетентностей. Відомо, що перші прояви творчих здібностей виникають у дошкільному віці, коли дитина взаємодіє із середовищем через гру, спілкування та наслідування.

Дошкільний вік є ключовим етапом для формування творчого мислення, оскільки саме в цей період діти активно пізнають світ через експерименти, фантазії та спостереження за діяльністю дорослих. Сучасні дослідження [2] свідчать, що саме через спільну діяльність із дорослими та наслідування, формується основа для розвитку когнітивних і творчих здібностей дитини. Крім того, за результатами досліджень Дж. Гілфорда [1], використання художніх і

креативних форм діяльності значно підвищує рівень розвитку дивергентного мислення в дошкільників. Наслідування є природним способом засвоєння нових форм діяльності в дошкільників. Воно не лише сприяє оволодінню новими вміннями, а й забезпечує передачу культурних цінностей, соціальних норм і творчого підходу до вирішення завдань. Емоційний контакт із дорослим, його приклад і підтримка здатні стимулювати уяву та ініціативність дитини.

Підготовка до навчання в Новій українській школі передбачає формування в дитини таких якостей, як креативність, критичне мислення, ініціативність та вміння працювати в команді. Дослідження сучасних учених показують, що інтеграція мистецьких і креативних завдань у програму дошкільного навчання сприяє розвитку цих компетентностей. Водночас у дослідженнях українських науковців [2] акцентується увага на важливості створення умов для вільної творчої діяльності дитини. Для розвитку творчості необхідно створювати умови, які б заохочували дітей до наслідування та експериментування. Це можуть бути художня діяльність, інтерактивні ігри, створення проєктів або спільна творча праця з дорослими. Використання інтегративних методик, як наприклад, запропонованих у роботах L. Vygotsky [3], довело свою ефективність у формуванні творчих здібностей і соціальної активності дошкільників. Формування творчих здібностей у дошкільному віці є важливим завданням у контексті підготовки до Нової української школи.

Отже, цінність наслідування, як одного з провідних механізмів розвитку, відіграє ключову роль у становленні творчого потенціалу дитини. Саме через спільну діяльність із дорослими, занурення в креативне середовище та оволодіння культурними цінностями, дошкільники отримують можливість розвивати здібності, необхідні для успішної адаптації до вимог сучасної школи та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Гілфорд Дж. Дивергентне мислення як основа творчості у дітей. *Когнітивна психологія*. 2021. Т. 12, № 4. С. 54–68.
2. Кононко О. Л. Умови для розвитку вільної творчої діяльності дітей дошкільного віку. *Український журнал педагогіки та психології*. 2022. Т. 10, № 3. С. 45–58.
3. Vygotsky L.S. Integration of play and creativity in early childhood education. *Cultural-Historical Psychology*. 2019. Т. 15, № 2. С. 90–101.

*Дар'я СТРУТІНСЬКА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
41СРгрупа ННІ педагогіки та психології
Науковий керівник: Тетяна ТЮЛЬПА,
д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри педагогіки
і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

В останні роки все більша увага приділяється питанням інклюзивного освіти у зв'язку зі збільшенням числа людей з обмеженими можливостями здоров'я, а головне – їх ізоляваністю від суспільства. Держава і соціум переосмислюють своє ставлення до людей з порушеннями здоров'я, визнаючи рівність їх прав і усвідомлюючи свій обов'язок забезпечити таким людям рівні з усіма іншими можливостями в різних сферах життя, включаючи освіту. Люди з інвалідністю належать до найбільш соціально не захищених верств населення і потребують постійної уваги до власних проблем з боку держави. Досягнути рівності й визнання прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві допомагають законодавчо встановлені гарантії, пільги й заходи соціально-правового захисту.

Існує низка міжнародно-правових документів, які затверджують право на освіту на основі рівності можливостей для кожної дитини. Підхід до інклюзивної освіти, заснованої на дотриманні прав людини, вимагає розуміння включення як підходу до освіти для всіх дітей на основі положень як Конвенції про права дитини, так і Конвенції про права інвалідів. Він передбачає глибокі зміни в побудові системи освіти, вимагаючи створення систем та шкіл, які відповідають індивідуальним потребам дітей з різними потребами у навчанні.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів 2006 р наголошує, що це має бути передбачено в інклюзивних системах на всіх рівнях. Це вимагає, щоб діти з обмеженими можливостями не були виключені із загальної системи освіти через обмежені можливості. Вони мають право на інклюзивну безкоштовну та якісну освіту на рівній основі з іншими дітьми. У Конвенції наголошено, що «... саме весь процес інклюзивної освіти має бути доступним, не лише будівлі, а й вся інформація та комунікації, у тому числі допоміжні системи середовища, допоміжні служби та розумні пристрої у школах. .... Все навколишнє середовище учнів з обмеженими можливостями має бути розроблено таким чином, який сприяє інтеграції та гарантує їх рівність у всьому процесі їхньої освіти» [1].

Інклюзивна освіта передбачає впровадження комплексної основи законодавства, політики, стратегії, керівництва та послуг з розвитку культури, навколишнього середовища та визнання цієї проблеми суспільством, необхідних

для усунення бар'єрів до якісної освіти для всіх дітей з обмеженими можливостями. Зобов'язання щодо забезпечення права кожної дитини з обмеженими можливостями на інклюзивну освіту реалізуються у вигляді: правової реформи; політики та методичного керівництва; надання послуг; зміни установок та культури; дотримання прав людини; підготовки вчителів та їх підтримки; спільної роботи з дітьми та сім'ями на основі врахування:

- права кожної дитини на освіту разом із систематичним підходом до виявлення та усунення бар'єрів та вузьких місць, що перешкоджають доступу;
- права на якісну освіту, що забезпечується відповідною навчальною програмою за допомогою педагогіки, що відображає різні способи навчання дітей, та створює простір навчання, що включає, а не виключає дітей;
- права на освіту, яке поважає культурні права;
- права на захист та участь.

Організація соціально-правового захисту учнів початкової школи реалізується за умови створення інклюзивного середовища, в якому вони перебувають у безпеці, їх фізична та емоційна недоторканність дотримуються та їх голоси почуті та сприймаються всерйоз. Особливості організації інклюзивного освітнього процесу учнів молодших класів залежать від розуміння основних принципів інклюзивної організації освітнього процесу початкової школи:

1. Раннє включення в інклюзивне середовище, що забезпечує первинне формування здатностей до соціальної взаємодії.
2. Корекційна допомога з метою адаптування до соціального середовища, шляхом організації підтримуючого простору і спеціального супроводу, враховуючи його особисті потреби.
3. Індивідуальна спрямованість освіти. При необхідності розробляється індивідуальний освітній маршрут в залежності від особливостей, глибини дефекту і можливості дитини.
4. Командний спосіб роботи в тісному взаємозв'язку з фахівцями, педагогами, батьками як повноправними суб'єктами освітнього процесу, спираючись на можливості дитини щодо освоєння соціально-педагогічного простору.

5. Пріоритет соціалізації як процес і результат інклюзії на основі формування соціальних умінь дитини, освоєння нею досвіду соціальних відносин.

Отже, інклюзивна організація освітнього процесу в початковій школі спрямована на захист особистісних прав і свобод дітей з особливими потребами, основою якого виступає розуміння та визнання неповторності та особливості всіх дітей без примусового поділу на ті чи ті категорії за вадами в розвитку або вимушеного відсторонення від довколишніх, що надає кожному учню можливість бути залученим до освітнього процесу, розвитку та соціалізації незалежно від наявних порушень.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 6 липня 2016 р. № 995_g71. База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.

Олена ТРИФОНОВА,
*д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти*

Анна БАЛЬ,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ 6-ГО Р.Ж. ДО НАВЧАННЯ В ПЕРШОМУ КЛАСІ

Партнерська взаємодія між закладами дошкільної освіти та батьками має важливе значення в розвитку та навчанні дітей. Водночас у сучасному світі, завдяки стрімкому розвитку технологій спостерігаються нові підходи та інноваційні методи, спрямовані на покращення цієї взаємодії. Ці інновації не лише змінюють спосіб партнерської взаємодії, але й глибоко впливають на підготовку дитини до школи.

Однією із ключових інноваційних технологій є використання цифрових платформ та мобільних додатків. Завдяки їм, батьки мають змогу бути в курсі всіх аспектів освітнього процесу своєї дитини: вони отримують доступ до розкладів занять, інформації про досягнення та прогрес своєї дитини на своїх смартфонах або планшетах. Це робить комунікацію між вихователями та батьками більш прозорою та ефективною, сприяючи залученню батьків до активної участі в освітньому процесі дитини. Ще однією інноваційною технологією є використання віртуальної реальності та розширеної реальності в освітньому процесі. Завдяки цьому, батьки можуть отримати унікальну можливість не лише спостерігати за навчанням своєї дитини, а й брати участь у ньому, переживаючи цікаві та навіть захоплювальні віртуальні пригоди разом зі своєю дитиною. Це не лише зближує батьків та дітей, але й створює неповторне освітнє середовище, яке сприяє більш глибокому засвоєнню знань та навичок у дитини дошкільного віку.

Крім того, варто зазначити і про використання інтерактивних веб-порталів та онлайн-курсів для батьків, які надають можливість отримати додаткові знання та навички щодо підготовки дитини до школи. Ці ресурси дозволяють батькам не лише отримувати інформацію, але й активно співпрацювати з педагогами щодо питання розвитку своєї дитини вдома.

Проблема партнерської взаємодії в закладах дошкільної освіти вивчалася такими вченими: Л. Артемова, Г. Беленька, Ю. Волинець, Т. Жаровцева, А. Залізник, Ф. Карагозлю, О. Ковшар, М. Козир, О. Кононко, М. Машовець, Н. Стаднік та ін. Ученими визначено компоненти поняття «партнерська взаємодія», критерії, показники оцінювання партнерської взаємодії з батьками дітей, запропоновано ефективні методики з підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до співпраці з родинами.

Щодо підготовки дитини до школи, партнерська взаємодія набуває особливого значення. Дослідження засвідчують, що успішна підготовка дитини до школи включає не лише академічні знання, але й соціальні та емоційні навички, які формуються у процесі взаємодії з батьками та педагогами. Партнерська взаємодія сприяє створенню сприятливого середовища, де дитина може розвиватися гармонійно, враховуючи її індивідуальні потреби та здібності.

У Методичних рекомендаціях щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців (Лист МОН України від 11.10.2017 № 1/9-546) вказано, що робота з батьками завжди була традиційною складовою дошкільної освіти, адже заклад дошкільної освіти є першим соціальним середовищем, до якого дитина потрапляє із сім'ї. Дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини. Пошук шляхів, спрямованих на формування взаєморозуміння та довіри, побудови партнерської взаємодії між закладом і родиною, має ініціювати педагогічний колектив. Співпрацю закладу дошкільної освіти з родинами слід реалізувати в таких напрямках:

- створення інформаційно-просвітницького простору для батьків та інших членів родини, які беруть участь у вихованні дитини;
- підвищення фахової майстерності педагогів через ознайомлення з родинним досвідом виховання;
- сприяння інтеграції родинного виховання в суспільне;
- заохочення батьків брати активну участь в освітньому процесі;
- узгодження понять, цінностей, педагогічної позиції, досягнення єдності виховних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти;
- формування у педагогічних працівників та батьків позитивного ставлення до партнерської взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, орієнтованих на взаєморозуміння та взаємоповагу [2, с. 2].

Партнерська взаємодія є нагальною в умовах сьогодення, оскільки дозволяє досягти позитивних результатів завдяки тісній співпраці учасників освітнього процесу за ефективної реалізації таких принципів, як: прозорість, взаємовигідність; відкритість; унормованість; використання різноманітних освітніх технологій.

І. Рогальська-Яблонська досліджувала питання про співпрацю дошкільного закладу з родинами вихованців, яке завжди було і залишається надзвичайно важливим і актуальним. На твердження вченої, першою фазою соціалізації дитини є виховання в сім'ї, тут дитина встановлює свої перші зв'язки з іншими людьми, з рідними. На всіх етапах життя людини сім'я є найважливішим компонентом мікросередовища. У житті дитини протягом перших років домінують соціалізуючі впливи сімейного оточення. Перевага сім'ї як виховного колективу полягає в тому, що дитина має можливість постійно спостерігати поведінку батька й матері в неофіційних сімейних стосунках; спілкуватися з людьми різного віку, статі, життєвого досвіду; просто і природно залучатися до реального життя. За словами

І. Рогальської-Яблонської, в сім'ї складаються емоційно насичені взаємини між батьками й дітьми, які мають особистісний характер, набувається необхідний соціальний досвід [3, с. 268].

Аналіз наукових досліджень (О. Ковшар, М. Бадіца, К. Суятинова та ін.) дозволяє зазначити, що педагогічне партнерство трактується як розподіл функцій, взаємне уповноваження та дотримання прав і зобов'язання всіх сторін у педагогічній взаємодії. Учені зазначають, що найефективнішою формою педагогічної взаємодії є навчальна співпраця. Ми погоджуємось із ученими, що лише в суб'єкт-об'єктному діалозі можлива взаємодія, яка зумовлює позитивні зміни особистості. Саме взаємодія партнерства створює більш сприятливі умови для формування особистості.

Як слушно зауважують О. Борисова та Н. Борисова, сьогодні саме партнерство – це конструктивна взаємодія, яка передбачає не лише досягнення певної мети рівності прав і обов'язків усіх суб'єктів освітнього процесу, а й задоволення їхніх потреб та координацію зусиль щодо пріоритетності інтересів усіх суб'єктів освітнього процесу. дитина. При цьому кожен учасник несе відповідальність за результати кооперативної взаємодії. Практика дошкільної освіти показує, що найбільша складність полягає саме в цьому аспекті. На жаль, багато вітчизняних педагогів ще не усвідомили важливості міжсуб'єктної взаємодії в освітньому процесі та не готові до встановлення партнерських відносин з усіма учасниками. Це стосується передусім дитини та спільних зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу на благо дитини. Водночас не всі дорослі (включаючи вихователів і батьків) сприймають дітей як інтерактивних суб'єктів та учасників освітнього процесу. Дитина із задоволенням і захопленням наслідує дорослих, але через брак життєвого досвіду і вік багато чого не знає і не усвідомлює. Як вона може бути суб'єктом виховного процесу? Що робити, якщо вона не хоче реагувати на спілкування дорослих, співпрацю? При цьому вихователям слід скористатися тим, що психологічну основу педагогіки партнерства складають суб'єкт-суб'єктні відносини - співпраця двох суб'єктів [1, с. 85].

Важливою складовою системи роботи із залучення батьків до партнерської взаємодії є спільна діяльність зі створення сучасного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти, здійснення індивідуального консультування батьків із питань особистісного розвитку їхньої дитини, участь батьків у продумуванні, підготовці і проведенні заходів, свят, гурткової роботи; ознайомлення батьків із особистими досягненнями їхніх дітей, проєктування спільної діяльності педагогів і батьків із метою забезпечення прогресу виховання і розвитку дитини. Більшість дорослих, незалежно від того, чи є вони вихователями чи батьками, прагнуть досягти демократичної взаємодії, врахування інтересів усіх сторін, рівноправних стосунків у навчально-виховному процесі, що зрештою визначає інтерактивне партнерство закладу дошкільної освіти та родини. Згідно із принципами педагогіки партнерства, вихователі мають бути друзями, а сім'ї мають брати участь у побудові освітніх траєкторій своїх дітей. Важливим і основним критерієм оцінки ефективності дошкільної освіти є показник особистісного зростання дітей:

чим повніше, ефективніше та різнобічніше діти вирішують наявні вікові освітні та життєві проблеми, тим краще оцінюється робота закладу дошкільної освіти.

Для ефективного залучення батьків до виховання дітей раннього та дошкільного віку необхідно налагодити цілеспрямоване та системне партнерство. Цього можна досягти шляхом використання сучасних форм освітньої взаємодії, які викликають значний інтерес і заохочують до активної участі всіх учасників. Створюючи спільну команду людей зі спільними цілями, сприяємо тим самим почуттю єдності та співпраці. Важливість партнерської взаємодії полягає в тому, що вона:

- підвищує мотивацію дітей до навчання: коли батьки цікавляться дошкільним життям дитини, підтримують її та вірять у її успіхи, це мотивує дитину до навчання та кращого досягнення результатів.
- Забезпечує єдність та наступність виховного процесу: коли сім'я та заклад дошкільної освіти діють спільно, вони використовують схожі методи та підходи до виховання дитини, що створює для неї сприятливе середовище для розвитку.
- Дозволяє враховувати індивідуальні особливості дитини: батьки знають свою дитину краще за всіх, тому вони можуть допомогти педагогам краще зрозуміти її потреби та особливості розвитку.
- Сприяє емоційному благополуччю дитини: коли дитина відчуває підтримку з боку батьків та педагогів, вона почувається впевненішою та щасливішою, що позитивно впливає на її емоційний стан та працездатність.

Дослідження учених (А. Богуш, В. Котирло, Н. Шиліна та ін.) свідчать про те, що готовність дитини до школи є важливим показником успішного навчання та адаптації в освітньому середовищі. Вона включає в себе сформованість необхідних фізичних, психічних та соціальних якостей, які дозволяють дитині успішно засвоювати шкільну програму та інтегруватися в учнівський колектив. Рівень цієї готовності в дітей передшкільного віку може значно різнитися і зумовлює характер та темпи їхнього навчання на початкових етапах шкільного життя.

Основними аспектами готовності дитини до школи є розвиток пізнавальних процесів, сформованість навичок навчальної діяльності, рівень довільності поведінки, а також особливості мовленнєвого та соціального розвитку. Характеристика різних рівнів підготовленості дітей до навчання в школі дозволяє визначити основні напрями корекційної та розвивальної роботи, спрямованої на успішне входження дитини в шкільне життя.

Учені (Н. Гавриш, К. Крутій) наголошують на те, що готовність дитини до навчання в школі є складним і багатогранним феноменом, що включає в себе сукупність різних аспектів розвитку дитини, які забезпечують її успішну адаптацію до нових умов життя і навчання.

Підготовленість до школи визначається не лише рівнем знань, які дитина здобуває в закладі дошкільної освіти, але й рівнем розвитку її психофізіологічних, соціальних і особистісних характеристик.

У підготовці дитини до школи партнерська взаємодія особливо є актуальною. Необхідно об'єднати зусилля педагогів і батьків, щоб у дитини були сформовані всі види готовності до навчання в Новій українській школі. З цією метою проводяться консультації для батьків, зокрема вихователі ознайомлюють батьків із використанням традиційних методів, інноваційних технологій, які можна використовувати вдома з дітьми, на наш погляд, заслуговують на увагу:

- в навчанні математики «Логічні блоки Дьенеша», Палички Кюізенера, які активізують пізнавальну діяльність дитини, сприяють засвоєнню дитиною зв'язків і залежностей предметів і явищ навколишнього світу. Дитина знайомиться із такими властивостями, як форма, розмір, площа, маса, обсяг, способи вимірювання дискретних і безперервних величин, встановлення відношень і залежностей окремих предметів і груп за різними властивостями;

- в навчанні читання, розповідання корисними будуть використання вдома серії сюжетних картин А. Богуш, Н. Гавриш, мнемокarti, які сприятимуть не лише формуванню зв'язного як діалогічного, так і монологічного мовлення, а й розвитку критичного мислення, творчої уяви.

Традиційні форми співпраці закладу дошкільної освіти з батьками, такі як батьківські збори чи консультації, є корисними і затребуваними, водночас на сучасному етапі актуальним є впровадження інноваційних технологій, які б дозволили активізувати партнерську взаємодію та посилити участь батьків у освітньому процесі, зокрема в підготовці їхніх дітей до навчання у школі. На думку М. Снітко, з-поміж таких технологій можна виокремити:

- технології співпраці (спільні заняття, тренінги, майстер-класи);
  - технології залучення батьків до освітнього процесу (відкриті заняття, спільні проєкти, відеозвіти);
  - технології батьківської просвіти (консультації, лекторії, онлайн-ресурси).
- [4, с. 328].

Список використаних джерел

1. Борисова О., Борисова Н. В. Взаємодія освітнього закладу і родини в сучасному соціопросторі: з досвіду роботи американського та українського дошкільних закладів. Навч. посіб. ПП «СКД». Переяслав-Хмельницький. 2019. 146 с.
2. Лист МОН України від 11.10.2017 № 1/9-546 Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. [URL:https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1545/MON_546_Vzajemodija_Z_DO_batkamy.pdf](https://www.pedrada.com.ua/files/articles/1545/MON_546_Vzajemodija_Z_DO_batkamy.pdf) (Дата звернення 16.10.2024).
3. Рогальська-Яблонська І.П. Концептуальні підходи до партнерської взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки.* № 1. 2016. С. 267-274.
4. Снітко М.А. Технології партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї в умовах сучасності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* № 5. 2019. С. 325-336.

Олена ТРИФОНОВА,
*д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти*
Наталія НЕДІЛЬКО,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ О. В. ДУХНОВИЧА У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-МОВЛЕННЄВОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасність української національної системи освіти і виховання вимагає постійного розвитку, подолання великої кількості проблемних ситуацій різного характеру. Створення нового передбачає ґрунтовний аналіз та переосмислення нашої спадщини, бо саме історичний досвід українців у становленні та розвитку національного виховання – це вагомі, цінні ідеї. Численні педагогічні поради успадкували від видатних українців-просвітителів, педагогів, із-поміж яких важливою постаттю є Олександр Васильович Духнович. У своєму доробку має статті та книги з педагогіки, де виклав свої передові на той час ідеї щодо виховання дітей. Ідеї О. В. Духновича про національне виховання, формування патріотизму, любові до рідного краю та мови є актуальними й сьогодні, коли Україна бореться за свою незалежність. Педагог пропагував гуманістичне виховання, яке ґрунтується на повазі до особистості дитини, її прав та свобод. Ці думки співзвучні із сучасними українськими освітніми реформами, які ставлять за мету виховати вільну, творчу особистість.

Нами розроблено і проведено низку заходів щодо ознайомлення вихователів закладів дошкільної освіти із спадщиною О. В. Духновича. Зокрема, це:

лекція-презентація «Життєдіяльність Олександра Духновича», під час якої висвітлили новаторські, на той час, педагогічні погляди вченого. Було детально розглянуто його ідеї щодо важливості освіти для розвитку особистості та суспільства, а також практичні кроки, які рекомендував О. В. Духнович, для впровадження цих ідей у життя.

вебінар «Єдність народознавчого й родинного компонента у вихованні дитини (за ідеями О. В. Духновича)», на якому розкрили основи педагогічної концепції видатного просвітителя, зокрема його погляди на роль сім'ї у вихованні дитини. Акцентовано увагу на особливості поєднання народних традицій та сучасних педагогічних підходів у вихованні підростаючого покоління, висвітлено методи та прийоми виховання, які можуть бути корисними батькам та педагогам.

комунікативний тренінг «У культурі святкування – мудрість народна», під час якого вихователі мали можливість поглибити знання української культури та зміцнити свою національну ідентичність. Також на тренінгу було розглянуто питання інтеграції знань про українські народні свята в освітній процес та повсякденне життя закладу дошкільної освіти.

майстер-клас «Прикрашаємо оселю до свят», у процесі якого ознайомили вихователів із сучасними техніками виготовлення святкових прикрас, які поєднують у собі елементи традиційної української культури та сучасного дизайну. Учасники майстер-класу навчилися створювати оригінальні, екологічні новорічні іграшки із шишок, гілочок та інших природних матеріалів.

Було розроблено модель реалізації спадщини О. В. Духновича в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти, в основі якої проголошена педагогом ідея народності, що віддзеркалювалася через любов до рідної мови, шанобливе ставлення до українських народних традицій, здоров'язбережувальне ставлення до власного тіла. Запроновані форми роботи реалізовувалися в різних видах діяльності: мовленнєвій, художньо-мовленнєвій, музичній, продуктивній, фізично-трудовій.

Педагогічна спадщина О. В. Духновича впроваджувалася відповідно до таких організаційно-педагогічних умов:

- раціональне поєднання різних форм і методів роботи в реалізації спадщини О. В. Духновича;
- організація розвивального мовленнєвого середовища;
- партнерська взаємодія з батьками.

Зазначимо, що всі три організаційно-педагогічні умови реалізовувалися в комплексі. Насамперед акцентуємо увагу на тому, що Олександр Васильович Духнович у своїх працях неодноразово наголошував на тому, що національно-культурні традиції впливають на формування особистості дитини. У сучасних законодавчих документах зазначено, що провідна мета народного виховання полягає у формуванні національно свідомої мовленнєвої особистості, яка палко любитиме свою Батьківщину, дбатиме про її ресурси (природні, економічні тощо), поважатиме традиції та обряди рідного народу, шануватиме рідну мову, і що важливо, спілкуватися нею, знати твори української літератури і докладати зусиль до збагачення національної культури.

Одним із засобів формування національно-мовленнєвої особистості дитини є проведення українських народних свят у закладі дошкільної освіти, що сприяє формуванню національної ідентичності, вихованню любові до рідної країни, розвитку інтересу до історії та культури свого народу. Знайомлячи дітей із святами, водночас формуємо в них такі морально-етичні категорії, як: повага до старших, дружба, гостинність, щедрість, взаємодопомога.

Зазначимо, що організація мовленнєвого середовища відповідно до календарної обрядовості передбачала добір:

текстів фольклорних жанрів – колядок, щедрівок, веснянок, гаївок;

творів українських письменників – К. Перелісної «Писанка», Л. Храплива-Щур «Одарочка малює», «Зайчик писаночку ніс»; Я. Яковенко «Козацька мирилка», «Козацька розминка»; Л. Компанієць «Хліб», П. Воронько «Пахне хліб»; О. Науменко «Івана Купала», «В небі зіронька палає»; Г. Шевчук «Свято Івана Купала»; казка-оповідання Л. Полтава «Найкраща писанка»; Ю. Хандожинська «Пасочка для Ганнусі», А. М'ястківський «Великдень»; М. Солтис-Смирнова «Різдво прийшло до нас» та ін.;

ілюстрацій, репродукцій картин українських художників – І. Горобчук «Вертеп», «Колядки», Г. Галімова «Колядки»; П. Левченко «Святковий стіл» та ін.;

корисних сайтів, наприклад, Аудіо Мама audiomama: Івана Купала: історія та традиції святкування; Дітям про Трійцю, або як Миколка дізнався про Зелені свята; День Святого Миколая: історія та традиції свята та ін.

Було складено до кожного свята тематичні словнички. Проілюструємо прикладом до свята «Різдво»:

Свято, Святвечір, господар, господиня, дідух, сіно, затишок, зірка, вертеп, свічка, колядники, куця, узвар, калач, традиція, обряд, ряджені, ватага; різдвяний, родинний, щедрий, багатий, святковий, тріскучий, передвечірня; випікати, святкувати, трусити, сповіщати, колядувати, славити, віншувати.

обрядові вислови: «Хай труситься сіно, хай годує худібку. Хай м'яко буде худібці на сіні лежати!», «Шануємо і просимо дідуха й вас завітати до нашої господи!», «Несу кутю на покутю, на зелене сіно, щоб бджоли сіли;

прикмети: дивилися на небо: якщо засіяне зірками, значить восени буде багатий врожай. Якщо побачити на Різдво зірку, яка падає, і загадати бажання – воно здійсниться. Підкидають ложку з кутею до стелі: якщо зерно не впаде, то врожай буде добрим. Якщо куця впаде на долівку – поганим. Колядники співають – щастя в будинок зазивають;

прислів'я: Дорогих гостей хлібом зустрічають. Чим хата багата, тим і гостям рада. Який гість – такий і калач;

приказки: Яка країна – такі в ній і звичаї. Краще Різдво тріскуче, ніж пекуче. У грудні що не день – то свято!

Зазначимо, що ці слова та обрядові вислови поступово вводили у словник дитини як на заняттях із розвитку мовлення, художньої літератури, так і в інших видах діяльності.

На заняттях із художньої літератури з дітьми розучувалися колядки («Коляд, коляд, колядниця», «Ой, колядка, колядниця», «Я маленький пастушок», «Коляда, коляда»), щедрівки («Меланочка ходила», «Щедрик-ведрик», «Щедрівочка щедрувала»), різдвяні пісні («Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся!»), вірші українських письменників (О. Олесь. «На Різдво горить ялинка», В. Слапчук «Дідух», С. Гордієнко «Під зіркою різдвяною», Н. Гуменюк «Святвечір» та ін. Зауважимо, що важливо у процесі заучування вірша, звертати увагу дитини на його виразне промовляння, про що зазначено у працях українських учених (А. Богуш, Н. Гавриш, Ю. Руденко, О. Трифонова та ін.). Для цього треба обов'язково проводити підготовчу роботу, насамперед вихователі підготуватися до читання вірша, адже діти наслідують зразок педагога.

Продуктивна діяльність передбачала виготовлення декорацій – сніжинок, гірлянд та вітальних листівок, ліпленням ангелів, конструюванням вертепу, аплікацій різдвяних композицій. Разом із творчою діяльністю вдалим є поєднання знайомства з українськими народними ремеслами, вироби яких можуть бути використані в різдвяній атрибутиці. На цьому наголошував О. В. Духнович: серед своїх педагогічних настанов та ідей завзято рекомендував проводити заняття для

дітей із різних ремесел. Так, враховуючи поради педагога, пропонували дітям спочатку розглянути різні вироби (прикраси з дерева, якими можна прикрасити кімнату і святковий різдвяний стіл, витинанки), потім самих дітей залучали до виготовлення витинанок, надалі пропонували разом із батьками виготовити їх удома.

У дошкільному віці гра є провідним видом діяльності. Граючись, дитина пізнає світ, навчається спілкування з іншими, виконує побутові дії, фантазує. Особливе місце в системі ігор для дошкільників посідають народні ігри, які створені народом так само, як казки, приказки, легенди, загадки і передаються з покоління в покоління. Крім того, народні ігри є невід'ємною частиною всіх свят та розваг.

Продемонструємо прикладом.

Гра «Різдвяний привіт».

Метою гри є виховання в дітей дружби, комунікативних навичок і ввічливих етикетних форм.

Хід гри: Лічилкою діти обирають ведучого. Ведучий розташовує дітей у коло. На слова «колядники ідуть» кидає м'яч дитині. Якщо дитина спіймала, тоді вона підходить до іншої дитини і передає різдвяний привіт – дитина повинна привітати зі святом і висловити свої побажання. Гра завершується тоді, коли всі привітали один одного і разом заспівали колядку.

Зауважимо також, що серед проаналізованих творів Олександра Васильовича Духновича є загадки, вірші, афоризми, які можна використовувати в освітній діяльності закладу дошкільної освіти. Наприклад, вірш «Радість весни» буде дуже влучний під час підготовки до святкування Зустрічі весни, а саме на хвилинках милування природою, вихователь читаючи цю поезію, звертає увагу дітей до змін у природі з приходом весни.

Можна зачитати дітям старшого дошкільного віку вірш О. В. Духновича «Про шкільні радості» в аспекті підготовки дитини до навчання в початковій школі.

У ході емпіричного дослідження було встановлено, що реалізація педагогічних ідей О. В. Духновича в сучасному закладі дошкільної освіти сприяє:

формуванню всебічно розвиненої національно мовленнєвої особистості. Завдяки використанню народних ігор, пісень, казок, дитина оволодіває рідною мовою, пізнає світ, розвиває творчі здібності та емоційну сферу;

збереженню національної ідентичності. Знайомство з народними звичаями, традиціями, обрядами сприяє формуванню в дітей почуття національної гордості та любові до свого народу;

розвитку пізнавальної активності. Залучення дітей до народних ремесел, дослідницької діяльності стимулює їхню допитливість та бажання пізнавати світ; соціалізації дитини, адже спільні ігри, праця, свята сприяють розвитку комунікативних навичок, умінню співпрацювати, поважати інших;

здоров'язбереженню дитини. Загартовування, фізичні вправи, помірні фізичні навантаження зміцнюють організм дитини.

Зазначимо, що педагогічна спадщина О. В. Духновича є актуальним на сьогодні джерелом натхнення для сучасних педагогів.

Олена ТРИФОНОВА,

*д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти*

Альона ПАНЧЕНКО,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕТИКЕТУ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В ПІДГОТОВЦІ ЇХ ДО ШКОЛИ

Дошкільне дитинство – короткий, але дуже важливий етап у розвитку дитини. У ці роки вона набуває початкових знань про навколишнє життя, рідну країну та її мешканців, у неї починає формуватися певне ставлення до людей, виробляються стереотипи моральної поведінки, складається характер. Вік шести років є критичним періодом для розвитку соціальних навичок. Діти активно вчаться взаємодіяти з однолітками та дорослими, тому засвоєння національного етикету в цей період допомагає закласти основи коректної та поважної поведінки. Вивчення національних правил поведінки і традиційних форм ввічливості сприяє розвитку мовленнєвих навичок. Діти вчаться правильно висловлювати свої думки, звертатися до інших з повагою та використовувати ввічливі форми звертання. Саме тому в останні роки значно зріс інтерес педагогів і психологів до проблеми виховання в дітей національного етикету.

Національний етикет є важливим елементом культурної спадщини, який відображає історичний і культурний досвід народу. Виховання дітей в національних традиціях сприяє збереженню національної ідентичності та передаванню культурних цінностей наступним поколінням. Діти, знайомі з національними традиціями та етикетом, глибше розуміють своє коріння і відчують приналежність до свого народу. Це сприяє розвитку почуття гордості за свою націю, формуванню та зміцненню національної свідомості.

Питання щодо виховання етикету розглядалося як педагогами-класиками (О. Духнович, С. Русова, К. Ушинський, В. Сухомлинський та ін.), так і сучасними науковцями (А. Богуш, М. Білоус, С. Богдан, В. Литовченко, О. Майстренко, М. Федорова та ін.).

На нашу думку, виховання національного етикету в дітей старшого дошкільного віку – це процес, який включає в себе формування у дітей поваги до своєї культури, традицій, мови та історії, а також розвиток моральних і соціальних цінностей. Виховання національного етикету дітей дошкільного віку передбачає використання різноманітних засобів, які допомагають сформувати в

дітей повагу до національних традицій, культурних цінностей та соціальних норм, зокрема це українські традиції, свята та обряди.

Виховання національного етикету в дітей 6-го року життя засобами українських традицій – розуміємо як цілеспрямований, неперервний і послідовний, педагогічно організований процес виховання норм ввічливості, взаємоповаги, морально-етичної поведінки та спілкування з довколишніми на основі традиційних етикетних форм через залучення дітей до українських народних обрядів, свят, звичаїв і фольклорних традицій.

Отже, педагогічний потенціал традицій українського народу у вихованні національного етикету дошкільників – це цілеспрямоване формування в дітей дошкільного віку навичок і норм поведінки, заснованих на культурних і моральних цінностях української нації.

Нами було розроблено модель виховання національного етикету в дітей 6-го року життя засобами українських традицій, що передбачає 3 послідовних етапи: репродуктивний, діяльнісний, мовленнєво-творчий. Перший – репродуктивний – етап передбачає ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з українськими традиціями, звичаями та святковими обрядами через наочний матеріал (картинки, відео, книги), виховання інтересу до них, збагачення словника дітей національно етикетною лексикою. На цьому етапі слід використовувати демонстраційні та пояснювальні методи, що спрямовані на формування в дітей базових знань про національні свята, звичаї та етикетні вислови. Під час занять можна використовувати різні ігрові прийоми:

- ігри-загадки про символіку свят (наприклад, «Який це символ?», де дітям пропонується вгадати символ свята за його описом). Ігри-загадки також включають у себе практикування ввічливих форм звертання;

- ігри на впізнавання святкових предметів та їх значення (наприклад, вибрати серед різних предметів ті, які пов'язані з певним святом). Ігри включають ситуації, в яких діти вчаться правильно просити та дякувати за допомогу, виявляти повагу до традиційних атрибутів свят.

Важливо проводити бесіди та обговорення з дітьми різних ситуацій, пов'язаних із дотриманням етикету, пояснення значення ввічливих висловів та народних традицій спочатку за змістом українських народних казок («Рукавичка», «Котигорошко», «Лисичка та журавель» та ін.), що сприятиме розвитку вміння висловлювати свою думку та засвоєнню культурних норм.

На заняттях із художньої літератури вихователів варто обговорити з дітьми тему «Що означає бути ввічливим», «Як ви розумієте гостинний дім?», «Як ви проявляєте турботу про рідних?» за змістом українських народних казок, проаналізувати вчинки героїв. При цьому особливу увагу слід звертати на етикетні ввічливі вислови, декілька разів повторити їх на занятті, а потім у повсякденному житті розіграти ситуації, де можна їх використати.

Обов'язковим на першому етапі є вивчення та обговорення прислів'їв про ввічливість: наприклад, «Ввічливість людину красить», «Мудрий мовчить, дурний кричить». Необхідно обговорити, що означають ці прислів'я, і як вони можуть застосовувати їх у житті. Можна провести з дітьми інтерактивні ігри.

Наприклад, «Етикетна естафета»

Хід гри. Діти беруть участь у естафеті, де виконують завдання. Наприклад, один із учасників називає початок віншування, а інший його завершує. Якщо він правильно виконає завдання, отримує бал для команди. Наприклад:

Добрий вечір тобі..... пане господарю!

Одчиняйте сундучок ..... Та давайте п'ятачок.

Всі, хто є у вашій хаті ... будуть дужі та багаті!

Будьте з празником ... здорові!

Добрий вечір вашій ... хаті!

Заплету віночок на ... щастя, на долю

Другий варіант гри: вихователь показує дітям предмет або картинку із зображеним предметом, а діти швидко повинні назвати, до якого свята належить. Наприклад,

Кутя – Свят вечір

Писанки – Великдень

Вінок – на Купала

Прапор – День прапора, день незалежності.

Другий етап – діяльнісний – спрямований на організацію сюжетно-рольових ігор, що передбачають участь дітей у традиційних святкових дійствах (наприклад, співання колядок, відтворення веснянок, виготовлення писанок); залучення дітей до активної участі в обрядових заходах із використанням етикетних формул, що сприяє закріпленню набутих знань у діяльності. На цьому етапі слід застосовувати творчі завдання, різні ситуації, інтерактивні ігри та ін. Наприклад, запропонувати дітям відтворити обряди, як-от: «Колядки та щедрівки» (діти разом співають колядки або щедрівки, повторюючи за вихователем. Коли завершують спів, вихователь заохочує їх висловити подяку: «Дякуємо за увагу! Будьте здорові в новому році», «Спасибі, що слухали нас! Чекаємо колядників (щедрувальників) і в наступному році!». Це формує вміння використовувати етикетні фрази в контексті культури.

Зазначимо, що в закладах дошкільної освіти із запрошенням батьків варто проводити виховні заходи, що розкривають родинно-мовні традиції: «Слово до слова – і зложиться колядка», «Мова – чудодійне джерело розвитку дитини», «Виховуємо мовленнєву культуру української родини під час свят», «Вікторина на краще знання української обрядовості», «Шануймо рідні традиції» тощо.

Після проведення святкових заходів вихователеві варто обговорити, що дітям найбільше сподобалося, запам'яталося, діти розповідають про свої враження: «Мені сподобалося, коли...», «Я дякую всім, хто допоміг організувати свято!», «Гарно, що хтось придумав колядки і щедрівки, вони дарують радість і сміх, а ще подарунки», «У свята треба радіти, як у пісні співається «Ой, радуйся, земле!». Це допомагало закріпити використання національного етикету у спілкуванні.

Мета третього, мовленнєво-творчого, етапу виховання національного етикету дітей 6-го року життя засобами українських традицій полягає в розвитку їхніх комунікативних навичок та творчих здібностей через активне використання

мовленнєвих формул ввічливості, культурних норм і традицій українського народу в різних ситуаціях спілкування, а також стимулювання творчого самовираження через рольові ігри, інсценізації, драматизації казок, творчі проекти та інші форми мовленнєвої діяльності. На цьому етапі пропонуємо реалізовувати такі методи і прийоми, як: використання рольових ігор, театралізованих вистав, драматизацій народних казок, що допоможе дітям закріпити знання етикету через моделювання ситуацій з реального життя. Наприклад:

Рольова гра «Гостина у бабусі» полягає в розігруванні ситуації, коли діти приходять на гостини до бабусі, вітаються, дякують за частування, прощаються. Можна пригадати, як дякувала молодша сестра бабусі із казки «Чарівне горнятко» (Дякую вам, бабусенько), запитати, як діти звертаються до своїх бабусь. Це допомагає дітям засвоїти поведінку під час відвідування близьких людей.

Театралізована вистава за мотивами казки «Коза-Дереза», де діти озвучують репліки героїв. Можна запропонувати дітям уявити, як зайчик дякував ракові, тобто назвати кожному ввічливі висловлювання подяки (Дякую тобі, раче! Дякую, братчику, раче! Красно дякую тобі, друже! Завжди пам'ятатиму про твою допомогу і в будь яку потребу тобі допоможу). Важливо пригадати з дітьми, прислів'я і приказки про гостинність і взаємодопомогу – Хто чинити лихо – від нього й потерпить. Хто не бажає, той і не має. Як ми до людей, так і вони до нас. Дружба – то найбільше багатство. Любиш на гостини ходити – люби і в себе гостей приймати!

Використання народної творчості (прислів'я, приказки, заклички, примовки, купальські, різдвяні пісні тощо) допомагає інтегрувати національні традиції в повсякденне життя дітей, сприяє запам'ятовуванню народної мудрості. Наприклад: співання колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю» під час зимових свят вчать дітей дотримуватися традиційних форм привітання і побажань, звертаючись до господаря і його родини.

Педагогічними умовами виступають:

організація мовленнєвого та емоційно-сприятливого середовища в закладі дошкільної освіти;

забезпечення позитивної мотивації до ініціативної участі у традиційних святкових діях;

підтримка самостійного застосування набутих знань у творчих завданнях, що передбачає використання традиційних етикетних висловів.

Встановлено, що для ефективного виховання національного етикету в дітей старшого дошкільного віку доцільно використовувати різні форми проведення свят та обрядів: ігрові, художньо-творчі завдання, заняття, виховні бесіди та обговорення, сімейні проекти, які допоможуть дітям не лише вивчити, але й практично застосовувати норми національного етикету, закладені в українських традиціях.

Уважаємо, що впровадження запропонованої моделі виховання національного етикету дітей 6-го року життя засобами українських традицій може позитивно вплинути на ефективність цього процесу та зокрема, вплине на успішну підготовку дитини до навчання у школі.

Тетяна ТЮЛЬПА,
*д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри педагогіки
і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Нині в багатьох країнах інклюзія сприймається як одне із стратегічних завдань розвитку системи освіти. Це зумовлено низкою передумов, серед яких соціально-педагогічні, законодавчо-нормативні, теоретичні та практико-орієнтовані. До соціально-педагогічних передумов, які продиктували необхідність включення дітей у середовище однолітків, що нормально розвиваються, відносяться: зміна цільових установок в освіті для всіх дітей, перехід від медичної моделі розуміння інвалідності до соціальної, включення батьків до освітнього процесу як його активних суб'єктів.

Інклюзивна освіта передбачає не просто допуск дітей з обмеженими можливостями здоров'я до навчання в наявних загальноосвітніх школах та класах, а повну трансформацію всієї системи освіти, що забезпечує доступність для дітей навчальної програми, методів, матеріалів, відповідних технологій та ін. Тому імплементація інклюзивної освіти опосередковується якістю її кадрового забезпечення в компетентнісному аспекті, зумовлює особливі, додаткові вимоги до професійної компетентності вчителя, оскільки, як слушно зазначають Л. Кюлькер та К. Греш, «компетентність учителів вважається важливою умовою успіху шкільної інклюзивності та, водночас, до вчителів висувуються нові вимоги» [1, с. 56]. Педагог інклюзивної школи втілює новий тип професіоналізму у сфері освіти.

Підготовка майбутнього вчителя до роботи зі школярами з особливими освітніми потребами стає одним із важливих завдань педагогічних ЗВО та педагогічної освіти загалом. У зв'язку з цим необхідні нові методологічні підходи до навчання, виховання та розвитку майбутнього фахівця, що спричиняє коригування підготовки майбутнього вчителя до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти: оволодіння професійними компетентностями щодо роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти.

Організація підготовки, проведення курсових заходів та професійної перепідготовки, створення науково-професійних об'єднань з питань інклюзивної освіти, а також поява таких додаткових функцій як «тьютор», «координатор» інклюзії зумовили практичну затребуваність у супроводі інклюзивних процесів, виникає нова вимога – готовність і здатність педагогів навчати всіх без винятку дітей, незалежно від їх нахилів, особливостей розвитку, обмежених можливостей в умовах інклюзивної початкової освіти.

Підготовка вчителя до роботи в умовах інклюзивної початкової освіти

базується на тому, що інклюзивна освіта є соціально-педагогічним феноменом, що полягає в побудові освітнього процесу, в якому дитина з обмеженими можливостями навчається разом із здоровими однолітками і отримує специфічну педагогічну підтримку і корекційну допомогу, пов'язану із задоволенням його особливих освітніх потреб. Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти – це персоніфікований та безперервний процес розвитку професійної компетентності педагогів, спрямований на досягнення гуманістичних цілей та становлення педагогічних цінностей, в результаті якого в них (педагогів) формується здатність вирішувати професійні завдання в галузі інклюзивної освіти.

Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти включає змістовний та організаційний компоненти. Спрямована на розвиток у педагогів професійної компетентності, набуття здатності вирішувати професійні завдання:

- розуміти філософію інклюзивної освіти, знати психолого-педагогічні закономірності та особливості вікового та особистісного розвитку дітей з обмеженими можливостями здоров'я, які перебувають в умовах інклюзивного освітнього середовища, та вміти виявляти дані закономірності та особливості;

- вміти відбирати оптимальні способи організації інклюзивної освіти, проектувати навчальний процес для спільного навчання дітей із нормальним та порушеним розвитком;

- застосовувати різні способи педагогічної взаємодії між усіма суб'єктами корекційно-освітнього процесу, орієнтовані на ціннісні відносини з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я та інклюзивної освіти в цілому;

- створювати корекційно-розвивальне середовище в умовах інклюзивного освітнього простору та використовувати ресурси освітнього закладу для розвитку всіх дітей;

- здійснювати професійну самоосвіту з питань спільного навчання дітей із нормальним та порушеним розвитком.

Організаційний компонент представлений технологією підготовки педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти та включає такі етапи: занурення в діяльність з вирішення професійних завдань, проблематизацію, цілепокладання та планування, конструювання рішення професійного завдання та його реалізацію, рефлексію здійснюваної діяльності. Персоніфікованість підготовки педагогів та формування в них ціннісного ставлення до дітей з обмеженими можливостями забезпечується за рахунок застосування гуманітарних технологій.

У процесі підготовки відбувається якісна зміна професійно-особистісних характеристик педагогів, перетворення їх професійної діяльності, набуття особистісно-педагогічних цінностей, які є показником професійно-особистісного розвитку педагогів.

Отже, підготовку педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти розглядаємо як персоніфікований та безперервний процес, який включає змістовний та організаційний компоненти та спрямований на розвиток професійної компетентності педагогів як здатності вирішувати професійні завдання в галузі інклюзії.

Список використаних джерел

1. Külker L., Gresch C. Kompetenz zum inklusiven Unterrichten von allgemeinpädagogischen Grundschullehrkräften: Zusammenhänge zu berufsbiografischen Merkmalen und dem schulischen Kontext // Empirische Sonderpädagogik. 2021. Bd. 13, nr. 1. S. 56–74. doi: <https://doi.org/10.25656/01:23571>

*Анна УШАКОВА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,
к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*

ДО ПИТАНЬ НАСТУПНОСТІ МІЖ ДОШКІЛЬНОЮ ТА ПОЧАТКОВОЮ ЛАНКАМИ ОСВІТИ

Наступність між дошкільною та початковою освітою – це забезпечення неперервності здобуття людиною освіти. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи. Цей процес допомагає досягти цілісного розвитку особистості. Під час навчання у дітей формуються базові компетентності – вміння, знання та навички, які необхідні для подальшого навчання та життя загалом. Володіння українською та іншими мовами, математичні навички, знання в галузі природничих наук, техніки або культури – цьому дитина навчається в молодшій школі завдяки тим компетентностям, що сформувались у неї в закладі дошкільної освіти

Законодавча база, що регулює питання наступності між дошкільною та початковою освітою, є доволі розвиненою. Основним документом є Закон України «Про дошкільну освіту», що визначає завдання та функції дошкільної освіти як першого етапу в системі освіти. Згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» (стаття 7,8), дошкільна освіта є обов'язковою для дітей старшого дошкільного віку і спрямована на всебічний розвиток дитини, підготовку її до навчання в школі. Водночас стаття 6 визначає дошкільну освіту як першу ланку в системі безперервної освіти, що забезпечує готовність дитини до систематичного навчання у школі. Це створює основу для наступності в освітньому процесі.

Закон України «Про освіту» також передбачає положення щодо єдності освітніх програм на різних рівнях навчання та забезпечення рівних умов для здобуття якісної освіти незалежно від місця проживання дитини.

Наступність між дошкільною та початковою освітою має кілька важливих аспектів: психологічна готовність дитини до школи, яка передбачає наявність у

дитини певного рівня розвитку пізнавальних процесів, таких як мислення, пам'ять, увага, а також сформованість соціальних навичок, необхідних для адаптації в нових умовах навчання. Підготовка дитини до школи в закладі дошкільного освіти базується на розвитку основних компетентностей, таких як уміння вирішувати завдання, спілкуватися з однолітками та дорослими, проявляти ініціативу. Ці навички є основою для успішного навчання у школі.

Для досягнення наступності важливо забезпечити тісну співпрацю між вихователями дошкільних закладів та вчителями початкових класів. Перехід між дитячим садком і школою має бути поступовим, оскільки діти мають пройти період адаптації. Адаптація дитини буде значно легшою, якщо у перші роки навчання в школі будуть продовжувати та підіймати на інший рівень ту діяльність, яка була в ЗДО. Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема: спілкування; ігри; рухова активність; пізнавальна діяльність; засвоєння господарсько-побутових навичок; ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографія, театральна діяльність. Зміна форми діяльності з ігрової на навчальну може викликати труднощі в дітей, які не готові до різкої зміни методів та підходів.

Забезпечення наступності між дошкільною та початковою ланками освіти є важливим аспектом у створенні єдиної системи освіти, яка сприяє гармонійному розвитку дитини. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити: узгодженість освітніх програм та методичних підходів; співпрацю між педагогами дошкільних закладів та шкіл; організацію адаптаційного періоду для першокласників; активну співпрацю з батьками, спрямовану на підготовку дітей до навчання.

Тетяна ФІЛІМОНОВА,
*к. пед. н., доц., доцентка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського*

ПРИРОДОЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Велику увагу сучасні дослідники приділяють різноманітним аспектам професійної підготовки майбутніх учителів. Серед них система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів (Н. Дем'яненко, О. Пономарьова, Л. Хомич); формування творчої особистості вчителя у процесі вузівської професійної підготовки (Т. Волобуєва, П. Гончарук, П. Перепелиця, В. Рибалка, Ю. Трофімов, А. Дусавицький, Д. Іванова, Н. Кічук, С. Сисоєва); теоретикометодичні основи підготовки вчителів у педагогічних закладах освіти

(Н. Воскрисенська, С. Гончаренко, А. Линенко, Н. Максименко, Б. Шиян); формування естетико-екологічної освіти вчителя (М. Бойчева, Д. Мельник, Г. Тарасенко, О. Федій, М. Швед, З. Шевців); педагогічна технологія формування гуманістично-професійних якостей майбутніх фахівців (В. Зінкевічус, Н. Сушик); формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності (С. Балашова, В. Борисов, С. Кучеренко).

Проблемою фахової підготовки студентів сучасними засобами навчання займалися В. Биков, Н. Воропай, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Ізвозчиков, Е. Карпова, О. Коваль, В. Коткова, В. Монахова, Н. Морзе. Безпосередньо питанням формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів присвячено роботи Т. Байбари, Н. Бібік, О. Біди, А. Бродовської, М. Галатюк, К. Гуз, В. Ільченко, Ю. Лінник, С. Науменко, С. Собакар, П. Завітаєва, Н. Коваль, Г. Ковальчук, М. Коновальчук, Л. Нарочної, М. Скаткіна та ін. Незважаючи на значну кількість наукових праць, які висвітлюють проблему професійної підготовки фахівців, питання формування компетентності залишається недостатньо вивченим і потребує всебічного обґрунтування, що забезпечить підвищення рівня професіоналізму та компетентності вчителів і відповідатиме новим соціальним та освітнім вимогам.

У нашому дослідженні також важливо визначити поняття «компетентність» та «компетенція», а також те, які компетенції охоплює природознавча компетентність і які умови сприяють її ефективному формуванню.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «компетенція» подається у двох значеннях: добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи та особи [2, с. 856]. Аналіз дефініцій поняття «компетенція» дає змогу тлумачити його в різних контекстах, зокрема, як зазначає Н. Бібік, «компетенція» – це суспільно встановлений освітній результат, оскільки компетенції можна вивести як реальні вимоги до оволодіння сукупністю знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, характеристик особистості, що діє в суспільстві [1, с. 46]; Н. Гаврик розкриває його як набір питань, що характеризують певну особистісну якість [2, с. 139].

Щоб розкрити сутність елементарного аналізу, більшість науковців стверджує, що компетенції – це інтегрована особистісно-діяльнісна категорія, яка формується під час навчання в результаті поєднання початкового особистого досвіду, знань, способів діяльності, умінь, навичок, особистісних цінностей і здатності до застосовувати їх у процесі виробничої діяльності стосовно кола питань і процесів певної сфери людської діяльності [4, с. 277].

Компетенція, на відміну від компетентності як особистісного утворення — це відчужена від предмета, задана соціальна норма педагогічної підготовки студента, викладача, іншого спеціаліста, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній галузі. Результатом набуття компетенцій є компетентність, яка передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності. Компетенції виводяться як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлення до певної галузі, якостей особистості, яка діє в певному соціумі. Вони закріплені в Державних стандартах освіти,

програмах, критеріях навчальних досягнень тощо. Особливістю компетенцій є їх предметний або міжпредметний характер, що дає змогу визначити спрямованість освіти (освітні галузі, навчальні предмети, змістові лінії) [4, с. 278]. Щоб конкретизувати індивідуальні компетентності та компетенції, Державний стандарт початкової загальної освіти роз'яснює, що компетентність – це інтегрована здатність особистості, набута в процесі навчання, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлень, які можуть бути цілісно реалізовані на практиці, а компетентність розглядається як суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини [5, с. 95]. Українські науковці також по-різному трактують термін «компетентність». Найбільшого поширення у вітчизняній науковій літературі набуло визначення компетентності як сукупності знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: здатність аналізувати наслідки професійної діяльності, прогнозувати, використовувати інформацію [4, с. 38].

На основі сказаного можемо зазначити, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи, а саме, формування в них природознавчої компетентності, не може здійснюватися без урахування завдань природничої освітньої галузі [5, с. 190].

Основна мета природничої галузі – формування компетентностей у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом засвоєння знань, умінь і способів діяльності, розвиток умінь, що забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, відповідальна, безпечна та екологічно сприятлива поведінка здобувачів освіти в навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку [5, с. 95].

Підсумовуючи вище сказане, під поняттям «природознавча компетентність» будемо розуміти особистісне утворення майбутнього вчителя, що характеризує здатність розв'язувати доступні соціально й особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа» [4, с. 277].

Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя здійснюється у процесі вивчення курсі «Теорія та методика навчання природничої освітньої галузі». Ми можемо виділити такі компоненти підготовки майбутнього вчителя початкової школи: світоглядно-ціннісна, дослідницько-пошукова, інтелектуальна, інформаційна, комунікативна, організаційна.

Реалізація цих завдань, які сприяють формуванню природознавчої компетентності, потребує вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів. Досвід роботи показує, що модернізація навчального процесу у ЗВО можлива лише за умови постійного цілеспрямованого пошуку та застосування певних принципів, здатних забезпечити ефективність і високу якість підготовки відповідних фахівців вимогам сьогодення.

Отже, компетентнісний підхід передбачає оволодіння майбутнім учителем початкової школи системою знань і практичних умінь і навичок, спрямованих на організацію та керування процесом навчання природознавства та формування

природознавчої компетентності молодших школярів. А відтак, важливим є сформованість природознавчої компетентності в самих вчителів, яка передбачає особистісне утворення майбутнього вчителя, що характеризує здатність розв'язувати доступні соціально й особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа».

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід : рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. Київ, 2004. С. 45–51.
2. Біда О. А. Підготовка майбутніх вчителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі: Теоретико-методичні засади: [монографія]. Київ: Науковий світ, 2002. 322 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад, і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
4. Професійна освіта: навч. посіб. [уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред Н.Г. Ничкало]. Київ: Вища шк., 2000. 325 С. 13.
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: початкова школа : іншомовна освіта + Державний стандарт початкової освіти. – Київ: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 80 с.

Владислав ФІМУШКІН,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Науковий керівник: Галина КІТ,
к. пед. н., доц., доцентка кафедри
початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА НАВЧАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

В умовах глобальної інформатизації школи створюють середовище, що сприяє розвитку індивідуальних здібностей учнів та їх творчому становленню. Для забезпечення активного навчання вчителі застосовують нові методи, що стимулюють інтерес учнів до самостійного здобуття знань. Початкова освіта закладає основу загальної підготовки, формуючи особистість, розвиток розумових здібностей та критичного мислення учня [1].

Інформаційні технології (ІТ) мають значний вплив на процес навчання молодших школярів, змінюючи підходи до викладання, взаємодії та розвитку учнів. Основні аспекти впливу ІТ на навчальні можливості молодших школярів:

1. **Покращення доступу до інформації.** Використання технологій дозволяє учням отримувати доступ до великих обсягів інформації з різних джерел. Це стимулює розвиток дослідницьких навичок, критичного мислення і самостійності.

2. **Індивідуалізація навчання.** Інформаційні технології дозволяють адаптувати навчальний процес до потреб кожної дитини. Програмне забезпечення та електронні платформи надають доступ до персоналізованих завдань, що відповідають рівню підготовки учнів.

3. **Розвиток цифрової грамотності.** Навчання з використанням ІТ розвиває в дітей навички роботи з комп'ютерами, планшетами та іншими пристроями, а також уміння користуватися онлайн-ресурсами, що є незамінним в умовах сучасного цифрового світу.

4. **Мотивація до навчання.** Використання інтерактивних навчальних програм та ігор сприяє посиленню інтересу до навчального процесу. Молодші школярі більш активно залучаються до навчання, коли воно проходить у форматі гри або з видимими елементами [3, 174-175].

5. **Розвиток когнітивних здібностей.** Інтерактивні навчальні програми розвивають логіку, пам'ять, увагу і мислення дітей. Програми для вирішення математичних завдань, розвитку мовлення чи логічних ігор допомагають дітям швидше освоювати нові знання.

6. **Комунікація та співпраця.** Технології дозволяють учням співпрацювати на відстані, брати участь у групових проєктах та взаємодіяти з учителями поза класом, що має вирішальне значення в сучасних умовах.

Незважаючи на численні переваги, ІТ також мають певний негативний вплив на навчальні можливості молодших школярів. Учені [1; 2] виділяють важливі аспекти такого впливу:

1. **Погіршення концентрації уваги.** Інформаційні технології, особливо інтерактивні платформи та мобільні пристрої, можуть сприяти розвитку короткочасної пам'яті. Швидка зміна інформації, яскраві та швидкозмінні видимі стимули на екрані можуть призвести до зниження здатності учнів зосереджуватися на завданнях, що потребують більше часу, чи класичному навчальному матеріалі.

2. **Залежність від технологій.** Надмірне використання технологій може призвести до прив'язаності до цифрових пристроїв і втрати інтересу до традиційних методів навчання або навчальних завдань, які потребують зусиль без миттєвого результату (наприклад, читання книг, вирішення завдань вручну).

3. **Зниження когнітивного розвитку.** Постійне використання гаджетів та цифрових додатків може перешкоджати розвитку критичного мислення та творчих здібностей. Автоматизовані програми часто дають готові рішення, що можуть обмежувати самостійне мислення учнів.

4. **Соціальна ізоляція.** Діти, які проводять надто багато часу за комп'ютером чи планшетом, можуть мати менше реальних взаємодій із однолітками та

вчителями, що негативно впливає на розвиток їх комунікативних і соціальних навичок.

5. *Перевантаження інформацією.* Молодші школярі можуть відчувати труднощі з обробкою великої кількості даних, що може зменшити їхню здатність до систематизації знань і належного осмислення вивченого матеріалу.

6. *Погіршення моторних навичок.* Тривале використання планшетів і комп'ютерів може негативно вплинути на розвиток дрібної моторики. Якщо дитина більше часу проводить за гаджетами, а не виконує завдання, що вимагають ручної праці (малювання, письмо), це може уповільнити розвиток координації рухів і моторних навичок.

7. *Складність контролю інформації.* Недостатній контроль із боку батьків або вчителів може призвести до того, що діти отримуватимуть недоцільну або навіть шкідливу інформацію, яка не відповідає їхній віковій категорії.

Отже, ІТ сприяють інтенсифікації освітнього процесу в початковій школі, забезпечують розвиток творчих здібностей учнів, підвищують їх мотивацію до навчання, формують у них уміння і навички оперувати та керувати інформацією, швидко приймати рішення, застосовувати набуті знання на практиці. Для мінімізації негативного впливу інформаційних технологій необхідно встановити баланс між використанням ІТ у навчанні та традиційними методами навчання, а також контролювати час, який діти проводять перед екранами, забезпечити різноманітність навчальних та ігрових активностей.

Список використаних джерел

1. Кондратенко Л., Манилова Л. Шкільні проблеми дітей інформаційної ери. 2017. Електронна бібліотека НАПН України. <https://core.ac.uk/download/pdf/141487958.pdf>

2. Савчук В. О., Ройко Л. Л. Використання технологій інтерактивного навчання як засобу активізації пізнавальної діяльності школярів. *Математика. Інформаційні технології. Освіта*: збірник тез доп. XII міжнар. наук.-практ. конф. Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2023. С. 181-184. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22398/3/savchuk_roiko.pdf

3. Швейгер Н. Р., Ройко Л. Л., Ройко О. О. Використання комп'ютерно-ігрових технологій як засобу формування позитивної мотивації до навчання. *Математика. Інформаційні технології. Освіта* : зб. статей XII Міжнар. наук.-практ. конф. Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2023. № 10 С.173-180. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/23438/3/roiko_shveiher.pdf

Олена ШАПІРЕНКО,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Науковий керівник: Тетяна ЛІСОВСЬКА,
к.пед.н., доц., доцентка кафедри початкової
та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

СУЧАСНІ КНИЖКОВІ ВИДАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Формування читацьких інтересів у старших дошкільників є одним із ключових завдань сучасної освіти, оскільки дитяча книга виступає основним засобом розвитку мовлення, мислення та естетичного сприйняття. Проте сучасне інформаційне суспільство, наповнене цифровими технологіями, сприяє зниженню інтересу до книги, що загострює проблему літературної освіти дітей.

Як зазначає Т. Грицько, інтерес до читання у дітей знижується через недостатню інтеграцію літератури в освітній процес, а також через брак сімейної підтримки у формуванні читацьких звичок. Це явище негативно впливає на рівень підготовки дітей до школи, їхнє мовленнєве та когнітивне становлення [1].

Одним із перспективних підходів до вирішення цієї проблеми є використання якісних сучасних книжкових видань. А саме, ілюстровані книги з адаптованими текстами та цікавими сюжетами сприяють формуванню читацької культури в дітей. Педагогічна практика показує, що читання таких видань не тільки заохочує дітей до пізнання світу, а й формує уяву та стимулює їхній емоційний інтелект. Натомість, науковці наголошують на важливості інтерактивних методів у роботі з дошкільниками. Дослідження В. Мартиненко підтверджують, що залучення дітей до літературних конкурсів, читання вголос та обговорення книг у групах значно підвищує рівень їхньої зацікавленості в читанні. Такі підходи розвивають критичне мислення та здатність висловлювати власну думку [3]. Крім того, дослідження автора свідчать, що створення навчально-ігрового середовища з використанням сучасних видань сприяє не лише розвитку читацьких інтересів, а й формуванню готовності до навчання у школі.

Особливо важливою є роль педагогів і батьків у процесі формування читацьких інтересів. Активна участь дорослих у читанні та обговоренні книг із дітьми сприяє розвитку позитивного ставлення до літератури. Батьки можуть стимулювати інтерес до книги, організовуючи сімейні читання та створюючи вдома книжковий простір, а педагоги – інтегрувати читання в різні види освітньої діяльності.

Відродження читацької культури серед дошкільників також можливе через оновлення бібліотечних фондів та доступність якісної дитячої літератури. Науковці, О. Довгань О. та Т. Олинець, акцентують увагу на важливості відбору книг, які відповідають віковим особливостям дітей та відображають національні й

культурні цінності [2].

Отже, системний підхід до формування читацьких інтересів у старших дошкільників передбачає співпрацю педагогів, батьків та суспільства. Використання сучасних книжкових видань, інтерактивних методик і створення сприятливого читацького середовища сприятиме всебічному розвитку дитини, її підготовці до навчання в Новій українській школі та формуванню національної культурної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Грицько Т. В. Формування читацьких умінь учнів: сучасні підходи та світовий досвід. *Український педагогічний журнал*, (2), 2018, С. 59–68.
2. Довгань О., Олинець Т. Читацькі інтереси і їх вплив на формування читацької самостійності в контексті ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. 2023. Вип. 20. С. 45–53.
3. Мартиненко В. О. Читацькі інтереси молодших школярів: сучасні тренди і перспективи. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2020.

Олена ШЕПІТКО,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Науковий керівник: Світлана ЯКИМЕНКО,
д. пед. н., проф., завідувачка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

О. Я. САВЧЕНКО: ПРИНЦИП НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Наступність у навчанні – послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу. Здійснюється при переході від одного уроку до наступного (тобто в системі уроків), від одного року навчання до наступного. Досягнення наступності у шкільній практиці забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів і взагалі всією системою методичних засобів [1, 227].

Сучасне реформування та гуманізація освіти передбачають забезпечення певних умов, принципів, методів та програм у навчанні, відповідно до Закону України про освіту, де однією з обов'язкових умов неперервності здобуття знань та умінь є наступність.

З погляду Олександри Яківни Савченко, наступність є одним із принципів освіти, який передбачає зв'язок та узгодженість мети, змісту, організаційно-методичного забезпечення етапів освіти, які межують один з одним (дошкілля – початкова – основна школа) [2, 492]. Олександра Яківна наголошувала на тому,

що не потрібно розмежовувати дитячий садок, як середовище виховання, та школу, як середовище навчання. Учена вбачала неперервний зв'язок між цими ланками освіти для плавного переходу дитини від дошкільця до шкільного життя. Відомий педагог і дидакт наступність визначає, як неперервний процес виховання, розвитку й навчання дитини, який на кожному віковому етапі має як загальні, так і спеціальні цілі [2, 111].

Цілі дошкільного закладу, за О. Я. Савченко:

- загальний розвиток основних здібностей дитини (сенсорних, розумових, фізичних, естетичних);
- становлення бази особистісної культури;
- забезпечення загальної готовності дитини до школи;
- розвиток комунікативних здібностей, пізнавальної активності, творчості дітей [2, 111].

Цілі початкової школи, за Олександрою Яківною:

- розвиток і виховання особистості дитини (інтелектуальний, моральний, соціальний, естетичний, фізичний);
- розвиток сенсорних умінь;
- освітні результати: ключові компетентності (уміння вчитися, комунікативна, загальнокультурна, здоров'язбережувальна, соціальна, ІКТ, підприємницька, ініціативність); предметні компетентності (повноцінні читацькі, мовленнєві, обчислювальні);
- здатність до творчого самовираження;
- виховання ціннісного ставлення виховання ціннісного ставлення до природи, родини, Батьківщини, праці, мистецтва, здоров'я тощо [2, 111].

Олександра Яківна Савченко, зіставленням цих цілей, показала тісний зв'язок дошкільної та початкової освіти, передбачаючи єдність методології та теорії навчання, обов'язковість гуманістичного підходу в навчанні, поєднання ігрової та навчальної діяльності, дитиноцентризм, врахування всіх особливостей розвитку дитини у сприятливих умовах та середовищі тощо.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом навчання й виховання, початкова школа має ґрунтуватися на попередній підготовці та розвитку здобувачів освіти, а саме ігровій діяльності дитини, усному мовленні та розвиненій уяві, виконанні певних завдань у контексті виховного процесу, вмінні працювати самостійно та у групі, самоорганізації та саморегуляції поведінки.

Отже, спираючись на погляди й думки Олександри Яківни Савченко, розуміємо принцип наступності як неперервний процес виховання, навчання й розвитку кожної дитини, враховуючи його / її особливості розвитку, потреби, уміння й навички, в тісній взаємодії дошкільного та початкового закладів освіти. Такий підхід створює простір для реалізації єдиної та перспективної педагогічної системи для виховання, навчання та розвитку кожного здобувача освіти від дошкільця до початкової ланки освіти та подальшого навчання загалом.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997.
Ресурс: https://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/2010/nastupnist.pdf

2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Грамота, 2012.

Єгор ШИХОВ,
*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 022 Дизайн*
Науковий керівник: Наталія КОЛЕСНИК,
*к. пед. н., доцентка, доцентка кафедри образотворчого
мистецтва та дизайну,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ДИЗАЙН ФІРМОВОГО СТИЛЮ ДЛЯ ПРОГРАМ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інклюзивне навчання є ключовою складовою сучасної освітньої системи, що спрямована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних потреб. Програми психолого-педагогічного супроводу є важливими інструментами для реалізації цих принципів. Водночас дизайн фірмового стилю таких програм відіграє вагомий роль у формуванні позитивного іміджу, зрозумілого й привабливого візуального образу.

Конвенцію ООН «Про права дитини» називають «Світовою конституцією прав дитини». З моменту ратифікації відповідною державою Конвенція стає складовою національного законодавства. Ратифікація Конвенції означає, що уряди беруть на себе зобов'язання забезпечити дитині зростання у безпечних та сприятливих умовах, маючи доступ до високоякісної освіти та охорони здоров'я, а також високий рівень життя [2].

Інклюзивна освіта, яка понад 50 років є світовою тенденцією, спрямована на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами, забезпечуючи їм можливість стати повноправними членами суспільства. Законодавство країн із найрозвиненішими підходами до інклюзії, таких як Канада, Швеція, США, Велика Британія та інші, зосереджене на підтримці інклюзивного навчання з кінця 1960-х років. У цьому контексті важливу роль відіграє дизайн фірмового стилю програм психолого-педагогічного супроводу, який сприяє їхній впізнаваності, формуванню довіри та створенню дружелюбної й професійної атмосфери через використання гармонійних графічних елементів, кольорової палітри, шрифтів і логотипів.

Розвиток інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку розглянуто у працях вчених: В. Бондаря, В. Гладуша, А. Колупаєвої, І. Кузави, М. Матвєєвої, С. Миронової, В. Панка, Т. Сак, В. Синьова, О. Таранченко, Н. Тарнавської, В. Тищенка, А. Шевцова та ін., де розкрито особливості впровадження інклюзивного навчання в системі

національної освіти; представлено теоретико-експериментальну модель інклюзивної освіти, окреслено сутність сучасних технологій практичної реалізації системи інклюзивної освіти, спрямованих на корекцію розвитку та соціалізацію дошкільників із порушеннями психофізичного розвитку.

Аналіз наукових досліджень в аспекті нашої проблеми передбачає розглянути основні елементи фірмового стилю: *логотип* (логотип має бути простим, доступним для розуміння старшими дошкільниками та молодшими школярами. Наприклад, можна використати стилізовані образи дітей, символи допомоги або розвитку), *кольорова палітра* (важливо обирати кольори, які викликають позитивні емоції. Теплі тони, як-от жовтий, зелений і блакитний, асоціюються зі спокоєм, надією та підтримкою), *шрифти* (легкочитабельні шрифти забезпечують зручність сприйняття. Для дітей варто використовувати шрифти із заокругленими формами, що мають асоціацію з дружелюбністю), *графічні елементи* (візуальні образи можуть включати ілюстрації, які передають тему співпраці, навчання та розвитку).

Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку важливими є такі складові як доступність, емоційна нейтральність, універсальність в оформленні презентаційних матеріалах засобами дизайну для інклюзивних програм. Так, доступність виражається через те, що всі матеріали мають бути зрозумілими для різних аудиторій, зокрема дітей із порушеннями зору чи когнітивними особливостями.

Логіка дослідження передбачає розглянути такий стан як емоційна нейтральність. Важливим є в аспекті представленої проблеми уникати образів, які можуть викликати тривожність або негативні емоції. Зазначимо, що універсальність дизайну має враховувати мультикультурний контекст та потреби різних соціальних груп.

На нашу думку, гармонійний та продуманий фірмовий стиль підтримує довіру до програми, сприяє залученню аудиторії та допомагає формувати відчуття єдності. Для програм інклюзивного навчання це особливо важливо, адже вони спрямовані на створення сприятливого середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Цифрове мистецтво, як творчий процес, використовує інноваційні інструменти для створення художніх образів, які не лише відображають авторське бачення світу, а й формують ефективні канали комунікації з навколишнім середовищем. Цей підхід має особливу цінність у розробці дизайну фірмового стилю для програм психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання старших дошкільників та учнів початкової школи. Завдяки цифровому дизайну можна підкреслити чіткі риси таких програм, створити емоційно привабливий візуальний образ і сприяти глибокому сприйняттю їхніх основних ідей, що, у свою чергу, впливає на формування свідомості й соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 129].

Створення фірмового стилю – це захоплююче та складне завдання для графічного дизайнера й вимагає практичних дизайнерських умінь та навичок та творчої ініціативи, а також розуміння маркетингу та споживчої поведінки [1]. У

контексті інклюзивного навчання фірмовий стиль відіграє особливу роль, адже його елементи – логотип, кольорова палітра, шрифти та графічні образи – спрямовані на створення атмосфери відкритості, прийняття та співпраці. Наприклад, м'які кольорові рішення, що асоціюються зі спокоєм і доброзичливістю, можуть сприяти емоційному комфорту дітей, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби. Окрім емоційної складової, фірмовий стиль допомагає встановити чітку ідентифікацію програми серед численних інших ініціатив, підкреслюючи її унікальність і значущість. Це формує відчуття єдності серед учасників освітнього процесу, забезпечуючи спільну мету – створення сприятливого середовища для навчання та розвитку кожної дитини.

Загалом, гармонійний фірмовий стиль стає містком між ідеєю інклюзивності та її практичною реалізацією, допомагаючи ефективно передавати ключові цінності програми через візуальні рішення, які сприймаються інтуїтивно і легко. Він сприяє розвитку соціально відповідального середовища, яке підтримує всіх учасників навчального процесу та сприяє їхній інтеграції у спільноту.

Отже, дизайн фірмового стилю є невід'ємною частиною реалізації психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання. Правильний підхід до розробки стилю забезпечує не лише естетичну привабливість, але й функціональність, яка сприяє ефективній комунікації та популяризації ідей інклюзії.

Список використаних джерел

1. Catharine Slade-Brooking. Creating a BrandIdentity. Quercus. 2016. 160 с.
2. Hladush V., Krška P., Hloba A. Pedagogical conditions for the development of diagnostic competence of futures pecial education teacher. AIP ConferenceProceedings. 2022. Vol. 2647, № 040056.
3. Kolesnyk N., Piddubna O., Polishchuk O., Shostachuk T., Breslavska H. Digital artindesigninganartisticimage. AD ALTA: JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH. 2022. Vol. 12, № 2. P. 128-133.

Тетяна ШОСТАЧУК,

*к. пед. н., доц., доцентка, кафедри
образотворчого мистецтва та дизайну,*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ІНТЕГРАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА В ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Ідеалом Нової української школи є підготовка особистостей з високою естетичною освітою та незалежним мисленням, здатних на основі набутих мистецьких знань створювати нові цінності в мистецтві. В основу навчальних програм з мистецтва, відповідно до Державного стандарту початкової освіти, покладено принцип інтеграції різних видів мистецтв [1].

Інтеграція елементів історії мистецтва в підготовку дітей молодшого шкільного віку до навчання в Новій українській школі (НУШ) може стати цінним інструментом для розвитку творчих навичок, формування естетичного смаку та загального культурного кругозору. Ознайомлення з елементами історії мистецтва в початковій освіті відкриває дітям можливість вивчати минуле через призму культури й естетики, розвиває їхнє вміння інтерпретувати зображення, пізнавати символіку, стилі та художні техніки.

Розглянемо декілька ключових аспектів та методів, які можна використати для ефективного включення елементів історії мистецтва в навчання:

1. *Ознайомлення зі відомими творами мистецтва.* Доцільно починати ознайомлювати учнів з класичними та сучасними творами мистецтва вже в початковій школі. Загальновідомо, що вивчення низки тем, наприклад, «Жанри живопису» ілюструються репродукціями художників. Проте, поглибленню знань про натюрморт сприяє «читання» голландського натюрморту, пояснення учням символів, якими він наповнений. А робота над портретом не обмежується лише вивченням пропорцій, а й вмінням розуміти характер, емоцій натури, що обумовлює важливість наступного аспекту.

2. *Розвиток емоційного інтелекту.* Живописні та скульптурні портрети дозволяють дітям навчатися розпізнавати емоції, інтерпретувати вираз обличчя, жести людини, розуміти значення кольору на портреті. Це сприяє розвитку емоційної чутливості та емпатії та кращому розумінню власних почуттів.

3. *Використання інтерактивних методів.* За допомогою інтерактивних презентацій, ігор або навіть театралізованих перформансів учитель може організувати «подорож у часі», під час якого діти будуть віртуально переміщуватися до різних епох (Єгипет, Стародавня Греція, епоха Відродження тощо) та ознайомлюватись з особливостями мистецтва певного стилю.

Окрім того, можна організовувати віртуальні тури музеями, під час яких діти знайомляться з роботами відомих митців.

4. *Практичні завдання і творчі проєкти.* Після знайомства з певним стилем у мистецтві або творчістю художника доречно запропонувати учням створити власний твір у стилі побаченого. Це розвиває не тільки творчі можливості, але й дає можливість краще зрозуміти художній почерк митця та особливості стилю. Наприклад, ознайомлення з творчістю неоімпресіоніста Жоржа-П'єра Сьора допомагає учням створити композицію в техніці пуантилізму.

5. *Формування критичного мислення.* Важливо заохочувати дітей висловлювати свої думки та почуття про мистецькі твори. Запитання на кшталт «Опиши, що ти бачиш на цій картині?», «Як ти думаєш, які емоції відчуває людина на картині?», «Якими засобами художник виділив головне в картині?» тощо допомагають розвивати психічний інтелект, здатність аналізувати побачене та сприяє формуванню власних поглядів на мистецтво [2].

6. *Мистецькі куточки у класі.* Методично виправданим є оформлення мистецьких куточків у класі, де учні можуть бачити репродукції відомих картин чи скульптур, отримати довідкову інформацію про них. Це може бути як

постійний виставковий простір, так і змінна експозиція, присвячена різним стилям або епохам.

7. *Екскурсії до музеїв.* Чудову можливість для ознайомлення дітей з історією, мистецтвом та культурою в цікавий і захопливий спосіб надають екскурсії до музеїв і художніх галерей. Важливо, що учні можуть побачити оригінальні твори мистецтва, що сприяє розширенню їхнього культурного кругозору і є елементом формування естетичного смаку особистості. Під час споглядання картини потрібно навчити дитину усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між деталями картини, «читати підтекст» картини й відстежувати, яким чином, у запропонованому творі мистецтва, основна змістовна думка «керує» процесом становлення форми твору [3].

Отже, інтеграція елементів історії мистецтва в початкову ланку шкільного навчання може стати невіддільною частиною освітнього процесу, оскільки має свої переваги, а саме: сприяє формуванню естетичного сприйняття школярів; поглиблює розуміння культурних цінностей; розвиває креативне мислення дитини та її самовираження; збагачує емоційний досвід учнів, розвиток емпатії, що в цілому розвиває емоційний інтелект.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» (2016). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2006. 224 с.
3. Шмельова Т. В. Образотворче мистецтво в початкових класах як складова навчальної дисципліни «Мистецтво» в Новій українській школі: монографія. Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 2019. С.314–327.

Анастасія ШПИЛЬОВА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Науковий керівник: **Олена ТРИФОНОВА,**
д. пед. н., проф., професорка кафедри
початкової та дошкільної освіти,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У надскладних умовах сьогодення переважна більшість закладів дошкільної освіти змушені працювати дистанційно, тому використання інформаційно-

комунікаційних технологій дозволяють забезпечити безперервність освітнього процесу та надають доступ до широкого вибору навчальних ресурсів, які полегшують процес формування елементарних математичних уявлень у дітей середнього дошкільного віку.

За Я. В. Крупським та В. М. Михалевичем, «інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, зберігання, поширення, відображення й використання інформації в інтересах її користувачів» [6, с. 51].

Авторський колектив словника «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті» визначили це поняття, як «сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для збирання, систематизації, зберігання, опрацювання, передавання, подання різних повідомлень і даних за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку» [2, с. 53].

На нашу думку, інформаційно-комунікаційні технології – це інструменти, які ми використовуємо для операцій з інформацією (пошук, обробка, зберігання, відображення та інші), а також для комунікації з іншими людьми.

Проаналізувавши платформи, додатки, онлайн-сервіси, з'ясували, що для формування елементарних математичних уявлень у дітей середнього дошкільного віку можна використовувати відповідні ІКТ:

Платформа Zoot – ця платформа дозволяє проводити заняття із формування елементарних математичних уявлень в онлайн форматі, під час такого формату навчання педагог також може використовувати різноманітні методи та прийоми навчання, як і офлайн. Наприклад, демонструючи ілюстрації (наочний метод), зокрема, відповідно до змісту освітньої програми «Дитина» (2020 р.) з ознайомлення із формою предметів, навчити розрізняти та називати плоскі геометричні фігури: круг, квадрат, овал, прямокутник і трикутник [1, с. 144-145]. Педагог може продемонструвати пізнавальне відео, наприклад, залучаючи дошкільників до бесіди (словесний метод) за переглянутим відео ознайомити із лічбою предметів у межах п'яти. Вчити називати числа в межах 5 у прямому та зворотному порядках [1, с. 145].

Використовуючи дошку повідомлень, вихователь може залучити всіх дітей до виконання на ній вправи (практичний метод) з ознайомлення із величиною предметів та орієнтування у просторі, запропонувавши їм намалювати високий будинок із зеленим дахом та низький – із жовтим, біля високого будинку намалювати високе дерево із товстим стовбуром, а біля низького – низьке дерево з тонким стовбуром. У чаті платформи можна надіслати покликання на дидактичну інтерактивну гру відповідно до змісту освітньої програми «Дитина» (2020 р.), зокрема, з орієнтування у часі: формування уявлень про частини доби (ранок, день, вечір і ніч) [1, с. 146].

Платформа YouTube також є корисною у формуванні елементарних математичних уявлень дітей середньої групи, оскільки на ній містяться корисні відео-помічники для вихователя – пізнавальні мультфільми, відеозаняття, дидактичні ігри, математичні пісеньки, математичні фізкультхвилинки та пальчикові гімнастики, які допоможуть у формуванні усіх елементарних

математичних уявлень: ознайомлення дітей із множинами, ознайомлення із кількісними уявленнями, формування уявлення про величину, ознайомлення із формою предметів, формування просторових уявлень та ознайомлення часовими поняттями.

PowerPoint – безкоштовний застосунок, за допомогою якого можна створити мультимедійну презентацію, в якій можуть міститися помічники-матеріали для проведення заняття із формування елементарних математичних уявлень: інтерактивні дидактичні ігри зі звуковим ефектом та анімацією, підібрані ілюстрації, або створені власноруч подорожі з анімаційними та озвученими персонажами, квести, вікторини тощо.

LearningApps – безкоштовний онлайн-сервіс для розробки інтерактивних ігор. Вихователь може створювати власні інтерактивні ігри, а також використовувати вже готові відповідно до програмового змісту. Наприклад, за допомогою такого сервісу можна навчити дітей порівнювати групи предметів за кількістю (більше, менше, стільки ж). Покликання на гру педагог може розіслати за допомогою меседжів: Telegram, Viber в якій створена група зворотного зв'язку з батьками або написати в чаті Zoom-конференції чи опублікувати в GoogleClassroom.

Для формування уявлень про множину та число можна застосовувати розмальовки проєкту «Іскорки суперсил» та анімаційні мультфільми «Вулиця Сезам» на платформі для розвитку дошкільнят «НУМО» [4], яка створена командою експертів ЮНІСЕФ Україна за підтримки Міністерства освіти і науки України. На одній зі сторінок розмальовки зображено дітей, які знаходяться у черзі до гірки. Персонажі Міо та Жуж просять допомогти їм порахувати цих дітей у черзі до гірки та впізнати їх за описом. Виконання цього завдання сприяє розвитку логічного мислення та формування уявлень про множину [5, с. 7].

«Вулиця Сезам» – це міжнародна телевізійна передача для дітей віком до 12 років, створена за участю педагогів і психологів, фахівців із розвитку дитини. Проаналізувавши цю передачу, з'ясували, що на заняттях із дітьми середнього дошкільного віку можна використовувати анімаційні мультфільми з Графом Фон Цифром для ознайомлення з цифрами в межах п'яти [3].

Безумовно, саме від педагога залежить, які ІКТ використовувати для виконання освітніх завдань тому перед тим, як використовувати будь-який матеріал на занятті необхідно проаналізувати його та з'ясувати чи відповідає його зміст освітнім завданням, рівню знань дітей та віковим особливостям.

Отже, формування елементарних математичних уявлень у дітей середнього дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій має цілу низку переваг:

по-перше, інформаційно-комунікаційні технології дозволяють представити складні математичні поняття в доступній для дітей формі і все це відбувається завдяки інтерактивності та візуалізації, адже сприймати та засвоювати інформацію значно ефективніше за допомогою декількох аналізаторів: слуховий, зоровий та дотиковий, ніж за допомогою лише одного;

по-друге, педагог може дати завдання на закріплення запланованого

матеріалу за допомогою різних інтерактивних вправ та ігор, таким чином створюючи для дитини вибір та враховуючи індивідуальні потреби кожної дитини. Такі вправи дозволяють дітям виконувати їх у своєму темпі та з неодноразовим повторенням, що сприяє розвитку в дітей самостійності, впевненості в собі та позитивного ставлення до навчання;

по-третє, такі технології адаптують дітей до умов сучасного світу, формуючи в дітей базові навички, необхідні в подальшому житті.

Список використаних джерел

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проєкту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертутіна [та ін.]; наук. ред. Г. В. Беленька. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2020, 440с. URL: <https://dnz16.vn.ua/sites/dnz16.vn.ua/files/documents/7c969dd6abc8685c6b9129bab834ec0c.pdf> (дата звернення: 07.11.2024)
2. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: словник. К.: ЦП Компрінт, 2019, 134 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718706/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86%D0%86%D0%A2%D0%97%D0%9D%202019_23_12_%D1%80%D0%B5%D0%B4%20%D0%AF%D1%86%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BD.pdf (дата звернення: 04.11.2024)
3. Міжнародна телевізійна передача «Вулиця Сезам» URL: <https://numo.mon.gov.ua/sesame-street> (дата звернення: 07.11.2024)
4. Платформа розвитку дошкільнят НУМО URL: <https://numo.mon.gov.ua/shchoshche-dlya-rozvitku> (дата звернення: 07.11.2024)
5. Проєкт «Іскорки суперсил» URL: <https://numo.mon.gov.ua/puppet-show/rozmalovki> (дата звернення: 07.11.2024)
6. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич. Вінниця : ВНТУ, 2010, 72с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krupskiyi_Yaroslav/Tlumachnyi_slovyk_z_informatsiino-pedahohichnykh_tekhnolohii.pdf?PHPSESSID=9du59vovh4ej2774niai6lpur3 (дата звернення: 04.11.2024)

Аліна ШУЛЬГА,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
10-41 СР група ННІ педагогіки та психології
Науковий керівник: Тетяна ТЮЛЬПА,
д. пед. н., доцентка, доцентка кафедри педагогіки
і психології початкової освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сучасна модернізація освіти націлена на забезпечення адекватних умов навчання та виховання всім категоріям учнів, у тому числі на особистісно орієнтовану комплексну допомогу дітям з обмеженими можливостями здоров'я. Важливими умовами подолання труднощів розвитку учнів розглядаються диференціація та індивідуалізація навчання, застосування методів стимулювання, організація групової роботи, особистісно-орієнтований підхід тощо. При цьому корекційно-розвивальна робота з учнями з обмеженими можливостями здоров'я виділяється рядом дослідників як необхідна умова подолання низького соціального й академічного рівня та відхилень у соціальному розвитку.

Корекційно-розвивальна робота соціального педагога в умовах інклюзивної освіти покликана забезпечити всім категоріям проблемних учнів, у тому числі дітям з обмеженими можливостями здоров'я, адекватні їх особливостям умови навчання та виховання, що дозволяють попередити труднощі, що виникають у школярів у освоєнні загальноосвітніх програм, та загалом дезадаптацію в умовах освітньої установи. Заклад освіти, який упроваджує інклюзивну форму навчання, дає дитині з обмеженими можливостями здоров'я:

1. змогу здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей;
2. вільно спілкуватися і взаємодіяти з однолітками;
3. можливість адаптації в суспільстві, набуття навичок, що потрібні для реалізації своїх життєвих потреб.

Корекційно-розвивальна робота традиційно розглядається як система педагогічних заходів, спрямованих на подолання чи ослаблення порушень психофізичного розвитку за допомогою застосування спеціальних засобів освіти. Основна мета корекційно-розвивальної роботи – сприяти повноцінному психічному та особистісному розвитку дитини з обмеженими можливостями здоров'я.

Сучасні дослідники нерідко представляють корекцію як сукупність корекційно-виховної та корекційно-розвивальної діяльності, а реабілітацію як свого роду підсумок усіх корекційно-педагогічних зусиль. Корекція у процесі виховання не зводиться лише до техніки виправлення відхилень у розвитку, що склалися, а одночасно спрямована на формування якісно нових утворень

особистості. Сучасна стратегія корекційно-розвивальної роботи в системі інклюзивної освіти полягає у формуванні в дитини знань і умінь, що компенсують наявні в неї обмеження життєдіяльності. Вона реалізується у вигляді:

- організації безбар'єрного розвивального освітнього середовища, що стимулює активність і самостійність діяльності дитини з обмеженими можливостями здоров'я;
- безпосереднього соціально-педагогічного керівництва діяльністю дитини, що характеризується комунікативною спрямованістю;
- емоційного включення дитини до різноманіття соціальних ситуацій [2, с. 34].

У рамках корекційно-розвивальної роботи формуються компенсаторні знання та вміння, виробляються середовищні та соціальні перетворення. Основні напрями корекційно-розвивальної роботи визначаються обмеженнями дитини на різних життєвих галузях: життєзабезпечення, комунікація і мова, соціалізація, дозвілля, пізнання та інших.

Під час розробки змісту корекційно-розвивальної роботи основу становлять такі положення:

- рання діагностика проблем дитини сприяє більш повноцінній їхній корекції;
- корекція проблем найбільш ефективна на тлі успіхів дитини в будь-якій сфері діяльності, тобто необхідна діагностика досягнень дитини у процесі навчання;
- корекція проблем дитини передбачає одночасну корекцію поведінки сім'ї та педагогів, взаємодію сім'ї та школи;
- при корекції проблем пріоритет віддається індивідуальній роботі зміни навколишньої дитини середовища або зміни позиції дитини по відношенню до середовища, що створює проблеми [1, с. 21].

Зміст корекційно-розвивальної роботи складає формування функціональних умінь, диференційованих з урахуванням віку та ситуації розвитку кожної дитини, які дозволяють подолати наявні обмеження та забезпечують досягнення максимально можливого незалежного способу життя. Серед основних напрямів корекційно-розвивальної роботи відзначається формування таких умінь, як пізнавальні, рухові, комунікативні та мовні, соціальні, побутові, трудові та професійні, регуляторні.

Зважаючи на можливі суттєві відмінності між дітьми однієї групи (класу), необхідності своєчасного надання великій кількості дітей відповідної за характером їм допомоги, корекційно-розвивальні заняття проводяться, переважно, в індивідуальній, груповій (мікрогруповій) формі. Обидві форми корекційних занять (індивідуальні та групові) є самостійними, не можуть замінюватись одна одною. Доповнюючи одна одну, вони посилюють ефективність корекційно-розвивального процесу.

Отже, корекційно-розвивальна робота вирішує специфічні завдання, зумовлені особливостями психофізичного розвитку учнів. Ця робота потребує впровадження особистісно-зорієнтованих програм навчання, розвитку та

корекційно-спрямованого індивідуального й диференційованого навчання. Корекційно-розвитковий компонент є запорукою успіху інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посібник/ за заг. ред. Л. Галенко. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 110 с.

2. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 11. Т.1 Київ, Наук. світ, 2009. 308.

Тетяна ЯКИМ,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Науковий керівник: Світлана ТЕСЛЕНКО,

*к. пед. н, ст. викл. кафедри початкової та
дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПІДГОТОВЦІ ДИТИНИ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Перехід дитини із закладу дошкільної освіти до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й з відповідними процесами самоусвідомлення, зіткненням із новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття чогось якісного, іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садочку, інколи породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у закладі дошкільної освіти, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що школа є продовженням того, що опановувала дитина в дитячому садку. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування у школі дитина на конкретних прикладах переконувалася в цьому. Усе це стане можливим, коли дотримуватися принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

Одним із базових принципів Нової української школи є уявлення про безперервність освіти. Це означає, що процес виховання, навчання та формування особистості починається відразу від народження і триває пожиттєво. Наступність освіти між дошкільною та початковою ланкою є дуже важливим принципом для подальшого успішного навчання учнів. Адже ще в дошкільному віці формуються компетентності, які педагоги продовжують формувати в молодшому шкільному віці і які дуже важливі в подальшому житті людини.

Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) говорить про необхідність єдності освітнього простору; наступності основних освітніх програм дошкільної та початкової освіти.

Щоб забезпечити єдність та наступність освітнього процесу, педагоги дошкільної освіти мають бути ознайомлені з програмою початкової школи, вводити у свої заняття різні навчальні завдання, які підготують дітей до 1 класу.

Учителі початкових класів також мають знати дошкільну навчальну програму, щоб використовувати її складник в адаптаційний період.

Вступ дитини до школи – це перехід на новий етап свого соціального і освітнього розвитку. Тому дуже важливо, щоб педагоги могли забезпечити плавний, поступовий перехід від ігрової діяльності до шкільного життя. Успішний перехід від дошкільної до початкової освіти закладає основу для навчання протягом життя.

Наступність в освіті означає збереження основних видів діяльності дітей дошкільного віку в початковій школі, зокрема: спілкування, рухова активність, сюжетно-рольові та навчальні ігри, пізнавальна діяльність, образотворча діяльність, засвоєння господарсько-побутових навичок.

Проблема полягає в тому, що перехідний період від дошкільного до шкільного дитинства проходить складно, вразливо для всіх учасників освітнього процесу, але в першу чергу для самої дитини, через брак взаємодії педагогів дитячого садка і школи, недостатню увагу до наступності в організації освітньої роботи, єдиних поглядів, однаково позитивного ставлення до дітей, розуміння їх потреб. Переважна більшість дітей знає, що вони підуть до школи, будуть вчитися і здобувати нові знання. Вони з радістю чекають моменту вступу до школи. Під час дистанційного навчання відповідно до Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, тривалість безперервної роботи перед монітором комп'ютера для дітей 5-річного віку не має перевищувати 10 хв. Максимальна кратність роботи протягом тижня для дітей 5 і 6 років – 2 рази. У школі зовсім по іншому, вже у вересні певна частина учнів втомлюється від навчання, розчаровується у шкільному житті. Чому так трапляється? Аналізуючи таку ситуацію приходимо до висновку: недостатня мотиваційна готовність дитини до школи, недостатньо розвинені увага, уява, мислення, пам'ять, вміння аналізувати, цікавість та допитливість. Важливим також на цьому етапі є повноцінний особистісний розвиток, фізіологічна і психологічна готовність дитини до шкільного життя.

Як забезпечити позитивне ставлення дитини до школи ще в дошкільному віці і в подальшому освітньому процесі?

1. Головне, виробити у свідомості дитини мотивацію – «хочу вчитися»: виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у достатньо високому рівні пізнавальної діяльності і мислительних операцій; якщо в дитини сформувалися адекватні уявлення про школу, вимоги до нової поведінки, вона не відчуватиме труднощів у прийнятті нової позиції, легко засвоюватиме норми і правила навчальної діяльності та поведінки під час уроку, взаємини з учителем і школярами.

2. Емоційно-вольова готовність до навчання у школі: вміння регулювати свою поведінку в різних ситуаціях під час спілкування з однолітками, дотримуватися правил, виконувати вимоги вчителя, гальмувати афективні імпульси; здатність дитини до наполегливої праці, вміння довести до кінця розпочату справу, навіть якщо вона не зовсім приваблива, вміти адекватно оцінювати свою роботу.

3. Розумова підготовка дітей дошкільного віку до здобуття початкової освіти: вміння слухати та концентрувати увагу; розвиток пізнавальної діяльності і окремих пізнавальних процесів (мовлення, пам'яті, сприймання, мислення, уяви, уваги); навчитися порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, аналізувати; збагачення словникового запасу та розвиток фантазії.

4. Психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності: особистісна готовність до школи. Вихователі повинні приділити цьому особливу увагу, мають навчити дітей взаємин із однолітками, створити таку обстановку, щоб діти почували себе впевнено і їм хотілося отримувати знання, вміння дитини спілкуватися з однолітками, діяти разом з іншими, поступатися з потреби.

Важливим етапом підготовки дитини до школи є формування позитивного ставлення до освіти і закладу освіти. Тому важливо провести знайомство із закладом, класною кімнатою, ігровим майданчиком та спортивним залом ще до вступу дитини до школи. У нашому закладі проводяться такі знайомства майбутніх першокласників із учителем, школою, навчальними програмами та підручниками.

При вступі дітей до школи важливою є співпраця батьків і вчителя. Намагаємося налагодити ці відносини шляхом створення механізмів отримання зворотного зв'язку від батьків, щоб вони могли ділитися своїми спостереженнями, потребами та пропозиціями.

Форми здійснення наступності можуть бути різноманітними і їх вибір обумовлений ступенем взаємозв'язку, стилем, змістом взаємин освітніх установ. Зазвичай на початку навчального року педагогами складається єдиний спільний план, метою якого і є конкретизація роботи за трьома основними напрямками: освітній процес з дітьми; взаємодія педагогів; співпраця з батьками. Ефективними, на нашу думку, такі *форми роботи*:

з *дітьми*: екскурсії у школу; знайомство та взаємодія дошкільнят із учителями та учнями початкової школи; участь у спільній освітньої діяльності, ігрових програмах; спільні свята (День знань, посвята в першокласники, випускний в дитячому саду тощо); відвідування дошкільнятами адаптаційного курсу занять, організованих у школі (заняття з психологом, логопедом, музичним керівником і іншими фахівцями школи);

з *педагогами*: спільні педагогічні ради (ЗДО і школа); семінари, майстер-класи; круглі столи педагогів ЗДО та вчителів школи; проведення діагностики з визначення готовності дітей до школи; взаємодія медичних працівників, психологів ЗДО і школи; відкриті покази освітньої діяльності в ДОУ і відкритих уроків в школі; педагогічні та психологічні спостереження;

з *батьками*: спільні батьківські збори з педагогами ЗДО, психологами, медичними працівниками та вчителями школи; організація зустрічі батьків із майбутніми учителями; анкетування, тестування батьків напередодні шкільного життя дитини і в період адаптації до школи; оформлення куточка психолога в ЗДО; підготовка рекомендацій та порад для батьків.

Отже, забезпечити розумну наступність можливо! Для цього потрібен діалог. У конструктивному діалозі центром уваги має бути ДИТИНА, її потреби,

інтереси, можливості.

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. Інформаційний збірник МОН України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Планування освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі. Дошкільне виховання. 2002.
3. Наступність між дошкільною та початковою освітою. Опублікував/ла: Полторакіна Ніна Юріївна. 2020. [Електронний ресурс]. URL: <https://vseosvita.ua/library/nastupnist-miz-doskilnou-ta-pocatkovou-osvitou-311026.html>
- 4.: Підготовка дитини до школи в умовах закладу дошкільної освіти. Методичні рекомендації. 2021. [Електронний ресурс]. /. – Режим доступу до ресурсу: URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-pidgotovka-ditini-do-shkoli-v-umovah-zakladu-doshkilno-osviti-212654.html>
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти / Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249. [Електронний ресурс]. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

Поліна ЯКИМЕНКО,

*к. пед.н., доцентка кафедри психології та педагогічної освіти,
Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний освітній процес потребує від учителя здатності до творчого підходу, гнучкості мислення та вміння адаптувати навчальний матеріал до потреб учнів. Творча компетентність є важливою умовою успішної професійної реалізації майбутнього вчителя, а також сприяє розвитку творчих здібностей учнів. На основі досліджень проблем розвитку творчості та педагогічної творчості, зокрема, компетентності педагога, виявлено відсутність єдиного підходу до розуміння розвитку творчої, компетентної особистості. Дослідники, які працюють у межах різних психологічних та педагогічних підходів, акцентують увагу на різних аспектах цієї проблеми. Ідеї про творчі здібності та розвиток творчості розглядаються у працях таких українських науковців, як Н. В. Бордовська, О. І. Кульчицька, С. О. Сисоєва. Вони підкреслюють важливість інтеграції педагогічних і психологічних аспектів у формуванні творчої особистості.

Розвиток творчої особистості в діяльності досліджував В. О. Моляко, який наголошував на практичному аспекті творчості та значенні діяльності як засобу самовираження особистості. У контексті педагогіки творчості та рефлексивної психології особливе місце займають ідеї С. Д. Максименка та І. Д. Беха, які

акцентують увагу на ролі рефлексії у професійному становленні педагога.

Навчання та розвиток творчої особистості розглядали Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, які розробляли методологічні підходи до формування творчих здібностей у процесі навчання.

Ідеї про взаємозв'язок професійного та особистісного розвитку педагога розкривав Г. В. Ложкін, наголошуючи на необхідності гармонійного розвитку особистості для ефективного виконання професійних завдань.

Вивчення особистості з позицій системного, діяльнісного та цілісного підходів проводили такі українські науковці, як В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, О. В. Скрипченко. Вони підкреслювали значення інтегративного підходу до розвитку творчої компетентності.

Творча компетентність майбутнього вчителя включає здатність до генерування нових ідей, вміння вирішувати педагогічні задачі креативними методами, гнучкість і самостійність у мисленні. Вона є інтегрованою характеристикою, що охоплює когнітивний, емоційний і мотиваційний компоненти.

Освітній процес у закладах вищої освіти повинен забезпечити сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей. Використання інтерактивних методів навчання, проєктної діяльності та практичних завдань підвищує залученість студентів і стимулює їх до творчості. Застосування таких методів, як мозковий штурм, рольові ігри, проблемне навчання, сприяє формуванню креативного мислення у студентів. Проєктна робота, участь у семінарах, творчих майстернях та педагогічна практика допомагають майбутнім учителям набувати творчих компетенцій на практиці.

Важливим аспектом формування творчої компетентності є мотивація до професійного розвитку. Студенти, які розуміють значення творчості у своїй майбутній професії, більше зацікавлені у власному саморозвитку та здобутті нових знань. Вишневський О. І. у своїх працях наголошує на тому, що педагогічна творчість є не лише інструментом реалізації професійного потенціалу вчителя, але й основою розвитку особистісних якостей

Практичне застосування отриманих знань під час педагогічної практики дозволяє студентам удосконалювати свої творчі навички. Під час практики студенти можуть використовувати різноманітні творчі методи для залучення учнів та підвищення їхньої мотивації до навчання.

Недостатність методичної підготовки та орієнтації на творчий підхід може ускладнити процес формування творчої компетентності. Необхідно забезпечити належну підготовку викладачів та створити навчальні програми, які сприятимуть розвитку творчих навичок.

Самоосвіта і постійний розвиток є необхідними для підтримання творчої компетентності в умовах динамічного освітнього середовища. Використання сучасних технологій, читання наукової та методичної літератури, участь у тренінгах сприяють розвитку творчих здібностей.

Отже, формування творчої компетентності майбутніх учителів є важливою складовою їхньої професійної підготовки, що потребує систематичного підходу і

використання інноваційних методик. Творча компетентність забезпечує вчителям можливість бути ефективними, мотивованими та здатними до саморозвитку, що позитивно впливає на якість освіти.

Список використаних джерел

1. Вишневський О. І. Педагогічна творчість і творча особистість учителя. Київ: Либідь, 2017. 256 с.
2. Кузьменко Л. О. Методи та форми розвитку творчої компетентності в майбутніх учителів. Харків: Основа, 2019. 310 с.
3. Дубасенюк О. А. Розвиток творчого потенціалу особистості вчителя. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 240 с.
4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя. Київ: Наукова думка, 2020. 220 с.

Світлана ЯКИМЕНКО,

*д. пед. н., проф., завідувачка кафедри
початкової та дошкільної освіти,*

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

НАСТУПНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Наступність між дошкільною та початковою освітою є ключовим чинником формування цілісного освітнього середовища. Науковці О. В. Бондар, І. Д. Бех, Г.С. Костюк наголошують на важливості збереження логіки поступового розвитку навчальних і виховних процесів. Наступність забезпечує узгодженість освітніх цілей, змісту та методів навчання на етапах дошкільної та початкової освіти. Це є фундаментом для формування гармонійної, самодостатньої особистості.

У концепції НУШ наголошено на ролі інтегрованого підходу, який допомагає плавно переходити від ігрової до навчальної діяльності, сприяючи адаптації дитини до шкільного середовища.

О. В. Савченко, Н. В. Гавриш вивчали механізми узгодження змісту дошкільної та початкової освіти, що забезпечує ефективний перехід дитини між освітніми ланками.

Увага до емоційно-вольової, інтелектуальної та соціальної готовності дітей забезпечує успішну адаптацію до навчального середовища. Формування цих компонентів є спільним завданням дошкільної та початкової освіти. Емоційний комфорт у навчальному середовищі сприяє адаптації дітей, підвищує їхню мотивацію до навчання та забезпечує психологічну стабільність.

Наступність досягається через інтеграцію змісту програм, орієнтованого на єдині стандарти компетентностей, сформовані в дошкільному віці та підтримуванні на початковому етапі. Інтерактивні методики, такі як ігрові технології, проєктне навчання, сприяють збереженню інтересу до навчання та розвитку пізнавальної активності дитини.

Компетентнісний підхід забезпечує послідовний розвиток ключових

компетентностей, які формуються з дошкільного віку і є базовими для початкової школи. У працях В. Г. Кременя, О. В. Бондар наголошено на ролі компетентнісного підходу у формуванні ключових навичок дитини для адаптації до навчання у школі.

Перспективність полягає у впровадженні інноваційних технологій навчання, оновленні освітніх стандартів і впровадженні нових форм співпраці між педагогами дошкільних і початкових закладів.

Важливою є співпраця педагогів дошкільних закладів та початкової школи для створення єдиного підходу до виховання, що базується на повазі до дитини та врахуванні її індивідуальних особливостей.

У дошкільному віці закладаються основи для розвитку критичного мислення, яке знаходить своє продовження у початковій школі через інтерактивні вправи, обговорення та проєктну діяльність. Спільні освітні програми дошкільної та початкової освіти сприяють розвитку гармонійної особистості дитини, готової до соціальної взаємодії та навчання у колективі.

Взаємодія сім'ї та освітніх закладів є важливим компонентом наступності. Батьки повинні бути активними учасниками освітнього процесу, підтримуючи навчання та виховання вдома.

Для підвищення ефективності наступності необхідно впроваджувати сучасні технології навчання, організовувати спільні тренінги для педагогів обох освітніх ланок, а також розробляти методичні рекомендації для взаємодії між закладами. Наступність дозволяє дітям реалізовувати свій потенціал через збереження інтересів, які формуються в дошкільному віці, і підтримку цих інтересів на початковому етапі навчання.

Від кваліфікації педагогів залежить здатність інтегрувати ігрові методики дошкільної освіти в навчальний процес початкової школи. Підготовка вчителів є ключовою умовою для реалізації принципів наступності. Безперервне навчання педагогів є основою для забезпечення якості освіти та реалізації принципів наступності. Проведення спільних семінарів, воркшопів та обмін досвідом є важливими кроками в цьому напрямку.

У рамках НУШ важливим є створення інтегрованих програм, які поєднують різні дисципліни, сприяючи цілісному сприйняттю дитиною світу.

Список використаних джерел

1. Бондар О. В. Наступність між дошкільною та початковою освітою: теоретичні аспекти. Київ: Освіта, 2020.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: орієнтири й перспективи. Київ: Педагогічна думка, 2018.
3. Гавриш Н. В. Наступність дошкільної та початкової освіти: практичний аспект. Харків: Ранок, 2019.
4. Костюк Г. С. Психологічні основи розвитку дитини в системі дошкільної та початкової освіти. Київ: Радянська школа, 2017.
5. Савченко О. В. Сучасні тенденції інтеграції змісту освіти: від дошкілля до школи. Київ: Либідь, 2021.

6. Концепція Нової української школи. – Міністерство освіти і науки України, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua>.

7. Методичні рекомендації з питань наступності дошкільної та початкової освіти. МОН України, 2020.

8. Постанова Кабінету Міністрів України № 872 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти». Київ: Урядовий кур'єр, 2018.

*Майя ЯРМОШКІНА,
асистентка кафедри початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВИКОРИСТАННІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДИДАКТИЧНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

В умовах сучасної освіти важливим аспектом є забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. Це дозволяє дітям плавно переходити від одного етапу навчання до іншого, зберігаючи інтерес до навчання і забезпечуючи ефективність засвоєння знань. Використання дидактичних комп'ютерних ігор у навчальному процесі може стати ефективним інструментом для досягнення цієї мети.

Борисюк А. та Мисліцька Н. підкреслюють, як веб-додаток Learning Apps допомагає формувати математичні уявлення у дошкільників, створюючи основи для подальшого навчання. Кривенко М. акцентує на значенні дидактичних ігор для розвитку логічного мислення, що є критично важливим для успішного навчання в початковій школі. Мельник О. та Міськова Н. досліджують ігрові ситуації як інструмент математичного розвитку, підкреслюючи їх роль у формуванні творчих здібностей дітей. Дослідження Тарнавської Н. та Каленюк Л. акцентують на ефективності комп'ютерних технологій у формуванні елементарних математичних уявлень, що забезпечує міцний фундамент для подальшого навчання.

Наступність між дошкільною та початковою освітою має вирішальне значення для забезпечення успішної адаптації дитини до змін у навчальному середовищі. Залучення дидактичних комп'ютерних ігор у цей процес створює нові можливості для розвитку навчальних і пізнавальних навичок дітей. Вони сприяють формуванню вміння вирішувати завдання різного рівня складності, розвивають логічне мислення та навички співпраці. Розглянемо концептуальні аспекти, які обґрунтовують ефективність дидактичних комп'ютерних ігор у освітньому процесі та їхню роль у забезпеченні наступності між дошкільною та початковою освітою [3].

Дидактичні комп'ютерні ігри стають дедалі більш популярними в сучасній освіті, адже вони поєднують в собі елементи навчання і розваги, що відповідає

особливостям сприйняття і засвоєння інформації дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Важливою характеристикою дидактичних ігор є їхній інтерактивний характер, що дозволяє дітям активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, а також їхня здатність враховувати індивідуальні особливості кожного учня. Дидактичні комп'ютерні ігри розроблені з урахуванням психологічних і фізіологічних особливостей дітей молодшого віку. Вони дозволяють дитині вільно працювати з інформацією, що надається в грі, і обирати найбільш комфортний спосіб виконання завдань. Ігри, орієнтовані на дошкільний вік, зазвичай мають простий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, яскраві кольори та чіткі графічні зображення, що сприяє залученню уваги дитини та покращує сприйняття інформації. Для дітей початкової школи ігри можуть включати більш складні завдання, що стимулює розвиток навичок аналітичного мислення та самостійності [2].

У контексті забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти за допомогою дидактичних комп'ютерних ігор ресурси LearningApps.org і LogicLike.com надають унікальні можливості для інтерактивного навчання та розвитку базових навичок у дітей. LearningApps.org є платформою, де вчителі та вихователі можуть створювати різноманітні вправи у вигляді інтерактивних ігор, таких як пазли, вікторини, класифікаційні завдання та інші активності, що сприяють формуванню логічного мислення, пам'яті та уваги. Завдяки гнучкості налаштувань платформи, ці вправи легко адаптуються під вікові потреби дітей, забезпечуючи поступовий перехід від дошкільної до початкової освіти. LogicLike.com, у свою чергу, спеціалізується на розвитку логіки та математичних навичок, пропонуючи вправи з вирішення логічних завдань, загадок, головоломок, що стимулюють мислення та креативність. Завдання на LogicLike структуровані так, що діти проходять від простіших до складніших рівнів, що відповідає принципу наступності, поступово готуючи їх до більш формалізованого навчання в початковій школі [1].

Використання дидактичних комп'ютерних ігор забезпечує ефективну наступність між дошкільною та початковою освітою завдяки тому, що воно дозволяє поступово розвивати навички, які є важливими на різних етапах навчання. Дошкільна освіта закладає основи знань, необхідних для успішного навчання в школі, включаючи базові навички соціалізації, самоконтролю і критичного мислення.

У початковій школі ігрові методи навчання дозволяють підтримати інтерес до навчання, а також розвивати здатність до самоорганізації, здатність планувати свою діяльність і досягати поставлених цілей. Упровадження комп'ютерних ігор у початкову школу допомагає дітям легше адаптуватися до шкільних умов і забезпечує поступовий перехід від гри до навчальної діяльності.

Ефективне використання дидактичних комп'ютерних ігор у навчальному процесі вимагає активної участі вчителя, який відіграє ключову роль у виборі відповідного навчального матеріалу, організації ігрової діяльності та підтримці навчальної мотивації учнів. Учитель має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та адаптувати ігрові завдання відповідно до її рівня розвитку та

інтересів. Окрім того, учитель повинен виступати в ролі наставника, який підтримує дитину під час навчання, допомагає їй зрозуміти завдання і вирішити проблеми, що можуть виникнути. Це сприяє розвитку самостійності дітей, адже вони починають розуміти, що можуть самі вирішувати певні завдання та відповідати за свої дії. Роль учителя також полягає в тому, щоб забезпечити баланс між навчальною ігровою діяльністю та іншими видами навчання, що дозволяє уникнути перенасичення дітей інформацією та зберегти їхній інтерес до навчання [4].

Загалом, використання дидактичних комп'ютерних ігор сприяє успішній наступності між дошкільною та початковою освітою. Ці ігри допомагають дітям засвоїти базові навички навчання і соціалізації, що є необхідними для успішної адаптації до шкільного навчання. Завдяки інтерактивності, можливості роботи в команді та розвитку когнітивних здібностей комп'ютерні ігри надають учням унікальний досвід, який важко забезпечити традиційними методами навчання. Наступність між дошкільною та початковою освітою з використанням комп'ютерних ігор дозволяє зберегти мотивацію до навчання, сприяє розвитку самостійності і підвищує ефективність освітнього процесу, формуючи в дітей навички, необхідні для успішного навчання в подальшому.

Список використаних джерел

1. Борисюк А., Мисліцька Н. Використання веб-додатку Learning Apps для формування математичних уявлень дітей дошкільного віку. *Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практ. Інтернет-конференції: «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи»*. Тернопіль. 2019. С. 193-196.
2. Кривенко М. Дидактична гра як метод навчання математики в закладі дошкільної освіти. *Матеріали I міжнародної студентської наукової конф. (Т. 3). Динаміка, рух та розвиток сучасної науки*. Луцьк. 2021. С.19-23.
3. Мельник О., Міськова Н. Ігрові ситуації як засіб математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчого педагога в контексті нового Базового компоненту дошкільної освіти: Збірник тез виступів учасників Регіонального науково-практичного семінару*. Рівне. 2021. 68 с.
4. Тарнавська Н., Каленюк Л. Застосування комп'ютерних технологій в навчально-виховному процесі ДНЗ як ефективного засобу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. *Міжнародна науково-практична конференція. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*. Житомир: ФОП «Левковець». 2015. 430 с.

